

ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ НА ЕЗОТЕРИКАТА

Поредица „Просветление“

Рудолф Щайнер

В Поредица „Просветление“ досега:

1. Рудолф Щайнер, „Същност на музикалното“
2. Рудолф Щайнер, „Прераждане и карма“
3. Рудолф Щайнер, „За мистериите драми“
4. Рудолф Щайнер, „За инициацията“
5. Рудолф Щайнер, „Проблеми на модерната психоанализа“
6. Рудолф Щайнер, „Стихове и медитации“
7. Рудолф Щайнер, „Смъртта като преобразуване на живота“
8. Рудолф Щайнер, „Окултна история“
9. Рудолф Щайнер, „Индивидуални духовни същества“
10. Рудолф Щайнер, „Моят жизнен път“
11. Олаф Кооб, „Азът и неговият двойник“
12. Рудолф Щайнер, „История на човечеството“
13. Рудолф Щайнер, „Фридрих Ницше, борец срещу своето време“
14. Рудолф Щайнер, „Четири мистериини драми“
15. Рудолф Щайнер, „Мистериини центрове“
16. Рудолф Щайнер, „Първоначални импулси на духовната наука“
17. Рудолф Щайнер, „Тайните на прага“
18. Рудолф Щайнер, „Сътворението на света и човека“
19. Рудолф Щайнер, „Човекът и светът. Действието на духа в природата.
За същността на пчелите“
20. Рудолф Щайнер, „Природата и човекът от гледна точка на духовната наука“
21. Рудолф Щайнер, „Природни и духовни същества“
22. Рудолф Щайнер, „Връзката между живите и мъртвите“
23. Рудолф Щайнер, „Животът на човека и животът на Земята“
24. Йохан Валентин Андре, „Химичната сватба на Християн Розенкройц“
25. Олаф Кооб, „Болната кожа“
26. Олаф Кооб, „Ако органите можеха да говорят“
27. Рудолф Щайнер, „Терапията от гледната точка на духовната наука“
28. Рудолф Щайнер, „Свърхсезивният човек от антропософска гледна точка“
29. Рудолф Щайнер, „Духовните скрити причини за Първата световна война“
30. Рудолф Щайнер, „Здраве и болест“
31. Рудолф Щайнер, „Формиране на съдбата и живот след смъртта“
32. Рудолф Щайнер, „Животът между смъртта и новото раждане“
33. Рудолф Щайнер, „Познание за съществуването на човека“
34. Рудолф Щайнер, „Духовни взаимовръзки в изграждането на човешкия организъм“
35. Рудолф Щайнер, „Подготвителни етапи на Мистерията на Голгота“
36. Рудолф Щайнер, „Ритми в космоса и в човешкото същество“
37. Рудолф Щайнер, „Карма на неистината, Втора част“
38. Рудолф Щайнер, „Духовните същества в небесните тела и природните царства“
39. Рудолф Щайнер, „Медитативни разглеждания и насоки за задълбочаване
на лечебното изкуство“
40. Рудолф Щайнер, „Стойността на мисленето за едно удовлетворяващо човека познание“
41. Рудолф Щайнер, „Централна Европа между Изтока и Запада“
42. Рудолф Щайнер, „Мисията на новото духовно откровение“
43. Рудолф Щайнер, „Основни елементи на езотериката“

Рудолф Щайнер

**ОСНОВНИ
ЕЛЕМЕНТИ НА
ЕЗОТЕРИКАТА**

Превод от руски:
Евгени Мангуров

А^б
*Издателско
Ателие*
София, 2018

RUDOLF STEINER

Grundelemente der Esoterik

1987

RUDOLF STEINER VERLAG
DORNACH/SCHWEIZ

Според непроверени от лектора записки и бележки, издадени
от Управлението на наследството на Рудолф Щайнер

Издател Хела Вийзбергер

Bibliographie-Nr. 93a

Alle Rechte bei der Rudolf Steiner-Nachlaßverwaltung, Dornach/Schweiz
© 1972 by Rudolf Steiner-Nachlaßverwaltung, Dornach/Schweiz

Всички права са запазени. Не е разрешено публикуването на части от книгата под каквато и да е форма – електронна, механична, фотокопирна или по друг начин – без писменото разрешение на издателството.

© Рудолф Щайнер, автор
© Евгени Мангуров, преводач
© Христо Маринов, технически редактор
© Издателско ателие А⁶, 2018
ISBN 978 - 954 - 737 - 050 - 5

Указания относно публикуваните лекции на Рудолф Щайнер

Основа на антропософски ориентираната духовна наука представляват написаните и публикувани от Рудолф Щайнер (1861–1925) произведения. Редом с тях от 1900 до 1924 година той изнася многобройни лекции и курсове както за широката общественост, така и за членовете на Теософското общество, по-късно преименувано на Антропософско общество. Първоначално Рудолф Щайнер не е искал винаги да се записват свободно изнасяните лекции, понеже те са били предвидени от него като «устни, непредназначени за печатане съобщения». След като се увеличават непълните и неточни записки, които се размножават и разпространяват сред слушателите, той се вижда принуден да се погрижи за стенографирането на лекциите. С тази задача натоварва Мари Щайнер фон Сиверс. Тя е била отговорна за поръчването на стенографите, съхраняването на преписите и необходимите за отпечатването корекции на текстовете. Тъй като поради липса на време Рудолф Щайнер само в редки случаи сам е коригирал стенографирания текст, по отношение на всички публикувани лекции трябва да се има предвид неговото изказване: «Предполага се, че в тези непрегледани от мен текстове могат да се намерят грешки».

Относно лекциите за членовете на обществото, които първоначално са били разпространявани като ръкописи, и относно публикуваните му произведения Р. Щайнер се произнася в «Моят жизнен път» (35-та глава). Казаното там същевременно важи и за всички семинари за различните професии, предназначени за участници, запознати с основните истини на духовната наука.

След смъртта на Мари Щайнер (1867–1948) започва издаването на Събраните съчинения на Рудолф Щайнер според нейните указания. Настоящият том спада към тези «Събрани съчинения». Доколкото се налага, в раздел «Бележки» се намират описания за произхода на текстовете.

Относно илюстрациите и текстовете на дъската. Оригиналните рисунки към лекциите в този том са запазени, понеже дъската е била покрита с черна хартия. Те са публикувани като допълнение към лекциите в том XXIII от поредицата «Рудолф Щайнер – Илюстрации към лекциите». Въпросните места се посочват чрез бележки отстрани в полето на текста.

СЪДЪРЖАНИЕ

- Предварителни бележки на издателя 13
- ПЪРВА ЛЕКЦИЯ, Берлин, 26 септември 1905 г. 16**
Значението на символа на змията. Гръбначни и безгръбначни животни. Слънчев сплит и система на гръбначния мозък. Вътрешно наблюдение посредством огъня кундалини. Дванадесет степени на съзнание: седем човешки и пет боготворчески. Дванадесетте апостоли като дванадесет степени на съзнание, изминати от Христос.
- ВТОРА ЛЕКЦИЯ, 27 септември 1905 г. 22**
Дейност, мъдрост, воля: основни понятия в езотериката. Живот след смъртта. Появата на Пазача на Прага като двойник. Значение на изкупващата смърт на Христа. Влияние на Вулфила върху немския език. Хаосът на дейността на Запада и покоят на мъдростта на Изтока.
- ТРЕТА ЛЕКЦИЯ, 28 септември 1905 г. 31**
Степени на съзнание на трите природни царства и човека. Светът на растенията като сетивен орган на Земята. Орган за ориентация в корена на растението и съответния орган в ухото на човека. Кръстът като символ на посоката на развитие на човека, животното и растението. Съзнание на растенията на ментален план; усещачи растения, идиоти и животни – на астрален план; минерали – на по-високо ниво на менталния план. Съзнание на човека на физически план и развитието му в посока по-високи степени на съзнание. Загадката на Сфинкса като указание за бъдещия образ на човека.
- ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ, 29 септември 1905 г. 40**
За съзнанието на пчелите и мравките. Алхимията и философският камък. Взаимоотношения между природните царства. Човекът на бъдещето.
- ПЕТА ЛЕКЦИЯ, 30 септември 1905 г. 47**
Телесни състояния: твърдо, течно, газообразно; четири вида етер: топлинен, светлинен, химически и жизнен и съществуването им на седемте плана. Взаимовръзка между пасивни и активни органи: ухо и говор (или ларинкс); сърце и хипофиза; око и шишарковидна жлеза (епифиза). Развитие на хипофизата до активен топлинен орган, а на епифизата до активен зрителен орган. Толстой. Вулфила.

- ШЕСТА ЛЕКЦИЯ**, *1 октомври 1905 г.* 54
 За различаването на възприемащи и творящи същества във връзка със седемстепенния ред на Блаватска: 1. Възприемащи елементарни същества; 2. Човекът като преходно възприемащо-творящо същество; 3. „Девственият човек“ от долемурийския период: Адам Кадмон и развитие на топлокръвните и студенокръвни животни; 4. Бодхисатвите: хора, развили се до творчеството, в смисъл на готовност за регулиране на по-нататъшното развитие; 5. Нирманакайя: извънземни творящи същества, способни да внесат нови импулси в земното развитие; 6. Питри (Отци): същества, способни да жертват самите себе си; 7. Истинските Богове. – Сърце и жлъчка.
- СЕДМА ЛЕКЦИЯ**, *2 октомври 1905 г.* 61
 Развитие на съществата на старата Луна. Луната = Космос на Мъдростта. Йехова като йерархически чин. Преход от старата Луна към Земята. Начало на човешките инкарнации: съединение на две различни същества (духовна и физическа части) и следствието от това съединение – раждане и смърт. Кармата: мярка за уравнивяване в процеса на постепенно приспособяване на духовната и физическата части една към друга. Развитие на речта в миналото и бъдещето във връзка със съзнанието, живота и формата.
- ОСМА ЛЕКЦИЯ**, *3 октомври 1905 г.* 66
 Реинкарнация, културно развитие и Зодиак. Християнското инкарнационно учение. Употребата на вода или вино във връзка с познанието за реинкарнацията. Ордена на трапистите. Учението на Августин за предопределението.
- ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ**, *4 октомври 1905 г.* 73
 Физическото тяло като най-старата и най-съвършената част на четиричленното същество на човека. Самосъзнание и сетивно наблюдение. Седемте сетива във връзка със седемте плана и състояния на веществата. Образуване на бъдещата природа на Юпитер от мислите, чувствата и волевите импулси на съвременния човек. Материализмът като кармично следствие от предходния идеалистичен период. Поява на градовете и сагата за Лоенгрин. Причини за болестите.
- ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ**, *5 октомври 1905 г.* 81
 Женско етерно тяло на мъжа и мъжко етерно тяло на жената. Форма и цвят на астралното тяло и неговите обвивки: ауричното яйце. Развитие на ауричното яйце на човека в седемте състояния на формата на Земята. Отделяне на ауричното яйце на човека. Индивидуализирана астрална

светлина. Четене в Акаша.

ЕДИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ, 6 октомври 1905 г. 88

Участие на човека в живота на физическия, астралния и менталния свят. Развитие на самосъзнание в периода на спускането на физически план. Повторното издигане към висшите планове посредством възпитание в безкористност на желанията и мислите. Възможност за свобода на физически план. Действието и противодействието като кармична техника.

ДВНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ, 7 октомври 1905 г. 96

Възникване на човешкото тяло. Огънят кундалини като средство за изследване на окултната анатомия. Работата на деваканичните сили над телесните обвивки и постепенното изместване на тези сили от силите на Аза. Влияние на деваканичните сили върху живота след смъртта. Пребиваване в Девакана и прераждането. Животът след смъртта при самоубийство или насилствена смърт.

ТРИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ, 8 октомври 1905 г. 105

Божественото учение на Дионисий Ареопагит. Църковната структура – външен израз на вътрешния йерархичен миров ред. Преобразуване на флората, фауната и минералното царство посредством дейността на човека след смъртта. За влиянията и същността на деваканичните сили и планетарните духове.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ, 9 октомври 1905 г. 115

Пребиваване на човека в Девакана в периода между смъртта и новото раждане. Образуването на деваканичните органи на Земята посредством духовната дейност и душевните отношения (живот в група). Физическият свят като свят на причините, Деваканът като свят на следствията. Три степени на ученичество. Осмата сфера. Дванадесет нидана или кармически сили.

ПЕТНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ, 10 октомври 1905 г. 124

Импулсиране на европейската история – започвайки от 14. век и чак до Френската революция – от розенкройцерите. Обучение по елементарна теософия в розенкройцерските школи. Три понятия: Мъдрост, Красота, Сила във връзка с преобразуването на минералното, растителното и животинското царства. Дванадесетте сили на кармата (нидани).

ШЕСТНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ, 11 октомври 1905 г. 132

Кармично въздействие относно действия, думи и мисли. Противоположност на кармата: творчество от нищото. Преживяване на нирвана.

- СЕДЕМНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ**, 12 октомври 1905 г. 139
Три степени на мисловния живот: абстрактни мисли, имагинации, интуиции. Отец, Син (Слово) и Свети Дух, или Първи, Втори и Трети Логос. Карма и петте скандхас.
- ОСЕМНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ**, 16 октомври 1905 г. 148
Човекът от атлантския и лемурийския период. Двойният произход на човешката природа и обединение на двете части в лемурийския период. Осмата сфера. Двучленност на физическото, етерното и астралното тяло на съвременния човек.
- ДЕВЕТНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ**, 17 октомври 1905 г. 157
За някои видове елементарни същества от астралния свят. Азури. Йехова като божество на низходящия Кама-принцип; Христос, възходящият Будхи-принцип. Черна и бяла магия. Естествени и изкуствени елементарни същества.
- ДВАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ**, 18 октомври 1905 г. 164
За съществата и преживяванията в астралния свят. Черна и бяла магия. Необходимост от сериозно обучение за вярна представа за астралния свят. Техника на прераждането. Спомняне на изминалия живот непосредствено след смъртта и виждане на бъдещия преди новото раждане.
- ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА ЛЕКЦИЯ**, 19 октомври 1905 г. 173
За техниката на прераждането: Закон за действието и противодействието относно действията, чувствата и мислите. Необходимост от занимание с изкуство за теософския живот. Преминаване през астралния свят и света на Девакана в живота след смъртта и подготовка за следващия земен живот.
- ДВАДЕСЕТ И ВТОРА ЛЕКЦИЯ**, 24 октомври 1905 г. 183
Проблемът за смъртта като въпрос на съзнание. Двойствеността: вътрешна същност (монада) и физически-астрален човек; разликата в развитието им до момента на обединение в лемурийския период. Поява на кармата. Мъдрост, Красота, Сила като отражение на Манас, Будхи и Атма.
- ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА ЛЕКЦИЯ**, 25 октомври 1905 г. 193
Оплождане с Духа (монадата) в лемурийския период. Предходните степени на земното развитие: Сатурн, Слънце, Луна. Слънчевите и лунните предци на човека. Противоположност в намеренията на Йехова и Луцифер. Поява на двата пола, раждането и смъртта. Обръщане на земната ос. Възникване на пракармата. Борбата между Йехова и Луцифер.

Християнството и учението за инкарнациите и кармата.

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ, 26 октомври 1905 г. 206
Обзор на земното развитие I: раси, глобуси, кръгообороти.

ДВАДЕСЕТ И ПЕТА ЛЕКЦИЯ, 27 октомври 1905 г. 215
Обзор на земното развитие II: планети или съзнание, кръгообороти или елементарни царства, глобуси или състояния на формата; в християнски смисъл: сила, царство (мъдрост) и великолепия (слава).

ДВАДЕСЕТ И ШЕСТА ЛЕКЦИЯ, 28 октомври 1905 г. 222
Обзор на земното развитие – III: четвърти земен кръгооборот. Отделяне на Слънцето и Луната. Съединяване на астралното тяло на човека с монадата. Вмешателството на луциферическите същества и борбата на Йехова с Луцифер. Елементарни същества в атлантския период. Възникване на металите. Названията на дните от седмицата във връзка с планетарното развитие.

ДВАДЕСЕТ И СЕДМА ЛЕКЦИЯ, 30 октомври 1905 г. 232
За трите Логоса, или за формата, живота и съзнанието (творение от нищото) като за три степени на развитие. За елементарните същества и възникването на астралните същности благодарение на физическите действия на хората.

ДВАДЕСЕТ И ОСМА ЛЕКЦИЯ, 31 октомври 1905 г. 243
За сетивните органи във връзка с различните видове етер. Отношенията между микрокосмос и Макрокосмос. Развитие на различните състояния на съзнание в различните епохи на следатлантския период.

ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ, 3 ноември 1905 г. 254
Действие на кармата по отношение на народите. Болести на времето и болести на нациите. Класовото противопоставяне и националният морал. Борбата на Михаил срещу Мамон в седемдесетте години на 19. век. Борбата на всички срещу всички и преодоляването ѝ посредством развитието на братството. Поява на кислородното дишане. Връзката между свободата, раждането, смъртта и болестите. Произход на треската (повишената температура). Загадката на Сфинкса, загадка на бъдещето.

ТРИДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ, 4 ноември 1905 г. 262
Възникване на различните видове хранене. Значение на началото на употребата на вино. Социализмът на Запада и Изтока като социализъм на производството и потреблението.

ТРИДЕСЕТ И ПЪРВА ЛЕКЦИЯ , <i>5 ноември 1905 г.</i>	274
За древната Атлантида. За формирането на пета коренна раса или за следатлантското време. Индийска, персийска, халдейска и европейска култури на следатлантския период. Съвременният материализъм. Подготовката на новата духовна култура – задача на Централна Европа.	
Схематичен обзор на степените на мировото развитие	288
Бележки	292
Пояснения по индийско-теософските изрази	293
Рудолф Щайнер за записките на лекционните цикли	298
Рудолф Щайнер – живот и творчество	300

ПРЕДВАРИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ НА ИЗДАТЕЛЯ

В автобиографията „Моят жизнен път“ Рудолф Щайнер описва как на границата между столетията тогава още много малка теософска група в Берлин го е поканила да изнесе теософски лекции. Той изразил готовност, като подчертал, че може да говори само за това, което живее в него самия като Духовна наука. Първият цикъл лекции, изнесени през зимата на 1900/1901 година, в съответствие с желанието на групата се появил във вид на книгата „Мистиката в зората на съвременния духовен живот и нейното отношение към модерния мироглед“¹. Тъй като съдържащите се в нея резултати от собственото му духовно знание били приети също като цяло и в Теософското общество, „Сега вече за мен нямаше никакво основание да не излагам по своя начин това познание за духа пред теософската аудитория, която по това време беше единствената, посветила се напълно на духовното познание. Не се отдавах на никаква сектантска догматика. Останах човек, който говори за това, което смята, че може да изрази с думи, изцяло съгласно изживяването от самия него като духовен свят.“²

Следващата зима през 1901/1902 г. последва втори цикъл лекции, който през лятото на 1902 година се появи като книгата „Християнството като мистичен факт“³. Непосредствено след това беше основана Немската секция на Теософското общество с Рудолф Щайнер като неин Генерален секретар. Тук, „в тази секция сега можех да разгърна своята антропософска дейност пред все повече разрастващ се кръг от слушатели. Никой не остана в неведение относно факта, че в Теософското общество ще изнасям единствено резултатите от собственото си изследователско съзерцание“⁴.

Това било началото на ставащата все по-интензивна ду-

---

¹ GA 7

² GA 28 „Моят жизнен път“ тридесета глава.

³ GA 8

⁴ GA 28 „Моят жизнен път“ тридесета глава.

ховнонаучна лекционна дейност. През юни 1903 г. излиза първи брой на създаденото и издавано от него списание „Lucifer“ (по-късно „Lucifer-Gnosis“), „списание за душевния живот и духовната култура – теософия“, а през пролетта на 1904 г. основополагащият труд „Теософия. Въведение в свръхсетивното познание и мисията на човека“⁵. Едновременно в „Lucifer“ последвало описание на пътя на ученичеството под заглавие „Как се постигат познания за висшите светове?“⁶ и описание на духовнонаучната космология „Из хрониката Акаша“⁷.

Така Немската секция на Теософското общество постепенно била преобразувана от Рудолф Щайнер и най-близката му сътрудничка Мария фон Сиверс (по-късно Мария Щайнер) в широко централноевропейско духовнонаучно движение. Отначало то било антропософска секция, представлявана от Рудолф Щайнер, която по-късно поради вътрешни трудности се отделила като самостоятелно Антропософско общество. По времето, когато Рудолф Щайнер дал излизащия вече като книга курс „Основни елементи на езотериката“, то се е намирало още в началния си стадий на развитие. Затова Рудолф Щайнер все още повсеместно употребява изразите „теософия“ и „теософски“, и за описанието на планетарното развитие на същностните елементи на човека и така нататък обичайната за теософската литература теософско-индийска терминология, към която тогавашните слушатели са привикнали. Оценка на тази терминология той изказва особено в 15 лекция от този курс. В тогавашните му статии и в книгата „Теософия“ той все пак използва вече изрази, за които в 1903 г. в списание „Lucifer“ е казал, че „по известни причини ги заимства от окултния език, който до известна степен се различава от обозначенията, разпространени в теософските трудове, но на практика напълно се съгласуват с тях“. По-късно също и в своите лекции той все повече заменя индийско-теософските изрази с такива, които

---

⁵ GA 9

⁶ GA 10

⁷ GA 11

съответстват на нашата европейска култура. Необходимите за този курс обяснения на думи с помощта на приетите днес изрази се намират в края на книгата.

Често появяващите се в лекциите препратки към трудове на Е. П. Блаватска се дължат на това, че тогавашните слушатели са били интензивно заети с учението на основателката на Теософското общество и поради трудното за разбиране изложение често се обръщали към Рудолф Щайнер с въпроси. Така на него постоянно му се налагало да обяснява съдържанието на главния ѝ труд „Тайната доктрина“, и преди всичко на третия том, „Трактати за езотериката“.

Целият курс бил всъщност вътрешна устна инструкция, тоест непредназначена нито за публичния, нито даже за общия кръг членове на Обществото, а само за малкото активни членове, които били персонално поканени за това. Така те трябвало да получат определена основа за своята собствена работа в „клоновете“. По тази причина няма пълен стенографски запис, а само бележки, които някои слушатели са правили за лично ползване. Тези записки на слушатели носят силно афористичен характер, който постоянно трябва да се има предвид, когато в резултат на съкращения или пропуски не винаги абсолютно ясно се удава да се проследи нишката на мисълта. Ако днес въпреки това тези записки се появяват в Събраните съчинения, то е защото те като цяло са абсолютно достоверни, а също и защото благодарение на тях са запазени ценни аспекти на духовнонаучното разглеждане на човека и света, които не могат да се срещнат в такава форма в по-късните лекции на Рудолф Щайнер. За пояснение и допълване на някои точки, особено относно космологията, следва да се обръщаме към написаните горе-долу по същото време трудове „Из хрониката Акаша“ и „Геософия“.

Хела Вийзбергер

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 26 септември 1905 г.

При всяко езотерично обучение става дума за това, да се научим как следва да се разглеждат обкръжаващите ни неща. Разбира се, всеки човек усеща нещо при среща, например с цвете или нещо друго от обкръжението. Тук обаче става дума да се достигне до по-висок поглед върху нещото, да се вгледаме по-дълбоко в него и да се свържат с него определени представи. На базата на такъв поглед се е появила например дълбоко проникващата в същността на нещата медицина на Парацелз. Той чувствал, усещал, виждал силата на определено растение и родството му със съответната сила в човека. Така например той виждал на кой човешки орган действа силата на растението *Digitalis purpurea* (пурпурен напръстник).

Искам да поясня този подход към разглеждането на нещата с особен пример. Всички религии имат символи. За тези символи днес могат да се чуят всевъзможни неща, които всъщност са само произволни повърхностни интерпретации. Най-важните религиозни символи са извлечени от същността на самите неща. Да разгледаме например символа на змията⁸, както е бил преподаден на Мойсей в тайните школи на Египет. Ще обсъдим какво го е вдъхновявало, какво му е давало интуиция.

Съществува дълбока разлика между животните, които имат гръбнак, и тези, които, като например молюски, бръмбари, червеи и прочие, го нямат. Цялото животинско царство се разделя на два основни класа: гръбначни и безгръбначни. Относно безгръбначните може да се попита: къде са им нервите на тези животни? – защото, както знаем, главният нервен ствол преминава през гръбнака. Но безгръбначните също имат нервна система, като такава нервна система притежават и човекът, и гръбначните животни. При последните тя преминава надолу по периферията на гръбнака, запълвайки след това кухината на

⁸ символът на змията – Числа 21:8-9; Йоан 3:14

тялото. Тя се нарича симпатична нервна система със слънчев сплит. Това е същата система, като при безгръбначните; просто при гръбначните животни и при човека тя не играе толкова важна роля. Но тя е доста по-тясно свързана с останалия свят, отколкото нервната система на главата и гръбначния мозък. В състояние на транс дейността на последните може да се приглуши и тогава встъпва в действие симпатичната нервна система. Това става например при лунатиците. Сомнамбулното съзнание се простира върху живота на околния свят и преминава върху другите същества около нас. Сомнамбулите усещат нещата в себе си. Жизненият етер е елементът, който струи навсякъде около нас. Той има своя посредник в слънчевия сплит. Ако можехме да възприемаме слънчевия сплит, бихме живели в интимно общение с целия свят. Такова интимно общение съществува при безгръбначните животни. Те например усещат цветето в самите себе си. В земната система безгръбначното животно е същото, като окото или ухото за човека. То е част от единния организъм. И наистина съществува единен духовен организъм, който възприема – вижда, чува и т.н. – чрез безгръбначните животни. Този общ организъм е Духът на Земята. Всичко, което ни заобикаля, е тяло на този общ дух. Както нашата душа си създава очи и уши, за да възприема света, по същия начин и Земната душа, за да вижда и чува, си създава като свои очи и уши безгръбначните животни.

След това в развитието на Земята настъпва момент, когато във всеобщото тъкане на живота на Духа на Земята навлиза нещо особено. Една част се затваря в себе си, като тръба. Едва започвайки от този момент, става възможна появата на същества, способни на обособяване; останалите същества остават членове на единната Земна душа. Сега за пръв път възниква особена степен на обособяване. Едва сега възниква възможност някой някога да каже за себе си „аз“. Фактът за съществуването в развитието на Земята на две епохи – първата епоха, когато на Земята още не е имало животни със затворена в костна тръбичка нервна система, и втората, когато вече са се появили такива

животни, специално е отбелязан във всички религии. Змията затваря първоначално безкористното, необособено съзерцание на Духа на Земята в тръбичка и по такъв начин създава основата за появата на азовата същност (Ichheit). Езотеричните учители са запечатвали това в своите ученици, така че те са могли да почувстват: когато гледам змията, виждам знак на моя Аз. – При това е трябвало живо да усещат тази връзка на самостоятелния Аз с образа на змията. Така се развивало това усещане на значението на заобикалящите ни неща. Така ученикът прониквал всяко природно същество с вярно усещане. Способност за такова усещане добил в тайните школи на Египет и Мойсей; затова той и използвал образа на змията като символ. В подобни школи обучението не било толкова абстрактно, като днешното, а са се обучавали на разбиране на света от собственото вътрешно преживяване.

Съществува външно описание на човека на основата на изучаването на отделните части на организма му. Но описания на човека по същия начин могат да се открият и в древните мистични и окултни текстове. Източникът им обаче е бил съвсем различен от анатомичните изследвания. При това тези описания са по-точни и по-правилни от описанията на съвременните анатоми, доколкото последните описват само мъртвото тяло. Те възниквали чрез медитация, чрез вътрешно просветление, когато ученикът правил видим самия себе си. Човек може да съзерцава самия себе си отвътре посредством така наречения огън кундалини⁹. Съществуват различни степени на това съзерцание. Точното и вярно съзерцание се появява в началото символично. Ако човек се концентрира, например върху гръбначния мозък, той фактически винаги вижда змия. Възможно е да вижда змия също и насън, доколкото това е същество, появило се външно в света по същото време, когато се е появил и гръбначният мозък, но останало на този стадий на развитие. Змията по същество е външно представяне в света на гръбначния мозък. Такъв образен

⁹ огън кундалини – виж в края поясненията на индийско-теософските изрази.

начин на разглеждане е астралното съзерцание (имагинацията). Пълното значение и смисъл на нещата се достига посредством менталното съзерцание (инспирацията).

Такъв път на познание води до разбиране на връзките между микрокосмоса и Макрокосмоса, така че човек може да разделя в природата, да определя, към коя част на света принадлежи всеки негов орган. Така в древногерманския мит е бил разпределен в света великанът Имир¹⁰. От черепа му бил създаден небесният свод, от костите му – планините, и така нататък. Това е митологична представа на вътрешното съзерцание. Във всеки фрагмент на света езотерикът вижда връзка с нещо в самия себе си. Тогава се изявява вътрешното родство. За такова съзерцание е необходимо интензивно обучение. Всички религии посочват такова интензивно обучение; такива указания има и в Евангелията. Езотерикът си казва: всички неща от околния свят – камъни, растения, животни – са етапи от собственото ми развитие; мен нямаше да ме има, ако тях ги нямаше. – Такова съзнание ни изпълва не само с усещането, че се извисяваме над тези царства, но и с познанието, че без тях нямаше да ни има и нас.

Съществуват седем степени на човешкото съзнание: трансово съзнание, съзнание на дълбокия сън, сънищно съзнание, будно съзнание, психично съзнание, свръхпсихично съзнание и спиритуално съзнание. Като цяло има общо дванадесет степени¹¹; петте оставащи са степени на творещото съзнание. Това са степени на съзнанието на творците, на творещите Богове. Всичко това е свързано с дванадесетте знака на Зодиака. Човек

---

¹⁰ Така в древногерманския мит е бил разпределен в света великанът Имир. От кръвта на Имир се правят реките, от плътта – сушата; здравите му кости стават планините, а натрошените кости, зъбите и челюстите – скалите и камъните. От черепа на Имир правят небето, като го поставят така, че четирите му края да достигат краищата на земята – Германска митология, Лайпциг, 1906 г.

¹¹ има общо дванадесет степени – виж също „Из хрониката Акаша“, GA 11, главата „Животът на Сатурн“ и лекцията от 27.01.1908 г. в GA 102 „Въздействието на духовните същества върху човека“.

трябва да премине всички дванадесет степени. Той вече се е издигнал през трансовото съзнание, съзнанието на дълбокия сън и сънищното съзнание към сегашното будно съзнание, а на следващите степени на планетарното развитие ще достигне и по-високи състояния на съзнание. При това той запазва в себе си всички изминати състояния на съзнание. Физическото тяло притежава смътно трансово съзнание, такова съзнание, което човек е добил на стария Сатурн. Етерното тяло на човека има съзнанието на дълбокия сън без сънища, възникнало на старото Слънце. Астралното тяло сънува, както сънува човек по време на обикновения сън. Сънищното съзнание съществува от времената на старата Луна. В настоящето време на Земята човек достига будно съзнание. Азът има ясно дневно съзнание. По-нататъшното развитие се състои в това, че всичко, което е налично в самото същество, се изнася навън, както навремето от човека е била изнесена навън змията, която на по-високо ниво, в качеството на гръбначен мозък, е останала в него. На още по-висока степен на развитие хората ще отделят в света не само камъни, растения и животни, но и степени на съзнание. Пчелният кошер например съдържа три вида същества, имащи една обща душа¹². Изглеждащите съвсем обособени същества действат заедно. Нещо подобно ще стане и с човека; той ще обособи своите органи. Той ще трябва съзнателно да управлява всяка отделна клетка на своя мозък отвън¹³. Тогава ще стане същество от по-висш порядък. Така ще стои работата и със степените на съзнание. Можем да си представим същество, което е отделило от себе си всички дванадесет степени на съзнание. Самото то би било тогава тринадесето и би могло да си каже: не бих могло да стана това, което съм, ако не бях

---

¹² Пчелният кошер например съдържа три вида същества, имащи една обща душа – в GA 351 „Човекът и светът. Действието на духа в природата. За същността на пчелите“ няколко лекции са посветени на пчелите.

¹³ съзнателно да управлява всяка отделна клетка на своя мозък отвън – виж подробности в GA 11 „Из хрониката Акаша“, главата „Някои необходими междинни бележки“.

отделил от себе си тези дванадесет степени на съзнание. – Такъв случай имаме в лицето на Христос и дванадесетте апостоли. Дванадесетте апостоли – това са степени на съзнание, преминати от Христос. За това се говори в Евангелието от Йоан, в тринадесета глава, където се описва Умиването на нозете¹⁴. От описанието е видно, че своята по-висока степен на съзнание Христос дължи на апостолите: „Истина, истина ви казвам, слугата не е по-горен от господаря си, нито пратеникът е по-горен от онзи, който го е изпратил“¹⁵. По-развитото същество е оставило другите след себе си и сега им е станало слуга. Малцина разбират смисъла на тези слова, но чувайки казаното в Евангелието, чувстват, че се подготвят за такова разбиране. Още в първите столетия след Рождество Христово тези разкази са ни подготвяли за такова разбиране. Иначе нашето каузално тяло не би било готово да възприеме тази истина сега. Душата се подготвя чрез образните форми. Затова великите мъдреци от миналото са разказвали приказки на хората с оглед на бъдещето. И в настояще време Учителите вече знаят какво влияние върху бъдещето ще окаже теософското учение. Днес човек съдържа доброто и злото в себе си. В бъдеще това ще се прояви по външен начин като възникване на отделни царства на Доброто и Злото. И това, как трябва тогава добрите да се отнасят към злите, се залага в душата чрез теософските понятия още днес. В началото на човек са се давали образи, сега той получава понятия, а в бъдеще той ще трябва да действа практически.

---

¹⁴ Умиването на нозете – виж също лекцията от 1.04.1907 г. От GA 96 „Първоначални импулси на Духовната наука“.

¹⁵ Йоан 13:16

ВТОРА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 27 септември 1905 г.

Днес ще се заемем с три важни представи, свързани с частите на човешката природа. Те образуват, така да се каже, пътеводни нишки, водещи през целия свят. Това са дейността или движението, мъдростта, наричана също слово, и трето, волята. Говорейки за дейността, обикновено подразбираме под това нещо съвсем общо. Езотерикът вижда в дейността преди всичко основата на целия Космос, така, както ни заобикаля. Формата на Вселената за езотерика е продукт на дейността. За обикновения човешки ум светът се представя като нещо готово; езотерикът си казва: това, което виждам, е продукт на дейността. Това, което изглежда готово, е само етап от постъпателната дейност, транзитна точка. Целият свят се намира в постоянна дейност. Тази дейност представлява кармата.

Говорейки за човека, за астралното му тяло, се говори като за карма, като за дейност. Астралното тяло всъщност представлява това, което е най-близо на човека. Това, което човек преживява, различавайки радост и тъга, удоволствие и страдание, изхожда от неговото астрално тяло. Любов, страст, радост, болка, идеал, дълг – всички те са свързани с астралното тяло. Когато се говори за радост и печал, за страсти, желания, възжеления, се говори за астралното тяло. Човек постоянно преживява астралното тяло, а вижданият вижда формата на астралното тяло.

Това астрално тяло се намира в състояние на непрекъснато изменение. Поначало, докато човек не работи специално над него, то е недиференцирано. Но в наше време човекът постоянно работи над своето астрално тяло. Когато човек различава позволено от непозволено, той работи от своя аз. Човек работи над своето астрално тяло от средата на лемурийския период и ще продължи работата над него чак до средата на шестата коренна раса.

Защо човек работи над него? Той работи над астралното тяло, защото в областта на дейността всяко отделно действие предизвиква противодействие. Всеки удар предизвиква ответен удар. Когато разтрием ръка по повърхността на масата, тя се нагрива. Топлината е отговор на нашата дейност. И така, всяка дейност предизвиква друга дейност. Поради това, че някои животни са се преселили в пещерите на Кентъки¹⁶, те са престанали да се нуждаят от зрение; на тях са им били нужни само чувствителни органи за осезание. Следствие от това е било оттичането на кръвта от очите и те са ослепели. Това е било следствие от тяхното действие – преселването в пещерите на Кентъки.

Човешкото астрално тяло – това е непрекъснатата дейност. В това се състои неговият живот. Тази дейност, в тесен смисъл на думата, се нарича човешка карма. Това, което правя днес, има своя израз в астралното тяло. Ако нанесе удар на някого, това е дейност, която ще предизвика ответен удар. Това е компенсация, справедливо възмездие: карма. Дейността – това е ударът, който предизвиква ответен удар. Тук е необходимо да присъединим още понятията причина и следствие. В кармата винаги присъства нещо неуравновесено; винаги трябва още нещо.

Второто в човешката природа и Космоса – това е мъдростта. Също както кармата представлява нещо неуравновесено, мъдростта има нещо общо с покой, с равновесието. Затова наричат мъдростта също и ритъм. Всяка мъдрост е форма на ритъм. Ако в астралното тяло преобладава симпатията, човешката аура съдържа повече зелено. Някога зеленото е било предизвикано от противоположното. На зеленото първоначално е съответствал червеният цвят, себелюбивият инстинкт. Посредством дейността на кармата той се преобразувал в зелено. В мъдростта, в ритъма всичко е готово, уравновесено. В човека всичко

---

¹⁶ някои животни са се преселили в пещерите на Кентъки – този пример често се използва от Щайнер. В американските пещери за пръв път се появява феноменът на елементарните органи. Виж Дарвин, „Произход на видовете“, глава 5, „Закони за модификацията“.

ритмично, всичко мъдро се съдържа в етерното тяло. Затова етерното тяло в човека е това, което репрезентира мъдростта. В него господства покаят, ритъмът.

Физическото тяло представя волята. Волята, противоположно на покая, изявява нещо творческо – това, което поражда, произвежда. По такъв начин имаме следващия възходящ ред: първо, кармата, дейността, неуравновесеността; второ, мъдростта, нещо стигнало до покой; трето, волята, битието, препълнено дотолкова, че може да дарява себе си на другите. И така, дейност, мъдрост и воля – това са три степени, по които протича цялото битие.

Да разгледаме от тази гледна точка човека. Преди всичко той има физическо тяло. Във вида, в който го виждаме днес, човек няма никакво влияние върху физическото тяло. Това, което той представлява физически и което прави, се произвежда отвън, от творческо-съзидателните сили. Той не може сам да регулира движението на мозъчните клетки или да контролира циркулацията на кръвта. Това ни подсказва, че физическото тяло е създадено без участието на човека; битието на това тяло също се поддържа от странични сили. То сякаш му е дадено под наем. Човек се въплътява във физическо тяло, създадено за него от други сили. И етерното тяло в определен смисъл също е създадено за него от други сили. Астралното тяло частично е създадено от други сили, частично от самия човек. Частта от астралното тяло, която е формирана от самия човек, се превръща в негова карма. Това, което човек сам е изработил, трябва да има кармично действие. В него то се явява също и безсмъртно, непреходно. Физическото тяло се е появило чрез кармата на други същества; но частта от астралното тяло, която самият той е изработил, започвайки от лемурийския период, е негова карма. Едва след като човек е преработил цялото свое астрално тяло, той ще постигне свободата. Тогава цялото астрално тяло ще бъде преобразувано отвътре и човек напълно ще стане резултат от своята собствена дейност, от своята карма.

Ако се обърнем към коя да е степен на развитие, ще се

окаже, че астралното тяло на човека съществува там във вече частично преработен от него вид. Обаче това, което представлява собствената работа на човека, живее в етерното и физическото тяло. Във физическото тяло живее това, което човек сам е направил от себе си, и посредством физическото тяло създаденото от него живее във физическия свят. Човек не би могъл да получи представа за физическия свят, ако той не работеше в него посредством своите органи. Преживяното в астралното тяло се запечатва много дълбоко в човека. Когато възприема физическия свят, задействани се оказват всичките му три обвивки. Ако вижда например роза, в това виждане вземат участие всички тези обвивки. Преди всичко той вижда червеното. При това е задействано физическото тяло. Същото впечатление произвежда розата в камера обскура¹⁷. Второ, розата се възприема от човека чрез етерното тяло като жива представа. Трето, розата предизвиква в човека радост; в това участва неговото астрално тяло. Това са три степени на човешкото възприятие. Най-вътрешното в човека работи във физическия свят чрез тези три тела. Това, което възприема във външния свят, той възприема посредством тези тела.

В основата на всички тези неща, отнасящи се до дейността на човека или до кармата, стои желанието (Begierde). Ако човек не би имал желания, той не би се нуждаел от никаква дейност. Но той иска да участва в живота на околния свят. Затова наричаме астралното тяло още и тяло на желанията.

Съществува вътрешна връзка между дейността на човека и неговите органи. За своите импулси (Triebe), както най-ниските, така и най-висшите, човек се нуждае от органи. Той се нуждае от тях и в сферата на изкуството. Ако човек някак извлече от света цялото му съдържание, органите му ще станат ненуж-

---

¹⁷ камера обскура – „тъмна стая“, просто оптично устройство, чрез което се получават оптични изображения на различни обекти. Представлява тъмна кутия с отвор с диаметър 0.5-5 мм. на едната от стените и екран от матово стъкло или бяла хартия на противоположната стена. На екрана се получава леко размито и обърнато изображение.

ни. В периода между раждането и смъртта човек привиква да възприема света чрез своите органи. След смъртта той трябва постепенно да остави този навик. Ако и тогава запази желанието си да ползва органите си за възприемане на света, той ще се окаже в състоянието, което се нарича камалока. Това е състояние, в което човек усеща потребност да използва своите органи, докато самите органи вече ги няма. Ако човек след смъртта би могъл да каже, че не са му нужни вече никакви органи, за него няма да има камалока. Това, което приживе е възприемал в обкръжението си посредством своите органи, в Девакана той ще го възприема без тях, отвътре.

Кармата, тоест дейността на човека чрез неговото астрално тяло, е нещо неуравновесено. Когато дейността постепенно стигне до състояние на равновесие, всички отклонения се изглаждат. Ако махало се приведе в движение, то постепенно ще премине в състояние на равновесие. Всяка неуравновесена дейност в края на краищата преминава в нещо уравновесено. Малки отклонения от равновесието лесно се поддават на наблюдение; ако са безкрайно много, те се компенсират едно с друго. С помощта на определени прибори могат да се фиксират подобни отклонения, например в честотата на движение на трамваите. В малко градче, където трамваите са малко, този прибор постоянно ще открива силни колебания. В голям град, където пътното движение е доста по-интензивно, приборът ще се държи доста по-спокойно, доколкото множеството отклонения се уравновесяват едно с друго. Така стои работата и с всяко отклонение от равновесното състояние в Девакана.

В Девакана човек гледа вътре в себе си. Той наблюдава това, което е възприел, като трябва да го наблюдава дотогава, докато възприетото не достигне някакво ритмично състояние.

Ударът предизвиква ответен удар; но последният се връща през множество посредници. Междувременно обаче действието продължава. Взаимовръзката между удара и ответния удар се преработва в Девакана в мъдрост. А това, което човек е преобразувал в мъдрост, се превръща в него в противоположността

на дейността, в ритъм. Това, което се е превърнало в ритъм, преминава в етерното тяло. След Девакана човек става по-добър и по-мъдър, доколкото там целият опит се преработва. Това, което преминава в преработен вид от астралното тяло във вибрациите на етерното тяло, е безсмъртно. Когато човек умре, остава преработената част на астралното тяло и малко парче преобразувано етерно тяло; останалата част на етерното тяло се разтваря в мировия етер. Етерното тяло на човека е безсмъртно дотолкова, доколкото е преобразувано това малко негово парче. Затова той отново намира това парче при следващата инкарнация. Това, което е необходимо на човека за допълване на малкото парченце, определя продължителността на пребиваването му в Девакана.

Когато човек се придвижи в своето развитие дотолкова далеч, че цялото му етерно тяло се окаже преобразувано, Деваканът няма вече да му е нужен. Това може да постигне напредналият в духовната наука ученик, преобразувал етерното си тяло така, че след смъртта то изцяло се запазва и не се нуждае повече от преминаване през Девакана. Това се нарича отказ от Девакана. На човек може да му се позволи да работи над своето етерно тяло само при наличие на увереност, че той няма да привнесе в околния свят нищо лошо; иначе с тази работа той ще внесе в света всичките си лоши инстинкти. Такова нещо може да стане при хипноза, когато хипнотизируваният прокарва в света низките инстинкти на хипнотизатора. При нормалния човек физическото тяло препятства раздирането и разкъсването на всички страни на етерното му тяло. Когато физическото тяло пребивава в летаргия, етерното тяло става достъпно за въздействия. Ако в състояние на хипноза в човек се внедрят лоши инстинкти, последните се запазват и след смъртта. Много практики на черни магове се състоят в това, че по подобен начин си създават послушни изпълнители на своята воля. Законът на белите магове се състои в това, да не позволяват никому да въздейства върху етерното им тяло, а сами да го преобразуват посредством провеждане на инстинктите си през катарзис. В

етерното тяло господстват мъдрост и покой. Ако тук се внедри нещо лошо, то се привежда в покой и затова се запазва.

Преди човек като ученик да бъде доведен до точката, където може самостоятелно да работи над своето етерно тяло, той трябва, поне частично, да добие способност вярно да съди за кармата, за да постигне самопознание. Затова не трябва да се практикува медитация, без да се занимаваме едновременно със самопознание и самонаблюдение. Само в този случай Пазачът на прага – кармата, която предстои да се погаси – се изправя пред човека в нужния момент. Ако човек достигне тази степен в нормално състояние, това означава не нещо друго, а разбиране на останалата неотработена карма. Започвайки работа в етерното тяло, азът трябва да изравнява предстоящата, още неотработена карма. Може да се случи Пазачът на прага да се яви по ненормален начин. Това се случва, когато човек дотолкова е привързан към живота между раждането и смъртта, че поради ниско ниво на вътрешна дейност той не може достатъчно дълго да пребивава в Девакана. Ако човек твърде силно е свикнал да гледа навън, естествено той нищо няма да успее да види вътре. Тогава много скоро той ще се върне във физическия живот. При това в продължение на толкова кратко преминаване през Девакана, сетивните му желания никъде не изчезват; когато се върне назад, те още пребивават в камалока и той ги намира. Човек се възплътява. И тук към новото му астрално тяло се примесва старото, което е предходната му карма, Пазачът на прага. Тогава човек постоянно има пред себе си своята минала карма като своего рода двойник¹⁸.

Много от римските папи от прословутия папски период – като например Александър VI – са имали такива двойници в следващите инкарнации. В наше време съществуват множество хора, постоянно имащи около себе си своята минала нисша природа. Това е особен род вмешателство. Такова вмешателство

---

¹⁸ Пазачът на прага... като своего рода двойник – основно представено напр. в GA 10 „Как се постигат познания за висшите светове“, както и в GA 14, „Четири мистерийни драми“

ще се усилва, доколкото материалната компонента в живота на хората постоянно ще се увеличава. Много хора, отдаващи се сега на чисто материалистичен начин на живот, в следващите инкарнации ще имат край себе си Пазача на прага в ненормална форма. Ако в настояще време човечеството не приеме мощен духовен тласък, като следствие от материалната култура ще го обхване своего рода епидемия от виждане на Пазача на прага. Предвестник на това е растящата нервност на нашия век. Това е своеобразно отиване в периферията. Цялата днешна нервност ще бъде трансформирана от Пазача на прага в следващите инкарнации, което ще се изрази в преждевременни възплъщения, в своего рода преждевременни космически раждания. Това, към което като теософи трябва да се стремим, е постигане на възможност за достатъчно дълго пребиваване в Девакана, за да се избегнат такива преждевременни инкарнации.

От тази гледна точка може да бъде разгледано стигането до света на Христос. Преди всеки, който е искал да стигне до живот в Христа, е трябвало да премине през мистериите. Физическото тяло се е привеждало в летаргично състояние и от свещеник към астралното тяло на адепта се е добавяло това, което е било необходимо за очистването му. Това е било посвещението.

Благодарение на идването в света на Христос е станало така, че всеки, привлечен от Него, е можел да получи своеобразна замяна (на стария вид посвещение). Чрез връзката с Христос човек е в състояние да поддържа своето астрално тяло достатъчно очистено, за да може да го впише в етерното си тяло без каквато и да е вреда за останалия свят. Ако се замислим за това, изразът „изкупителна смърт“ добива съвсем друго значение. Тук се има предвид изкупителната смърт на Христа. Преди мистериината смърт е трябвало да бъде преживяна от всеки, който е искал да постигне очистване. Сега Той е извършил това за всички, така че е била създадена замяна на мистерииното посвещение чрез историческото посвещение. Много от това, което преди било строго индивидуално, благодарение на християнството станало всеобщо. Тази сила на действие се изразила

в това, че чрез вътрешно съзерцание, чрез истинската мистика станало възможно обединение с Христос. Това било заложено и в езика. Първият християнски посветен в Европа, Вулфила, заложил това в немския език, за да може човек да намери в езика „Аза“. В другите езици тази връзка с Аза се изразява чрез особената форма на глагола, например, „amo“ – в латинския език; в немския език „Аз“ се добавя като самостоятелна дума. „Ich“ в немския език означава: J.Ch. = Jesus Christus. Това е заложено в немския език преднамерено, това не е случайност. Това е направено от посветените, които са създавали езика. Както за (висшата) троица в санскрит съществува думата АУМ, така за вътрешното в човека имаме обозначението „ІСН“. Благодарение на това е бил създаден център, чрез който страстите на света могат да се преобразуват в ритъм. Те трябва да се ритмизират благодарение на Аза. Този център дословно е Христос.

Всички западни нации са развили дейността, страстите. От Изтока сега би трябвало да дойде импулс, който да внесе в тази дейност покой. Негов предвестник е книгата на Толстой „За несъпротивата“¹⁹. В дейностите на Запада във всичко намираме хаос. И този хаос постоянно се увеличава. Духовността на Изтока трябва да привнесе в този западен хаос центъра. Това, което дълго време се е разгръщало като карма, преминава в мъдрост. Мъдростта е дъщеря на кармата. Кармата намира равновесие в мъдростта. Мъдрецът, достигнал определена степен, получава името Слънчев герой, доколкото вътре в себе си той се е ритмизирал. Неговият живот става отражение на Слънцето, следващ небесния ритъм.

Думата „АУМ“ е дихание. Диханието се отнася към словото, както Светият Дух към Христос, както Аتما към „Аза“.

---

¹⁹ книгата на Толстой „За несъпротивата“ – публикувана в 1893 г.; подробно описание на философията за живота на Толстой в контраст със западния мироглед може да се намери в лекцията от 03.11.1904 г. в GA 53, „Произход и цел на човека. Основни понятия на Духовната наука“.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 28 септември 1905 г.²⁰

В развитието има три неща, които е необходимо да се различават: форма, живот и съзнание. Днес ще говорим за формите на съзнание.

Растенията и нисшите животни можем да разглеждаме така, сякаш по-висшите същества простираат чрез тях своите сетивни органи в света, за да виждат чрез тях света. Да започнем със сетивните органи на растенията. Говорейки за последните, трябва да ни е ясно, че тук имаме работа не само със сетивните органи на отделните растения, а със същества от висшите светове. Растенията са сякаш пипалца, протегнати от по-висшите същества. По-висшите същества получават информация чрез растенията.

Всички растения имат клетки, предимно в краищата на корените, но също и в други части, съдържащи гранулки нишесте. Даже ако в другите си части растенията нямат такива нишестени зрънца, в краищата на корените всички те ги имат. Лилиите например съдържат нишесте само в корените. Тези нишестени зрънца съвсем не са закрепени, подвижни са, и затова е важно на какво място се разполагат. Когато растението малко се обърне, нишестените зрънца се оказват от друга страна.

---

²⁰ *Бележка към текста на трета лекция:* още при отпечатването на бюлетина от 1942 година Гюнтер Шуберт посочил, че текстът на втората част не може да се смята за достоверен, доколкото самият ход на мисълта е фиксиран неясно. По всяка вероятност е ставало дума за някои трудни за разбиране места от 3-ти том на „Тайната доктрина“ на Блаватска. Най-същественото обаче – споменатите от Блаватска форми на съзнание, и особено тяхната последователност, които е трябвало да бъдат съотнесени към основополагащата систематика на Духовната наука, в записките липсват. За това не се споменава и в останалите лекции.

За растението това е непоносимо. Тогава то отново се обръща така, че нишестените зрънца да могат да заемат правилното положение, а именно симетрично спрямо гравитационните линии на Земята. Растението расте вертикално, доколкото чувства посоката на действие на силата на тежестта. Нишестените зрънца чувстват силата на тежестта. Наблюдавайки действието на тези зрънца, се запознаваме със своего рода сетивен орган. За растенията това е органът за възприемане на тежестта. Той принадлежи не само на растението, а на цялата земна душа, която съгласно този сетивен орган ориентира растежа на растенията.

Това има преди всичко първично значение. Растението следва силата на тежестта. Ако вземем колело, например водно колело, поставим там растение и го въртим, към силата на тежестта ще се прибави още една сила, свързана с въртенето. Тази сила ще действа във всяка точка на растението и затова и коренът, и стъблото няма да растат в посоката на действие на силата на тежестта, а в посоката на допирателната на колелото, в посоката на действие на допирателната сила. Спрямо тази сила ще избират тогава положението си гранулките нишесте.

Да разгледаме сега човешкото ухо. Първо имаме външен слухов канал; след това тъпанче, а във вътрешното ухо – слуховите костици: чукче, наковалня и стреме – съвсем миниатюрни костици. Ние чуваме благодарение на това, че чрез тези костици се привеждат в колебателно движение другите части. Продължавайки по-нататък навътре, намираме три полукръгли мембранни

канала, разположени в посока на осите на три измерения. Те са запълнени с течност. Още по-нататък е разположен лабиринт, някакво спираловидно образувание, съдържащо множество фини власинки, всяка от които, като струна в роял, е настроена на определен тон. Този лабиринт е съединен със слуховия нерв, отиващ в мозъка.

Нас ни интересуват основно трите полукръгли канала. Те са разположени един спрямо друг, както са разположени осите на трите пространствени измерения. Тези канали са запълнени с частици, подобни на нишестените зрънца в растенията, наречени отолити. Ако те са повредени, човек не в състояния да запази вертикалното си положение. Например при припадък, поради прилива на кръв към главата организмът може да получи повреда в тези три канала. От тези три полукръгли канала зависи чувството за ориентация на човека. Това е същото чувство, същият възприемащ орган, който се намира в краищата на корена на растението като орган на чувството на равновесие. Това, което при растенията се намира долу, в края на корена, при човека се разполага горе, в главата.

Ако обхванем с поглед цялата еволюция, растителната, животинската и човешката, ще се открият определени връзки. Растението представлява обърнат човек. Животното заема място между тях двете. Растението разполага своя корен в земята и обръща своите полови органи нагоре, към Слънцето. Обръщайки растението от вертикалното положение в хоризонтално, получаваме животното. Изправяйки го на крака, получаваме човека. Изначалният смисъл на знака на кръста²¹ представя растителното царство, животинското царство и царството на човека. Растението потапя своя корен в земята. Животното е наполовина обърнато растение; човек – напълно обърнато растение. Затова Платон е казвал: мировата душа е разпъната на

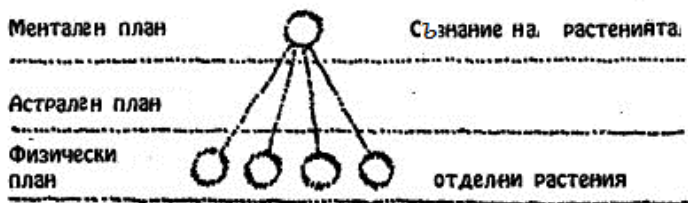
²¹ Изначалният смисъл на знака на кръста – виж по-подробно обяснение в лекцията от 22.11.1907 г., представена в GA 100 „Познанието за Христос и развитието на човечеството. Теософия и розенкройцерство. Евангелието на Йоан“.

кръста на мировото тяло²².

При растението органът за ориентация е разположен в края на корена, при човека – в главата. Това, което при човека е главата, при растението е коренът. Връзката на чувството за ориентация със слуха се обяснява с това, че слухът е чувство, което е издигнало човека на по-високо ниво. Последната способност, която човек е добил, е способността да говори. Речта, на свой ред, е свързана с изправеното ходене, което би било невъзможно без чувството за ориентация и чувството за равновесие. Звучите, произвеждани от човека в процеса на речта, са активно допълнение към пасивното слушане. Това, което при растенията е било просто чувство за ориентация, при човека е станало слух, запазващ в себе си по-рано формирания орган за ориентация в трите полукръгли канала, разположени по осите на трите пространствени измерения.

Всяко същество има съзнание. Такова притежава и растението; но съзнанието на растението се намира на деваканичния план, на ментален план. Ако поискаме да изобразим съзнанието на растението, трябва да направим това по следния начин:

²² Платон, „Тимей“.

Растението също може да ни отговаря, само че за това трябва да се научим да го възприемаме на ментален план. Там растението ще ни каже своето собствено име.

В човека съзнанието достига физическия план. Тук съзнанието е свързано с тези органи, с които растението се закрепва в почвата. С човек всъщност ние се запознаваме едва тогава, когато видим как той говори и в неговата реч се появи думата „аз“. Това аз се корени в менталния план. Без тази способност да произнася „аз“ човешката форма би била само една от животинските форми.

Растението се корени в менталния план, човек също благодарение на органа на слуха е жител на менталния план. Затова свързваме „мисленето“ с речта²³. Ухото е усъвършенстван орган за ориентация. Доколкото човек е сякаш преобърнат по отношение на растението и е обърнат към духа, той има в своя орган на слуха рудимент от стария орган за ориентация. Той сам си задава посоката. По този начин има два противоположни вида съзнание: съзнанието на растението на ментален план и съзнанието на човека, пренесъл своето същество от менталния план във физическия свят. Това земно съзнание на човека се нарича кама-манасно.

Нашите сетивни органи притежават обаче собствено съзнание. Тези различни съзнания – зрително, слухово, обонятелно и пр. – се обединяват в душата. Манасното съзнание се получава поради това, че отделните съзнания се сумират в душевния център. Без такава интеграция човекът би се разпаднал на съзнанията на отделните си органи. Първоначално те са били образувани чрез слънчевия сплит, чрез симпатичната нервна система. Когато човекът е представлявал своего рода растение, той още не е притежавал съзнание на физически план. Органите тогава са се създавали от по-високо съзнание.

В състояние на дълбок транс централното съзнание мълчи. Тогава стават съзнателни отделните органи и човек започва да

---

²³ Затова свързваме „мисленето“ с речта – виж GA 245, „Указания за езотерично обучение“.

възприема пъпната област и слънчевия сплит. Такова съзнание е притежавала ясновидката от Префорст²⁴. Тя съвсем вярно описвала светлинни образи, които обаче е можело да се наблюдават само със съзнанието на органите. Най-нисше е съзнанието на минералите. По-центрирано съзнание, стоящо малко по-близо до съзнанието на днешния човек, е астралното съзнание. Това, което като цяло обуславя съзнанието в астралното тяло, има своето представителство в гръбначния мозък. Тук човек възприема света в образи, аналогични на образите в съня. Такова съзнание притежават хората, чиито физически главен мозък още не е задействан. В образи виждат света, например идиотите; душевният им живот е подобен на живота в сънищата. Те нищо не знаят за това, което става около тях. Има и други същества, имащи подобно съзнание.

Ако се развие астрално съзнание, така че съзнателно да се преживяват сънищата, може да се предприеме следното: да предположим, че сме в състояние да достигнем такова съзнание и имаме пред себе си „венерина мухоловка“. Ако гледаме това цвете достатъчно дълго, оставайки отворени само за неговите въздействия, в някакъв момент изведнъж ще усетим, че центърът на нашето съзнание се отделя от главата и се потапя в растението. Тогава ставаме съзнателни в растението и започваме да гледаме в света чрез него. Трябва да вложим своето съзнание в растението. И тогава ще ни стане ясно как стои работата в това същество с душевното. Тогава може да усетим преживяването на тази душа. В случая на особено сензитивните растения, съзнанието им е сходно със съзнанието на идиотите; това не е просто ментално съзнание, а то се простира до астралния план. Във връзка с това се различават два вида растения: съзнателни само на ментален план и съзнателни също и на астрален план.

Определени видове животни също имат съзнание на астрален план, който едновременно е и планът на съзнанието на идиотите. Елена Петровна Блаватска особено акцентира в тази

²⁴ ясновидката от Префорст – виж книгата на Юстин Кернер със същото наименование от 1828 г.

връзка върху нощните насекоми в Индия, в частност на молците. Астрално съзнание притежават например паяците; изкусните паяжини се тъкат всъщност от астралния план. Паяците са само инструменти за астрална дейност. Самите нишки се тъкат от астралния план. Подобно на паяците, на астрален план се намира и съзнанието на мравките. Там се намира душата на мравуняка. Затова и дейността на мравките е организирана с такова съвършенство.

Минералите също притежават съзнание. По отношение на съзнанието на растенията то се намира на по-високи нива на менталния план. Блаватска го нарича кама-пранично съзнание. В бъдеще човек ще може да достигне и това съзнание, запазвайки при това своето сегашно състояние на съзнание. Тогава той няма повече да се нуждае от физическото тяло и следователно от инкарнации. Камъните живеят в нисшите слоеве на физическия план, а съзнанието им се намира във висшите слоеве на менталния план. Това съзнание управлява кристалите отгоре. Когато човек успее да се извиси до съзнанието на това ниво, той сам ще създава своето физическо тяло от минералите.

В бъдеще три части на главния мозък трябва да съществуват разделно (мислене, чувство и воля). Тогава съзнанието на човека ще трябва да управлява своя мозък подобно на това, както висшето съзнание управлява мравуняка. Както в мравуняка се различават мравки от мъжки пол, женски пол и мравки-работнички, така и в мозъка на човека ясно ще се различават три части. Тогава човек ще стане планетарен дух, творец, който сам създава неща. Както Земният дух създава земната кора, така и човекът ще обзавежда своя собствена планета. За това той трябва да притежава кама-пранично съзнание. Днес човек притежава само кама-манасно съзнание, което се състои в това, че съзнанието на органите се пронизва от разум (Манас). Както казва Блаватска, съзнанието е станало рационално. Този процес на рационализация обхваща и животното, и човека. Простото съзнание на органите може да разпознае целта, но не и средството за достигане на тази цел. Рационалното съз-

нание може да управлява средството. Блаватска съвсем вярно казва: „Например затвореното в стая куче притежава инстинкт да се стреми да излезе навън; но то не може да направи това, доколкото инстинктът му е недостатъчно разумен да овладее необходимото средство, докато човекът мигновено схваща ситуацията и се освобождава“.

И така, заедно с Блаватска²⁵ ние различаваме:

1. Съзнание на органите.
2. Астрално съзнание на животните, някои растения, а също и на идиотите.
3. Кама-пранично съзнание на камъните, което по-късно ще го достигне и човекът.
4. Кама-манасно съзнание, разумност.

В този смисъл трябва да се разбират и рамената на кръста на мировото битие.

Смисълът на кръста стои безкрайно дълбоко. Древните сказания също са образи, извлечени от тези дълбини. С тези сказания е била оказана неопценима помощ на човешките души във времената, когато човек е можел да разбира истините, заложи в тях, чрез чувството, интуитивно. Знаем например за древното предание за Сфинкса²⁶. Сфинксът дал гатанка: суринта ходи на четири, през деня на два, а вечерта на три. Що е то? – Това е човекът! В началото, утрото на Земята, в своето животинско състояние, човекът е ходил на четири. Предните крайници тогава са били все още органи за придвижване. След

---

²⁵ Последните пет споменавания на Блаватска от Щайнер се отнасят до разделите „Астрално съзнание“, „Кама-пранично съзнание“ и „Кама-манасно съзнание“ в т. 3 на „Гайната доктрина“.

²⁶ Сфинкс – според древногръцката митология е чудовище, дете на Тифон и Ехидна, което задавало гатанката на всеки преминаващ. Гатанката разгадал Едип, като популярното тълкуване е, че това са фазите в развитието на човека в дадена инкарнация – малко дете, зрял човек и старец, а не даденото от Щайнер развитие до Вулкан. На големия купол в първия Гьотеанум е бил изобразен този Сфинкс-Едипов мотив.

това той се изправил; предните и задни крайници започнали да изпълняват различни функции и органите се разделили на физически-сетивни и духовни. Човек се оказал на два. В бъдеще ще отпаднат долните органи и дясната ръка; ще останат само лявата ръка и двулистния лотосов цвят. Тогава човекът ще бъде на три. Затова и Вулкан куца²⁷. Краката му постепенно ще деградират, докато съвсем не отпаднат. В края на еволюцията, когато метаморфозата на Земята достигне стадия на Вулкан, човек ще стане същество с три крайника, което преданието представя като идеал.

---

²⁷ Вулкан куца – според римската митология е Вулкан, а според гръцката Хефест, бог на огъня и ковачеството. Куца, защото Юпитер или Зевс го изхвърля от Олимп и си чупи двата крака.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 29 септември 1905 г.

Говорихме за съзнанията на различните царства на природата. Човешките органи имат свое собствено съзнание; по аномален начин това съзнание се проявява при идиотите. Последните притежават астрално съзнание, което имат също нощните насекоми, мравките, паяците и прочие. Съвсем друг вид съзнание срещаме при пчелите. Ще вземем пример с пчелите, за да покажем как се стига до подобни истини, които се използват след това за ориентация в света.

Окултното обучение представлява нещо съвсем различно от обикновеното обучение; то няма задачата да набие в главите на учениците колкото се може повече знания. В едно строго окултно обучение ученикът изобщо не получава никакъв учебен материал, а само едно, но изпълнено с вътрешна сила изречение. Така е било и преди. Над това изречение ученикът е трябвало да медитира при пълно вътрешно мълчание. Резултат от такава медитация е пълното вътрешно просветление. Когато човек достигне способност да пронизва с вътрешна светлина самия себе си, той се оказва в състояние да потапя съзнанието си и в други същества. За това той трябва точно да обхване точката, разположена зад междуочния център, и оттук да насочи съзнанието си надолу до сърцето. След това може да разполага съзнанието си в други предмети; например може да проникне в живота на мравуняка.

Тогава може да се разбере и живота на пчелния кошер. При това се изявява нещо, което иначе е невъзможно да се преживее на Земята. В дейността на пчелния кошер преживяваме нещо, излизащо извън пределите на нашето земно битие, което в други случаи не съществува на Земята. Това, което става на другите планети, не може да се измисли. Не може да се разбере например какво става на Слънцето или на Венера, ако не сме в състояние да осъществим процедура, подобна на тази, която

осъществяваме, потапяйки се в живота и дейността на пчелния кошер. Пчелите са преминали не съвсем този еволюционен път, който сме изминали ние. В началото на този път те още не са били свързани с еволюционното звено, към което принадлежат другите животни и човекът. Пчелният кошер, а не отделните пчели, притежава неизмеримо по-високо съзнание. Мъдростта на това съзнание човек ще достигне чак на степенята Венера. Тогава той ще притежава съзнание, необходимо, за да създава нещо от веществото, произведено от него самия. Мравките строят своя мравуняк от всевъзможни материали, но те не могат да строят клетки. Строителството на клетки на висшите планове е нещо съвсем различно. Посредством потапяне на съзнанието в пчелния кошер, посредством придобиването на съзнанието на Венера, съзнание от съвсем различен вид от това, което имаме сега на Земята, човек получава представа за това, което ще встъпи в сила чак на степенята Венера, а именно за абсолютното отстъпление на сексуалното. При пчелите със сексуалността е свързана само царицата (майката). Кама-сексуалното е почти напълно изключено; търтеите ги убиват. Това, което ще стане реалност за бъдещото човечество, тук го имаме като модел, където работата е висш принцип. Да се поставим в положението на пчелната държава е възможно, но само посредством духовен импулс.

За да продължим, трябва да си изработим вярна представа за алхимията. Статия за алхимията е можело да се прочете още в 18. век в немското списание „Имперски вестник“²⁸. Кортум, автор на „*Jobsiade*“²⁹, е бил от големите алхимици на 18. век. Един от обсъжданите в тогавашната преса въпроси бил за така наречената праматерия, отъждествявана с философския камък. Кортум, който притежавал дълбоко разбиране на същността на проблема, тогава казал: „Да се търси философският камък

---

²⁸ Карл Арнолд Кортум – 1745-1824, немски лекар, поет, пчелар и алхимик. На 8.10.1796 г. публикува трактат за философския камък в посоченото списание.

²⁹ *Jobsiade* – комичен епос от Карл Кортум, публикуван през 1784 г.

е много трудно, но той е навсякъде; вие се срещате с него ежедневно и затова много добре го познавате. Всеки ден го държите в ръцете си и не знаете, че това е той“ – това е точно описание.

В природата всичко е устроено безкрайно мъдро, с безкрайно мъдра икономика. Всички камични живеещи същества – животните и хората – и всички пранични живеещи същества – растенията – са тясно свързани едни с други. Ние вдишваме кислород и издишаме въглероден диоксид. Същото се отнася и за животните. Ако всичко свършваше дотук, целият въздух много скоро би се превърнал във въглероден диоксид. Но съществуват и растенията, които асимилират въглеродния диоксид и отделят кислород. Животните и човекът не могат да живеят без растенията. По-нататък, въглената киселина се състои от въглерод и кислород. Растенията задържат въглерода в себе си, а кислорода издишат. Човекът, наопаки, вдишва кислород и в жизнения процес, присъединявайки към него въглерод, го преобразува във въглероден диоксид. От задържания въглерод растенията си изграждат телата.

В предишните времена Земята е изглеждала по-различно от сега. Тогава навсякъде, и тук също, са расли гигантски папрати и хвощове. Те са загинали. Повърхността на Земята се покрила със слой торф, образувал се от останките на тези растения; след това тези гори от папрати и хвощове се превърнали в гигантските залежи от въглища. Така от растителното и животинското царство постепенно се образували минералите. Вземайки в ръка парче въглен, можем да си кажем: този камък е бил някога растение. Връщайки се в по-ранни времена, бихме могли да открием растения, от които по-късно са възникнали планинският кристал, малахитът и другите скални породи. Централният планински масив на Алпите е възникнал например от още по-древни растения от тези, от които са се образували каменните въглища. Диамантът е същите тези въглища. Природата го е създала от по-древни въглища. От растенията е възникнал и планинският кристал.

Варовиците са били отделени от животните. Пример за

такова отделяне е юрският период. Местата със струпване на варовици по-рано са били покрити с море; това са отлагания на кости и раковини на морски животни. По такъв начин по-младите варовикови породи са се образували от животните, а праминералите от растенията. Царството на растенията постепенно се преобразува в царство на камъните. Всичко твърдо на Земята е възникнало от растенията. Този процес на минерализация може да се изучи с примера за образуването на въглищата.

Царството на минералите, във вида, в който съществува сега, се появява едва в четвъртия кръгооборот. В бъдеще цялото минерално царство ще бъде одухотворено от човека. То ще бъде сякаш пропито от човешкия дух. Всичко, с което човек днес се занимава, цялата индустрия – това е процес на преработка на минералите. Когато се раздробяват скалите, за да се използват камъните за построяване на сгради, когато се издигат катедрали – всичко това е преобразуване на минералното царство. В четвъртия кръгооборот човек може изкуствено да преработва минералното царство. В настояще време човек не може да направи нищо подобно с растителното царство. Минералното царство ще бъде преработено изцяло от човека. Това ще стане основно с помощта на променливото електричество, което не се нуждае от проводници. Нахлуването в царството на минералите тук ще бъде осъществявано чак до молекулите и атомите. Към края на четвъртия кръгооборот ще бъде преработено цялото царство на минералите.

Започвайки от петия кръгооборот, човек ще прави същото с растителния свят. Той ще успее съзнателно да осъществява тези процеси, които сега осъществяват растенията. Както растенията, вдишвайки въглена киселина, си формират тяло от въглерода, така в петия кръгооборот човек сам ще си създава тяло от веществата от околния свят. В петия кръгооборот това, което е свързано с пола, ще приключи. Човек тогава сам ще работи в своето тяло, възстановявайки го. Процесът на преработка на въглерод, осъществяван днес безсъзнателно от растенията, тогава ще бъде съзнателно осъществяван от човека, тоест

човек ще преобразува веществата така, както сега растенията преобразуват въздуха във въглерод. Това е истинската алхимия. Философският камък – това са обикновените въглища. Човекът, говорил за това в 18. век, е посочвал процеса на трансформация, който сега осъществяват растенията и който в бъдеще ще се прави от хората.

Наблюдавайки работата на съзнанието на висшите плановете и как тя се изразява, например в живота на пчелния кошер, стигаме до разбирането, как в бъдеще човек ще успее да възпроизвежда материята от самия себе си. В бъдеще човешкото тяло също ще се състои от въглерод; то ще стане подобно на мек диамант. Човек няма да живее в него като сега, възприемайки света отвътре, а ще го обладава като нещо външно. Така днес съществуват планетите, създадени от планетарните духове. От същество, което се нуждае от тяло, изготвено за него от други, човек се трансформира в същество еманиращо, творчески-създаващо. Той ще стане същество, което, по думите на Сфинкса, вечер ходи на три. Тогава ще е станала диференциацията на четирите съществуващи по-рано органа: ръцете, били органи за движение, са станали органи за духовното. В бъдеще ще останат само три органа: сърцето като будхи-орган, двулистният лотосов цвят в центъра между очите, и лявата ръка като орган за движение. Този период от бъдещето засягат и изявенията на Блаватска³⁰ (относно втория гръбнак). Епифизата и хипофизната жлеза ще формират втори гръбнак, който след това ще се обедини с вече съществуващия. Вторият гръбнак ще се разположи отпред, преминавайки от главата надолу.

За получаването на подобни знания трябва да се помести собственото съзнание в същество, стоящо на по-висока степен

---

³⁰ изявенията на Блаватска – намират се в т. 3 на „Тайната доктрина“, стр. 544-45 на немското издание: „В края на следващия кръгооборот човечеството отново ще стане мъжко-женско и тогава ще се образуват два гръбначни стълба. В седмата раса двата ще се слоят в един. Еволюцията съответства на расите, а с развитието на расите симпатичната нервна система се развива в истински гръбначен мозък“.

на развитие.

На всичко това са учили и в определен смисъл са помагали да се овладее практически в тайните школи. Подобен начин на мислене изисква навици. Тогава ще се развие усет, позволяващ да се разбира ценността на всяко нещо: нищо не е безполезно. В природата няма нещо, което може да бъде изключено, без да се разруши при това всичко останало.

Организмът на мравуняка също притежава съзнание, доста по-високо от съзнанието на съвременния човек. Съзнанието на мравуняка се намира във висшите слоеве на менталния план; съзнанието на пчелния кошер – във висшите слоеве на будхи-плана. По какъв начин съзнанието на мравуняка се е оказало на нашата Земя? Това е станало благодарение на висши същества, вече изминали в своето развитие стадия на създаване на собствените си тела. Самците, самките и мравките работнички са тяло на по-висше духовно същество. Човешкият дух също постепенно ще стигне до това, да раздели себе си на три части. Волята, чувството и мисленето на езотеричния ученик вече съществуват обособено³¹ едно от друго. Молекулите на мозъка се разделят при това на три групи. Такъв ученик трябва да умее, изхождайки от себе си, да свързва с представите определено чувство. Ако например вижда чуждата мъка, за да почувства състрадание, той трябва да присъедини това чувство съзнателно. Частите на мозъка, свързани с мисленето, се намират в предната част на главата, а свързаните с чувството – в горната, с волята – в тилната част. Ученикът от тайната школа се учи да ги привежда във взаимодействие съзнателно. По-късно тези три части напълно ще се отделят една от друга. Тогава тях ще трябва да ги управляваме по същия начин, както съзнанието на мравуняка управлява самците, самките и мравките работнички.

Сега можем да се запитаме, защо висшите същества манифестират себе си чрез мравуняците? Ако не се произвеждаше

---

³¹ Волята, чувството и мисленето на езотеричния ученик вече съществуват обособено – виж GA 10, „Как се постигат познания за висшите светове“, главата „Разкъсването на личността в хода на окултното обучение“.

мравчената киселина, Земята би изглеждала по съвсем друг начин. За да се определи моментът на необходимото вкарване в земното развитие на мравчената киселина, е била нужна мъдростта за предвиждане на висшата разумност.

Така може да се обхване съзнанието на цялата Земя, прониквайки във всяка отделна проява на нейния живот. Виждаме това с примера на Парацелз. Той е формирал своите представи в съответствие със задачата, която се е състояла в търсене на различни неща, пригодни за лечение, и той е знаел, как всяко от тях е свързано с човека и неговите органи. Например *Digitalis purpurea* действително има връзка със сърцето, и затова винаги с пълно право може да бъде използвана за лечението му. Сега новите лекарства се вкарват в употреба на базата на експерименти; действието им се изпитва върху определен брой хора. В старите времена лечебните средства са се изнамирали интуитивно, доколкото тогава са можели да наблюдават вътрешните връзки. Намерени по такъв начин, те винаги остават действени. Лекарствата, които днес се въвеждат, много скоро показват недостатъци, които не са забелязани при първите експерименти.

ПЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 30 септември 1905 г.

Вече неведнъж се подчерта, че за окултно развитие трябва да бъдеш колкото се може по-позитивен и колкото се може по-малко негативен по отношение на света, т.е. повече да се говори за това, което го има, отколкото за това, което го няма. Ако за това способства обичайният живот, това е предпоставка за работа в окултното. Окултистът не трябва да пита, притежава ли камъкът живот, а: къде се намира животът на камъка, къде може да се намери съзнанието на царството на минералите? – това е висшата форма на некритуване. По отношение на висшите въпроси трябва да се изработи подобна настройка.

В обикновения живот се различават три телесни състояния: твърдо, течно и газообразно. Твърдото е необходимо да се различава от минералното. Въздухът и водата също са минерални. В теософските текстове се споменават още четири по-фини видове вещество. След въздуха следва по-фин елемент, разширяващ го, доколкото това позволява пространството. Този разсейващ въздуха елемент е топлината; финото етерно вещество, представлява първата степен на етера, топлинния етер.

След него следва втори вид етер, светлинен етер. Светещото тяло излъчва вещество, което в теософията се обозначава като светлинен етер. Трети вид етер се проявява като носител на всичко това, което придава на фините вещества формата, формиращ етер, наричан също химически етер. Това например, че кислородът се съединява с водорода, е следствие от действието на този етер. И накрая, най-финият, образуващ живота етер – това е праната или жизненият етер.

Науката смесва всички тези четири вида етер в един кюп. Откриването им още ѝ предстои. Тук ще ги наречем съгласно традициите на розенкройцерите, докато индийската литература говори за четири различни степени етер³².

³² индийската литература говори за четири различни степени етер – в

За начало да разгледаме твърдото. На пръв поглед, то е напълно лишено от живот. Но ако се влезе със своя живот в твърдото – което става, когато човек живее будно в състоянието, наречено свят на сънищата, и се опитва след това да открие твърдото, например скалистия ландшафт, и да влезе в него, – тогава може да се почувства промяна в собствения живот, да се почувства, как той се пронизва от друг живот. Тогава там се намира не вашето съзнание, а вашето етерно тяло, вашият собствен живот; тогава вие се намирате в това място, в това състояние, което се нарича махапаринирвана-план. Тук протича животът на твърдото. Този план е другият полюс на твърдото. Пребиваването на живота на махапаринирвана-плана се потвърждава от възприемането на други влияния. Връщайки се оттам, човек изпитва резултата от въздействието на съществата от този план. Там имат своя живот твърдите камъни.

Второ е течното, водата. Ако в състояние на сънищно съзнание се отъждествите с морето, сякаш самите вие сте станали море, става сливане с живота на течното на плана паринирвана. Благодарение на подобни процедури може да се узнае нещо за различните плановете.

Трето, чрез сливане в съня с газообразното, с въздухоподобното, вие се оказвате на нирвана-плана. Нирвана дословно означава „да бъде погасен“, да се погасиш във въздуха, както се гаси огън. Ако търсим живота там, се оказваме на нирвана-плана. Човекът вдишва въздух. Преживяването на живота на въздуха в самия себе си – това е път, водещ към нирвана-плана.

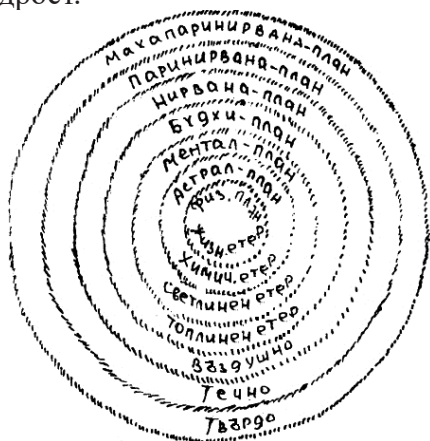
Таитирия-Упанишада 2.1 в превод на Пол Деузен се казва: „Акаша е родена от този Атман, от Акаша вятъра (vaуu), от вятъра-огън (agni-Tejas), от огъня-вода (apas), от водата-земя (prthivi). Според Гюнтер Шуберт пасажът трябва да бъде преведен както следва: „Наистина от този Атман възникна общият етер (akasha), от общия етер – топлинното състояние (vaуu, топлинният етер), от топлинното състояние – газовото състояние (apas, химическият етер), от течното състояние – твърдото състояние (prthivi, жизненият етер)“ – Гюнтер Шуберт, „Индийските имена за видовете етер“ в Гая София, Годишник на природните науки, Секция на свободния университет в Гьотеанума, Дорнах, 1926 г.

В това е смисълът на дихателните упражнения на йогите. Никой не може да достигне нирвана-плана, без истински да практикува дихателни упражнения. Изпълнявани на неправилно ниво, те са само упражнения хата-йога; иначе са упражнения раджа-йога. Тогава действително се вдишва живот.

Четвърто: по-долу от нирвана-плана стои будхи или шушупти-планът. Тук топлината притежава живота. Когато в човека се развие Будхи, цялата кама ще се превърне в самоотверженост, в любов. Животните, които още не са развили в себе си топлината, също са свободни от страсти. На по-високи степени на развитие човек отново ще достигне тази безстрастност, доколкото неговият живот ще се намира на шушупти-плана.

Пети е деваканичният или ментален план. Тук се намира животът на светлинния етер. На деваканичния план живее слънчевата светлина. Затова и съществува вътрешна връзка между мъдростта и светлината. Преживявайки в сънищно състояние светлината, човек преживява мъдростта. Така е било винаги, когато Бог се е явявал на човека като светлина. Йехова се е явил на Мойсей в горящия къпинов храст – т.е. в светлина, – за да му предаде мъдрост.

Шесто – астралният план. Тук живее химическият етер. В сомнамбулно състояние човек възприема на този план свойствата на химическите съединения, химическите свойства, докол-

кото на астрален план се намира животът на химическия етер.

Седмо – физическият план. Тук в своя собствен елемент живее жизненият етер. В него човек възприема живота. Жизненият етер се нарича също атомистичен, доколкото той има собствен живот, свой собствен център на този план. Това, което живее на определен план, има свой център на този план. Тези седем плана фактически съдържат в себе си всичко, което ни заобикаля. Те действително постоянно се намират около нас. Трябва само да се запитаме: къде е животът на твърдото, къде е животът на газообразното? – и така нататък.

И така, вече беше казано, че топлината притежава свой собствен живот на будхи – или шушупти-плана. Така съществуват определени връзки между всички неща. Очевидна е например връзката между ухото и речта. Еволюционно ухото се е появило доста по-рано от речта. Ухото е възприемащ орган, а говорът звукопроизвеждащ орган. Тези две неща, ухото и речта, съществено се допълват едно друго. Звукът, както го възприемаме, е възпроизвеждане на колебания във въздуха; на всеки тон съответства особено колебание. Питагорейците казвали: изучавайки това, което е отвън, извън вас, което е в звука, вие изучавате аритметиката на въздуха. Равномерно запълненото пространство би било беззвучно; звучащото пространство винаги е организирано аритметически. Тук имаме пример за това, как може да се надникне в Акаша-хрониката. Когато се извишиш до възприемане на вътрешната аритметика, която остава от звука в пространството, по всяко време може да се чуе това, което някога някой е казал. Например може да се чуе какво е казал Цезар, преминавайки Рубикон. Вътрешната аритметика на звука остава в Акаша-хрониката. На звука съответства нещо от това, което се нарича Манас. Това, което за ухото се явява като звук, представлява мъдростта на света. Слушайки звука, човек възприема мировата мъдрост; и тази мъдрост се изявява в света, когато самият човек говори. Всичко аритметично в нашата реч остава в Акаша-хрониката. Когато човек слуша или говори, той се изразява непосредствено в мъдростта. Мисленето е форма,

в която човек може в настояще време да изрази своята воля в речта. Сега можем да проявяваме своята воля само в мисленето. И едва в бъдеще човек ще може да проявява волята си чрез мисленето в словото.

Следващата степен е свързана с топлината. Активността на човека трябва да я търсим в това, което той излъчва като вътрешна топлина. От това, което се явява следствие от проявата на топлината – от увлеченията, импулсите, инстинктите, възжеленията, желанията, – възниква кармата. По-нататък, както органът на речта е паралелен орган по отношение на ухото, така паралелен орган на сърдечната топлина е слизестото тяло, хипофизата. Сърцето възприема външната топлина, както ухото възприема звука. Така то възприема топлината на света. Допълващият орган, който трябва да имаме за да произведеме съзнателно топлина, е слизестото тяло в главата, намиращо се сега едва в началото на своето развитие. Както звукът се възприема с ухото и се възпроизвежда с ларинкса, така топлината на света се възприема със сърцето и отново се излива посредством намиращото се в мозъка слизесто тяло. Когато бъде развита способността да се произвежда топлина, тогава сърцето ще стане това, което всъщност трябва да бъде. В този смисъл е казаното в текста „Светлина по пътя“³³: „Преди душата да може да застане пред Майсторите, краката ѝ трябва да бъдат измити в кръвта на сърцето“. Тогава кръвта от сърцето ни ще се излъчва така, както сега нашите думи изпълват света. По-късно човек ще изпълва света с душевната топлина.

Малко по-късно в еволюцията в сравнение с органа за топлината, стои зрителният орган. По реда на възникване един след друг следват: органът на слуха, органът на топлината и органът на зрението. Органът на зрението се намира още само

---

³³ „Светлина по пътя“ – книга на английската теософка Мейбъл Колинс. За подробности виж GA 245, „Указания за езотерично обучение“. В българския вариант на книгата обаче двете глави, посветени на тълкуването на книгата на Колинс и това на книгата „Гласът на мълчанието“ на Блаватска са отпаднали и вместо тях са добавени 2 други лекции.

на стадия на приемане. Ухото вече възприема дълбинната същност в звука – например в звученето на камбаната. Топлината трябва да струи към нас от самото същество. Окоето притежава само образа, ухото – възприемането на самото същество. Възприемането на топлината е приемане в себе си на някакво излъчване. В допълнение към окоето в бъдеще също ще възникне активен орган. Негов зачатък днес имаме в шишарковидната жлеза, в епифизата. Този орган ще може да придава реалност на тези образи, които днес възникват посредством окоето. Тези два органа, шишарковидната жлеза и хипофизата, трябва да се развият в активни органи, допълващи съответно органа на зрението (очите) и органа на топлината (сърцето). Фантазията днес е залог за творческото съзидание в бъдеще. Сега човек в най-добрия случай получава имагинации. По-късно той ще притежава магическа сила. Това е кришакти, силата, която ще расте с развитието на физически план на шишарковидната жлеза.

В сегашните взаимоотношения между ухото и ларинкса наблюдаваме образ на бъдещето. В бъдеще мисленето ще бъде пронизано от топлина, а след това човек сам ще се научи да създава нещо. Първо става дума за създаване на образи; след това човек ще се научи да създава излъчване, тоест нещо, изпращано навън, а накрая, същества. Масоните наричат тези три сили: Мъдрост, Изявено (Schein) или Красота (Schönheit), и Сила (виж „Приказката“ на Гьоте³⁴).

Топлината притежава живот на шушупти-плана. Съзнателно може да я използва само този, който е разбрал живота на топлината и го е овладял така, както сега човек в определена степен владее живота на въздуха. Днес човек вече трябва в развитието по малко да пристъпя към силите на шушупти-плана (Будхи-манас). Задача на петата подраса (петия културен

---

³⁴ Приказката на Гьоте – „Приказката за зелената змия и красивата лилия“ за пръв път се появява в „Хорен“ през 1795 г. Като заключение на историята „Забавление на германските емигранти“. Виж също GA 22, „Откровението на Гьотевия дух и неговия „Фауст“ и приказката за „Змията и лилията“.

период), предимно е развитието на Кама-манас. Манас намираме във всичко, което е поставено в служба на човешкия дух. В настояще време обаче всичко това всъщност се намира в служба на кама. Висшите постижения на духа са поставени в служба на кама. Тоест висшите постижения на съвременността служат на тези потребности, които животните удовлетворяват и без тези постижения.

Сега обаче трябва да се развива Будхи-манас. Човек вече трябва да е способен да прави нещо повече, освен просто да говори. С речта сега е необходимо да се съединява някаква друга сила, чието действие откриваме например в книгите на Толстой. Става дума не толкова за това, което той говори, колкото за това, че зад казаното стои елементарна сила, съдържаща в себе си нещо от Будхи-манас, който трябва да влезе в нашата култура. Затова и думите на Толстой ни действат толкова силно, защото в съзнателното противопоставяне на западноевропейската култура те съдържат нещо ново, нещо елементарно. Съдържащото се в тях е все още своего рода варварство, по-късно ще се изглади. Толстой просто е малко оръдие на висша духовна сила, която е стояла и зад готския посветен Вулфила. Тази духовна сила използва Толстой за свое оръдие.

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 1 октомври 1905 г.

Днес искаме да представим този ред същества, към който принадлежи човекът. Това означава, че човек, какъвто е сега, каквото същество е станал, не е бил винаги такъв. При него има не само изминати степени, или степени, които предстои да премине, но и редом стоящи степени, подобно на това както днес като различни степени на развитие редом стоят детето и старецът. Днес ще разгледаме същества от седем степени. Но за това първо трябва да посочим разликите между възприемащи и творящи същества.

Например посредством очите ние възприемаме цвета, червен или зелен. Затова сме възприемащи същества. Но преди да успеем да възприемем този цвят, някой трябва да го създаде; по такъв начин на нас ни противостои същество, което създава този цвят. Така се запознаваме с последователните степени на съществата. За възприемането на всичко това, което срещат нашите сетивни органи, е необходима душа; но за да се представи всичко това на нашите сетива, е необходимо и нещо противостоящо ѝ. Така съществуват същества, способни да се извяват. Това са същества, отнасящи се по-скоро към Божествата или Девите. Съществата, в по-голяма степен склонни към възприятие, носят по-елементарен характер. Божествените същества са създаващи, елементарните същества – възприемащи.

В нашия пример имаме работа с творяща мъдрост, действаща отвън, и мъдрост, възприемаема от човешката душа. В светлината се съдържа мъдрост, проявяваща се във всяко сетивно възприятие. Зад това, което се проявява, се предполага съществуването на проявяващо се същество, притежаващо волева природа; мъдростта е това, което се проявява.

Човекът е междинно същество. Ако се вземат сетивните възприятия, той е възприемащо същество; по отношение на мисленето той е творящо същество. Мисълта не му дава нищо, ако

чрез нея той не създава нещо в добавка към възприятието³⁵. И така, от една страна, той е възприемащо същество, от друга страна – творящо. Това е важна разлика. Представете си, че човек би бил в състояние, така, както сега създава мисли, да създава и всичко това, което възприема: звуци, цветове и прочие. Днес той е творец само в една област, в областта на мисленето, а за да има възприятия, той се нуждае от обкръжението на творящи същества. В създаването на своето собствено същество човекът е вземал творческо участие само в началото на това развитие. Тогава той е създавал своя организъм сам. Сега той се нуждае за това от други същества. Сега той трябва да се инкарнира в телесна форма, определяна отвън. Тук човек още повече отива към страната на елементарните същества, отколкото във възприятието и мисленето.

Да си представим сега човека, който, покрай мислите би могъл да създава звуци, цветове и прочие сетивни възприятия, и даже своето собствено същество. Такъв човек действително е съществувал в долемурийския период. Наричат го „чистия“ човек. Човек се е оказал нечист, защото е престанал сам да произвежда своето същество и е включил в своето същество друго. Този чист човек са го наричали Адам Кадмон. В самото начало на Библията, където се говори за човека, се казва за този чист човек. В този чист човек тогава не е имало нищо камическо. Сетивните желания възникнали едва след включването от него в себе си на странични сили. Така се появил човекът от втора степен, кама-рупическият човек. Висшите животни представляват само подраздел на тази степен. Без топлината на кръвта съществата не могат да имат и кама-рупа. Студенокръвните

---

³⁵ *Nichts gibt ihm den Gedanken, wenn er ihn nicht zum Wahrnehmen hinzu schafft* – това изречение в различните източници е фиксирано по различен начин; най-често така: „Мисълта не му дава нищо, ако той не я обърне във възприятие“. При Матилде Шол то звучи по следния начин: „Възприятието не му дава нищо, ако той не го превърне в мисъл“. В записките на Мария Щайнер-фон Сиверс това изречение изобщо липсва. Тук то се дава в малко изменен, съгласно смисъла, вид.

животни се намират под управлението на други същности. Всички топлокръвни животни произхождат от човека.

И така, в самото начало имаме чистия човек, който чак до лемурийския период е водил свръхсетивно битие и е бил творец на самия себе си.

Сегашните студенокръвни животни и растения са се развивали по различен начин от топлокръвните животни. Тези от тях, които съществуват днес, са остатъци от необичайните гигантски същества, живели по-рано. Някои от тях са известни на науката. Това са деградиращите, измиращи животни, водещи началото си от гореспоменатите същества, които чистият човек е използвал за собствените си възплъщения, за да получи по такъв начин тяло за камическото. Поначално човек въобще не е бил възплътен на Земята. Той се е реел над възплъщенията. След това той започнал да използва за своите инкарнации най-съвършените от тези гигантски същества-животни. Той се внедрявал в тези същества и чрез това е можел да внася собствена кама. Някои от тези същества продължавали своето развитие и впоследствие станали атлантите, а след това съвременните хора. Наистина не всички се оказали пригодни за това. Останалите станали нисшите гръбначни животни; такава неудачна форма по пътя (към човека), изоставена подобно на глинена посуда, е например кенгуруто.

И така, човек се е опитвал да въведе камата вътре в животинските форми. Но тя успяла да се окаже вътре едва в сегашната човешка форма, а именно в сърцето, в циркулацията на кръвта, в топлокръвиеето. Но опити постоянно са се предприемали, издигайки се от степен на степен. Примери за такива неудачни опити са ленивците, кенгуруто, хищните животни, маймуните, полумаймуните. Всички те на определени етапи, така да се каже, са изпаднали по пътя. Топлокръвните животни са неуспели опити за образуване на човешката кама. Всичко, което го има от камата в тези животни, човек би могъл да го има в себе си; но на него му се наложило някак да я разтовари в тях, доколкото не е можел да използва такъв род кама.

Има едно важно окултно правило: всяко качество има два противоположни полюса. Ние го наблюдаваме в съществуването на уравновесяващите се един друг положителен и отрицателен полюси на електричеството, топлина и студ, светлина и тъмнина и т.н. Две противоположни страни има и всяко камическо качество. Така например в лъва човек е концентрирал изтиканата от себе си ярост, която, от друга страна, бидейки облагородена, е сила, способна да го доведе до висшия му Аз. Страстите не трябва да се унищожават, а да се изсветляват. Негативният полюс трябва да бъде издигнат на по-висока степен. Такова изсветляване или пречистване на страстите е било наречено от питагорейците катарзис. Отначало човекът е съдържал в себе си и лъвската ярост, и лисичата хитрост. След това яростта е била, така да се каже, фиксирана в лъва, а хитростта в лисицата. По такъв начин, цялото царство на топлокръвните животни е илюстрация на камически качества. Днес е разпространено мнението, че изразът „Tat tvam asi“, „Това си ти“, е твърде неясен и неопределен. Всъщност под това трябва да се разбира нещо съвсем конкретно. Например при вида на лъва човек трябва да си каже: „Това си ти!“ – така в царството на топлокръвните животни ние виждаме разпрострян кама-рупическият човек. Дотогава е съществувал само чистият човек: Адам Кадмон.

На натурфилософа Окен³⁶, професор в първата половина на 19. век в Йена, всички тези идеи са му били известни. За да привлече вниманието към тях на своите слушатели, тогава той ги изричал в гротескна форма. Той има пример, сочещ към ранния стадий от развитието на човека, когато са били отделени студенокръвните животни. Окен сравнил човешкия език със сепията³⁷. Такава аналогия между езика и сепията вече има окултно значение. По-нататък имаме също същества,

---

³⁶ Лоренц Окен – 1779-1851 г., немско-швейцарски ботаник, зоолог, естествоизпитател, доктор на медицинските науки, философ.

³⁷ Окен сравнил човешкия език със сепията – виж „Учебник по натурфилософия“ 2-ро ревизирано издание от Карл Фридрих Ернст Фроман, книга 14 „Зоология“, Йена 1831 г.

които започнали да възникват в качеството им, така да се каже, на странични продукти едва сега. Човек отделил от себе си хитростта на лисицата, задържайки при това противоположния полюс на това качество. Но в хитростта на лисицата също започва да се образува зародиш на нещо друго, подобно на това, когато благодарение на падащата отвън светлина, наред със сянката, се образува също и полусянка. Ние отделяме в лисицата хитростта от своето вътрешно. Към това се добавя дух от периферията. Съществата, действащи по такъв начин в камическото от периферията, са елементарни същества. Това, което лисицата е получила от нас, е животинското в нея; това, което е внедрено в нея от дух отвън, е елементарно същество. Лисицата се е появила, от една страна, благодарение на духа на човечеството, от друга страна – благодарение на елементарно същество.

И така, различаваме: първо, елементарни същества, второ, кама-рупическия човек, трето, чистия човек, четвърто, човека, който в определен смисъл е преодолел в себе си чистия човек, побирайки в себе си всичко това, което го заобикаля и е станал творчески-създаващо същество. Той се е докоснал до всичко, което съществува на Земята и е побрал всичко това в себе си. Това му дава плановете, насоките и законите, създаващи живота. Някога човек е бил съвършен и той отново ще стане съвършен. Но има голяма разлика между това, какъв е бил и какъв ще стане. Това, което сега се намира около него, ще стане негова духовна собственост. Това, което той е добил на Земята, по-късно ще се стане способност да твори. То ще стане вътрешна същност на човека. Този, който е побрал в себе си целия земен опит, тоест знае как може да се използва всяко нещо и по този начин е станал творец, го наричат Бодхисатва³⁸ – човек, в достатъчна степен побрал в себе си Бодхи, Будхи на Земята. Тогава той става зрял да действа, изхождайки от своите вътрешни импулси. Мъдрецът

---

³⁸ го наричат Бодхисатва – виж лекцията в Берлин от 25.10.1909 г. В GA 116, „Христовият импулс и развитието на азовото съзнание“, както и GA 130, „Езотеричното християнство и духовното ръководство на човечеството“.

още не е Бодхисатва, доколкото и за мъдреца съществуват неща, в които той не може да се ориентира. Само усвоявайки цялото земно знание и овладявайки способността да твори, човек става Бодхисатва. Такива са били например Буда и Заратустра.

Когато човек в своето развитие се издигне още по-високо, така че става творец не само на Земята, тоест овладява сили, излизащи извън пределите ѝ, тогава той може да избира дали да използва тези сили, или да продължава своята дейност на Земята. Тогава той е в състояние да привнесе нещо на Земята от другите светове. Такава ситуация е имало в последната третина на лемурийския период, преди човекът да започне да се възплъщава. Тогава той е имал физическо, етерно и астрално тяло. Тези части от своето същество човек ги е добил още на предходните етапи на земното развитие. Кама и Манас обаче той не могъл да открие на Земята; те се намирили извън пределите на последователното земно развитие. Първият нов импулс (камическият) като сила е можел да бъде намерен само на Марс. Това е станало малко преди човек да започне да се възплъщава. Вторият импулс (на Манас) дошъл от Меркурий в петата атлантска подраза, на прасемитите. Тези нови движещи сили е трябвало да бъдат привнесени в земното развитие от други планети от още по-висши същества, наречени Нирманакайя. Камата те доставили от Марс, Манаса – от Меркурий³⁹. Съществува Нирманакайя стои една степен над Бодхисатвата. Последните могат да регулират земното развитие, но те не могат да привнесат нищо ново. На това е способно само същество, издигнало се до Нирманакайя. Още една степен по-нагоре стоят същества, наричани Питрис. Питрис = Отци. Съществата Нирманакайя могат да внесат в развитието нови импулси, но те не са в състояние да пожертват самите себе си, своята субстанция,

---

³⁹ Камата те доставили от Марс, Манаса – от Меркурий – виж например написаното от същия период в писма до Мария Щайнер в GA 262, „Кореспонденция и документи 1901-1925“ (допълнение към №41 и 43, както и писмо №44); също лекция от Берлин на 15.02.1908 г. в GA 102, „Въздействието на духовните същества върху човека“.

което би дало възможност за осъществяване на новия цикъл на следващата планета. Това могат да правят Питрите, същества, развили се на Луната и дали тласък на земното развитие. Човек, достигнал тази степен, става Питрис. Следващата степен, която още може някак да се обозначи, е степента на самите Богове.

По такъв начин имаме същества на седем степени: първо, това са Боговете, второ, Питрис, трето, Нирманакайи, четвърто, Бодхисатви, пето, чистият човек, шесто, сегашният човек, и седмо, елементарните същества. Това е последователността, за която говори Елена Петровна Блаватска⁴⁰.

Тук можем да разгледаме още кой орган прави човека кама-рупически. Това е сърцето с кръвоносните съдове и пулсиращата в тялото кръв. Сърцето има физическа част, етерна част – за която например говори Аристотел⁴¹, доколкото по негово време са смятали за достоен за внимание само етерният човек – и астрална част. Етерното сърце е свързано с дванадесетлистния лотосов цвят. Физическите органи, но не всички, притежават астрална част. Така например жлъчният мехур е представен само физически и етерно; астралното отсъства.

---

⁴⁰ Това е последователността, за която говори Елена Петровна Блаватска – в „Тайната доктрина“ т. 3 статията „Нидани“.

⁴¹ говори Аристотел – Рудолф Щайнер вероятно има предвид малките научни трудове (Parva naturalia), трактат „За младостта и старостта, живота и смъртта“.

СЕДМА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 2 октомври 1905 г.

В своя труд „Тайната доктрина“ Елена Петровна Блаватска нарича Йехова лунен Бог. За това съществуват дълбоки основания, които могат да бъдат разбрани, като се изясни по-нататъшното развитие на човека. Днес висшите сили на човека се намират в състояние на взаимно смесване. Издигането на по-висока степен на развитие се състои в това, че висшият му Аз се очиства от нисшите сили и органи.

Мозъкът се разпада на три действащи части: на мислещ мозък, емоционален мозък и волеви мозък. Тези три части, подобно на трите части на мравуняка, ще се управляват по-късно от човека отвън. Обаче частите, от които висшето се очиства, не остават такива, каквито са днес; те се спускат една степен надолу. Затова при едностранчиво духовно развитие много хора в морално отношение се влошават. В условията на западната култура тази опасност не е толкова голяма, доколкото западната наука още не принуждава висшето духовно в човека да остави нисшето тяло. С теософията човек действително усвоява някаква мъдрост, благодарение на която неговият Аз частично се откъсва от обичайното обкръжение на органите. Ако човек, възприемащ теософското учение, преди е бил приличен благодарение на рамките на обкръжаващите общоприети норми, сега действително може да се прояви неговата нисша природа, оставала дотогава скрита. Това може да се види. Най-лошото често излиза навън поради това, че занимавайки се с духовното, човек не укрепва морално. В това се съдържа определен трагизъм, и Теософското общество също страда от това. Така много учени, били в научните среди съвсем порядъчни хора, при встъпването си в Теософското Общество са се променили далеч не в положителна посока; тяхната нисша природа се прояви по-бързо, отколкото висшата можа да я овладее.

Този закон се проявява и в по-голям мащаб. Съществата,

които срещаме на древната Луна, още не са свързали силата на своето мислене с физическия мозък. Силата на мислене на лунните Нирманакайи, Бодхисатви, Питрис и чистия човек още е действала не във физическия мозък, а в обкръжаващата ги етерна маса. Древната Луна е била обкръжена не просто с въздух, а с изпълнен с мъдрост етер. Мислите тогава не се съдържали в отделни същества, а се носили в това етерно обкръжение. Поради това в окултизма Луната се нарича също Космос на Мъдростта. Тя била обкръжена от различни форми на етер, в които живеели разум и разсъдък, както сега последните живеят в мозъка на човека. Това състояние обаче подлежало на развитие. В началото на лунното развитие мъдростта се проявявала още в прекрасни образи. Съществата, притежаващи само нисшите части, физическото, етерното и астралното тела, се управлявали от потоци мъдрост. В резултат на по-нататъшното развитие тези три нисши тела се спуснали още по-ниско. Към края на лунното развитие съществата, притежаващи мъдростта, но не свързали я с мозъка, се придвижили дотолкова, че успели съвсем да оставят тези по-нисши тела. Тези същества, станали сега Питрис, които не изпитвали повече необходимост да влизат във физическо, етерно и астрално тяло, били сонма на Елохимите от различни рангове. Най-нисш чин от тези Елохими е Йехова. Йехова по този начин наистина се явява Лунно Божество, преминало на Луната степен на физическото развитие. Йехова обаче никога не е могъл мислено да преработва физическото обкръжение на Луната посредством мозъка. Той преработвал физическото обкръжение със своето физическо, етерно и астрално тяло. Но той ги преработвал като образи. Мисленето се реело над това. Името Йехова обозначава не единично същество, а йерархически чин. На такъв чин могат да стоят много същества. Елифас Леви⁴² неуморно повтарял, че обозначенията Йехова, Архангели,

---

⁴² Елифас Леви – 1810-1875 г., псевдоним на Алфонс Луи Констан, френски окултист и кабалист, завършил семинария и ръкоположен за дякон към Католическата църква, но никога не практикувал свещеничество. По-късно отлъчен от църквата.

Ангели и така нататък се отнасят за йерархически рангове.

Първите хора, получили обучение от Йехова, го получили в образи. Затова Книгата „Битие“ представлява сборник от величествени образи; образи, които Йехова е преживял на Луната.

По времето, когато на древната Луна⁴³, от една страна, са се формирали само нисшите членове на човека, физическото, етерното и астралното тяло, висшата триоца, от друга страна, също не оставала без внимание и грижи. След като на древния Сатурн е била заложена основата на Атма, на древното Слънце Будхи, а на древната Луна Манас, тя също достигнала определена степен на зрелост и е могла сега да се развива по-нататък на Земята. Това, което от лунните физически, етерни и астрални тела е преминало на Земята, се проявило в образите на причудливи животни, послужили за формите, в които постепенно са можели да се внедряват Атма, Будхи и Манас. Лунните Питрис, оставили своята най-лоша част, са могли благодарение на това напълно обективно да се грижат за тази триоца. Те довели подготовката на последната до нивото, необходимо за възникването на Земята на мислещо същество. Ако погледнем към творенията на старата Луна, бихме видели не самия човек, а само обкръжаващите го обвивки. Тези обвивки са били нужни, за да може в тях да узрее това, което е необходимо... (пропуск в текста). Останалата материя е могла сега да се концентрира в мозъка. Съгласно замисъла веществото за мозъка е било готово, но е могло да кондензира чак след като Питрис се отделили.

Процесът до лемурийския период, е бил подготвителен. Човешкото тяло е било обработено до такава степен, че в него сега е можела да слезе триоцата Атма-Будхи-Манас. Последната е била обкръжена от кама-субстанция. Представете си сега това слизесто желеобразно същество, образувало се от това, което е преминало от старата Луна. Това е била физическата основа. Освен това е съществувало астралното тяло, което е организирано около себе си Атма-Будхи-Манас. Тези начала са обработвали

⁴³ Целият абзац, който започва с „По времето когато на древната Луна...“ не е записан достатъчно добре и може да има евентуални грешки.

слизестата маса отвън, докато не успеят да я овладеят отвътре. В резултат духовното пронизало физическото. Сега всъщност две същества от различен вид се обединили. Мозъкът се образувал по времето, когато те влезли едно в друго. Благодарение на това в земното развитие навлезли също раждането и смъртта. Преди човек сам си създавал физическото тяло; в бъдеще той отново ще може да прави това. Но доколкото са се съединили две същности, само приблизително подходящи една за друга, имаме раждането и смъртта; и всеки период между раждането и смъртта е непрекъснат опит да се стиковат колкото се може по-добре тези два същества едно към друго – своеобразно люлеене насам-натам, докато накрая не се установи някакво ритмично състояние.

Процесът по достигане на това ритмично състояние, докато едната същност не пасне напълно на другата, ще продължава чак до средата на шестата коренна раса. Кармата е не нещо друго, а мярката за равновесие, вече достигната от човека. Във всяко възплъщение се достига определена степен на приспособяване. След всяка инкарнация човек трябва отново да се издига в Девакана, за да обхване с поглед това, което още предстои да направи. Само когато се установи пълното равновесие, кармата ще бъде преодоляна и човек ще може тогава да възприеме нещо ново – истинската мъдрост, Будхи; дотогава тя се нуждае от грижа и внимание.

Бъдещото развитие трябва да бъде подготвено. Такава, още сега осъществявана подготовка за поява на човека на бъдещето, е словото, речта. Всичко казано от човека остава в Акаша-хрониката. Това е първото, от което възниква бъдещият човек. Говорът е половината от съществуващата преди способност за размножение. Посредством речта човек се размножава духовно. С това е свързана промяната в гласа при мъжете. Половината от сексуалното е пренесена в речта. Гласът е бъдещият орган за размножение. В древноеврейския език за сексуалното и за речта се е употребявала една и съща дума. Днес човек мисли и мисълта излиза навън чрез ларинкса. Следващата степен ще

бъде излизане навън на чувството, на топлината. Тогава думата ще бъде израз на вътрешната телесна топлина. Това ще стане, когато ще бъде развито слизестото тяло (хипофизата). Следващата степен се състои в развитието на шишарковидната жлеза (епифизата). Тогава навън ще излиза не пронизано от топлина слово, а посредством волята образуваната от словото форма, в която ще живее самата воля. Ако човек произнесе тогава каква да е дума, тази дума ще стане реално същество.

С това е свързано: „Аз мисля, аз чувствам, аз съм“ (воля). Словото в този смисъл е „Слово“, което се преобразува от мисли в чувство, а след това във воля. Това е тройствен процес: в началото словото е „съзнание“ (в мисленето), след това „живот“ (пронизано с топлина слово), и накрая, „форма“ (слово, формирано от волята). Последно е словото, станало обективност. По такъв начин и тук следват едно след друго: съзнание, живот, форма. Всичко, което днес има форма, е възникнало от миналото посредством такъв процес. Физическото тяло е най-съвършената, зряла форма; по-малко зряло е етерното тяло, животът, и още по-малко зряло – астралното тяло, съзнанието.

ОСМА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 3 октомври 1905 г.

Различните превъплъщения на човешката индивидуалност са своего рода люлеене на махалото, продължаващи дотогава, докато не се възстанови ритмичният покой и висшата част на човека не намери съответното изражение, не намери подходящия инструмент за себе си във физическото. Преражданията на човека съществуват приблизително от времето на установяването на сегашното положение в пространството на Слънцето, Луната и Земята. Трябва да разберем, че човекът е част от огромния космически организъм. По времето, когато в живота на човечеството са ставали великите изменения, не по-малко велики изменения са ставали и в Космоса. Преди, когато още не е имало реинкарнации, Слънцето, Луната и Земята са представлявали едно неразделно цяло. Кант и Лаплас са извели своите теории въз основа на наблюдението на физическия план и от тази гледна точка теориите им са напълно верни. Но те нищо не са знаели за връзките с духовните сили. Когато от първоначалната огнена мъглявина като отделни тела са възникнали Слънцето, Луната и Земята, човекът започнал да се въплъщава. Когато се прекратят инкарнациите на човека, Слънцето и Земята отново ще се обединят. Тези отношения на човека с Универсума трябва да се отчитат както в малкото, така и в голямото.

Вече неведнъж сте чували, че човек се въплъщава повторно приблизително след две хиляди години. По такъв начин може да се пресметне, кога за последен път са били инкарнирани хората, които живеят сега. Като правило, предните инкарнации на душите на нашите съвременници се падат 300-400 години след Рождество Христово. В различни времена са се инкарнирали други хора, едни по-рано, други по-късно. Съществува обаче и друг път за определяне на времето на инкарнация, път, който по-надеждно води към целта. Ако хората, умиращи днес, след кратко време се върнат назад, те биха се оказали, може да се

каже, почти в същите условия, както и сега. Но в продължение на своя живот на Земята човек трябва да се научи на колкото се може повече неща. Това може да стане само в случай, че в своето поредно въплъщение той открие нещо ново, съществено различаващо се от условията, съществували по-рано.

Да се пренесем сега назад, в 600-800 година преди Рождество Христово; това е приблизително времето, когато са се появили Илиада и Одисея. Условията на живот на развитите народи от това време са били съвсем различни от сегашните. Много ще се учудим, като разберем например какви странни инструменти са ползвали тогава при хранене. Хората тогава не са умеели също и да пишат. Великите поеми са се предавали в устна форма. Ако човек от онова време се въплъти днес, ще му се наложи като дете да се обучава на всичко отначало. Ще трябва като дете да се учи да пише. За този отрязък от време течението на културата е отишло далеч напред. Тук трябва да се различават течението на културата и развитието на отделната душа. Като дете човек трябва да навакса изпуснатото в културното развитие; затова той трябва да се ражда отново като дете.

Сега трябва да се запитаме: „Защо условията на живот така кардинално са се изменили?“ – това е свързано с преместването на точката на пролетното равноденствие. Приблизително в 800-та година преди Рождество Христово Слънцето е започнало да изгрява през пролетта в съзвездието Овен, Агнец. С всяка година тази точка се придвижва малко по-нататък. При това по малко се изменят и условията на живот на Земята. В съзвездието Овен Слънцето се е намирало приблизително в 800-те години преди Р.Х. Дотогава то е стояло в съзвездието Телец, още по-рано в съзвездието Близнаци, и още по-рано в съзвездието Рак. Сега, в продължение вече на няколко столетия, то изгрява в съзвездието Риби. След това ще последва Водолей. С придвижването на Слънцето от едно съзвездие към друго е свързано и развитието на културата.

В периода, когато Слънцето се е намирало в съзвездието Рак, най-висока точка от своето развитие е достигнала древ-

ноиндийската ведическа култура, културата на Ришите. Тогава Ришите, тези още полубожествени същества, обучавали човечеството. Атлантската култура стигнала до упадък; възникнал нов импулс. В окултизма това се нарича „кръгооборот“, „вихър“. Затова зодиакалният знак, в който тогава е стояло Слънцето, е наречен знак на Рака:

Ракът обозначава нов тласък, завихряне.

Следващата култура свързвали със знака Близнаци, доколкото тогава е била разбрана двойствената природа на света, природата на противоположностите, Ормузд и Ариман, Добро и Зло. Затова персите са говорили за Близнаци.

На третата, шумерската култура на предна Азия и културата на древен Египет, съответства съзвездието Телец. Затова в Азия са почитали Телеца, а в Египет Апис. Шумерският език, разпространен тогава във Вавилон, Асирия и други страни, бил език на мъдростта. След това Телецът стига до упадък и се появява Овенът. Първа податка за това намираме в мита за Златното Руно.

Четвъртата култура е културата на Овена, или Агнеца; Христос стои в знака Овен, или Агнец, затова Той и се нарича Агнец Божи.

По-нататък следва петата култура, външната материална култура, стояща под съзвездието Риби. Развитието ѝ се пада в период, който започва в 12. век и достига своя апогей в 1800 година. Това е културата на петата подраса, съвременната култура.

В бъдеще в съзвездието Водолей ще бъде провъзгласено новото християнство. „Водолеят“ е този, който ще го провъзгласи; едновременно той е този, който вече е бил: Йоан Кръстител. Той отново ще предшества Христа, когато дойде шестата,

спиритуална подраса. Теософското движение трябва да бъде подготовка за този момент.

В Новия Завет често се използва изразът „на планината“. „На планината“ значи в мистерията, във вътрешното, в интимното. Проповедта на планината не трябва да се разбира като всенародна проповед, а наставление към учениците в интимното. В този смисъл трябва да се разбира и Преображението на планината. Исус се качва на планината с трима ученици, Петър, Яков и Йоан. Това означава, че учениците са били вкарани в състояние на пълна откъснатост от всичко външно; тогава редом с Исус се появили Мойсей и Илия. Времето и пространство изчезнали в този момент за учениците; съзнанието им се оказало на ментален план. Тогава се появили Мойсей и Илия, които по това време вече не били на физически план. Истинското явяване за учениците е било: „Аз Съм Пътят, Истината и Животът“; Път = Илия, Истина = Мойсей, Живот = Христос. Това се представило на учениците под формата на същества. Исус също веднъж им казал: „Илия вече дойде; (Йоан е бил Илия), и не го познаха⁴⁴“. Но при това Той казал също: „Никому не казвайте за това видение, докле Синът Човешки не възкръсне от мъртвите⁴⁵“. – Християнството е трябвало две хиляди години да мълчи за реинкарнациите. Не според някакъв произвол, а по възпитателни съображения хората не е трябвало нищо да знаят за това. Има индикация на този факт в Евангелието от Йоан, където се описва чудото на превръщането на водата във вино на сватбата в Кана. В древните мистерии са използвали само вода, в християнските мистерии са използвали вино. Благодарение на употребата на вино в духовенството е трябвало да бъде заличено знанието за реинкарнациите. Този, който употребява вино, не може да стигне до истинското познание за Манас, Будхи и Атма. Той никога няма да може да разбере прераждането. Под „идване отново“ Христос е имал предвид своята поява в шестата подраса, когато за него ще бъде провъзгласено от „Водолея“.

⁴⁴ Матей 17-12

⁴⁵ Матей 17-9

Теософията фактически изпълнява християнския Завет и подготвя този момент от времето.

Всеки път, когато Слънцето преминава от един зодиакален знак в друг, стават радикални промени в културата. Времето на пребиваване на Слънцето във всеки знак е приблизително две хиляди и шестстотин години. Ако вземем 800-та година преди Христа, когато Слънцето е влязло в знака Овен, и 1800-та година след Рождество Христово, ще видим, че между тях има две хиляди и шестстотин години. Около 1800-та година сме встъпили в знака Риби. С това е настъпил пикът на материалната култура. Последната се е подготвяла още в Средните векове, а сега започва отново да отстъпва. Примерно около 4400-та година човечеството ще встъпи в знака на духовната култура Водолей. Но тя също ще започне да се подготвя по-рано.

С изменението на положението на звездите, се променят и жизнените условия. С прехода от едно съзвездие в друго влизат в сила нови обстоятелства, в които вече има смисъл да бъдеш роден отново. Човек се възплътява приблизително на всеки две хиляди и шестстотин години⁴⁶. Но поради огромната разлика в опита, който той получава при мъжките и женските инкарнации, две такива инкарнации, една като мъж и една като жена, се смятат за една. По такъв начин се пада около 1300 години между инкарнацията като мъж и инкарнацията като жена, и около 2600 години между такива двойни инкарнации. Човек е мъж или жена всъщност само по физическото тяло. При човек, притежаващ мъжко физическо тяло, етерното тяло е женско; и обратно, ако физическото тяло е женско, етерното тяло е мъжко. Само астралното тяло е едновременно и мъжко, и женско. По отношение на физическото тяло в етерното тяло човек винаги носи в себе си противоположния пол. По такъв начин етерно

---

⁴⁶ на всеки две хиляди и шестстотин години – по-късно Щайнер конкретизира това време по-точно. Пролетното равноденствие на Слънцето завършва своя цикъл през Зодиака за 12×2160 години = 25920 години (Платонова година) – подробности виж в GA 349 „За живота на човека и Земята. Същност на Християнството“, лекцията от 09.04.1923 г.

мъжът е жена, а жената мъж. Затова жената притежава много скрити мъжки качества; физическата инкарнация съществува само екзотерично. И така, човек преминава всеки знак два пъти: един път като мъж, и един път като жена. Затова и учителят (мастърът) е казал на Синет⁴⁷, че човек се въплъщава във всяка подраса примерно два пъти. Окултно двете инкарнации се явяват една. Ще дойде време, когато жената действително ще се сближи с мъжката култура. Сегашното женско движение може да се разглежда като подготовка за съвсем различно женско движение в бъдеще. Двуполовостта в бъдеще ще бъде изживяна.

Това, че учението за прераждането се е скривало в продължение на две хилядолетия, е поради особена причина. Човек е трябвало да разбере значимостта на единия живот. Още в древен Египет всеки роб е бил убеден, че ще се роди отново, че когато погаси своята карма, някога той ще бъде господар. Затова единият живот за него не е бил толкова важен. Но след това хората е трябвало да се научат да добиват твърда почва под краката си, и затова, въплъщавайки се, те не е трябвало нищо да знаят за своите минали и бъдещи инкарнации. Затова Христос просто е забранил да се учи каквото и да е за реинкарнациите. От 800-та година преди Р.Х до 1800-та година след Р.Х. е изминал период, в който почти всички хора са направили едно въплъщение, без да знаят нищо за прераждането. Задачата на великите Учители е да не разкриват цялата истина веднага, а да дават само това, което е необходимо на хората. Липсата на съзнание за прераждането се е изразила в този период поетично в „Божествената комедия“ на Данте. В рамките на монашеската езотерика в някои случаи се е отделяло достатъчно внимание на учението за прераждането. Трапистите⁴⁸ например е трябвало да прекарат

---

⁴⁷ учителят(мастърът) е казал на Синет – виж „Окултен свят“ от 1881 г. на Алфред Пърси Синет (1840-1921), английски теософ. В Теософското общество се използва английската дума „мастър“ или майстор като аналог на индийската дума „махатма“, означаваща буквално „велика душа“.

⁴⁸ Трапистите – името води към основания през 1140 г. Цистерцианския манастир La Trappe във Франция.

инкарнацията в мълчание, за да бъдат в следващия живот добри оратори. Те се възпитавали така с цел да станат добри оратори, доколкото църквата се е нуждаела от такива. Когато Св. Августин е провъзгласявал своето учение за предопределението⁴⁹, в този смисъл той бил абсолютно последователен. Доколкото в периода на материализъм не е трябвало да бъде въвеждано учението за прераждането, по необходимост възникнало учението за предопределението на Св. Августин. Само така е можело да бъдат обяснени различните условия на съществуване на хората.

На свой ред с това е свързана дълбоката материалистичност на (традиционното) християнство, състояща се в това, че отвъдния свят го направили зависим от физическото битие. Това материалистично учение на християнството донесло своите плодове. Днес липсва всякакво съзнание за отвъдното. Социалдемократията е един от последните плодове на традиционното християнство. Сега обаче в света трябва да влезе нов импулс. В края на цикъла винаги възниква нов импулс. Християнството подготвило почвата за постепенно разгарящия се период на материализъм. За да се стигне до материалистическата култура, човек е трябвало в продължение на 1300 години да има такова учение, както то е донесено от християнството, което поставя цялата вечност за него в зависимост от един земен живот. Основател на материализма е всъщност градската буржоазия. Още по времето на Христос духовното е трябвало да бъде принесено в жертва на материалното. Юда Искариотски е трябвало да предаде Христос. Може да се каже, че ако го е нямало Юда, нямаше да го има и християнството. Юда е бил първият, привлечен от парите, тоест от материалната култура. В Юда се въплътило цялото материалистическо време. Това материалистическо време закрило и затъмнило духовното. Със своята смърт Христос става Изкупител на материалистическото време.

---

⁴⁹ учение за предопределението – доктрина за вечното Божие предопределение, че само част от хората са избрани за спасение. Виж също лекцията от 07.10.1917 г. В GA 177 „Скритите духовни основи на външния свят“.

ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 4 октомври 1905 г.

Днес ще се опитаме да проникнем малко по-дълбоко във физическото. Досега при обсъждането на човека различавахме четири члена: физическо тяло, етерно тяло, астралното тяло и аз. Сега ни предстои по-подробно да изучим физическото тяло. Човекът вече е бил нещо и тогава, когато от някакво много отдалечено от нас в миналото битие той премина на Сатурн. Физическото тяло представлява най-стария и съвършен член на сегашната човешка организация. Физическото тяло, за разлика от другите тела, е минало четири етапа. Основата му е била заложена още на древния Сатурн. Етерното тяло се е присъединило едва на Слънцето, където физическото тяло е станало вече по-съвършено. На Луната се появило астралното тяло; тогава физическото тяло се издигнало в своето развитие още на една степен. На Земята към тези три тела се прибавил и азът, а физическото тяло се издигнало на четвърта степен. По такъв начин физическото тяло се намира вече в четвърти клас, докато етерното е само в трети, астралното – във втори, а азът – в първи клас.

Затова самосъзнание притежава само физическото тяло; другите три тела – не. В момента, когато човек изключва своите физически сетивни органи, когато той спи, се изключва и самосъзнанието; самосъзнанието при човека е свързано с отварянето навън. Самосъзнание се постига посредством това, че човек получава възможност да възприема обкръжението. Само физическото тяло е развито дотолкова, че да може да отвори своите органи за това, което е навън. Ако етерното и астралното тяло можеха да възприемат обкръжението със своите органи, човек би достигнал самосъзнание и в тях. Физическото тяло притежава самосъзнание също само благодарение на своите органи. Органите на физическото тяло са сетивните органи.

Да разгледаме сетивата по реда на възникване. Съществуват всичко дванадесет сетива⁵⁰. Пет от тях вече са физически, и още две ще станат физически в процеса на по-нататъшното земно развитие. Петте вече съществуващи сетива са обоняние, вкус, зрение, осезание и слух. Две други ще се развият във физически органи по-късно; техните основи са заложили в настояще време в слизестото тяло (хипофизата) и шишарковидната жлеза (еипифизата). Те ще станат още две сетива, изразени във физическото тяло. Във връзка с физическото тяло се имат предвид седем сетива. За да получим представа за възникването им, трябва да разберем, че човекът като същество, притежаващо самосъзнание, стои на низходящата дъга. Макар самото тяло да се намира на възходящата дъга⁵¹, въпреки това неговите сетива са на низходящата.

Висшите части на човека са се развили на Сатурн (Атма), на Слънцето (Будхи) и на Луната (Манас). Монадата също не се е сляла в единна същност веднага, а на части, и след това в

---

⁵⁰ дванадесет сетива – виж GA 115, „Антропософия – психология – пневматософия“, също GA 45, „Антропософия. Фрагмент от 1910 г.“, а също и Хендрик Кнобел „Теория на ума на Рудолф Щайнер“ в „Nachrichten der Rudolf Steiner – Nachlaßverwaltung“ №14, Михаилловден 1965 г.

⁵¹ низходящата... възходящата дъга – теософски термини за всяко развитие, което се развива в цикли, първо в низходящ ред, т.е. по низходящата дъга от духовното в материалното, а после по възходящата дъга, от материята до завръщането в духовното. В лекцията в Берлин на 27.01.1908 г., поместена в GA 102, „Въздействие на духовните същества върху човека“, Щайнер казва следното: „Така че във всеки момент от своето развитие, където да се намираме, ние можем да си кажем: да, в човека сега се намират сили, които влизат и излизат, сили, които са низходящи и сили, които са възходящи. Всички тези сили, които сега са възходящи, в началото са били низходящи. Те се спускат, така да се каже, надолу към човека. В човека те достигат възможност да станат възходящи сили.“ В този смисъл изречението трябва да бъде: „Въпреки че тялото е на възходящата дъга, сетивата на низходящата дъга трябва да се разбират по такъв начин, че физическото тяло обикновено е на възходящата дъга, тъй като е преминало най-ниската точка на своето материализиране, докато сетивата продължават да се развиват в низходящата дъга, тъй като две сетива все още се развиват до достигане на адекватни физически сетива“.

лемурийския период се е вселила, така да се каже, в собствено-оръчно изградения дом. Сега тя се е спуснала на четвърта степен: Аتما, Будхи, Манас, Кама-манас. Низходящата дъга се проявява в развитие на сетивата. В началото, на древния Сатурн, е имало само едно сетиво, обонянието. Сетивата, възникнали по-късно, е трябвало да се спускат от висшите области във все по-дълбоки и по-дълбоки области.

В природата различаваме твърдо, течно, газообразно, топлинен етер, светлинен етер, химически етер и жизнен етер. Това са седем степени на вещественото. Спускайки се, човек преминава тези степени от горе надолу. В самото начало на този процес първият човешки зародиш е можел да се появи само в жизнено-етерното. На последното съответства сетивото обоняние. Тогава човек е притежавал само това сетиво, това му е било първото сетиво, от което сега е останал само слаб отглас. Твърдото, както вече видяхме преди няколко дни, притежава живот на махапаринирвана-план, течното – на паринирвана-план, газообразното – на нирвана-план, топлинно-етерното – на будхи-план, светлинно-етерното – на ментален план, химически-етерното – на астрален план и жизнено-етерното – на физически план; тук можем да говорим също за атомистичен етер.

Съотношение на плановете, състояние на веществото и сетивата.

1. Физически план	жизнено–етерно	обоняние
2. Астрален план	химически–етерно	вкус
3. Ментален план	светлинно–етерно	зрение
4. Будхи – или шушупти-план	топлинно–етерно	осезание
5. Нирвана–план	газообразно, въздух	слух
6. Паринирвана–план	течно	хипофиза
7. Махапаринирвана–план	твърдо	епифиза

Нещо може да притежава миризма само в случай, че то се приближи до самия орган на обоняние и дойде в съприкосновение с него. Органът на обоняние трябва да стане единен с веществото. Да се усеща миризма, значи да се възприема с

органа, който се свързва със самото вещество.

Като втора степен се изявява химически-етерното. Тук се развива сетивото за вкус. Вкусовото усещане възниква благодарение на това, че възприеманото от нас вещество се разтваря. Тук имаме работа не със самото вещество, а с това, което се е получило от него. Процесът, посредством който едно вещество се преобразува в друго, е физико-химичен процес. Той се осъществява с помощта на езика, който първо разтваря веществото, а след това опосредства вкусовото усещане.

Третата степен се намира в светлинно-етерното. Тук се развива зрението. Тук възприемаме не нещо разпаднато на физико-химически процеси, а образ на предмета, възникващ посредством външната светлина.

Четвърто – топлинно-етерното. В него се развива осезанието. Тук се възприема не образ, а нещо по-малко от образа. Топлината е преходно състояние на тялото, състояние, присъщо на тялото само в определен момент. За осезателното сетиво говорим тук като за усещане на топлина и студ. Това всъщност е „топлинното сетиво“.

Пето е въздухообразното. То съответства на слуха. Тук възприемаме не състоянието на някакво тяло, а това, което ни говори това тяло. Ние проникваме във вътрешната природа на тялото. В звученето на камбаната ни интересуват не самата камбана като външен образ или вещественост, а това, което тя ни съобщава за вътрешната си природа. Слушането е съединяването ни с това, което се проявява във вещественото като духовно. На тази степен сетивната дейност преминава от пасивен стадий към активен. Пасивно възприетият тон става активен в човешката реч. В речта човек излива от себе си душевното.

Като шесто следва течното. Сетивният орган за течното представлява слезестото тяло, което се локализира в продълговатото цилиндрично образувание в мозъка.

Седмо е твърдото. Сетивният орган за твърдото е шишарковидната жлеза.

В бъдеще човек ще може да оказва влияние върху течното

така, както сега оказва влияние на въздуха посредством речта⁵². „Аз мисля“ и мисълта ще се изразяват във въздуха, а именно във форми, като например кристал. На следващата степен на развитие в мисленето ще действа също и чувството. Развитие-то следва в обратен ред. Сърдечната топлина се проявява във вибрациите и излиза навън заедно с мисълта. И последната степен човек достига тогава, когато чрез словото той ще изявява волята, създавайки при това реални непреходни същества. Изразяването на сетивата е само преход. Само ако човек започне да създава посредством волята, създадените от него същества ще съществуват действително.

По-късно човек ще излива навън това, което чувства. В това ще бъде задействан течният елемент. Всичко течено на следващата след Земята планета (Юпитер) ще бъде проява на това, което човек чувства. Днес човек се изразява посредством думите; те се записват в Акаша, и те ще останат там, даже ако изчезнат въздушните вълни. След това от тях ще бъде формиран Юпитер. Затова ако днес човек казва нещо недостойно, на Юпитер ще възникнат „недостойни“ образувания. Именно затова е необходимо внимателно да следим за това, което говорим; именно затова е толкова важно да владеем своята реч. След това човек ще може да излива навън и своите чувства; състоянието на юпитеровата течност ще бъде резултат от състоянието на чувствата на Земята. Това, което днес се произнася от човека, ще формира Юпитер; това, което човек чувства, ще му даде вътрешната топлина. Това, което човек произвежда днес със своята воля, ще стане отделни същества, които ще населяват този Юпитер. Така Юпитер ще бъде сътворен от основните сили на човешката душа.

Както произходът на днешните планини е свързан с предходните състояния на Земята, така и произходът на юпитерианските планини ще бъде резултат от това, което говорим

---

⁵² По-подробно виж за това в GA 284 „Изображения на окултни печати и колони. Мюнхенският конгрес по Петдесетница 1907 г. и неговите въздействия“.

сега. Моретата на Юпитер, неговата топлина ще възникнат от чувствата на сегашните хора. Съществата на Юпитер ще възникнат от човешката воля. Населението на предходната планета наистина създава по такъв начин основата за следващата. А съществата, които днес още се реят над... (пропуск в текста), както някога са се реели над Земята монадите, ще се въплъщават в тези жители на Юпитер. Това ще стане своего рода лемурийската раса на Юпитер. Там ще бъдат и съществата, които ние сме създали като Питрис. Така, както сме обитавали гротескните форми, образувани още на древната Луна, така и тези същества ще се заселват във форми, образувани от нашата шишарковидна жлеза.

Ние продължаваме строителството на домовете, в които ще живеят следващите монади. Същият процес е съществувал, когато човекът е преминавал от лунната степен на развитие към земната. Това ни дава прекрасен пример, как всичко външно се създава от вътрешното.

Физическото тяло като такова е трудно да се отдели от това, което като сила на заблужденията се е образувало в човека. Гърбавият човек дължи своята гърбица на астралното, на кармата. Външният вид, физиогномиката и т.н. се намират в зависимост от кармата. Това, което модифицира физическото тяло, се намира, по такъв начин, в зависимост от висшите тела. Ако се отхвърли всичко, което зависи от кармата, физическото тяло ще стане действително мъдро организирано. Всичко нездраве е резултат от заблужденията, които се проявяват във физическото тяло. Всички болести са резултат от заблуждения в миналото; всяка заблуда се превръща в болест в бъдещето. Ако хората станат достойни, ще образуват изпълнени с мъдрост тела на създаваните от тях същества.

Мъдростта, чувството и волята действително ще съществуват в по-късната еволюция като форма и същност. Във всички древни религии физическото тяло, благодарение на своята мъдра организация, се е наричало храм. Неправилно е да се говори за него като за нисша човешка природа, доколкото

нисшето се съдържа в по-висшите тела на човека, намиращи се сега в бебешко състояние.

Тук можем да наблюдаваме една важна кармическа взаимовръзка. Живеем във времето на материализма, което на свой ред е следствие от предходното време. Това материалистическо време измени много неща не само външно, но и вътрешно. Помислете например за това как благодарение на хигиенните мероприятия намаля смъртността. Това е прогрес, достигнат благодарение на външната организация. Такъв външен прогрес винаги е кармическо следствие от по-рано достигнат прогрес във вътрешното. В частност гореспоменатият прогрес, проявен сега на физически план, е следствие от вътрешни достижения в Средновековието. Съвсем напразно Средните векове се разглеждат днес като време на мракобесие и застой. Всички наши изтъкнати материалисти – Хекел, Бюхнер, Молешот⁵³ – в началото са били възпитани идеалистично. Техните мисловни системи притежават цялостност именно благодарение на идеалистическото възпитание. Днешният материализъм в действителност е израз на предходния идеалистичен период.

Бъдещето се подготвя още сега. Както материализмът е кармично следствие от предходния идеалистичен период, така отново ще го смени нов период на идеализъм и спиритуализъм. От този закон са се ръководили водещите индивидуалности, извиквайки към живот теософското движение.

Четиринадесети век е средата на времето на строителството на градове. В продължение на няколко столетия във всички културни европейски страни възникнаха самостоятелни градове. Бюргерът или гражданинът станал основател на материализма в практическия живот. Лоенгрин⁵⁴, посланикът на

⁵³ Ернст Хекел – 1834-1919, немски естественик, привърженик на Дарвиновата теория; Георг Бюхнер – 1813-1837, немски писател, лекар, философ; Джейкъб Молешот – 1822-1893, италиански физиолог и философ от холандски произход, представител на вулгарния материализъм.

⁵⁴ Лоенгрин – фигурата на Лоенгрин се появява за първи път в „Парсифал“ на Волфрам фон Ешенбах като син на Парсифал. Виж също лекцията на Р.Щайнер в Берлин на 29.03.1906 г. В GA 54 „Загадките на света и Антро-

Ложата на Светия Граал, е бил този, който е подготвял това време на основаване на градове; периодът на дейността му се пада в Средните векове. Символ на Лоенгрин е бил Лебедът; Лебед е посветеният от трета степен. Съзнанието винаги се представя като нещо женско. Елза фон Брабант представлява съзнанието на градската материална култура. Духовният живот обаче е трябвало да бъде спасен; това станало благодарение на основания от Християн Розенкройц⁵⁵ Орден на розенкройцерице. По такъв начин духовният живот се съхранил в тайните школи. Днес на върха се намира материализмът. Затова днес трябва да бъде внесен нов импулс. По това време се проявявало същото движение, което днес разпространява основите на учението за духовния живот посредством теософията; задача на това движение е създаването във вътрешното на това ново, което в бъдеще ще може да се прояви външно. Вътрешното винаги се изразява след това във външното. Болестта е кармично следствие от предшестващо неистинно действие, например лъжа. Ставайки реалност, това действие се проявява във вид на болест. Епидемиите водят началото си от заблудите на цели народи. Те представляват несъвършенство, пренесено от вътрешното навън.

Шестото чувство е светлината на кундалини в усещането за излъчваща топлина⁵⁶; седмо е синтетичното чувство.

пософията“.

⁵⁵ Подробности за Християн Розенкройц виж в GA 130, „Езотеричното християнство и духовното ръководство на човечеството“.

⁵⁶ в усещането за излъчваща топлина – виж лекцията от Берлин на 18.10.1904 г. в GA 90f, „Гръцката и германската митология в светлината на езотеризма“.

ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 5 октомври 1905 г.

Разглеждайки човека като цялостно същество, ние възприемаме преди всичко неговото физическо тяло, след това етерното и астралното тяло. Физическото тяло на човека всеки може да види. Ако посредством концентриран волеви акт се преодолее сугестията на физическото тяло, ще стане видимо етерното тяло. Тогава пространството на физическото тяло ще се окаже изпълнено с етерното тяло. Окултистът разглежда етерното тяло като нисше тяло; това е тяло, по чиито образец е формирано физическото тяло. На низходящата дъга етерното тяло образува противоположност на физическото; на възходящата двете тела са еднакви⁵⁷. Жената притежава мъжко етерното тяло, а мъжът женско.

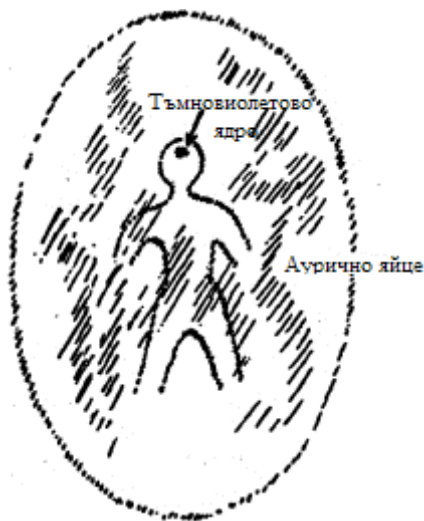
Около етерното тяло се проявява астралното тяло. То се явява външна форма за душевното съдържание: страсти, афекти, импулси, желания, чувство на удоволствие и неудоволствие, ентусиазъм и пр. Астралното тяло манифестира себе си в различни форми. Наоколо се проявяват облакоподобни образувания; то излъчва различни цветове. Понякога отделни образувания висят от него като парцали. Формите и цветовете се различават едни от други и постоянно се менят. Зеленият цвят говори за симпатия и съчувствие. Хора от долните слоеве на населението съдържат в своите астрални тела множество отънъци на червеното: кафяво-червено, керемидено-червено, кърваво-червено. Особено често такива червени отънъци, сочещи за низки страсти, се наблюдават при кочияшите.

Цялото това преливащо образувание на астралното тяло е затворено в яйцеобразна форма, оцветена предимно в синьо. Вътре в тази форма, там, където се разполага центърът на

---

⁵⁷ На низходящата дъга етерното тяло образува противоположност на физическото; на възходящата двете тела са еднакви – това изречение може да се разбира в смисъла на бележка 51; виж също и лекция 18.

мозъка, има тъмновиолетово ядро. Елена Петровна Блаватска нарича тази яйцеобразна

обвивка аурично яйце⁵⁸. То доминира при малките деца; вътре в него се проявяват множество светли разноцветни облакоподобни образувания. В долните области на това яйце, даже при малките деца, често се срещат тъмни петна, сочещи за нисша природа. Това е унаследена карма, която те имат заедно със своите предци. Това са греховете на бащите, наследявани чак до седмо поколение. Някои качества на човека могат да бъдат свързани, по такъв начин, с негов прапрадядо до седмо поколение. След седмото поколение наследствеността се погасява. Смята се, че в продължение на едно столетие се сменят три поколения. По такъв начин днешният човек проявява нещо добро или лошо от качествата на своите предци, живели чак в 17. век. Така може да се научи нещо за предци, отдалечени от нас във времето на двеста и повече години.

За да видим по какъв начин е било формирано ауричното

---

⁵⁸ аурично яйце – виж „Тайната доктрина“ т. 3, раздел „За принципите и аспектите“.

яйце, е необходимо да разгледаме развитието на мировото тяло. Най-близкото състояние на Земята в нашето разглеждане наричаме физическо състояние. В теософската литература такова състояния на формата се нарича глобус, затова сега говорим за физически глобус. Земята като физически глобус се явява четвърти глобус в цикъла на развитие, който включва в себе си седем последователно сменящи се състояния. Три състояния предшестват физическия глобус и три състояния ще последват. Непосредствено преди това Земята е била астрална. Всичко съществуващо на Земята се е намирало тогава само в астрално състояние. Когато човек премине шеста и седма коренни раси (основни периоди), той ще се одухотвори дотолкова, че отново ще добие астрална форма. В това бъдещо астрално състояния на формата ще се съдържат обаче, плодовете на цялото предходно развитие.

Седем състояния на формата образуват един кръгооборот или рунд. Земята преминава сега своя четвърти кръгооборот, минералния. Задача на човека в този период се явява преработката на минералното царство. Когато човек вземе кремък и изчука клин за обработка на други предмети, той вече преработва минералното царство. Когато премества скали и от добитите камъни строи пирамида, когато си прави инструменти от метал, когато прекарва по Земята мрежа от електрически проводници – всичко това се явява преработка на минералното царство. Така целият минерален свят започва да служи на човека. Цялата Земя се превръща в произведение на изкуството. Когато художникът съгласно своя Манас подбира цветове, той също обработва минералното царство. Сега се намираме в средата на този процес; в следващите раси (основни периоди) минералното царство ще бъде преработено напълно, така че на Земята няма да остане ни един атом, необработен от човека. Преди тези атоми постоянно са се уплътнявали; сега връзките вътре в тях отново ще отслабват. Преди радиоактивност просто е нямало; затова и не е можело да бъде открита. Тя се е появила едва в последните хилядолетия, доколкото процесът на разкъсване на атомите е

станал по-интензивен.

Към края на четвъртия кръгооборот цялото минерално царство ще премине през ръцете на човека. Тогава, за да се проявят плодовете на тази работа, Земята ще трябва да премине в астрално състояние. В това състояние ще могат да се проявят формите. След това Земята ще премине в менталния глобус, а след това във висшето ментално, арупическо състояние. След това Земята въобще ще изчезне в малката пралайя. Излизайки от нея, Земята отново ще се окаже в арупическото състояние на следващия, пети кръгооборот; след това тя ще премине в рупа-ментално, в астрално състояние и накрая отново ще се появи физически. Всичко, което човек е вложил през четвъртия кръгооборот в минералното царство, отново ще се появи в петия кръгооборот в качеството му на растителен свят; например Кьолнската катедрала в следващия кръгооборот ще стане растение.

В промеждутъка между последното арупическо състояние на четвъртия кръгооборот и първото арупическо състояние на петия кръгооборот Земята преминава през пралайя. В петия кръгооборот минералното царство с всичките си разнообразни форми ще се появи като царство на растенията. В арупическото състояние на петия кръгооборот ще се съдържа всичко, което човек е преработил в минералния кръгооборот. Всичко това отново ще се прояви в началото в арупическо състояние, в чистата Акаша. Това състояние се нарича „Акаша“. В началото на всеки нов кръгооборот всичко отначало се намира в Акаша. По-късно там остават само отпечатьци. В тези отпечатьци имаме по такъв начин цялата Земя с всичките ѝ обитатели. По-рано, при прехода от третия кръгооборот към четвъртия, всички същества от третия кръгооборот също първо са се появили в Акаша.

При по-нататъшното развитие всичко това от Акаша се уплътнява, придобива плътна форма. Това става в рупическото състояние на Земята. Такава по-материална форма в окултизма – например на някои места при Е. П. Блаватска – се нарича етер. На такава етерна Земя всичко се намира във формата на мисли.

Всички същества се съдържат там само в мислите. Но основата, стояща зад всичко това, си остава Акаша. Етерът се уплътнява след това в астрална светлина. В тази светлина започва да свети третият глобус (състояние на формата), астралната Земя; тя излъчва чиста астрална светлина, тоест същото вещество, от което по-късно ще засияе ауричното яйце на човека. Именно в такъв вид се намира това вещество при бебенцата на възраст до няколко месеца. След това Земята преминава в своето сегашно физическо състояние. Тогава тя става все повече и повече физическа Земя. Според степента на добиване на физическото състояние на Земята, се отделят и отделните аурични яйца за човечеството. Това става така, сякаш вода в съд, от една страна, замръзва, а от друга страна, се раздробява на отделни капки. По такъв начин, от една страна, се разчленява Земята, а от друга страна, се обособяват ауричните яйца за човешкото развитие.

Отначало тези аурични яйца се проявяват като нещо недиференцирано. Но всъщност това не е така. Това е сравнимо със състоянието на наситен солен разтвор. На пръв поглед той представлява еднородна сивкава маса; след известно време обаче в него започват да изкристализират кубчета сол. В ауричното яйце са заложени сили, изработващи етерното тяло, линга шарира. От това, което е станало твърда Земя, излиза след това също и това, което вече е преминало определено развитие на Луната. Това са предшествениците на съществата, принадлежащи към нисшите царства, чак до първите гръбначни животни, до змиите. Следващите след тях по-развити животни са възникнали вече на Земята; на Луната тях още ги е нямало. По такъв начин безгръбначните животни, растенията и минералите са се появили на Земята по времето, когато тя се е уплътнила до физическо състояние.

Към времето, когато диференциацията вече завършила, човек достигнал лемурийската фаза на развитие. Дотогава той преминавал развитие в първата, полярна, и във втората, хиперборейска, раси. След това ги сменя лемурийският период, в който започват своето развитие гръбначните животни.

И така, различаваме: първо, Акаша, второ, етер, трето, астрална светлина, четвърто, Земя и, пето, аурично яйце.

Това представлява кръгооборотът. Чак докато стигнем до Земята, до четвъртото състояние на формата, е имало постоянно уплътняване. Но благодарение на това уплътняване след отделянето на твърдото е станала възможна индивидуализацията на астралната светлина. Ауричните яйца на хората представляват индивидуализирана астрална светлина. Затова и в астралната светлина могат да се четат не самите действия, а съпровождащите ги емоции. Например, когато Цезар е стигнал до мисълта да премине през Рубикон, това решение се е съпровождало от определени чувства и страсти. Постъпката на Цезар е съответствала по такъв начин на съвкупност от астрални импулси. Самата постъпка на физически план е отишла във вечността. Преминаването на Цезар през Рубикон не може да се види в астралната светлина; но импулсът, подтикнал го към това, е останал в астралната светлина. Камическият (астрален) корелат на това, което става на физически план, остава в астралната светлина. Трябва да се свиква с това, независимо от физическите възприятия да се виждат само камическите импулси. Те трябва да се задържат и осъзнато да се транспонират обратно във физическото. Безсмислено е да се търси нещо подобно на фотографска снимка.

Обаче е невъзможно да се прочетат най-великите исторически импулси в астралната светлина, доколкото импулсите на великите посветени не съдържат в себе си нито страсти, нито желаниа. За този, който може да чете само в астралната светлина, действията на посветените просто не съществуват. Така съдържащото се в книгата на Едуард Шюре „Les grands Initiés“ („Великите посветени“) не може да бъде намерено в астралната светлина. Отпечатъци на подобни неща се записват само в етера. Мнението, че в астралната светлина все пак е възможно да се прочете нещо от това, което са извършили великите посветени, е основано на заблуда. Тук имаме работа не със самите действия, а с техните последствия, които действително могат да се проче-

тат в импулсите на учениците на тези посветени. Дейността на великите посветени се е възприемала живо и емоционално от техните ученици и от цели народи; това и остава в астралната светлина. Вътрешните мотиви на самите посветени е трудно да се постигнат, доколкото те се записват само в етера.

Космическите събития – такива трансформации, които са ставали например в Атлантида, стоят още по-високо: вече не в етера, а непосредствено в Акаша. Това е Акаша-хрониката. В определен смисъл тя е свързана с нисшите прояви на човека. Защото човекът стои вътре в тези велики космически събития. В общи линии в Акаша-хрониката е запечатан всеки човек. Това, което се съдържа там, намира своето продължение и обосновка в етера и в астралната светлина. Колкото по-ниско се разполагат областите, в които търсим информация за конкретния човек, толкова по-отчетливи черти добива неговият образ. И за да се разбира истинският механизъм на кармата, е необходимо да се изучават всички тези области.

ЕДИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 6 октомври 1905 г.

Днес ще се опитаме да разгледаме нагледно действието на кармата и да поясним как то се проявява в така наречените три свята: във физическия, астралния и менталния. Всички други светове, освен тези три, почти не се разглеждат във връзка с човешкото развитие. Във физическия свят се намираме в будно състояние; тук имаме пред себе си физическия свят в относително чист вид. Трябва само да отворим сетивата си, за да имаме непосредствено пред себе си физическия свят. Обаче в момента, когато започнем да проявяваме интерес към него, да му противопоставяме своите усещания, вече частично се оказваме в астралния свят и само частично действително във физическия. В човешкия живот присъстват само зачатъци на живота непосредствено във физическото; например, ако човек разглежда някакво произведение на изкуството без желание да го придобие, тоест чисто съзерцателно. Разглеждането, при което човек забравя самия себе си, работейки над обекта като над чисто ментална задача, представлява най-важен душевен акт. Но такъв отдаден, безкористен живот във физическия свят е рядкост. Човек рядко разглежда природата чисто съзерцателно; обикновено той възприема при това още много други неща. Но във физическата природа именно отдаденият живот се явява най-важен, доколкото само благодарение на нея човек може да има самосъзнание; във всички останали светове обикновеният човек веднага се оказва в безсъзнателно състояние.

Във физическия свят човек не само е самосъзнателен; там той може и да е безкористен. Дневното съзнание на човека още не е безкористно, ако той не забрави себе си. На това пречи не физическият свят, а намесата на астралния и менталния светове. Когато човек се забрави, усещането за собствената обособеност изчезва, и той се открива като разширен навън. Сега обаче човек може да достигне такова самосъзнание без

уещане на собствената си обособеност само във физическия живот. Самосъзнанието ние наричаме „аз“. Човек може да бъде самосъзнателен само в обкръжаващия го свят. Само развивайки сетивни органи за определения свят, той може да бъде самосъзнателен в този свят. В настояще време човек има сетивни органи само за възприемане на физическия свят. Но другите светове също постоянно въздействат върху самосъзнанието му и го замъгляват; когато се намесват чувствата, въздейства астралният свят, когато човек мисли – менталният свят.

Мислите на повечето хора представляват не нещо друго, а отражение на обкръжаващата среда. Само в редки случаи човек има мисли, несвързани с неговото непосредствено обкръжение. Такива висши мисли го посещават само в случай, когато се пробуждат сетивата за менталния свят. Тогава човек не просто мисли, но вижда мислите като същества, които го обкръжават. Тогава той притежава самосъзнание за менталния свят – така, както го притежава посветеният. Ако от човешкия живот се изключи първо физическият свят, а след това и всички импулси, желаниа и прочие душевни преживявания, при болшинството хора няма да остане нито една мисъл. Да се опитаме само да си представим какви влияния изпитваме постоянно, пребивавайки във времето и пространството. Да се опитаме да оживим в душата си всичко, което е свързано с мястото, където живеем, и с времето, в което живеем. Всичко, което непрестанно възниква в душата мислено, зависи от времето и пространството. Всичко това има преходно значение. Затова от просто отразяване на сетивното трябва да се преминава към това, в човека да живее нещо от вечното мисловно съдържание; тогава постепенно ще могат да се развият деваканичните сетивни органи. Например мисълта, взета от книгата „Светлина по пътя“ на Мейбъл Колинс: „Преди окото да може да вижда, то трябва да отвикне от сълзи“, действа винаги и навсякъде. Ако позволим на такава мисъл да действа върху нас, в нас ще живее нещо такова, което се намира от другата страна на времето и пространството. Тя ще бъде средство и сила, позволяваща да се пробудят в душата

деваканичните сетива, сетивата за вечното в света.

Така се съотнасят частите на човека с трите свята. Но той не е достигнал веднага това положение. Човек не винаги се е намирал във физическия свят; само постепенно той е станал физически и е добил съответстващите сетивни органи. Дотогава е обитавал висшите планове. Във физическия свят човек се е спуснал от астралния план, а в астралния, на свой ред, от менталния. В последния различаваме две нива: долен ментален план, рупа-план, където всичко вече е диференцирано, и горен ментален план, арупа-план, където всичко се намира още в зачатъчно, недиференцирано състояние. Човек се е спуснал от арупа-плана, през рупа-плана и астралния план, на физическия план. И едва на физическия план той е добил самосъзнание. На астрален план той не е бил още самосъзнателен; още в по-малка степен това е съществувало на рупа- и арупа-планове. За пръв път само на физическия план на човека са били противопоставени външни обекти, непосредствено в неговото обкръжение. Такава външна изява на предметите въобще се явява условие за началото на развитие на самосъзнание на кое да е същество. На висшите планове животът още напълно е заключен във вътрешното. Когато човек е бил на астрален план, за него е съществувала само една реалност, тази, която се е издигала от неговия собствен вътрешен живот. Тогава той е имал действително образно съзнание. Макар тези образи да му са се явявали като живи, всичко това са били само образи, възникващи в него самия. Днешните сънища представляват остатъци от такова съзнание. Ако например астралният човек би се приближил към солта, той несъзнателно би усетил нейното въздействие, в резултат на което в него би се появил образ. В него би възникнал образ на соления вкус. Или, оказвайки се близо до друг човек, който би му бил симпатичен, той не би възприел последния като нещо външно, а би усетил чувство на симпатия в самия себе си. Този живот в астралното е бил абсолютно самобитие и обособеност. Само на физическия план, благодарение на възприемането на външните обекти с помощта

на сетивните органи, човек може да прекъсне своята обособеност и да се слее с обкръжението, с „не-аза“. В това се състои важноста на физическия план. Ако се подмине физическият план, човек никога не би успял да се измъкне от тази обособеност и да обърне своите сетива навън. Тук започва работата по развиване на безкористност. Всичко, освен чистото съзерцание на външните обекти, така или иначе още принадлежи на аза. Затова трябва да се свиква да се живее на висшите планове с такава безкористност, както и на физическия план, даже ако на последния такава едва да започва да се развива. Предметите от физическия план принуждават човека да стане безкористен и да даде нещо на това, което се явява „не-аз“. Що се касае до желанията и душевното съдържание изобщо, тук човек още се ръководи от своята чувственост. На физически план той трябва да се учи на самоотричане, трябва да се учи да прави своите желания безкористни; това е първата степен.

Следващата степен се състои в това, да се ръководим не от собствените желания, а от желанията, които идват отвън. Ако човек не следва мислите, които възникват в него самия, а съзнателно и по собствена воля се отдава на чужди мисли, той се издига на деваканичен план.

Затова във висшите светове трябва да търсим нещо, стоящо извън нас; тогава ще можем да му се посвещаваме аналогично на това, както във физическия свят се посвещаваме на външните предмети. Така трябва да се разглеждат желанията на посветените. Езотеричният ученик разпознава желанията, съответстващи на благо на човечеството, и след това се ръководи от тях в своите постъпки, както обикновено хората се ръководят от желанията, възникващи в тях под принуждаващото действие на външните сетивни обекти. Културата и възпитанието на нашите желания ни водят на астрален план.

Когато се достигне безкористност и в мислите, когато се постигне способността да се пропускат през душата вечните мисли, съдържащи мъдростта на Учителя, посредством концентрация и медитация върху неговите мисли, тогава идва и

способността за възприемане на мислите, които ни обкръжават. Езотеричният ученик вече може да бъде магьстер на астрален план, но на ментален план могат да бъдат само по-висшите Учители.

Човекът преди всичко ни се явява като същество с физическа природа. Участвайки при това в живота на астралния и менталния свят, той притежава самосъзнание само във физическия свят. Той трябва да обитава физическия свят дотогава, докато самосъзнанието му не се просмуче с всичко това, на което този свят може да го научи. Тук човек казва за себе си „аз“. Той съединява своя аз със заобикалящите неща, той се учи да го разширява посредством съзерцание, като излиза навън и се съединява с тези неща, които сега вече разбира докрай. Ако бихме обхванали с разбиране целия физически свят, би отпаднала и необходимостта от него; тогава бихме го имали в себе си. Наистина част от физическия свят човек вече го има в себе си. Бидейки въплътен за първи път в Лемурия, той само е започвал да открива този свят за своя аз и затова почти нищо не е знаел за него. Но до времето, когато ще се въплъти за последен път, човек трябва да достигне единство на своя Аз с целия физически свят.

Във физическия свят човек е предоставен сам на себе си. Тук никой не го управлява, тук той наистина е изоставен от Боговете. Боговете изоставиха човека, когато той напусна астралния свят. Във физическия свят той трябваше да се научи да бъде господар сам на себе си. Затова той може да живее там само така, както всъщност и живее: в непрекъснато лутане между истина и заблуда. Движейки се слепешком, той трябва сам да търси пътя си. По такъв начин през по-голямата част от времето той се движи на тъмно. Тук погледът му е обърнат навън, той е свободен сред нещата, но едновременно е подложен и на заблуди. На астрален план човек не е притежавал такава свобода; там дейността му се е насочвала от странични сили. Подобно на марионетка, той е бил сякаш закачен на конци, които са се привеждали в движение от божествените сили; там

Боговете още е трябвало да го водят. По силата на това, че човекът е душевно същество, и сега Боговете още живеят в него. Свободата и несвободата още тясно са преплетени помежду си. Желанията постоянно се менят. Този прилив и отлив на желанията се регулира отвътре – това е Божественото, което действа в човека.

Още по-малка свобода човек притежава на рупа-плана на менталния свят, и още по-малка на арупа-плана. Но според това, как благодарение на познанието той ще става незаблуждаващ се, човек постепенно ще стане свободен на физическия план.

В степента, в която човек преработва и разбира физическия свят, той става способен да пренася усвоеното на арупа-плана. Сам по себе си лишен от форми, арупа-планът добива форми посредством човешкия живот. Човек натрупва уроци на физическия план, които придобиват в душата определени форми. Тези форми той и пренася на арупа-плана. Във връзка с това в гръцките мистерии душата са я наричали пчела, арупа-плана – кошер, а физическата Земя – цветно поле. На това са обучавали в гръцките мистерии.

Какво подтикнало душата да се спусне на физическия план? Това е желанието, влечението; на по-нисък план се попада не по друг начин, а чрез желанието. Преди душата се е намирала на астрален план; астралният свят е свят на желанията. Всичко, което Боговете като семе са заложили в човека в астралния свят, е светът на чистите желания. Най-развитото желание в долемурийските същества е било желанието за физическото. Човекът тогава изключително е жадувал за физическото; той е изпитвал несъзнателна, сляпа жажда за физическото. Тази жажда е могла да бъде утолена само посредством удовлетворяването ѝ, тоест посредством познания, добити във физическия свят чрез представи за него.

След смъртта душата се издига на астрален план, а оттам на арупа-плана. Всичко придобито тя складира тук. Това, което е оставила във физическия свят като неразбрано, я тегли надолу, предизвиквайки копнеж за нови инкарнации. Продължител-

ността на пребиваване на арупа-плана се обуславя от степента на придобитото на физически план. При дивака например това придобито не е голямо, затова за него пребиваването на арупа-плана е кратко, подобно на кратък проблясък, след което той отново се спуска на физическия план. Разбралият напълно физическия свят вече не се нуждае от оставяне на арупа-плана и връщане на физическия план. Той вече е изпълнил своята задача във физическия свят.

Според астралния си строеж днешният човек още наполовина принадлежи на астралния свят. Целостността на астралната обвивка наполовина е разрушена и посредством своите сетива той възприема физическия свят. Ако успее да живее на астралния план така, както живее сега на физическия, тоест ако се научи да възприема там по същия начин, както и тук, тогава ще може да пренася тези възприятия от астралния план и на арупа-плана. Възприетото на астрален план се издига след това от арупа-плана още по-високо, на будхи-плана. Също и това, което човек днес достига на рупа-плана посредством медитация и концентрация, ще може да го вземе със себе си на арупа-плана и оттам да се предаде на още по-висшите планове.

Астралното в човека наполовина е открито за физическия свят, наполовина за висшите светове. Частта, открита за физическия свят, се определя от сетивните възприятия. В останалото човек е обусловен отгоре. Така стои работата и с неговото ментално тяло. То също отчасти се определя от външното, а отчасти от вътрешното, чрез Боговете или Девите. Доколкото това е така, човек се нуждае от дълбокия сън и от съня със сънища.

Сега можем да пристъпим към същността на сънищата и съня. Да сънуваш означава да се обръщаш към вътрешните сили, към силите на Девите. Човек сънува почти цяла нощ, но просто забравя сънищата. По време на сън менталното тяло на човека се определя от Девите. Доколкото човек още не притежава самосъзнание на висшите планове, той не се осъзнава в съня. Той едва започва да добива самосъзнание на астрален план. В дълбокия сън той се намира на ментален план. Тук той съвсем

не осъзнава себе си. Човек е буден само на физически план; тук е неговият аз и той живее на физическия план. Астралният Аз още не може да се преживява на физически план; затова астралното Аз трябва временно да напуска тялото. А за това човек трябва да спи. Състоянието на сън и сънищата представляват само повторение на състоянията от предходните етапи на развитие. На астрален план човек е сънувал; на ментален той е спял. Сега той повтаря тези състояния всяка нощ. Само развивайки сетива за висшите планове, той няма да спи и да сънува, а ще възприема там реални неща. Езотеричният ученик усвоява възприемане на такива реални неща на астрален план. Там го заобикаля реалност. Този, който се издига в своето развитие на още една степен по-високо, възприема около себе си реалността и в дълбокия сън. Тогава настъпва непрекъснатост на съзнанието.

Тези фини понятия е необходимо добре да се усвоят; тогава ще бъде разбираемо защо, като сме били на висшите планове, човек отново се спуска долу. Назад, във физическото битие го движи нещо, което той още не знае, което още не е разбрано от него, което будистите наричат авидя, незнание. Авидя е първата кармическа сила. Според будисткото учение, съществуват дванадесет кармически сили⁵⁹, притеглящи човека надолу. Всички заедно се наричат нидани. По време на спускането на физическия план постепенно се проявява действието на кармическите ефекти. Авидя е първият ефект. Това е само единият полюс на това, защо човек се връща на физическия план. Това, че той слиза на физическия план и се свързва там с физическите неща, предизвиква реакция. Акцията винаги предизвиква реакция. Всички неща, извършвани от човека на физическия план, предизвикват реакция под формата на кармически въздействия. Действието и противодействието представляват техниката, механизма на кармата.

---

⁵⁹ дванадесет кармически сили... нидани – виж лекции 14 и 15.

ДВНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 7 октомври 1905 г.

Когато става дума за физическото тяло, болшинството хора имат обикновено съвсем смътна представа, какво всъщност е това. Защото пред нас се изправя не само физическото тяло в чист вид, а някакво образуване, състоящо се от физическото тяло и висши сили. Нещо физическо е и парче планински кристал. Но кристалът е нещо съвсем различно от човешкото око или сърцето, които също са физически. Окоето и сърцето са части на физическото тяло, но физическо, смесено с висшите човешки членове и благодарение на това действащи съвсем различно от другото физическо. Водата също представлява смес от кислород и водород, но последните изглеждат във водата по съвсем друг начин, отколкото взети сами по себе си. Тук пред нас се проявява нещо принципно различно. Във водата имаме съединение. Това, което се проявява под формата на физическото тяло на човека, също е съединение, съединение на три тела, физическо, етерно и астрално.

Физическото око на човека прилича на фотокамера, доколкото в него, както и в камерата, възниква образ на околния свят. Само ако се отстрани от физическото око всичко това, което не възниква също и в камерата, ще се прояви нещо, присъщо на физическото око като такова. Така и от физическото тяло трябва да се иземе всичко, което не се явява чисто физическо; тогава ще получим това, което в окултизма се нарича физическо тяло. Този остатък не може сам по себе си нито да живее, нито да мисли, нито да чувства. Това е много сложен и мъдро устроен автомат, чисто физически апарат. В такъв чист вид физическо тяло е съществувало само на древния Сатурн. Тогава очите наистина са били малки камери, и това, което под формата на образи на околния свят се е отразявало в тях, е възниквало в съзнанието на едно същество от Девите. В средата на сатурновия цикъл от този апарат са могли вече да се ползват така наречените Азури

(Архаи), заемащи тогава степеня на развитие на човечеството. Те се ползвали и от тези автомати, и от възникващите в тях картини. Намирайки се отвън, те се ползвали от тях така, както ние ползваме днес фотоапарат, за да получим картина на някой ландшафт. По такъв начин, физическото тяло на човека е представлявало оборудвана отвън конструкция, някакъв физически апарат. Това е първата степен на човешкото битие.

Втората степен се е състояла в проникването на този физически апарат с етерно тяло. Тогава той станал жив организъм. Това се отразило и на конфигурацията на тялото. Автоматът е бил изграден от относително твърда, недиференцирана маса, подобна на желе или мек кристал. Във втория кръгооборот, на степеня на слънчевото битие, физическият апарат е бил проникан от етерното тяло. В този слънчев кръгооборот е възникнал и слънчевият сплит, получил своето название, защото наистина е бил орган, от който днес са останали само рудименти. Във физическия апарат е била внедрена нервната система. Сега нещо подобно още съществува при растенията. Това е втората степен.

Тези степени обаче още не са завършени; на всяка от тях развитието продължава. Един от показателите за това се явява слънчевият сплит, съществуващ днес също и при животни, които още не са образували гръбначен мозък. Всички безгръбначни животни представляват единични форми на това, което е било заложено на предходните степени на развитие. Гръбначните животни човекът е отделил от себе си вече на Земята. Преди той е бил организиран подобно на това, както днес е например ракът. Днес човекът вече е преминал тази тогавашна степен, докато ракът си е останал на нея. Удивително е колко си приличат вътрешността на рака и човешкият мозък. Между тях наистина има сходство. Ракът например, както и човешкият мозък, е затворен в твърда черупка. След като се е образувал гръбначният мозък и са се преобразували горните прешлени, човекът е отхвърлил тази черупка. Ракът е спрял в своето развитие. Благодарение на своята черупка той се е приспособил към условията на външната среда и тя станала за него това,

което за човека е защитната обвивка на цялата му телесност.

На третата степен на така получения организъм се преобразува астралното тяло. С това преобразуване е свързана появата на сърцето и пронизващата го топлина на кръвта. Сърцето на рибите е останало на половината път в това развитие. Сърцето се формира според степента на вътрешната топлина в тялото; това индикира не нещо друго, а степента на включване на астралното в тялото.

Гръбначният и главният мозък са органи на аза. Последният е обкръжен от тройна защитна обвивка, състояща се от астралното, етерното и физическото тяло. След като е бил формиран органът на аза (гръбначният и главният мозък), в това вече подготвено за него легло е легнал и самият аз; при това гръбначният и главният мозък пристъпили към изпълнение на своите задължения в качеството си на негов орган.

Така възниква четворният човек. Това е квадратът на питагорейците:

1. Гръбначният и главният мозък като орган на аза.
2. Топлата кръв и сърцето като орган на кама (астралното тяло).
3. Слънчевият сплит като орган на етерното тяло.
4. Действителното физическо тяло като сложен физически апарат.

Така човекът е бил събран от четири части.

Това, което сега описахме, в окултизма се нарича също вихър; нещо, което се изгражда отвън, се обединява с това, което се образува вътре. Физическото, етерното и астралното тяло са били създадени за човека отвън. След това в действие встъпва азът, творейки отвътре. Това са четирите части на човека. По такъв начин намираме израз на четиричления човек и във външното. По-нататъшното развитие се състои в това, че започвайки от момента на встъпване в действие на аза, човек трябва съзнателно да направи всичко това, което дотогава е правил несъзнателно.

За да се убедим, че това е така и днес, преди всичко е

необходимо да се изследват обстоятелствата, при които е бил създаден нашият аз. Тук трябва да заемем наблюдателната точка, стояща, така да се каже, под определен орган. Това доста остроумно е отразено в легендата за Буда. Там се казва, че за достигане на висшата степен, на нирвана, Буда е стоял под дървото Бодхи; той е трябвало да заеме позиция под мозъка, под органа на съзнанието. Това и означава съзнателно преминаване на това, което по-рано е било изминато несъзнателно. Под задната част на големия мозък е разположен малкият мозък, чийто вид прилича на дърво – там е пребивавал Буда. Малкият мозък е дървото Бодхи. В този пример е видно по какъв начин в легендите се отразява това, което непосредствено е извлечено от човешкото развитие.

Всички неща, известни сега само благодарение на анатомията, тогава са се научавали по съвсем друг начин. Изследванията на окултния естествоизпитател са се провеждали с помощта на светлината на кундалини. Ученикът се е подготвял за това по следния начин. Той е идвал при Мастера и ако той го е признавал за достоен, ученикът е получавал в качеството на учебен материал не някакво учение – днес ситуацията се е изменила и човек трябва до всичко да достига посредством разбиране, посредством понятия, – а Мастерът му е казвал примерно следното: ежедневно, по няколко часа, за начало, да кажем, в продължение на шест седмици, ти трябва да прекарваш в медитация, напълно посвещавайки се на една от вечните мисли. – В наше време човек не може да си позволи нещо такова, доколкото днешният живот, днешната култура предявяват твърде много изисквания. Тогава ученикът е медитирал от шест до десет часа на ден. Днес това е невъзможно без отпадане от културния поток. Преди ученикът почти не се е нуждал от време за култура. Храна например той е намирал навън. Затова цялото си време той е използвал за медитация, която е могла да продължава без прекъсване около десет часа. Така много скоро е достигал до това, в неговото тогава все още не толкова плътно, като сега, тяло, да се пробуди светлината на кундалини. За

вътрешното тази светлина е била това, което за външното е светлината на Слънцето. В действителност ние и отвън виждаме не предметите, а отразената слънчева светлина. В момента, когато станем способни да осветяваме със светлината на кундалини нашата душа, последната ни се представя толкова ясно, както осветеният от Слънцето предмет. Така за ученика на йога постепенно става осветена цялата вътрешност на тялото. Всички древни анатоми са разглеждали човека отвътре, посредством вътрешно осветяване. Така (индийските) монаси, превеждайки своите наблюдения на езика на легендите, са говорили за това, което са виждали с помощта на светлината на кундалини.

Сега трябва да се запитаме как се е провеждала работата над различните части на човека. Над това, което принадлежи на гръбначния и главния мозък, човек работи съзнателно, посредством своя аз, само на физически план... (пропуск в текста). Над всичко останало той поначало няма никакво влияние. Човек никак не може да влияе например върху кръвообращението. Това идва само постепенно; засега за това се грижат други духове, имащи природа на Деви. Затова всички същества, имащи кръвообращение, зависят от дейността на тези деваканични сили. Астралното тяло го пронизват и обработват външно най-нисшите деваканични сили. По-висши сили работят в етерното тяло, и още по-висшите Деви във физическото тяло, най-съвършеното от всички налични тела на човека. Астралното тяло е значително по-малко съвършено от физическото. Физическото сърце наистина е необикновено разумно; това, което е глупаво, е астралното тяло, което му доставя всевъзможни отрови. И така, най-съвършеното тяло на човека е физическото, по-малко съвършено е етерното, и още по-малко съвършено е астралното тяло. Това, което едва започва, което е още бебе в човека – това е азът. В резултат се получава четиричленният човек, съдържащ в себе си аз, както храмът съдържа в себе си статуя на Бога.

Цялото културно развитие на човека е не нещо друго, а внедряване на аза в астралното тяло, усъвършенстването на астралното тяло. Встъпвайки в живота, човек е пълен с жела-

ния, импулси и страсти. Преодолявайки тези желания, импулси и страсти, по този начин той въвежда аза в своето астрално тяло. Към времето на завършване на шестия основен период, на шестата коренна раса, азът ще се окаже напълно внедрен в астралното тяло. Дотогава астралното тяло постоянно трябва да се поддържа от силите на Девите. Докато азът не е проникнал цялото астрално тяло, дейността на последното трябва да се поддържа от деваканичните сили.

Етапът на развитие, стоящ на степен над културното, е развитието на езотеричния ученик, който достига със своя аз до етерното тяло включително. Благодарение на това деваканичните сили постепенно отстъпват пред собствената работа на аза. Тогава човек малко по малко добива способност да се вижда отвътре.

Сега можем да се запитаме, какво значение всъщност има астралното тяло, за какво е нужно на човека? – за да го накара чрез сетивните желания да направи това, което иначе никога не би направил: да се спусне на физически план. Преди да може да получи възможност да разгърне обективната, познавателна дейност на физически план, той трябва първо да насочи към него своите желания и страсти. Без това той не би успял да развие обективно разглеждане на света, а също чувство на дълг и морал. Само много, много постепенно възжеленията могат да бъдат преобразувани в идеали и представи за дълг. Този път човек трябва да премине с помощта на движещата и организираща сила на астралното тяло.

Етерното тяло е носителят на мислите. Това, което вътре представляват мислите, отвън представлява етер, както вътрешните желани представляват астрално отвън. Обаче само когато започне чистото мислене, в астралните импулси се излъчва етерна материя. Докато мислите още не са чисти, етерната форма е заобиколена от астралната материя. По такъв начин, това, което се нарича мисловна форма, е съставено от ядро от етерна материя, обкръжено от астрална материя. По пътя на нервите преминават потоците на така наречените абстрактни

мисли, които в действителност са крайно конкретни, доколкото представляват етерни сили. Още щом човекът изобщо започва да мисли, той вече работи с аза в етерното тяло. Когато човек умре, става ясно, че физическото тяло няма нищо общо с аза. След смъртта всякаква негова връзка с аза се прекратява. Дотогава тази връзка се е осъществявала посредством другите тела. В отсъствие на последните физическото тяло, трупът, губи връзка с аза. Тогава в действие встъпват външните сили на Девите, които отново го разпределят в околния физически свят. Думата „verwesен“ (нем. тлее, разлага се) означава не само „vergehen“ (изчезва, преминава), но и „да станеш съществото, от което е излязло (hervorgegangen ist) тялото“. Има се предвид физическото тяло. Холандската дума „lichaam“ не означава „Leichnam“ (нем. труп), а „mitherumgetragenen physischen Körper“ (физическото тяло, което трябва да се носи).

Етерно тяло в по-голямата си част се намира в същото положение, като физическото. След смъртта то по същия начин се приема от Девите и отново се включва в общата циркулация на етера. От етерното тяло обаче остава част, изработена в него от самия човек; тази част не се разтваря. Тя представлява това, което при следващото възплъщение образува центъра, около който след това кристализира всичко останало. Запазва се също и преработената част на астралното тяло. Астралното тяло изцяло ще се запазва при всички нормално развиващи се хора, започвайки от последната третина на шестата коренна раса.

И така, развитието започва с това, че човек съзнателно пристъпва към преработване на своето астрално тяло. После – това вече е задача на чела, на езотеричния ученик – работата продължава с преобразуване на етерното тяло. Ученичеството завършва тогава, когато след смъртта се запазва цялото етерно тяло. Пребиваването в девакана е необходимо като възможност за преорганизиране на етерното тяло. Благодарение на съществуващите там условия малката част от етерното тяло, запазена от човека, може да израсте в девакана до цяло етерно тяло.

Това, на свой ред, ни помага да разберем как стои работата

с пребиваването в девакана. Ако човек стои едва в началото на пътя на своето развитие, тоест е преработил само много малка част от своето етерно тяло, той може да остава там съвсем кратко. Недостигащата част на етерното тяло външно се замества от Девите. Според степента на развитие срокът на пребиваване в Девакана расте. По такъв начин времето, което прекарва там, се увеличава в съответствие с неговото собствено развитие. По-издигнатите личности могат, разбира се, да се въплъщават и по-рано, ако например присъствието им е необходимо на Земята.

Когато умре чела, неговото етерно тяло се запазва напълно. В този случай, поради това, че етерното тяло вече напълно е преработено, човек може да се откаже от пребиваване в девакана. Тогава той доста бързо се въплътява отново. При това известно време, като на някаква междинна станция, той прекарва в астралния свят. Тук той очаква указания от своя Мастер относно своята по-нататъшна мисия. След това може отново да се облече в етерно тяло за следващото въплъщение.

До тази точка развитието изисква наличие на двойно въздействие, а именно нещата, които човек не може сам да създаде вътре в себе си, да могат да бъдат доформирани от някой отвън. Така в девакана етерното тяло се доизгражда от външни Дева-сили. Физическият план и деваканът са две противоположности. Между тях е разположена камалока, преходната степен или междинното състояние, обусловено от връзката на човека с това, което той е усвоил. Астралното тяло води човека на физически план, където той насочва вниманието си към външното. Тук желанията се култивират в контакта с външните неща. Когато човек умре, това привличане към външните предмети не се прекратява веднага, макар да няма вече органи за влизане в контакт с тях. Привличането остава, а органите ги няма. В камалока човек трябва да отвикне от тази жажда за външния свят. Камалока и не принадлежи всъщност към нормалното развитие; това е само състояние на отвикване. Доколкото човек не може повече да удовлетворява своите желания физически, понеже вече няма органи за физическия свят, настъпва камалока.

Ако човек приключи живота със самоубийство, той идентифицира своя аз с физическото тяло. Тогава той се чувства като кухо дърво, като същество, изгубило аза си. Тогава постоянно го владее жаждата за самия себе си.

В аналогично положение се намира човек и при насилствена смърт. В този случай до момента, когато е трябвало да умре от естествена смърт, той се намира в състояние на търсене на своето физическо тяло, на своя аз. Такова търсене може да се проявява доста зле. Понякога убитите изпитват люта ненавист към тези, които са причина за смъртта им. Така при екзекутираните действието се преобразува в противодействие. Така душите на руснаците, убити по политически причини, продължили да се борят срещу своите съотечественици на страната на японците от астралния свят. Това е било по време на Руско-японската война⁶⁰; но това, разбира се, не е правило.

---

⁶⁰ Руско-японската война от 1904-1905 г.

ТРИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 8 октомври 1905 г.

Тази лекция трябва да бъде поставена сред другите, доколкото може да хвърли светлина на много от съдържашото се в другите лекции. Днес ще говорим за същността на деваканичните сили и за тяхното влияние.

В наше време да се говори за Боговете или Девите е много сложно, доколкото даже хора, вярващи в Бога и придържащи се към позитивни религиозни възгледи, нямат никаква жива връзка с Божествено-духовните същности. Тази жива връзка с Боговете, тоест със съществата, стоящи доста по-високо от човека, е изчезнала в периода на материализма. Особено слаба е станала тази жива връзка с Боговете в хода на материалистичното развитие на цикъла, който е започнал на границата между 15-16 век и продължава до сега. За този период разликата, дали човек се придържа към дарвинистско-материалистичната гледна точка, или повече или по-малко религиозно говори за Бога, е малко съществена. Тук много по-съществено е да оживим в себе си съзнанието, че сме се издигнали от нисша степен на битието и ще се издигнем на още по-висока степен в бъдеще. Необходимо е да усетим родството си с всичко, което се намира под и над нас.

Първият, който е привел учението за Боговете в единна система, е бил ученикът на Апостол Павел, Дионисий Ареопагит⁶¹. Това учение е било записано едва в шести век. По тази причина учените отричат факта на съществуването на Дионисий Ареопагит и се говори за писанията на псевдо-Дионисий, който сякаш е съставил древните предания заедно едва в шести век. Истинското положение на нещата може да бъде установено само

---

⁶¹ Дионисий Ареопагит – в Деяния 17:34 е споменат като ученик на Павел. От негово име в края на 5. век са публикувани трудовете „Небесната йерархия“ и „Йерархията на църквата“, преведени на латински в 9. век от Ериген.

посредством четене в Акаша-хрониката. Акаша-хрониката казва, че Дионисий действително е живял в Атина, бил е посветен от Павел и от него е получил задачата да положи началото на учението за висшите духовни същества и да го предаде на специални посветени. Определени особено висши учения в онези времена никога не са се записвали, а са се разпространявали само в устна форма. Така е предавал учението за Боговете и Дионисий: то е преминавало от ученик на ученик. При това ученикът, на когото учението е било непосредствено предавано, също е получавал името Дионисий. Затова и последният ученик от тази поредица, записал учението за Боговете, също се е казвал Дионисий.

Това учение, както е било дадено от Дионисий, обхваща три нива Божествени същества, всяко от които се състои от три члена. Трите най-висши са Серафими, Херувими, Престоли. Следващата степен обхваща Господства, Сили, Власти. Към третата степен принадлежат Първичните сили или Начала (Архаи), Архангели и Ангели.

Навсякъде в местата в Библията, където се казва „В началото...“, става дума за тези Първични сили, или Начала. „В началото Бог сътвори небето и земята...“ – означава: Бог-Начало, тоест, Бог, заемащ йерархическата степен Начало, сътворил небето и земята – това е било едно от същества от Първичните сили от третата йерархична степен.

Над Серафимите стоят още по-възвишените Божествени същества, които човешкият разум вече не е в състояние да разбере. Под третата степен е разположена четвъртата йерархия: Човекът, десета в този ред.

Наименованията на йерархиите не са собствени имена: това са имената на определените степени на съзнание на великия Универсум, където съществата се придвижват от една степен на друга. Елифас Леви е видял това съвсем ясно. Той винаги е подчертавал, че тези имена касаят ранга на йерархиите.

Към Дионисий, систематизирал учението за Боговете, води и принципът на организация на църквата. Църковната

йерархия би трябвало да бъде само външно отражение на вътрешната мирова йерархия. Тази грандиозна задача би могло да се осъществи само в случай, че хората биха достигнали определена зрелост за правилното ѝ разбиране. Дионисий оставил на своите ученици такова учение за църквата, което ако беше огласено, би представило могъща и величествена организация. В онези времена са се стараели така да предават ученията, че да не се къса нишката, водеща от един към друг, и по такъв начин се е запазвала и приемствеността на името. Затова съвсем не е чудно, че тези две учения са били записани от Дионисий чак в шести век. Но и тогава те не са могли да претендират за всеобщо разбиране, доколкото човечеството още не било достатъчно зряло за това. Те са останали като своего рода завет⁶².

Колкото по-назад се връщаме в миналото, толкова по-живи стават понятията за висшите същества, които е притежавал човекът.

Нека сега се опитаме да си създадем представа за това, по какъв начин човек – обикновеният човек от нашата средностатистическа днешна култура – влиза в съприкосновение с Боговете. След смъртта човек преди всичко преживява камалока, състояние, в което той постепенно прекъсва връзката с навиците от земния живот и се освобождава от желанията. Пребиваването в камалока може да се стори страшно и ужасно само на първо време. След това следва период на очистване от по-фините връзки със земния свят. Този период е важен вече не само за самия човек. Както ще видим по-късно, дейността на човека във висшите състояния на камалока може да бъде използвана и в другите светове. След камалока човек преминава в състоянието на Девакана, в който той изработва всичко необходимо, та благодарение на придобитите способности да си създаде ново етерно тяло. На арупа-плана на Девакана той трябва да свали от

---

⁶² Те са останали като своего рода завет – Щайнер непрекъснато разширява в своята работа разбирането за йерархиите – виж GA 110, „Духовните йерархии и тяхното отражение във физическия свят“, и GA 136, „Духовните същества в небесните тела и природните царства“.

себе си всичко, което е било добито на физически план. Затова и гръцките посветени са наричали душата пчела, арупа-плана кошер, а физическия план цветно поле.

Човек обаче не трябва да пребивава на висшите планове в бездействие. Може да изглежда, че когато преминава камалока и нисшия Девакан, той просто позволява да узрее започналото по-рано и нищо повече. Но това не е така, човек там съвсем не е бездеен; преминаването на човека през тези състояния е важно за целия свят.

И така, новата инкарнация придобива смисъл само тогава, когато човек получава при това възможност да преживее състояние, съществено отличаващо се от предишните. Обикновено той се връща в дотолкова изменени условия, че всичко застава пред него в съвсем нов вид; той трябва да започва всичко отначало. В миров мащаб това става при преминаването на Слънцето от едно съзвездие в друго. Така, в периода приблизително от 800 година преди Христа до 1800 година след Христа, през ранна пролет Слънцето е стояло в съзвездието Овен. Сега то се намира в съзвездието Риби. Продължителността на пребиваване на Слънцето в един знак продължава в този смисъл две хиляди и шестстотин години⁶³. За това време условията основно се сменят. Затова и прераждането е в пределите на този период; на две хиляди и шестстотин години обикновено се падат едно женско и едно мъжко възплъщение на индивида. Една инкарнация представлява всъщност само половин възплъщение. Мъжката и женската инкарнация се сливат в една. Благодарение на пълната промяна на физическите условия на Земята става значима и новата инкарнация. Възплъщение например от времето на Омир (съзвездието Овен, Златното руно, Язон) човек е преживявал по съвсем друг начин, отколкото в наше време.

Тези инкарнации, разглеждани сами по себе си, могат да изглеждат като чисто механичен процес. Но няма нищо външно, което не е обусловено от вътрешното. Трябва да се приучваме

---

⁶³ Виж бележка 46.

винаги да говорим за конкретен дух, да го издирваме и да виждаме това, което съществува в действителност.

Ако се обърнем към европейската флора и фауна, в съвременния миров период различаваме три пояса: западен, централен и източен. Източният пояс се съотнася със славянските народи, централният с германските и западният с романските. Материалистът предполага, че хората просто са се приспособили към съществуващите условия, но това не е така. Народите сами си създават физическите условия. Духът на народа съучаства преди всичко в работата в почвата, в растенията и животните, влиза в тях. Западноевропейската почва е била подготвена от романските народи, централноевропейската от германските, а източноевропейската от славянските. Така хората първо си строят дом и едва след това се заселват в него. Да се запитаме сега: кога става всичко това? Кога човек е зает с работа по външната конфигурация на Земята? Както всичко останало на Земята се явява съдба на човека, която се подготвя от него самия, така отчасти, стои работата и тук.

В камалока човек се занимава с животинския свят. Там той работи над това, което се нарича преобразуване на видовете. Учените наричат действащата в това сила приспособяемост. Но във всичко това, което наричат приспособяемост, е скрита дейността на човека от другата страна на битието. Всичко, което има отношение към трансформациите в животинския свят, което оказва влияние на животинските инстинкти и ги променя, изменяйки при това облика на животното, става благодарение на човека, преминаващ период на подготовка в камалока към своята следваща инкарнация. Там човек си подготвя дом за следващата инкарнация. В камалока той работи над фауната, а в Девакана над флората. Преобразуването на растителния свят е резултат от въздействието на деваканичните сили. Изменение непосредствено на физическия свят, тоест на външните природни условия, става под влияние на арупа-плана (горния Девакан). Тук човек се явява сътрудник в работата над света на камъните, над минералното царство на Земята. За да сме в състояние на

съответното място да се правят подобни наблюдения, са нужни някои окултни сили. Затова не е случайно, че такива наблюдения са достъпни именно за миньорите, работещи под Земята. Това, че Новалис е човек, известен в окултизма, е свързано с факта, че той е бил минен инженер⁶⁴.

Ако се отчете, че човек развива някакви сили в свръхсетивните области, намирайки се там в непълно съзнание, ще стане понятно, че тези сили се управляват от висшите същества, от Девите. Различават се деваканични сили от няколко степени: астрална, рупа-ментална и арупа-ментална. Така както като най-нисше тяло имаме физическото тяло, астралните Девини в качеството на най-нисше тяло имат астралното тяло. Астралните Девини, както и човекът, се състоят от седем члена; седмият е член, стоящ на една степен над Атма. Всички Девини са организирани на същия принцип, както и човекът. Развивайки се до по-високия план, всяко същество едновременно достига и съзнателна власт над съответните по-нисши планове. Намирайки се на физически план, човек господства днес само над царството на минералите. Тук той може да създаде нещо сам. Но той не може още да създаде растение или животно. В случая на минералния свят човек съвсем ясно си представя целия процес на неговото образуване. На следващата степен от своето развитие той съзнателно ще може да произвежда растения (петри кръгооборот), след това животни (шестри кръгооборот) и, накрая, самия себе си (седми кръгооборот).

Способностите на съществата, които наричаме Девини, са неизмеримо над способностите на човека от седмия кръгооборот. Те могат да използват всички области, стоящи под собствения им свят. За изпълнението на определена задача те могат да си създадат за кратко време такова тяло, каквото им е необходимо. По такъв начин астралните Девини при желание могат за известно време да се въплътят и физически.

Можем да получим известна представа за действията

---

⁶⁴ Виж „Коледна мистерия – Новалис гадателят и христовият вестител“, Дорнах 1980 г.

на Девите, изхождайки от действията на хората. Човек до определена степен е свободен, своеволен в своите действия. Но хората не действат хармонично заедно, затова различните сили, излизаци от тях, трябва да бъдат приведени в хармония. От това, което се върши от хората, трябва да се получи някакъв общ ефект. Този общ ефект трябва да бъде поставен в услуга на потребностите на света. Съществата, които довеждат до този общ ефект, са Девите. Те регулират колективната карма. В момента, когато хората се обединяват от някаква обща цел, при тях възниква обща карма, която ги свързва и води, образувайки обща кармическа нишка.

В Русия например е съществувала сектата на духоборите⁶⁵. Тази дълбоко религиозна секта е притежавала – в наивна, но прекрасна форма – теософското учение. Членовете на сектата са били репресирани и сега, поне външно, не оказват видимо влияние върху света. Материалистите ще кажат: какъв смисъл е имало всичко това? Духоборите вече ги няма! Обаче в своите следващи възплъщения всички, които са били обединени в сектата на духоборите, ще се обединят отново, за да предадат в бъдеще на човечеството това, което са научили. Така подобни групи действат върху човечеството в своите следващи възплъщения. Идеите, с които са живели, отново се изливат в света. В тези групи откриваме същите идеи, но в по-задълбочена форма. Така например в Средните векове е съществувала сектата на манихеите⁶⁶. Тяхна тайна е било знанието за появата в бъдеще

---

⁶⁵ сектата на духоборите – духовни воители или борци за духа, наричали са се също „духовни християни“ и вярвали преди всичко във вътрешното откровение. Сектата възниква към средата на 18. век и по-късно е преселена с постановление в Западен Кавказ. В края на 19. век много от тях емигрират в Канада и Кипър. Толстой, който има силни вътрешни отношения с духоборите, пише в този контекст „Преследването на християните в Русия през 1895 г.“

⁶⁶ сектата на манихеите – основана от Мани (215 или 216-276 г.) в Мала Азия, излъчваща „силно духовно течение, което включва средновековните албигойци, валденци и катарите като продължение на това течение, към което също принадлежат рицарите тамплиери, за които ще говорим отделно,

на два типа хора: зли и добри. В петия кръгооборот ще завърши своето съществуване минералното царство, но пък ще възникне царството на злите. Манихеите са знаели за това. Затова те си поставили задачата още сега да възпитават хората, които по-късно ще могат да станат възпитатели на тези зли. Тези идеи в средата на манихеите след това постоянно се задълбочавали.

По такъв начин различаваме отделни прояви на волята на отделни хора и сили, стоящи зад тях, за да ги обединят в една обща воля. Така възниква колективната карма.

Розенкройцерите са говорили за същностите, принадлежащи към човешките групи. Физическото тяло изцяло принадлежи на един човек; астралното тяло вече принадлежи на група. С една своя част астралното тяло на човека е свързано с груповата душа. Това, което човек днес още не може да прави, го правят за него Девите. Над астралното тяло на човека също все още работят Девите. Още по-голямо участие вземат те в дейността на етерното тяло на човека. Вече видяхме, че на едно от нивата на камалока човешките сили се използват в работата над животинското царство. Тези сили обаче се направляват от Девите. С тяхна помощ човек все по-нататък и по-нататък се придвижва по пътя към Девакана.

Особен вид деваканични сили представляват планетарните духове, дхян-чоханическите същества. Те отдавна вече са достигнали степената, на която човекът ще се издигне доста по-късно. Те се намират на степените, на които човек ще се издигне в шестия и седми кръгообороти. Всеки планетарен дух взема участие в осъществяването на някаква отделна част от планетарното развитие.

В настояще време човек е деен на физически, астрален и деваканичен план. Всичко е някакъв вид дейност. Какво значение имат планетарните духове за човека, намиращ се в опре-

---

а също – чрез забележителната верига на обстоятелства – и свободните масони. Свободното масонство действително принадлежи на този поток, макар че то е свързано и с други, например с розенкройцерството.“ – според лекцията от 11.11.1904 г. от GA 93 „Легендата за храма“.

делено състояние? Планетарните духове са осъществявали на предходните степени, на предходните планети дейността, която човек изпълнява днес. Това, което тогава те са възприели, днес се съхранява в тях като мъдрост. Благодарение на тази мъдрост те могат да станат Учители на следващата планетарна степен. Девите, участвали във формирането на Земята, още не са могли да разбират законите; на това са способни само същества от по-висока степен, степенята на мъдростта. Още по-високо се разполага степенята на волята, на проявената дейност. Същностните ръководители на планетарното развитие са Духовите на Мъдростта (Кириотетес, Господства) и Духовите на волята (Престоли).

Девите въздействали върху човека, формирайки в него това, което се е проявило по-късно, вече по времето, когато последният е бил още астрално същество, тоест в долемурийския период. Преди лемурийския период вътре в човека за първи път се издигнал образ на околния свят. Като образи в него се издигнали също и чувствата на симпатия и антипатия. Всичко това било резултат от въздействията на Девите. Човекът тогава е бил управляван от цяло регентство от Деви. След това в определена степен човек е взел ръководството в себе си. Дотогава той е бил изпълнителен член на управлението на Девите. Сега той отчасти бил изоставен от Боговете. Езотеричният ученик, чела, отново, този път съзнателно, позволява в него да оживее светът, с който човекът от долемурийските времена се е запознавал в образи. Тогава желанията и страстите се изправяли пред него във вид на аурични образи, вътре в които живеели мислите на Девите; всичко това обаче се възприемало в състояние на силно замъглено съзнание. Сега, когато всичко това е загубено, човек трябва да добие съзнателно виждане в околния свят. В съзнателното завоюване на всичко това се състои по-нататъшното развитие на човека, развитие на степенята чела. Човек трябва да притежава пълно съзнание. Медиумът или медиумизмът, напротив, се явяват връщане към миналото.

Това, което човек преживява на физически план, пред-

ставява скелета на неговото творчество, основата за следващите периоди на развитие. Посредством съприкосновението с външния свят в него се залагат способности, които по-късно ще станат основа за неговата по-нататъшна планетарна дейност, когато самият човек ще стане планетарен дух.

Ние създаваме основата за възникване на следващите планети в нашите думи. Както камъните образуват основата на Земята, така и там основа ще стане това, което днес говорим. Опитът инволюира в една област, за да има възможност да еволюира в друга. Индивидуалността е божествена в тази степен, в която тя е способна да издиша това, което е възприела. Девите стават Деви в момента, когато станат способни да върнат обратно възприетото.

Древната мъдрост е не нещо друго, а това, което е било възприето по-рано и сега се е оказало върнато. А доколкото някога учители на хората са били самите Богове, това е същността на Теософията.

Кармата е закон. Девата е изпълнител на закона. Ангелите на ротацията на времето осъществяват закона, под който стоят цели групи от хора. Единичният човек, намиращ се в група, действа инстинктивно. Девата управлява душата на народа; Тя, всъщност, се явява душа на народа. Народната душа по такъв начин не е абстракция, а жив Дух.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 9 октомври 1905 г.

Днес ще говорим за пребиваването на човека в Девакана между две инкарнации. Трябва обаче постоянно да помним, че в този период човек се намира не къде да е, а там, където обикновено се намира. Деваканът, астралният свят и физическият свят са три взаимнопроникващи се свята. Най-вярна картина на Девакана ще получим, представяйки си света на електрическите сили, преди човечеството да е открило електричеството. Тогава всичко това вече се е съдържало във физическия свят, но тогава това е бил свят на окултното. Всичко окултно някога се открива. Разликата между живота в Девакана и живота във физическия свят се състои в това, че в сегашния цикъл човекът е снабден с органи, които му позволяват да възприема физическия свят, но не и с органи за наблюдение на това, което се разгръща в Девакана.

Да влезем в положението на душата на някой човек, намиращ се между две инкарнации. Той вече е предал своето физическо тяло на всеобщите сили и етерното на жизнените сили. Също така е отдал още непреработената част на астралното тяло. И ето, накрая той е в Девакана. Вече не притежава това, което Боговете са внедрили в неговото етерно и астрално тяло; всичко това е отхвърлено. Сега той притежава само това, което в продължение на многобройните си земни животи е преработил сам. Това остава с него в Девакана. Всичко, с което се е занимавал човек във физическия свят, служи за това, да го направи все повече и повече съзнателен в Девакана.

Да разгледаме отношенията на един човек към друг. Възможно е тази връзка да е обусловена чисто природно; това могат да бъдат например отношения между брат и сестра, които просто са природно обусловени. Но даже тук отношенията са природни само отчасти, доколкото в чисто природното постоянно се намесват моралното и интелектуалното. Човек се

ражда в определено семейство благодарение на своята карма; но не всичко е кармично обусловено. Природните отношения без всякакви примеси ги намираме при животните. В отношенията между хората винаги присъства също и морална връзка, създадена посредством кармата. Но може да е и така, че в отношенията между двама души въобще да няма нищо, което би било обусловено от природата. Например, въпреки външните условия, може да се завърже дълбока дружба между двама мъже или две жени. Да си представим радикалния случай на такива отношения, когато бъдещи приятели или приятелки поначало даже изпитват един към друг чувство на антипатия, но след време, въпреки това, се оказват способни да изградят отношения на чисто интелектуални и морални основи, от душа към душа. Такива отношения противопоставяме на естествените отношения между двама братя или сестри. В такива отношения, от душа към душа, имаме мощно средство за образуване на деваканични органи. По-лек път за развитие на деваканичните органи в настояще време просто няма. Такива отношения, по същество, са несъзнателно деваканични.

Това, което сега човек развива в чисто душевното приятелство като душевна способност, в Девакана става мъдрост, възможност да се изпита духовното в действителност. Доколкото човек е способен да влиза в подобни връзки, дотолкова той е подготвен за Девакана. И обратно, неспособността за установяване на душевни отношения е показател за неподготвеност за Девакана. Както за слепия не съществуват цветове, така и за такъв човек не съществува душевното. Доколкото човек се грижи за чисто душевните връзки, дотолкова се развиват очите му за Девакана. Тук действа правилото: който участва в живота на духа тук, там ще възприеме от духа само толкова, колкото е спечелил с дейността си тук. Оттук и огромната важност на живота на физическия план. В човешката еволюция не съществува друго средство за пробуждане на деваканичните органи, освен духовната дейност на физическия план. Това е градивна дейност, която се връща към нас под формата на деваканични

сетивни органи. Няма нищо по-добро за подготовката за възприемане в Девакана от създаването на чисто духовни човешки връзки, връзки, в които първоначално липсват каквито и да е природни причини.

За да се завързват такива чисто духовни отношения, хората трябва да се обединяват в общества. Така Мастерите се стремят да влеят живот в потока на човечеството. Всичко, което става в такова общество с вярна нагласа, означава за всеки негов член отваряне на духовно око в Девакана. Всеки е способен тогава да вижда там това, което се намира на еднаква степен с възникналото тук. Ако е възникнала духовна връзка на физически план, тази връзка влиза в графата на всички тези неща, които се съхраняват след смъртта. Тя се запазва както за вече умрелия, така и за още живия. Намиращият се там остава свързан със същата връзка, както и останалият тук. Починалите осъзнават даже по-силно тези духовни отношения.

По такъв начин човек се възпитава за Девакана. Починалият запазва връзката със своите скъпи хора. Предишните връзки стават причини, предизвикващи следствия в Девакана. Затова деваканичният свят се нарича свят на следствията, а физическият, свят на причините. Висши органи могат да се отгледат само от семена, посети на физическия план и по никакъв друг начин. За това човек и се намира тук. Сега ще можем да разберем и значението на така често употребявания израз „преодоляване на отделното съществуване“. До потапянето във физическото битие ние сме живели със съдържанието на нашето астралното тяло, създадено от една от Девите. Симпатиите и антипатиите са се възбуждали тогава от Девите; човекът не е бил още отговорен за това. На следващата степен човекът си е казал: сега аз ще встъпя на физическия план като същество, което само трябва да се оправя във всичко. Преди аз просто не можех да кажа думата „аз“; едва сега станах обособено същество. Преди това, разбира се, аз също бях обособено същество, но само като обособен член на деваканичното същество. На физическия план аз съм обособено същество за самия себе си, отделен „аз“, доколкото

съм затворен във физическо тяло.

Висшите тела се пронизват едно друго; например Атма представлява нещо общо за цялото човечество, като обща атмосфера. Атма на отделния човек можем да си представим като нещо отсечено от всеобщата Атма – сякаш там са направили отрязъци, обособявайки отделни участъци. Тази обособеност обаче трябва да я преодолеем. И ние правим това, завързвайки чисто душевни отношения с другите хора. Чрез това ние унищожаваме обособеността и разпознаваме единството на Атма. Формирайки такива човешки връзки, аз стимулирам в самия себе си симпатия, и по такъв начин вземам върху себе си работата по включване на самия себе си в мировите планове като същество, лишено от егоизъм. Благодарение на това в мен се пробужда Божественото. В това е смисълът от себеразкриването към света.

Днес сме обкръжени от физическата реалност, Слънцето, Луната и звездите. Това, което по външен начин е обкръжавало човека в битието на старата Луна, днес се съдържа в него. Лунните сили живеят сега в самия човек. Ако човекът не е бил на Луната, в него нямаше да ги има и тези сили. Тайното египетско учение затова нарича в езотериката Луната Изида, богинята на древното плодородие. Изида е душата на Луната, предшественицата на Земята. Тогава наоколо са живели всички тези сили, които днес живеят в растенията и животните като сили на продължение на рода. Както сега нас ни обкръжават огънят, магнетизмът, химическите сили и прочие, така древната Луна са я обкръжавали сили, превърнали се сега в човека, животните и растенията в сили на размножението. Силите, действащи сега като земна среда, в бъдеще ще играят в човека особена роля. Това, което днес действа в отношенията между мъж и жена, на Луната са били външни физически сили, подобни на сегашните вулканични изригвания. Тогава тези сили са обкръжавали човека, намирайки се извън него; той ги е привличал в себе си посредством своите лунни сетивни органи, за да ги еволюира сега. Това, което човек е инволюирал на Луната, на Земята се

проявява като еволюция. Това, което в следлемурийското време човек развива като сексуална сила, е душата на Луната, Изида, живееща в него сега. В това се състои родството на човека със сегашната Луна. Тя се е превърнала в шлага, доколкото е оставила своята душа на хората.

Придобивайки опит на Земята, ние натрупваме сили, които на следващите планети ще станат наши собствени. Това, което сега изпитваме в Девакана, са подготвителни етапи. Днес, гледайки Луната, човек си казва: тя ни е дала силите за продължение на рода; в бъдеще той ще вижда друга Луна, образувала се от нашата сегашна физическа Земя и въртяща се около бъдещия Юпитер във вид на лишено от душа парче шлага. Това, което днес на Земята човек възприема като светлина, топлина и прочие физически явления, на Юпитер ще станат нови сили. Тогава всичко, възприето от сетивните органи, той ще го излъчва. Възприетото от душата ще стане реалност.

По такъв начин теософският мироглед ни води не към недооценяване на света на физическия план, а към разбиране на това, че на този план придобиваме опит, който по-късно ще бъде излъчен навън. Земната топлина и слънчевата светлина, които струят към нас днес, в бъдеще ще ги излъчваме самите ние. Тези нови сили ще изхождат от нас така, както днес от нас изхождат сексуалните сили.

Сега ще се опитаме да си изясним значението на следващите едно след друго деваканични състояния. В началото пребиваването в Девакана не е продължително. След това според формирането на духовни органи на менталното тяло, времето за пребиваване там се увеличава, докато човек не побере в себе си цялата земна мъдрост и не завърши образуването на органите на деваканичното тяло окончателно. Това ще стане реалност за всички хора към времето на завършването на всички земни кръгообороти. Тогава всичко ще стане човешка мъдрост. Топлината и светлината ще станат мъдрост. Между земната манвантара и следващата планета човекът пребивава в пралайя. Тук нищо не заобикаля човека отвън; всички сили,

придобити от човека на Земята, остават в него. По това време всичко външно преминава вътре. То пребивава под формата на семе и преминава в следващата манвантара. Като цяло това представлява състояние, подобно на момента на дълбоко размишление, когато напълно се откъсваме от околния свят и се потапяме в спомени, извлечени от нашата памет. В пралайя преживяното си спомня цялото човечество; след това то може да се възползва от този опит.

Подобни междинни състояния, представляващи своего рода спомени, възникват постоянно; състоянието на Девакана е едно от тях. Посветеният още сега може да провиди факти, които постепенно ще се проявяват за човека в състоянията на Девакана. Това е междинно състояние. Всички подобни състояния са междинни. Посветеният описва света така, както той се проявява в Девакана, от другата страна, в междинното състояние. Премавайки Девакана и достигайки още по-високо състояние, той отново описва междинно състояние.

Първата степен на посвещение се състои в това, че ученикът се учи да наблюдава отвъдния свят през завесата на външния свят. Посветеният е лишен от убежището на Земята. Той трябва да го създаде отвъд. Когато учениците на Исус са се намирали с Него „на планината“, те са били в деваканичния свят, от другата страна на времето и пространството; те си построиха жилище там. Това е първата степен на посвещение.

На втората степен на посвещение става нещо подобно, но на едно ниво по-високо. На втората степен състоянието на съзнание на посветения съответства на състоянието в междинния период между двете състояния на формата (глобуси), тоест на състоянието пралайя, настъпващо, когато е постигнато всичко, което може да бъде постигнато във физическото състояние на формата, и когато Земята се трансформира в така нареченото астрално състояние на формата, или в астрален глобус.

Третото състояние на съзнание на посветения съответства на състоянието между двата кръгооборота, между стария арупа-глобус от предния кръгооборот и новия арупа-глобус от

следващия кръгооборот. В пралайя между двата кръгооборота посветеният достига този момент, когато се издига към третото състояние; тогава той става посветен от трета степен. Сега става разбираемо защо Исус е могъл да предостави своето тяло под распореждането на Христа, чак когато достига този трети стадий. Само посветен, издигнал се над кръгооборотите, е можел да предостави своето тяло на Христос.

Човешкото аз-съзнание трябва да се очисти, да се освети от християнството. Христос е трябвало да очисти, да извиси егоистичния аз, който заедно с това, достигайки самосъзнание, безкористно умира. Това той е можел да достигне само в тяло, станало единно с... (пропуск в текста). Затова само посветен от трета степен е можел да принесе своето тяло в жертва на Христос.

В наше време е извънредно сложно да се постигне пълно осъзнаване на тези висши състояния. Субба Роу⁶⁷ е притежавал собствено знание; той описва тези три състояния на ученичеството на чела.

Луната ни се представя във вид на лишен от душа остатък от нас самите, а ние, на свой ред, съдържахме в себе си силите, които някога са дали живот на Луната. В това е причината за особените сантиментални чувства на поетите, възпяващи Луната. Всички тези поетични възприятия са само слаб отзвук от живеещите в човека окултни течения.

Сега да си представим същество, което сякаш се е сраснало с това, което трябва да отпадне във вид на шлага. От Земята трябва да остане това, което по-късно ще се превърне в нещо подобно на сегашната Луна. Такова срастване трябва да се избегне. Но човек може да желае всичко това и тогава той ще се съедини с предмета на своите желания. Човек, дълбоко проникнат от сетивното, все повече и повече се съединява с това, което трябва да бъде отхвърлено във вид на шлага. Това

---

⁶⁷ Таллапраджада Субба Роу – 1856-1890, индуски теософ. Есетата на Роу в списание „Теософ“ се появяват по-късно, събрани под заглавието „Езотерични писания“, 2-ро издание, Мадрас 1931.

ще стане при изпълването на числото 666⁶⁸, числото на звяра. Тогава ще настъпи момент, когато Земята ще трябва да излезе от планетната еволюция. Ако към този момент човек остане силно свързан със слизащите от пътя на развитие сетивни сили, той ще бъде отхвърлен заедно с това парче шлага, отхвърлен заедно с всичко свързано с него и няма да може да премине в следващия глобус, ще стане обитател на тази шлага, подобно на съществата, населяващи сегашната Луна.

Тук имаме работа с понятието осма сфери. Човек трябва да премине седем сфери. На седемте планети съответстват седем тела:

На Сатурн съответства физическото тяло,
на Слънцето съответства етерното тяло,
на Луната съответства астралното тяло,
на Земята съответства азът,
на Юпитер съответства Манас,
на Венера съответства Будхи,
на Вулкан съответства Атма.

Наред с това съществува и осма сфера⁶⁹, където отива всичко това, което не е успяло да се свърже с това развитие.

Нейни зачатъци се образуват още в деваканичното състояние. Ако човек използва живота на Земята само за натрупване на това, което е от полза за него самия, тогава в Девакана всичко това довежда до състоянието авичи (ад). Човек, неспособен да излезе от собствената си обособеност, стига до авичи. Всички тези авичи-хора някога ще станат обитатели на осмата сфера. Останалите хора са включени в непрекъснатата еволюционна верига. Религиите наричат осмата сфера ад или преизподня.

При връщането на човека от Девакана астралните, етерни и физически сили се групират около него в съответствие с

⁶⁸ числото 666 – подробности виж в GA 104, „Апокалипсисът на Йоан“.

⁶⁹ осма сфера – подробности виж в GA 254, „Окултното движение през 19. век и отношението му към световната култура“.

дванадесетте кармични сили, наричани в индийската езотерика нидани⁷⁰. Това са:

1. avidya (авидя)	незнание
2. sanskara (санскара)	организиращи тенденции
3. vijñana (виджняна)	съзнание
4. nama rupa (нама рупа)	имена и форми
5. shadayadana (шадаядана)	това, което прави от нещата разумът
6. sparsha (спарша)	съприкосновение с битието
7. vedana (ведана)	чувство
8. trishna (тришна)	жажда за битие
9. upadana (упадана)	наслаждение от битието
10. bhava (бхава)	раждане
11. jati (джати)	това, което подтиква към раждането
12. jarāmarāna (джарамарана)	това, което освобождава от земното битие

Тези най-важни аспекти на кармата ще разгледаме по-подробно в следващите лекции.

---

⁷⁰ нидани – Рудолф Щайнер се отнася тук към раздел „Нидани“ в „Тайната доктрина“ т. 3 на Блаватска.

ПЕТНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 10 октомври 1905 г.

Всичко, на което днес учи Теософията, е присъствало в четринадесети век в школите на розенкройцерите. Вътрешното обучение обаче при розенкройцерите е било строго окултно. В такъв род обучение на езика или начина на изразяване се придава малко значение. В 15., 16. и 17. век на Земята са живели хора, които не са блестели с ученост, не са заемали видни обществени постове, но именно тези обикновени хора са насочвали окултното течение на розенкройцерите. Те не са били много. По едно и също време в света се намирали не повече от седем истински посветени; останалите са били само езотерични ученици на различни степени. Розенкройцерите са представлявали посланици на Бялата Ложа. Фактически от тях са изхождали всички най-важни мирови събития. Всичко най-значимо от това време води в крайна сметка до ложата на розенкройцерите. Външната история на Европа са я създавали съвсем други хора. Но изследвайки вътрешните исторически взаимовръзки, ще видим, че тези хора са били само инструменти на окултните индивидуалности. Даже Русо и Волтер са били инструменти на стоящите зад тях окултни индивидуалности. Тези окултни индивидуалности не са могли да се изявяват под своите собствени имена. С импулсирани от тях хора са могли доста по-просто и незабележимо да изпълнят външно своята мисия. Понякога е била достатъчна кратка среща с такива скромни хора, по време на която духовната индивидуалност е можела да съобщи своите импулси. Зад гърбовете на видните държавници чак до времената на Френската революция също са стояли окултни сили. След това тези сили са започнали постепенно да отстъпват, доколкото хората е трябвало да се научат сами да управляват своята съдба. За първи път човек е изразявал себе си като човек в речите от Френската революция.

Вътрешният живот обаче се е запазвал в окултните школи.

В школите на розенкройцерите са обучавали на това, което в настояще време е известно като елементарната част от теософията. Окултните братства са давали импулс на всяко важно откритие; едва след това събитието е намирало своя израз във външния свят. Волтер е бил дух, във висш смисъл воден от прогресивните братства; неговата задача, в основни линии, се е състояла в това, да постави човека на неговите собствени крака. Други са били на служба към забавящите развитието братства, като например Робеспьер в късните години от своя живот. Всичко, което се проявява преждевременно, на физически план предизвиква своята противоположност... (пропуск в текста).

И така, в школите на розенкройцерите хората се обучавали на същото, на което сега се обучават чрез теософията. Само че тогава за теософия във външния свят не е ставало и дума. В тайните школи езикът се смята за важен само в случаите, когато той се използва за контакти с външния свят. Езотеричният ученик е трябвало да се учи да използва символи и знаци. Но за да бъдат разбрани от света, посветените също използвали обикновения език, разбираем за даденото обкръжение. За знание, което се смятали за тайни, е съществувала определена система от символи, които е трябвало да изучава всеки, който е искал да бъде посветен. Начинът на словесно изразяване не е имал значение. По това време всички учения също ги е имало, но често е нямало подходящи обозначения. Такива обозначения са съществували, разбира се, в източните школи, водещи своето начало от праиндийците, които са се учили още от самите древни Риши. Те още не са изпитали върху себе си влиянията на материалистичното време. Думите, излизали от устата на индийците, още са изпълнени със свящото вълшебство на праезика. Но все пак индуизмът представлява нещо такова, което не може да бъде използвано в Европа.

Това, което е вярно за индийския народ, може да бъде невярно за Европа. В началото тласъкът от Индия е бил необходим, доколкото самата Европа е била изработила много малко обозначения за въвеждането на ученията. Ние също още трябва

да обозначаваме някои понятия с индийските изрази. Обаче всичко, което днес го има в окултните учения, го е имало и при розенкройцерите в Средните векове и в началото на Новото време. За централните, основополагащи понятия още тогава са съществували съответните обозначения. Тогава не е било възможно открито да се говори за прераждането и кармата; но е можело така да се внедряват тези истини в европейската култура, че те да се усвояват несъзнателно. Парацелз и другите мистици нищо не са говорили за прераждането. Това е било естествено. Те и не е можело да говорят за това. Обаче за всичко, което е касаело живота между раждането и смъртта, Европа е притежавала доста точни обозначения, макар че за обозначаване на междинните състояния между две инкарнации да не е съществувало нищо. Тогава наистина особено се е подчертавало, че физическият живот е важен за образуването на органите на висшите тела. Заниманието с наука, развитието на интимни духовни връзки между хората – всичко това представлява създаване на сили, които някога ще действат като духовни органи.

Външното възпитателно въздействие на физическия план върху различните тела на човека във всички времена се е свеждало до три понятия, или три изходни позиции: Мъдрост, Красота и Власт или Сила.

Наставленията за учениците от по-екзотеричните розенкройцерски школи е можело да се състоят примерно от такива изрази: „Вие трябва да работите за бъдещето“. За реинкарнациите нищо не се е говорило. Но човек може да продължава дейността си и в случай, че след смъртта си той няма да бъде отново инкарниран тук на физически план. На учениците се давали представи за това, което в смисъла на образуването на органи, е трябвало да настъпи в бъдеще. На тях им казвали: „Водете ежедневиия си живот в Мъдрост, Красота и Сила, и във вашите висши тела ще се развият органи за бъдещето“. Сред масоните на Св. Йоан днес още се говори за важноста на понятията Красота, Мъдрост и Сила, но вече без познанието за това, че посредством тях се формират органи за етерното и

астралното тяло и органи за аза.

Когато в Средните векове майсторът масон е строил катедрала или църква, неговото име не е играело никаква роля. Той е оставал зад кулисите. По този начин е останал неизвестен и издателят на „Theologia deutsch“⁷¹. Самият той е наричал себе си „der Frankfurter“, „франкфуртеца“. Нито един учен не е успял да открие истинското му име. Стремежът на такива хора е бил да работят на физическия план и да не оставят след себе си имена, а само резултати от своята дейност на физическия план.

Да предположим, че някой има план на катедралата и започва построяването ѝ. Той знае: формите на тази катедрала формират в него орган за бъдещето. Всички подобни творения, в смисъла на своето въздействие, остават свързани с вътрешността на душата. Самите творения също се запазват достатъчно дълго, че да бъдат разпознати от създателите им при следващото възплъщение. Под църковната катедра обикновено може да се открие малък портрет на майстора-строител; по него той може да се познае отново. Това е мост, прехвърлен от една инкарнация към друга.

Чрез Мъдростта трябва да се формира етерното тяло, чрез Красотата, към която се отнася и благочестието – астралното тяло, и през Силата се формира собственият аз. Човек трябва да стане отричащо самото себе си отражение на външния свят. Това в древна Индия още не са го знаели. Брахманизмът се е стремил към вътрешно себеусъвършенстване... (пропуск в текста)... Обаче в средата на нашия следатлантски цикъл са се появили религиозните учители, които са обръщали внимание върху самоотричането. На това вече е учил Буда. В още по-голяма степен това се е култивирало в Европа чрез масонството и розенкройцерството. Последните са търсили пътища към

---

⁷¹ „Theologia deutsch“ – немска теология, написана от свещеник от тевтонския орден в Дойчехеренхаус в Захсенхаузен близо да Франкфурт през 1497 г. Текстът е издаден от Лутер в 1518 г. Виж също GA 7, „Мистиката в зората на съвременния духовен живот и нейното отношение към модерния светоглед“.

съвършенството на аза във форма, повече представена във външния свят, отколкото вътре в себе си, както е било в Индия. В този смисъл европейският окултист си е казвал: „Твоят аз съществува не само в тебе, но и в околния свят. Теб Боговете са те издигнали от минералното, растителното и животинското царство, но ти трябва сам да създадеш три други царства за себе си. Тези царства са Мъдрост, Красота и Сила. Те организират висшия човек“.

Човекът си е казвал: „Аз стоя тук като резултат от периода, в който са ми били дадени минералното, растителното и животинското царства; на този основа е израснало самосъзнанието, израснал е азът. Сега, по същия начин както този аз е бил формиран посредством другите, самият той трябва да формира царствата Мъдрост, Красота и Сила, така че на свой ред да се издигне с тяхна помощ към пълно преобразуване на етерното, астралното и аз-тялото. Тези три царства са науката, изкуството и вътрешната сила, представляваща всичко това, което е свързано с проявата на воля. Това са три пътя, в които средновековният езотерик е виждал средство за развитие на човека. Преобразуването на света трябва да се опира не на сляпата случайност, а на визия, осъществявана от тези три позиции; минералният, растителният и животинският свят трябва да се преобразуват от позицията на Мъдростта, Красотата и Силата. Когато Земята отново стане астрална, всичко ще бъде преобразувано съгласно тези три съставляващи. На тази основа са базирали в Средните векове своето строителство масоните и другите езотерици.

В индийската езотерика се различават дванадесет сили, водещи човека към физическото битие. Първата от тези сили се явява „авидя“ – незнанието. Авидя отново ни въвлеча във физическото битие по простата причина, че изпълнението на нашата мисия на Земята ще се осъществи едва след усвояването на цялото земно знание. Може да се каже и така: нашата земна мисия ще продължава дотогава, докато не научим всичко, което като знание трябва да извлечем от физическото битие.

Следващата след авидя сила, която ни дърпа назад, е всичко това, което е възникнало на Земята благодарение на нашата дейност и затова принадлежи към нашата организация. Ако например зидар строи катедрала, последната става част от него самия. След това двете неща се привличат едно друго. Всичко, съдържащо организиращата тенденция за създателя, без значение дали става дума за произведение на Леонардо да Винчи или някаква мъничка творба, образува в човека орган, и затова той отново се връща. Всичко това, тоест всичко, създадено от човека, се нарича „санскара“, или организиращи тенденции; те организират човека. Това е второто, което го дърпа назад.

Сега третото. Докато човек не започнал да се въплъщава, той не е знаел нищо за външния свят. Самосъзнанието също е започнало да се пробужда едва с първата инкарнация; дотогава човек не е притежавал самосъзнание. Преди да стане възможно развитието на самосъзнание, той е трябвало да започне да възприема нещата на физически план. Както всичко това, което е създал, дърпа човека обратно към физическия план, така го дърпа назад и всичко, което той е научил за различните неща. Съзнанието е нова сила, свързваща човека с всичко, което съществува тук. Това е третото, което привлича човека към новия земен живот. Тази трета сила се нарича „виджняна“ – съзнание.

Досега оставахме в пределите на строго интимното в душата на човека. Като четвърта сила сега се проявява това, което се показва на съзнанието отвън, което съществува и без човека, но с което той се запознава едва сега. Всичко това е съществувало и в периода на предходното му битие, но е станало достъпно чак след пробуждането на съзнанието му. Такова разделение между субект и обект, или, като казва санскритологът, разделение между име и форма, се нарича „нама рупа“. По-средством тази сила човек получава достъп до външния обект. Това е четвъртото, което го дърпа назад; например споменът за същество, към което той е бил привързан.

Следващата сила е това, което формираме като представа за външния обект; например образът на къща е гола представа,

който, обаче, за художника е доста съществен. Това е всичко, което разумът прави от вещите: „шадаядана“.

Сега се потапяме в земното още по-дълбоко. Представата ни води към това, което наричаме съприкосновение с битието – „спарша“. Този, който остава при обекта, стои на степен „нама рупа“. Този, който създава образи – на степен „шадаядана“. Този, който прави разлика между симпатично и несимпатично, той, естествено, повече клони към първото, отколкото към второто. Това и се нарича съприкосновение с битието – „спарша“.

Това съприкосновение с външния свят е различно от възникващото вътрешно чувство. Сега в действие встъпвам аз самият, съединявайки своето чувство с една или друга вещ. Този нов елемент още по-дълбоко въвлича човека в земното битие. Той се нарича ведана – „чувство“.

Чрез ведана, на свой ред, отново възниква нещо съвсем ново, а именно жаждата за битие. Силите, въвличащи човека в земното битие, все повече и повече се пробуждат в него самия. По-висшите сили принуждават в по-голяма или по-малка степен към това всички хора; те не са индивидуални сили. Сега се проявяват чисто личните сили, притеглящи човека към земното. Тези сили се наричат „тришна“ – жажда за битие.

Следващите сили, които се проявяват, са още по-субективни от жаждата за битие, и се наричат „упадана“ – наслада от битието. В насладата човек има нещо общо с животните, макар при него това чувство да е малко по-духовно. Одухотворяването на този груб душевен елемент е задача на човека.

След това настъпва собственото индивидуално битие, тоест сборът от всички предходни инкарнации, ако е имало такива: „бхава“ – индивидуалното битие, силата на всички предходни инкарнации. Тя го привлича в земното битие.

Досега разгледахме степените на нидана, водещи ни до степените на индивидуалното битие. Езотерикът различава още две степени, излизайки извън пределите на периода на индивидуалното битие. Той отчита също и подготвителния период, водещ към раждането, още докато човек е бил инкарниран за

първи път. Наричат го „джати“ – това, което изобщо движи човека към възплъщение.

С джати непосредствено е свързано още нещо. Фактически още с раждането в нас е посято семето на разрушението, на смъртта, импулсът за излизане от индивидуалното раждане. Ние сме заинтересовани, преминавайки през стареене и смърт, нашето земно битие да може отново да се разпадне; тогава отново ще станем свободни. Тази възможност за стареене, смърт и последващото освобождаване се нарича джарамарана. Тези дванадесет нидана, които като нишки ни съединяват със земното битие („нидан“ означава „възел“, „връзка“), се разделят на три групи:

Първа група	Втора група	Трета група
авидя	шадаядана	упадана
санскара	спарша	бхава
виджняна	ведана	джати
намарупа	тришна	джарамарана

Душата има три члена: съзнателна душа като висш член, след това разсъдъчна душа, и, накрая, сетивна (чувстваща) душа. Първата група нидани се привлича от съзнателната душа, втората група – от разсъдъчната душа, и третата – от упадана до джарамарана – от сетивната душа.

Виджняна е най-характерна за съзнателната душа, шадаядана – за разсъдъчната душа, и последните четири нидана са свързани със сетивната душа. Тези последните четири съществуват както при човека, така и при животните.

ШЕСТНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 11 октомври 1905 г.

Ако искаме да разберем докрай принципа на действие на кармата, което ще се опитаме да направим сега, е необходимо да си съставим представа за това, което обикновено се нарича „нирвана“. Много се изисква за пълното разбиране на значението на този термин. Нека се опитаме засега да получим само предварителна представа.

В настояще време в постъпките на човека се съдържа много малко от това, което би могло да се нарече свобода, доколкото човек представлява всъщност резултат от своите действия в миналото. Това е така в най-широк смисъл на думата. За да стане това, което представлява сега, първо е трябвало да създаде всички природни царства. Преди всичко човек е отделил навън съдържалите се в него минерално, растително и животинско царство. Към това после се добавило и развитото от него в началото на първата третина на лемурийската раса. Всичко, което той е произвел на света благодарение на своите постъпки, което е преминало през душата му като мисли и чувства – всичко това също принадлежи към неговото минало и по такъв начин става негова карма. Ние надникваме в миналото, което в това време възниква около нас под формата на своите следствия. Целият обкръжаващ ни свят е не нещо друго, а следствие от минали действия. Точно така, още сега човек подготвя бъдещето.

И все пак пред нас постоянно възникват и неща, които не са изцяло следствия на минали действия; в света се внася нещо ново. Нека някакъв човек, да кажем, господин Ким, е следствие от минали действия. Теософското Общество също е следствие от минали действия. И това, че съдбата ги събира заедно, е следствие от минали действия. Но взаимоотношенията на господин Ким и Теософското Общество внасят в света нещо ново, което на свой ред става причина за бъдещи действия. Ако върху жезъл пада светлина, зад него се появява сянка. Ако разглеждаме тези

действия – си казваме, – нещо става и това е новото. Нови са взаимоотношенията между нещата: например появата на сянка.

Всичко, което човек обикновено мисли, го мисли за нещата, за нещо, което съществува. Той може да мисли и за подобни взаимоотношения, за това, което не е резултат от минало действие, а възниква едва сега. Но това се случва доста рядко, доколкото хора са привързани към това, което вече се е образувало около тях. Обстоятелствата, проявяващи се като нещо съвсем ново, много малко формират съдържанието на човешките мисли. Но този, който иска да взема участие в работата над бъдещето, трябва да има мисли, които установяват нови взаимоотношения между нещата. Нещо ново могат да бъдат само мислите за отношенията между нещата. Най-нагледно това се проявява в изкуството. Това, което прави художникът, в действителност го няма. Голата форма, създадена от скулптора, съвсем не съществува в реалността; тя не се явява природен продукт. В природата съществуват само форми, пронизани от живот. Голата форма би противоречала на природните закони. Художникът създава нещо ново от отношенията. Той отразява това, което възниква посредством отношенията: например светлината и сянката; той съвсем не рисува това, което съществува в действителност. Той не рисува дървото, а сетивните възприятия, които възникват от съвкупността от отношения, образуващи дървото.

Човек обикновено не произвежда нищо ново и в своите практически действия. Повечето хора правят само това, което вече го има. Само малцина творят от моралната интуиция, внасят в света нови задължения, нови действия. Новото се внася в света чрез отношенията. Затова толкова често се казва, че най-простото морално действие се съдържа в отношенията. Такова действие може да се състои например от постъпки, извършвани от благоволение към някого. Но в основата на повечето действия все пак стои старото; даже действието и събитията, при които възниква нещо ново, все още се обуславят от старото. В повечето случаи, при по-детайлно разглеждане, се

оказва именно така. Свободни са само тези действия, на които миналото не оказва никакво влияние; в този случай човек се води само от това, което може да влезе в света посредством комбинативната и продуктивна дейност на неговия разум. Такива действия в окултизма се наричат правене от нищото⁷². Всички останали действия са обусловени от кармата. Тук имаме две противоположности: кармата и нейната противоположност, „нищото“ – дейност, която не произтича от кармата.

Да си представим първо човек, обусловен от кармата; действия, мисли и чувства от миналото. А след това да си го представим придвижил се толкова далеч, че той е погасил цялата своя карма, тоест противостоящото на това, което наричаме „нищо“. Ако такъв човек още продължава да действа, изразявайки се на окултен език, казваме, че той действа от нирвана. От нирвана са се осъществявали действията на Буда и Христос, най-малкото частично. Действието на обикновения човек се доближава до това, ако е инспириран по всемирно-исторически, художествен или религиозен начин.

Интуитивното творчество идва от „нищото“. Този, който иска да постигне това, трябва напълно да се освободи от кармата. Тогава той ще може да е свободен от импулсите, от които човек се води обикновено в своите постъпки. Тогава той ще бъде обхванат от това благочестиво настроение, което като състояние се нарича също и нирвана.

Как човек достига нирвана? Да погледнем назад, към времената на Лемурия. Там ще видим хора във вида, в който са съществували на Земята, придвижващи се поначало на всичките си четири крайника. Съществата, в които се е вълпявал тогава „чистият човек“ (като монада), са се придвижвали на четирите си крайника. Благодарение на това, че в тях са се вълпявали монади, тези същества са започнали постепенно да се изправят,

---

⁷² правене от нищото – тази концепция на Рудолф Щайнер може да се намери в лекциите в Щутгарт от 15.09.1907 г. и Кьолн от 29.12.1907 г. (и двете все още непубликувани в събраните съчинения), както и в GA 107, „Човекът от гледна точка на Духовната наука“, лекцията от 17.06.1909 г.

освобождавайки предните крайници. Едва сега започва кармата. Възникването на човешката карма е станало възможно едва тогава, когато човек е можел да използва своите ръце за работа. Дотогава човек не е създавал индивидуална карма. Това е била много важна точка в развитието на човека, когато от хоризонтално същество той е станал вертикално и благодарение на това е освободил ръцете си. Така той е преминал в атлантския период от своето развитие.

На следващата, по-висока степен човек е започнал да овладява речта. Първо се е научил да работи с ръце, след това е започнал да овладява речта. С помощта на ръцете човек изпълва обкръжаващата среда с дела, а посредством речта – с думи. Когато човек умре, продължават да живеят неговите дела и думи. Всичко, извършено от човека, остава като негова карма. Всичко, казано от човека, остава вече не само като негова карма, а и като нещо съвсем друго.

Да се върнем пак във времената, когато човек още не е говорил, а само е действал. Тези действия са представлявали нещо такова, което е изхождало изключително от отделните личности. С възникването на речта тази строга персонализация завършва. Благодарение на речта хората се разбират един друг. Това е извънредно важен момент в атлантското развитие. От момента на произнасянето на първия звук в света се внася карма на човечеството. В резултат на това, че хората разговарят помежду си, започва да струи нещо общо за цялото човечество. Тук отделната, чисто лична карма, преминава в общочовешка карма. С това, което изричаме, в света наистина влиза нещо по-голямо от нас самите; в произнасяното от нас живее цялото човечество. Действието на нашите ръце също може да стане принадлежащо на цялото човечество, но за целта те трябва да станат безкористни. Със своята реч човек не може да произведе чисто егоистични постъпки, иначе те би трябвало да принадлежат само на него самия. Говорът не може да бъде чисто егоистичен, докато действието на ръцете в повечето случаи е именно такова. Окултистът казва: „Това, което правя с ръцете си, може

да бъде само мое действие; това, което говоря, го казвам като член на народа или племето“.

По такъв начин нашият живот създава нещо като остатъци след нас: лични рудиментарни останки, посредством дейността на нашите ръце, и общочовешки рудименти, посредством това, което продължава да съществува в казаните от нас думи. Тези остатъци много точно трябва да се различават. Всичко, заобикалящо ни в природата, минералното, растителното и животинското царства, съществува като следствие от предходни действия. Това, което се изгражда около нас посредством нашите постъпки, действително представлява нещо ново, навлизащо в света. Нещо ново влиза в света чрез всеки човек, което като сбор образува нещо ново, навлизащо в света чрез цялото човечество.

Така, ако си казваме: човек встъпва на Земята в средата на лемурийския период и създава от този момент собствена карма, доколкото дотогава не е можел да създава индивидуална карма, – тогава трябва да се запитаме: щом тази карма представлява нещо ново, откъде се е взела? – тя е могла да възникне само от нирвана. Тогава в света е трябвало да влезе нещо, което да е дошло от нирвана, оттам, където се създава от „нищото“. Съществата, оплождащи по това време Земята, е трябвало да достигат нивото на нирвана. Четириногите същества, станали хора, са ги оплождали същества, слезли от нирвана-плана. Те се наричат монади. В това е причината, защо подобни същества е трябвало да се спуснат от нирвана-плана. Съществата от нирвана-плана в нас, хората, са монадите. Тук в света навлиза нещо съвсем ново; това ново се въплътява във вече съществуващото, което на свой ред изцяло е резултат от предходна дейност.

По такъв начин различаваме три степени. Първата – степента на външните действия, обусловени от ръцете; втората – обусловена от изговорените думи, и трета – явяваща се резултат от мислите. А мислите представляват нещо още по-обхващащо от обусловеното от думите. Мисълта, за разлика от езика, който е собствен за всеки народ, принадлежи на цялото човечество.

Така човек се издига от външната дейност, през думите, към мислите, ставайки все повече и повече всеобщо същество. Не съществуват никакви общи норми за действията, никаква логика на дейностите. Всеки трябва да действа за себе си. Но няма чисто личен език. Езикът принадлежи на групата. Мисълта вече принадлежи на цялото човечество. По такъв начин имаме три степени, по които човек се издига от отделното към общото: дела, думи, мисли.

Проявявайки се в света, човек оставя следи в духа на цялото човечество във вид на мисли, следи в груповата душа във вид на думи и следи в обособената човешка същност във вид на дела. Най-ясно това се проявява в резултатите от дейността на всяка степен. Човешката индивидуалност прилича на нишка, пронизваща различните инкарнации посредством реда на личните форми на проявление. Индивидуалността се труди за следващите инкарнации. Народът, в качеството му на езикова група, се труди за новия народ. Човечеството работи за новото човечество, за новата планета. Извършеното от отделния човек има значение за следващата инкарнация; казаното от народа има значение за следващата подраса, за следващата инкарнация на народа. А ако става дума за света, в който всички наши мисли живеят вече не като нашите мисли, а се проявяват като следствия на последните, тогава това е новото човечество, тоест новата планета. Без такова глобално разглеждане е невъзможно да се разбере кармата.

Това, което мислим, има значение за следващите планетарни цикли. Сега да помислим: човешкият род, останал след нас и населяващ бъдещата планета, ще мисли ли също? – толкова малко, колкото новата раса ще говори на същия език. Смешно е да се питаме в мислите си, какво представлява Бог. На следващите планети човек няма да мисли, а ще разбира света посредством друга дейност, в съвсем друга форма. Мисленето е това, което ни принадлежи. Ако обясняваме света посредством мисли, това обяснение е изключително за нас. То има огромна важност, доколкото човек вижда, как той е включен в кармическите нишки

на цялото човечество, как той е предаден на цялото.

Ако такива неща ги обяснява източният окултист, той казва: целият ни живот протича така, сякаш от всички страни сме обкръжени от граници, създадени от делата, думите и мислите. Ако се отдели всичко това от нашите мисли, за обикновения човек почти нищо няма да остане. Ако нещо все пак остане, то това е резултат от езотериката. Това, което тогава ще остане, е преживяването на нирвана. Планетарният дух, който е същността на света, в настояще време е инкарниран в мисленето, но в бъдеще ще бъде инкарниран в нещо друго.

СЕДЕМНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 12 октомври 1905 г.

В окултизма при разглеждането на човека различаваме преди всичко неговите дела, тоест всичко, което изхожда от дейността, свързана с ръцете му; след това е речта, а накрая са мислите. В този смисъл всичко, което човек осъществява с ръцете си, чрез кармата въздейства на следващото му земно битие. Всичко, което произнасяме, засяга вече не само лично нас, но цялата група от хора, говорещи този език, и участва в кармата на групата или расата. Думите изискват по-голяма отговорност, отколкото просто делата; с думите подготвяме конфигурацията на следващата раса⁷³. Това, което мислим, действа вече върху облика на бъдещата Земя. Затова различаваме три степени: първата – индивидуалната дейност на човека, с изключение на дейността „от нищото“. Втората – човек не може да говори само за себе си; думите засягат групи от хора. Третата – мислите засягат цялото човечество.

С всичко това е свързано и нещо друго. Действайки, ние стоим зад нашите постъпки всеки сам за себе си. Разговаряйки, в думите вече не сме сами. Зад нашите думи заедно с нас действа духовно същество. Както е вярно, че изречените от нас думи съвсем точно се отпечатват в Акаша, също така е вярно, че с всяка произнесена от нас дума ние нахлуваме в тялото на духовното същество, вплътено в тази Акаша-материя, в която се вливат нашите думи. Трябва да усещаме това; затова и толкова внимателно трябва да се отнасяме с това, което произнасяме. Когато мислим, ни се струва, че това засяга само нас самите; но в мислите ни заедно с нас действа също и духовно същество, при това духовно същество от по-висок ранг от това, което участва в нашата реч.

---

⁷³ конфигурацията на следващата раса – така е според бележките на Мария Щайнер; в бележките на Матилде Шол изречението завършва със „създаването на ново племе“.

Тези неща съдържат в себе си не само цялата световна история. Благодарение на тях стават обясними много други неща. Да отбележим някаква наша мисъл. Зад нея стои едно от духовните същества. Ако си се представим обкръжени от всички страни от тялото на това духовно същество, мисълта ще бъде само отпечатък от тялото на това действащо в нас духовно същество. Всеки път, когато душата ни бива пронизана от мисъл, трябва да разбираме, че тя е само отпечатък, своего рода следа на една от висшите духовни същности, също както забелязвайки следи по мокрия под казваме: „Тук е минал човек“. Това духовно същество се състои от същото вещество, както и мисълта. Мисълта може да стане в нас отпечатък на духовното същество, защото това същество притежава тяло, състоящо се от същото вещество, както и нашата мисъл.

Следата ни, оставена на влажната земя, се явява негатив, отражение на нашето стъпало. Така стои работата и с нашите мисли. Във висшите духовни светове всяка мисъл има свой отразен образ. Образът и отразеният образ се съединяват един с друг, като печат и отпечатък. Самият образ, духовната същност, съответства в нашия пример на печата. Мисълта, съответстваща на този печат, се нарича интуиция, а нейният отпечатък – абстрактна мисъл. Когато човек мисли, той може да си каже: „Аз усещам следите на това, което става във висшите светове“. – От тази гледна точка се използва в религиозните текстове, например в Откровението на Св. Йоан, изобразяването на „печата“. Той съответства на действителността. Ако в нашите думи действа висше духовно същество, всяка дума също се явява отпечатък. Отразеният образ на думите при мистиците се нарича „имагинация“. По такъв начин имаме три степени на мисленето: интуитивно, имагинативно и обикновено абстрактно. Ако човек достига определена степен на развитие, ако самите абстрактни мисли достигат степента, на която са инкарнирани съществата, съучастващи в говора на човека, тогава човек става чела, става езотеричен ученик. Да бъдеш Мастер означава да действаш във веществото, в което са инкарнирани съществата, действащи

в нашите мисли. Имагинацията дава образи. Затова великите религиозни учители от миналите времена са говорили образно; имагинацията не дава абстрактна мисъл, а образ. Във всички религии се говори в образи. Образът обикновено се смята за нещо второстепенно, но ако човек е способен да обърне всяка мисъл отново в образ, той достига по-висока степен. Такава способност се явява предпоставка за принципно нов вид възприятие. Става дума за това, че човек е в състояние не просто абстрактно да мисли, а всеки път да възприема мисълта в образи.

Като правило човек формира само мисли. По-развитият човек трябва да мисли в образи, тоест да „имагинира“. Смишълът стои вече в самия израз: да имаш власт да запечатваш нещо в някои неща (да имагинираш). Във фантазиите на поета или художника намираме само много слабо отражение на имагинациите. Човек, желаещ да се развие до степен на имагинация, говорейки, трябва да се старее да има пред себе си образ-отражение, *Imago*. Оттук и потресаващите образи в религиозните писания. Човек, издигнал се до създаването на такива образи, достига степената на духовните същности, създаващи раси. Този, който развива в себе си не само образи, но и интуиции, взема участие в създаването на следващото планетарно битие. В образите намира отзвук това, което вече съществува на Земята; този, който твори от интуицията, създава нещо, което още го няма и никога не го е имало, тоест той твори от нирвана. Това е разбирането за всеки Апокалипсис: това, което ще се прояви в бъдеще, може да се създаде само от интуицията.

Благодарение на абстрактното мислене се създава отражение на това, което съществува. В имагинацията човек вътрешно се опложда от формообразуващия Дух. Имагинацията съответства на скритата реалност, възникнала посредством оплодотворяващата дейност на висшите духовни същности; в този случай тези духовни същности могат да се видят на астрален план. Предпоставка за това е развитието на езика, представляващ не отражение на абстрактни мисли, а отражение на образи. Медиумите затова също се изразяват в имагинации,

в образи и символи, но несъзнателно. Зад тях символообразуващо действа Духът. Езотеричният ученик прави това в пълно съзнание, макар и не произволно. При това той позволява да бъде оплоден от Духа.

Така, както сега човек достига способност за създаване на образи и интуиции, така и външният свят преди човека е въздействал по такъв начин, че във всичко, което сега ни заобикаля като минерален свят, тоест в чисто физическия свят, в качеството им на творещи сили са действали интуициите. Така, както се представя пред нашите сетивни органи, кристалът представлява нещо външно; но той е създаден от интуициите. Зад физическия свят е скрит светът на интуициите, който на свой ред е създание на Планетарния дух, съществото, произвеждащо тези интуиции. Зад всички езици стоят същностите на имагинациите, Духовете на расите. Във всичко живо действат духове от тази степен. Зад растенията се крие действие на имагинациите. Растението в образа, в който го възприемаме, произхожда от имагинациите; зад тази имагинация стои духовно същество. А всичко съзнателно и чувстващо е възникнало от самото мислене.

А сега да разгледаме Универсума като цяло и преди всичко като нещо физическо: Земя, Слънце, Луна и звезди, Млечен път и така нататък. Но зад всичко това стои великият интуитивен Дух. Това е същият Дух, който се изразява в нашите действия; той стои зад целия Универсум. Християнството го нарича „Отец“. За него малко е известно, затова го наричат също непознаваемия Бог. В теософската литература това е Първият Логос.

Зад всичко живо стои Духът на имагинациите. Това е този Дух, който стои зад нашия говор, затова в християнската религия го наричат „Слово“. Това наименование подразбира нещо съвсем реално и конкретно. Затова с пълно право Духът, стоящ зад всичко живо и днес още действащ в нашия език, във всяка наша дума, е наречен „Слово“; той има и друго обозначение: „Син“ или „Христос“. Това е Дух, живеещ във всичко живо като имагинация.

След това се приближаваме до това, което притежава

съзнание, което в известна степен е способно да чувства, да съзнава, до всичко животинско и до това, което в човека е животинско. Това вече може да се обхване с мисълта. Това всеки го има в себе си. Това, което става в животното, става преди всичко в него самия: абстрактното съзнание. Цялото съзнание на света живее също и в човека, в абстрактното мислене. В самия себе си човек го нарича Дух; когато той действа отвън, в творящата природа, той го нарича Свети Дух. Това е, което стои в основата на всяко усещане и съзнание. Болестта съществува само в отделния живот. Духът сам по себе си не може да бъде болен, а само ако е инкарниран в нисше тяло. Думата „свети“ (нем. heilig) означава „здрав, цял, невредим“ (heil sein); това изразява, че този Дух, пронизващ света отвън, е здрав. „Свети Дух“ – това е не нещо друго, а съвсем здрав Дух; затова този, който действително се съединява със Светия Дух, получава оздравителни сили. Те трябва да имат работа с пронизващия света Свети Дух. Това е Дух, който действително действа през човека към друг човек изцеляващо.

Говорейки за физическия план, имаме предвид преди всичко това, което възприемаме с нашите сетивни органи. Зад това стои интуитивният Дух. Всичко физическо е създадено от този Дух. По такъв начин зад всичко, което има отчетлива форма, което може да бъде възприето от сетивните органи, стои Дух-Отец, Първият Логос. Ние не променяме всичко това с нашето възприятие. Промяна настъпва, когато действаме. Тогава изменяме не само обкръжаващия ни външен свят, но и действащите там сили. В момента, когато правим някаква постъпка, става промяна на физически план. Това изменение обаче предизвиква изменение на силите, които съответстват на Първия Логос. Върху това оказваме въздействие с нашите действия и това остава; тоест не може да изчезне, ако ние не го унищожим посредством силата, която го е предизвикала. А промяната, предизвикана във великите мирови интуиции от нашите дела, е това, което отново се връща към нас като карма. Това, което отново тегли човека във физическия свят,

го наричат, имайки предвид кармата, рупа. Това наименование се обяснява с това, че гореописаният процес се осъществява в рупа, тоест посредством тялото, посредством външното. Когато въздействаме върху външното с интуицията, ние извършваме това в тялото, в рупа.

Втората област, в която човек днес също не е самостоятелен и съучаства друг Дух, е речта. С помощта на последната оказваме въздействие върху света, зад който стои вече не само физическото, а зад който стои живото. В този свят на живот остават имагинациите на това, за което говорим, формиращите сили, които създават новите раси. Сегашната ни раса се е образувала от това, което е стояло зад думите на миналите раси. Тези сили са вградени в нашата раса. Освен това в разглеждането влизат и имагинациите сами по себе си. Всичко това сочи, че с думите си предизвикваме отклик в царството на Сина, царството на Втория Логос. Тези въздействия се връщат към нас във вид на колективна карма на цялата раса, доколкото не произвеждаме речта сами, а с помощта на духа на расата. Какво е основанието за тази форма на карма? Къде действа Духът на расата? Духът на расата действа в човешките чувства, пронизва целия свят на чувствата. Тук намира отклик това, което в човека се явява общо с групата.

Това, което в доста по-широк смисъл действа на кармата, е чувството – ведана. По такъв начин имаме: първо – рупа, телесността; второ – ведана, чувството. За хората, които още не са станали чела, при възприемането на Втория Логос и всичко живо чувството се явява нещо много важно. Науката иска да разглежда животно и растението без живота. Даже най-великите учени не са мръднали днес по-далеч от разбирането на живота с чувството. Способността за проникване в живота ще дойде при тях само с имагинативното разбиране.

В обкръжаващия свят на мисленето съответства всичко, което може да усеща, да осъзнава. Всичко това има нещо общо с нас: възприемането. Това, че въобще сме способни да възприемаме във физическото пространство външния свят, като свят

на цветовете и звуци, е възможно само благодарение на това, че можем да го превърнем в мисли. Ние улавяме възприятието и го обмисляме. Ако във възприятието нямаше мисли, желанието да се образува мисъл за това възприятие би било за човека голяма глупост. Мислите биха били просто илюзии, ако възприятието не се осъществяваше чрез мислите. Това, което съчетава възприятията е, че тези възприятия първо се изграждат от мисли, които ние извличаме: природните закони. Законите на природата са не нещо друго, а мисли; творящото е Светият Дух. Възприятието е граница между двете, където нашите мисли влизат в съприкосновение с външните творящи мисли. По такъв начин с нашите мисли можем да въздействаме не на самия живот, а на всичко съзнателно, което навън се явява мисли като такива.

С нашите мисли оставяме следа във всички тези духовни същества, които са произвели съзнанието. Това, което човек формира на основата на своите възприятия като мисли, отново въздейства на всичко това, което прави тези възприятия необходими. Затова в това, което оказва влияние върху кармата, различаваме и нещо трето: възприемането или санджня.

С всичките си действия предизвикваме кармически противодействия, доколкото нахлуваме в света на интуициите: рупа.

Посредством думите си нахлуваме в света на творящите чувства, създавайки около нас противоположните чувства: ведана.

С всичко, което мислим за възприятията, нахлуваме във външния свят на мислите: санджня.

Когато отново се появим на Земята, това, което сега възприемаме, няма да го има вече. Затова всичко, което мислим за света на възприятията, никак не може да повлияе на нашите бъдещи възплъщения; всичко това има сила, образуваща карма, само в тази инкарнация. Мислите влияят върху нашия сегашен характер.

Това, което произхожда от нашите чувства, вече има работа с нашето обкръжение; това, което се влива в света на имагинациите, в следващите инкарнации се връща назад като

наши склонности и възможности. Тоест, със своите кармически обусловени склонности човек си създава възможности, които образуват неговата съдба. Мислите формират характера, а склонностите кармически извикват съответните възможности. Външното действие обуславя външната съдба, всички физически обстоятелства, в които човек се ражда. Това, което правим чрез рупа, чрез нашата телесност, кармически се връща под формата на наша действителна съдба.

Само ако човек се издигне до имагинациите, той ще може съзнателно да отгледа в себе си склонности за бъдещите инкарнации. В това е тайната, защо великите основатели на религии са могли да разпространяват своето влияние далеч зад пределите на своето време. Образите, които са дали на хората, са станали причина за появата на склонности за следващите инкарнации. Всеки образ, който те са заложили в душите, се проявява под формата на цял свят от човешки чувства. Или човек сам добива такива имагинации, или ги получава от някой Учител. Сами ги постигаме в случай, че сме овладели целия живот на чувствата; това е нивото на езотеричния ученик. Той чувства това, което смята за нужно; за чувствата на останалите хора се грижат основателите на религии. Всяка религия е свят на чувства за бъдещите раси; затова ако този свят прекрати съществуването си външно, впоследствие той ще оживее в склонностите. В настояще време например се проявяват склонности, заложили в човечеството още в 13. и 14. век. Затова е толкова важно в човешките сърца да не се трупат материалистичните образи от съвременността, които, ако не бъдат преодолен с духовни представи, ще снабдят бъдещия човек със склонности към човешка жестокост, склонности, изцяло насочени към сетивния свят. Това са тези живеещи в човека страсти и желаниа, които произлизат от имагинациите. Това е неговата санскара. Всичко, което в човека е интуитивно, което представлява великите импулси, възприети от него от висшите посветени, всичко това преодолява фактическата карма. Този, който се издига до самите интуиции, прониква през физическия свят до Духа-Отец.

Притежаващият интуитивното знание може да въздейства върху действителната карма. Той започва съзнателно да я ограничава.

За обикновения човек разбираеми са само съществата, които също притежават съзнание. Ако той стигне до имагинации, му става разбираем животът; достигайки интуиции, той може да се придвижи чак до интуитивните сили.

Доколкото човек може да влияе на своята карма, дотолкова той трябва да владее интуициите, или той трябва да ги притежава в качеството на задължаващ завет на великите посветени. Съзнанието, необходимо за преодоляване на кармата, се нарича виджняна. Сега да видим човека, който живее, действа и умира в този свят. Когато той умре, след него остава нещо в света: това са рупа, ведана, санджня, санскара и виджняна. Тези пет неща са неговата сметка: личната съдба като рупа; съдбата на народа, в който е бил роден, като ведана; това, че въобще е бил роден на тази Земя, като санджня. Покрай това действат също санскара, желанието, и виджняна, съзнанието. Това са петте скандхи.

Това, което човек внася в света, живее там като пет скандхи. Те са основата за новото битие. Постепенно те стават по-малко действени, ако човек е развивал една от последните съзнателно. Колкото повече например съзнателно е развивал виджняна, толкова повече под негова власт ще бъде съзнателното въплъщение във физическо тяло. Скандхите всъщност са идентични на кармата.

1. Рупа	телесност, физически въздействия
2. Ведана	чувство
3. Санджня	възприятие
4. Санскара	желание
5. Виджняна	съзнание, необходимо за преодоляване на кармата

ОСЕМНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 16 октомври 1905 г.

Ако искаме по-подробно да разгледаме как се осъществява кармата, трябва да се върнем малко назад, в по-ранните времена от развитието на човечеството. Например преди няколко хилядолетия Европа е била покрита с лед. Алпийските глетчери са се простирали чак до северните граници на сегашната Германия. Областите, в които сега живеем, са били по това време студени и сурови. Хората тогава са използвали крайно прости и примитивни оръдия на труда. Ако се върнем в миналото милион години⁷⁴ назад, ще открием тропически климат, примерно като този, който днес е в най-горещите райони на Африка; в отделните части на мощните древни гори са живели папагали, маймуни, основно гибони, и слонове. Едва ли обаче бихме срещнали там следи от този човек, който сега познаваме. Същото се отнася и за по-ранните периоди от земното развитие. Изследвайки определени пластове от повърхността на Земята, образували се в периода между тези два времеви пункта, учени-те-естественици открили останки от човек с недоразвит преден

---

⁷⁴ милион години – ако правилно е предадено от записките на слушателите, тук Щайнер се е изразил малко в духа на съвременните учени, които доста произволно боравят с милионите години, базирайки се на радиовъглеродния метод. За използването на този метод дори в самата наука има сериозни възражения, тъй като може да се използва при константно състояние на стратосферата, хидросферата и биосферата. А най-сериозното възражение от духовнонаучна гледна точка е, че радиоактивността възниква едва през Атлантската епоха и няма как да се екстраполира назад. От по-късните лекции на Щайнер е ясно, че тези „милион години“ нямат място тук. Виж например разположението на „югите“ в GA 118, където Крита-юга или Златният век с продължителност 20000 години е отнесена към времената преди Атлантската катастрофа, а в GA 180, лекция 14, е посочено, че 7-та култура на Лемурийската епоха е отдалечена от нас на 25900 години. Все става дума за хиляди, и то десетки хиляди, а не за милиони години – бел. Е.М.

мозък и изнесени доста назад челни части на черепа. Била е развита само задната част на мозъка. Тези находки се отнасят към времената, когато хората още не са познавали огъня и са си правели оръжия, шлифовайки камъни. Естествоизпитателите охотно сравняват нивото на развитие на такива хора с нивото на развитие на дивака или безпомощното дете. Останки на подобни хора са били открити в Неандертал⁷⁵ и в Хърватия. Те са имали маймуноподобен череп и съгласно резултатите от разкопките в Хърватия, в своето време са били опечени едва ли не живи, тоест тогава там е имало канибали.

Сега ученият-материалист си казва: изучихме човека, започвайки от времената, когато той е бил още неразвит и безпомощен, и сега предполагаме, че тази детска степен на човешкото битие е била отпавна точка в развитието на човечеството; примитивният човек на свой ред е произлязъл от човекоподобните животни. В тази своя еволюционна теория той просто прави скок от човекоподобните животни към примитивния човек. Естествоизпитателят предполага, че съвършеното винаги се развива от несъвършеното. Това не винаги е вярно. Проследявайки развитието на отделния човек, виждаме, че в началото той е бил дете. Но това дете се е появило на бял свят от своите родители, които съвсем не можем да ги наречем по-несъвършени. Тоест по такъв начин стигаме до примитивното състояние, което на свой ред се образува от някакво висше състояние. Това е много важно, доколкото подобно наблюдение е свързано с това, че детето още при раждането си притежава заложби за своето бъдещо съвършенство, докато животното остава на нисша степен.

Ако този естествоизпитател се добере в своето изследване до еволюционната степен, на която човек още не е притежавал преден мозък, и още не е имал разсъдък, той ще трябва да си каже: „Трябва да допусна, че произходът на човека трябва да

---

⁷⁵ Долината Неандертал, където през 1856 г. в пещера са открити останки от човекоподобно същество, се намира между Дюселдорф и Вупертал в Западна Германия.

се търси някъде другаде“.

Така, както детето произхожда от своите родители, така и всички тези примитивни хора са произлезли от други хора, достигнали вече определена степен на съвършенство. Тези хора ги наричаме атланци. Те са живели на териториите, покрити сега от Атлантическия океан. При атланците предният мозък е бил още по-малко развит и челото още по-скосено назад. Но е съществувала и друга разлика. Те са притежавали доста по-силно етерно тяло. Това етерно тяло обаче в определен смисъл още не е имало връзка с физическия мозък; тези връзки се появили едва по-късно. Така над главата при тях е имало израстък под формата на мощна етерна глава; физическата глава е била относително малка и се е вчленявала в огромната етерна глава. Функциите, които при съвременните хора се изпълняват с помощта на предния мозък, при атланците са се изпълнявали от органите на етерното тяло. Благодарение на това атланците са можели да влизат в контакт със съществата, достъпът до които сега е затворен във връзка с развитието на предния мозък. От върха на физическата глава, от мястото, където е имало отвор в етерната глава, се е издигало нещо като разноцветен пламък. Атлантският човек е можел в голяма степен да оказва влияние върху своето физическо обкръжение. Такава глава, мислеща като етерна глава, притежава власт над етерното, докато главата, мислеща посредством физическия мозък, има власт само над физическото, над чисто механичните връзки между предметите. Тя може да създава физически оръдия на труда. Човек, който мисли и в етера, може да предизвика поклъване на семена, така че те действително да пуснат кълнове.

Атлантската култура действително още е била свързана с природното, с вегетативния растеж. Тази връзка днес е изгубена. Атлантецът например е привеждал в движение своите машини не със силата на парата, а със силата на семената на растенията. Формирането на предния мозък от предната част на етерната глава е станало, започвайки от последната третина на атлантския период, тоест от времената на прасемитите, чак

до заливането на Атлантида от водите на Атлантическия океан. Вследствие на този процес човек е изгубил власт над растежа на растенията, а в замяна е добил способностите на физическия мозък, на разума. По отношение на много неща той е трябвало сега да започне всичко отново. Той е трябвало да започне да изучава механичните взаимовръзки. Тук той действително е приличал на дете, неловко и безпомощно, докато преди това той е достигнал до голямо майсторство в областта на вегетативното развитие. Човек е трябвало да премине степенята на интелекта, за да добие след това отново способностите, които е имал по-рано. На несвободната воля на атлантския човек тогава са влияели висшите духовни сили; те въздействали със своя разум през открития отвор в етерната глава.

Задълбочавайки се в миналото още по-назад, се оказваме в Лемурия. Тук имаме работа със степен в човешкото развитие, на която всъщност за първи път са се слели бащинският и майчиният принцип. Етерната глава, естествено, има разклонения в астралното тяло, които заобикалят човека във вид на своего рода излъчвания... (пропуск в текста). Ако някой можеше да отстрани тази глава и астралното тяло, тогава щеше да стане нещо особено: човекът би изгубил възможността да запазва вертикалното положение и би се сринал. Тогава се е осъществявал обратният процес; благодарение на него човек е започнал постепенно да се изправя.

В лемурийския период обаче той се е намирал на степенята на развитие, когато още не е притежавал онова, което предположихме, че може да бъде отстранено от него. В предшестващия период човекът още не е имал тази етерна глава и астралното тяло. Те не са били там по това време. Земният човек тогава е бил фактически сгънато наполовина същество. Двата работни органа, ръцете, са били изместени назад, образувайки също органи за придвижване, така че човекът тогава се е придвижвал на четири крайника. Можем да си представим двама съвременни човека, мъж и жена, сякаш наполовина погълнали се един друг, така че горните части на тялото се оказват погълнати

една с друга, и остават само двете долни половини: човекът тогава наистина е бил двуполов. Тогава също е имал астрално и етерно тяло, но не такива, каквито е добил по-късно. Това е било друго астрално тяло, а именно тяло, което е достигнало своята висша степен на съвършенство на Луната. Там, в съединение с етерното тяло, астралното тяло е добило способност да формира физическото тяло, имащо тогава раковидна форма. Човекът е можел да стои на една двойка крака и да изпълнява подскачащи движения.

Астралното и етерно тяло са били тогава от съвсем друг вид. Те са имали не съвсем яйцевидна форма; тя повече е напомняла формата на камбана, която като свод е надвисвала над четириногия човек. Етерното тяло е осигурявало всички необходими жизнени функции на този лемурийски човек. В своето астрално тяло човек е имал приглушено, сумрачно съзнание, подобно на нашето съзнание в сънищата. Но това съзнание не е било реминисценциите на днешните сънища, а сънуване на реалността. Ако към такъв човек се е приближавал друг, да кажем, несимпатичен човек, в него е възниквало определено светлинно усещане, което се е интерпретирано от него като несимпатично.

Още на Луната човек е притежавал способност в известна степен да използва своите предни крайници като хватателни органи, благодарение на което настъпило времето за изправеното ходене. Останалите живи същества, съпровождащи човека в лемурийското време, са имали гротескни рептиловидни форми, от които днес не е останала и следа. Ихтиозаврите и подобните им са потомци на онези животни. Наистина тогава Земята са я населявали същества, носещи рептиловиден характер; човешките тела тогава също са имали подобен рептиловиден характер. В резултат на изправянето на това рептиловидно човешко същество станало забележимо съвсем открито отпред главово образувание, от което излизало нещо подобно на огнени облаци. На основата на този факт по-късно се появили приказките за дракони. В действителност това са били гротескните форми

на самия човек в миналото. Пазачът на прага, нисшата природа на човека, също обикновено се появява в подобни форми. Това е нисшата природа с открито главово образувание. По това време е възникнал съюзът между тези образувания на Земята и гореописаните същества. Астралното тяло с главовата форма се съединило с драконообразното тяло, от което излизал огън. Това е било оплождането на майката-Земя от Духа-Отец.

Така е ставало оплождането с манасическите сили. Нисшето астрално тяло се е сляло с висшето астрално тяло. Голямо парче от това нисше астрално тяло отпаднало. Една част образувала долната половина на човешкото астрално тяло, а другата, новата част на астралното тяло, заедно с главата се съединила с горната половина на човека. Изключената част, свързана по-рано с астралното тяло на драконоподобното образувание, вече не можела да се развива по-нататък на Земята. Във вид на конгломерат тя образувала астрална сфера на Луната, така наречената осма сфера. Луната фактически предоставила убежище на астралните същества, възникнали от това, което човекът отхвърлил.

Това съединение на бащинския дух с майчината материя в Египет било описано като съединение на Озирис с Изида. Това, което се появило в резултат, нарекли Хор. Сливането на червеобразната форма, имаща етерна глава, с отново добавеното астрално човешко тяло и формата на главата, довело до концепцията за образа на Сфинкса. Сфинксът е пластично възпроизвеждане на тази мисъл.

Имало е седем вида или класа такива форми, отличаващи се една от друга, започвайки от най-прекрасните, почти приближили се до най-благородните човешки форми, чак до най-гротескните. Всички тези седем вида човешки форми е трябвало да бъдат оплодени. Слизането на „Синовете на Манаса“ трябва да си го представяме в такъв образен вид. Само така можем да разберем как е възникнало астралното тяло на човека. То е било образувано от два различни члена.

Разглеждайки развитието на човека, ще открием, че една

част от неговото астрално тяло постоянно се е стремил да подчини другата част: висшата природа се е стремил да преодолее нисшата, и обратно. Днешният човек се състои от астрално, етерно и физическо тяло, но само последното, физическото тяло е завършено; двете други тела са обхванати от постоянна борба. Етерното тяло също се състои от две части, които постоянно търсят възможност да се съединят.

Когато човек умре, физическото му тяло изцяло се предава на силите на Земята; етерното тяло в началото се разделя на две части. Частта, която се отнася към горното образуване, човек взема със себе си. Другата част на етерното тяло отпада, доколкото човек няма над нея никаква власт; тя е била получена от него отвън. Човек ще може да се разпорежда с нея едва след като стане езотеричен ученик. В случай на смърт на обикновен човек тази част на етерното тяло се предава на етерните сили на Вселената.

Частта, която принадлежи към лунното астрално тяло, принуждава човека към известно прекарване в камалока, докато не се освободи от нея за конкретния живот. Но човек притежава и част от астралното тяло, която вече е добила равновесие; с нея той изминава пътя през Девакана към новия физически живот. Затова в астралното пространство могат да се видят движещи се с огромна скорост камбаноподобни образувания. Това са стремящите се към възплъщение човешки души. Ако такава камбана се втурне в астралното пространство на Европа, а човешкият ембрион, кармично свързан с нея, се появи в Южна Америка, тя мигновено трябва да се озове там. Затова и тези връщачи се на Земята души се носят в астралното пространство. Гореспоменатите камбаноподобни образувания напомнят съответните образувания от лемурийския период; те се различават от последните само по това, че вече са намерили своя баланс с висшето астрално тяло.

Знаем, че развитието на човека се състои в това, че изхождайки от своя аз, преработва трите останали тела. Азът представлява не нещо друго, а това, което е действало тогава в

качеството на оплождаща сила: горната аурична част заедно с етерната глава. По такъв начин човек е формирал физическото, етерното и астралното тяло.

Горно етерно тяло, или ментално тяло
Астрално тяло като Будхи
Астрално тяло
Долно етерно тяло
Физическо тяло

Физическото тяло е възникнало посредством преобразуване и облагородяване на драконоподобното тяло, което е съществувало в лемурийския период. То е било мъжко-женско. Сегашният човек също е двуполов. Мъжът има женска основа на горните членове, а жената – мъжка основа на горното етерно тяло. Физическата природа на човека фактически също се явява двуполова.

Етерното тяло се състои от два члена: частта от човешката природа, която навремето е преминала към нас от Луната, и нейната противоположност. В началото тези две части изобщо не са били съединени, след това постепенно са започнали да се сближават и накрая се съединили. Един от тези полюси е животинското, другият – духовното. Животинският полюс се нарича етерно тяло, а духовният – ментално тяло. Менталното тяло е материален етер.

Между тях се намира астралното тяло, също появило се като обединение на две. По същество това също е двойно образувание. В него се различават части на нисшата и висшата природа. Част от висшата природа изначално е съединена с менталното тяло. Това от астралното тяло, което се намира в менталното тяло, тоест това, което се е спуснало отгоре, се явява другият полюс за долното астрално тяло. Едно от качествата на долното астрално тяло е, че то има желания. В горната част вместо това има любов, отдаденост, способност да се дарява. Тази част от астралното тяло се нарича Будхи. Това е описание на човека в космическа светлина. Когато човек сам започва да

работи над своите обвивки, това вече е друго. Едното описание представя човека така, както е формиран от Космоса, другото – как сам себе си преобразува.

По такъв начин Будхи представлява облагороденото астрално, менталното – облагороденото етерно, а физическото намира своя противоположен полюс в Атма.

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 17 октомври 1905 г.

Вчера разгледахме как човек е свързан с астралните сили. Веднага след смъртта той навлиза преди всичко в астралния свят, но и тогава продължава да запазва отношенията с астралния план. Работата стои така, че на астрален план през цялото време могат да се наблюдават същества, което не би било така, ако не беше човекът. Присъствието им на астрален план е обусловено от човека и, в определено отношение, в още по-голяма степен от животните. Тези същества се различават от останалите същества на този план. Там, на астрален план, става видимо това, което човек преди само е чувствал. Радост, мъка и страсти съществуват там така, както на физически план съществуват външните предмети, столът или масата. Съществото, явяващо се на астрален план като радост, даже ако астралното му вещество е съвсем фино, преди всичко въздейства на нашите чувства.

Всичко, което се появява на астрален план, съществува там обикновено като огледално отражение спрямо физическия план; например числото 563 се явява там като числото 365. Също и чувството на ненавист възниква там сякаш изхожда от човека, към който е насочено. Това се отнася за всички неща на астрален план. Душевното от астралния план, проявявайки се на физически план, се възприема тук с противоположните качества. Ако душевно усещане прониква от астралния план, където е било например усещане за топлина, на физическия, като огледално отражение, то се проявява като чувство за студ. Това са неща, за които трябва да имаме съвсем ясна представа.

От друга страна, не трябва да забравяме, че съществата от астралния план се състоят от материя, която ние наричаме (вътрешно) чувство. Те изразяват себе си в чувството. Ако тези същества се проявяват недостатъчно силно, тогава можем в това им качество и да ги възприемаме например като усещане за студ. Ако станат по-силни, ако материята им нарасне, те се

възприемат като светещи същества. Това ни обяснява защо по време на спиритуални сбирки, когато материализацията става достатъчно плътна, се появява светлинно явление. В подобна ситуация това е естествено явление. Този, който нищо не знае за това, говори за чудо. Чудото е не нещо друго, а проникване на по-висшия свят в нашия свят. Това е естествен процес. Така става винаги, когато в човешкия живот се проявява същество от по-висшия план.

Разбираемо е, че просто трезвата, суха мисъл на астрален план е по-малко действена, отколкото мисълта, оцветена от душевен импулс. Когато на човек от нашата сегашна култура се удаде да достигне до състояние на безстрастност – защото нашата култура притежава известна рафинираност, – тоест когато той изпраща в астралния план голи мисли за ставащото в света, тези мисли се проявяват там като празнини; те правят дупки в материята. В обикновеното пространство може да се внесе материя, която запълва пространството. По друг начин стои работата с материята, вливаща се в астралното пространство посредством мислите. В противоположност на физическата материя, те действат по следния начин: те пронизват това, което го има там, както се прави дупка в тесто. Когато нашите мисли се изливат в астралното пространство, става точно така. Висшата материя е противоположност на нисшата: вместо да запълва пространството, тя измества от него това, което е там. Тук е показана тази изместена астрална материя:

Когато мисъл пронизва астралното пространство, око-

ло образуваната от мисълта празнина се образува по-плътен слой астрална материя. Празното пространство се заобикаля от разноцветни образувания. Около празнината започва да свети и проблясва: така виждаме мисъл-формите в началото. Обкръжаващата астрална материя става по-плътна и за сметка на това по-светла. Тази по-светла материя, възникваща около мислите, скоро изчезва; ако обаче мисълта се съедини с мощен емоционален импулс, тя става родствена на уплътнената астрална материя и я оживява. Така още не много развитият, но много емоционален човек, чрез своите мисли създава в астралното пространство живи същества. В бъдеще това няма да става; когато хората станат по-развити и по-спокойни, няма да възникват подобни същества. Но засега съществуват такива същества, родени от човека и животните. От някои видове животни те се образуват даже много по-интензивно. Но животните внасят своите импулси в собствени астрални форми, така че основно в астралното пространство те създават собствени форми, свои отражения.

Всяко животно оставя в астралното пространство своего рода следа, която живее кратко, но все пак съществува известно време. Посредством твърде емоционалните човешки мисли в астралното пространство се появяват нови елементарни жители. Обаче постепенно човек ще достигне точка, когато ще се появи определен вид неутрални елементарни същества. След това, когато точката на продуциране в астралното пространство бъде най-накрая преминала, човек ще се приближи към това, да започне все повече и повече да облагородява своите страсти и желания. Това ще доведе на свой ред до това, неговите мисли да се изпълнят с благороден ентузиазъм, който също притежава силата да оживява уплътнената около мислите астрална материя. Чувството на патриотизъм например също предизвиква възникване на същества с благородна форма, които способстват развитието на всичко живеещо на астрален план. Необлагодените същества, възникнали посредством мислите, изпълнени със страсти, обратно, спъват развитието. Но всичко

свръхсетивно, достигнато от човека благодарение на ентузиазма и т.н., действия в астралното пространство като развиващ фактор.

Пресованата, посредством изпълнените със страсти мисли материя на астралното пространство представлява същата материя, която е обкръжавала предшестващата планета, Луната, от която Луната се е издигнала на по-висока степен в своето развитие. Затова навсякъде, където се появява такава материя, възниква и опасност. Ние, хората, сме създадени така, че трябва да се въплъщаваме във физическата материя, която съществува сега. На предшестващите планети сегашната физическа материя още я е нямало; тя е била по-съвършена от материята на сегашните животни, но не така съвършена, като материята на съвременния човек. Тази материя, в която се стреми да се въплъти Йехова, сама по себе си представлява не съвсем привлекателно местообитание. Но съществата, които са се придвижили в своето развитие дотолкова, че са достигнали степен, на която те е трябвало да се издигнат на Луната, не причиняват вреда. Те не обичат тази материя.

Това не е материята, в която се въплъщава днешният човек. Но за определени същества, изостанали на Луната, тази астрална материя се явява, така да се каже, деликатес, за тях тя има голяма притегателна сила. Това доказва, че постоянно сме обкръжени от същества, чиято висша природа е родствена на нашата нисша. Егоистичните мисли на човека са доста желани от тези същества. Те стоят над човека в друго отношение, но в това отношение те са обладани от страстта към въплъщение в астралните форми, които ние сами създаваме. Това са така наречените азури. С нисшите мисъл-форми ние доставяме храна за тези азурически същества.

Ако човек, който още не е очистен, който не е достатъчно безстрастен, медитира, създавайки при това силни мисъл-форми, около него се образува мощна емоционална аура. В нея се въплъщават азурическите същества, които могат след това да теглят човека към нисшето. Ако човек медитира в сънливо състояние, издигайки се недостатъчно високо в своите мисли, тога-

ва той създава тази материя и не може нищо да противопостави на възплъщението в неговите мисъл-форми на такива същества. Те са по-високо от човека, доколкото притежават съвършен Манас, който е бил формиран още на Луната, преди да бъде внедрен Будхи-импулсът; тоест те още нямат в себе си Будхи. Затова Манасът при тях е егоистичен. Ако в момента, когато човек е възприел отвън Манаса, едновременно не би възприел и Будхи-импулса и по-нататък би развивал само Манаса, той би станал във висша степен егоистично същество. Манасическото развитие има склонност към егоизъм и самостоятелност. То е трябвало да направи човека самостоятелен, но след това е трябвало да дойде импулсът на Будхи-природата. Гореспоменатите азурически същества са изпуснали момента да получат Будхи, доколкото твърде рано са развили в себе си Манас. Затова, от една страна, те стоят по-високо от човека, но от друга страна, те не могат да се развиват по-нататък, а развиват в себе си само кама-манасното, егоистичното.

В средата на лемурийския период Кама-манас се проявява на физически план в двуполовостта. Богът, който прояви Кама-манас, беше Йехова. Затова Елена Петровна Блаватска го нарича лунен Бог; той по право се нарича Бог на плодовитостта. Той е довел външната форма на проявление на Кама-манаса до връхна точка. Сексуалното, появило се в лемурийското време, ако погледнем към неговите източници, ако проследим все по-висшата и по-висшата му природа, стига до Втория Логос. Йехова е инволюирал посредством кама-принципа на Земята, а принципът Христос, посредством Будхи-принципа.

Ако обаче се спуснем в камическото на доземния период, ще се окажем завладени от азурическите същества. Висшите сили на нашите духовни предци са свързани със силите на нашата собствена нисша природа. Човешките страсти окултно са свързани с висшите сили на предшествашите ни духовни същности. Навсякъде, където се проявяват необузданост, разврат, се образува материя, в която мощни азурически сили вливат в света рафиниран интелектуализъм. Такива мощни азурически

сили могат да се открият в деградирани човешки общности. Най-ефективен източник на сили за черната магия е блатото на чувствеността. За въвличане в тези кръгове съществуват сексуалните ритуали. На Земята тече постоянна борба между силите, стремящи се, от една страна, към очистване на страстите, и, от друга страна, силите, които водят към усилване на чувствеността. Същностите, ръководени от принципа на Христос, и враждебните им същности, са двата лагера, стремящи се да отвоюват Земята за себе си.

Тези vyplъщения на азурическите същества в излиянията на наситените със страсти човешки мисли, представляват един от видовете астрални същности. Те се наричат изкуствени елементарни същности, доколкото те изкуствено се произвеждат от хората. В астралното пространство съществуват също и естествени елементарни същества. Те произхождат от груповите души на животните. Зад всяка група животни съществува същност, която обединява в себе си това, което го има в отделните животни. Те също се срещат в астралното пространство. Всяко животно влачи след себе си своята астрална природа като шлейф. Тези образувания обаче не вредят толкова силно, както елементарните същества, създадени в астралното пространство от човека. Те са безвредни, доколкото парализират груповите души на животните. По друг начин стои работата със същностите, произведени от човека; в човека няма нищо такова, което би могло да парализира тези елементарни същества, затова те остават.

Когато едно животно бива измъчвано, цялото количество болка, причинена на това животно, веднага отскача обратно, в астралното тяло на човека. Там тази болка образува нещо като огледално отражение; оттук и насладата от жестокостта. Подобно чувство за наслада дърпа астралното тяло на човека надолу. Когато човек унищожава живота, това означава нещо ужасно в самия човек... (пропуск в текста). Няма нищо друго, което би могло по-добре да привлече разрушаващо действащите астрални сили, от убийството. Всяко убийство на същество, при-

тежавашо астрално тяло, предизвиква след себе си усилването на най-страшния егоизъм. Това означава увеличение на властта. Затова в школите на черната магия преди всичко обучават на това, как трябва да се колят животни; разрезът на едно място, съпроводен от съответната мисъл, възбуждат определен вид сили, а разрезът на друго място – сили от друг вид. В бялата магия на това съответстват медитациите. Ако физическото действие се съпровожда от съответната мисъл, нещо се връща обратно на физически план; без мисленото съпровождане последствията от такова действие се проявяват на камалока-плана.

Надделяването над човек посредством хипнотични средства се явява още по-тежко от убийството, доколкото при това се унищожават неговата воля. Затова окултистът никога не си позволява покушение срещу свободата на човека; той само разкрива фактите.

Лъжата в астрално отношение се явява убийство и самоубийство едновременно. Тя представлява нещо, което предизвиква в другия човек чувство, свързано с несъществуващ факт, чувство, насочено срещу нищо. На астрален план мигновено се проявява противоположният на това „нищо“ образ – убийството. По такъв начин лъжата убива нещо в човека, ако тя насочва неговото чувство към това, което не съществува, и тя извършва самоубийство, ако... (пропуск в текста).

ДВАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 18 октомври 1905 г.

Вчера разглеждахме предимно образувания в астралния свят, появили се благодарение на човека. Днес ще се заемем със същества, които са повече или по-малко постоянни жители на астралното пространство.

За разбирането на това, какво участие взема човек в ставащото на астрален план, трябва да имаме представа за природата на спящия човек. Както знаем, човек се състои от четири члена: физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и аз. По време на сън астралното тяло и азът напускат човешката обвивка. Спящият човек, така да се каже, пътешества в астралното пространство. Като правило, той не се отделя при това далеч от физическото и етерното тела, които остават да лежат в леглото. Двата други члена на човешкото същество – астралното тяло и азът, се намират тогава в астралното пространство.

Сега, макар физическото и етерното тяло да са останали тук, на физически план, в никакъв случай не трябва да мислим, че върху тях влияят само физическите сили и достъп до тях имат само физическите същества. Върху етерното тяло оказва влияние всичко, живеещо във вид на мисли и представи. Когато човек спи, етерното му тяло се намира тук, на физически план. Ако, намирайки се наблизо, си помислим нещо, с това ще окажем някакво въздействие върху неговото етерно тяло; просто спящият нищо няма да научи за това. В будно състояние човек дотолкова е зает с външния свят, че той измества всички мисли, проникващи в неговото етерно тяло. През нощта етерното тяло, останало само, без аз, позволява да влязат всички тези роящи се наоколо мисли без знанието на самия човек; той не знае нищо за това. Той нищо не знае за това и в будно състояние, доколкото тогава астралното тяло, което живее в етерното тяло, е заето с външния свят. Когато човек се намира в спящо състояние, върху него може да оказва влияние кое да е същество, притежаващо

силата да изпраща мисли. Така върху човека могат да въздействат и висшите индивидуалности, които наричаме Мастерите. Те могат да изпращат своите мисли в етерното тяло на спящия. По такъв начин, ако Мастерите поискат съзнателно да се заемат с това, човек може да възприеме в своето етерно тяло техните високи и чисти мисли. Но преди всичко през нощта в етерното тяло на човека попадат мисли, носещи се в неговото непосредствено обкръжение. На сутринта, когато човек отново навлезе в своето етерно тяло, той ги намира там. Съществуват два вида сънища. Сънищата от първия вид възникват от непосредственото преживяване на астралния свят: посредством повтаряне на преживяванията от деня и някои неща от астралния свят. Като правило, азът преживява през нощта в астралното пространство само много малко извън това, което е свързано с дневния живот. Връщайки се обратно, той или донася опит от астралния свят в будния живот, или не. Но той открива и това, което се съдържа в етерното тяло. Това съдържание се възприема и с астралното тяло; след това то ни се явява също и като сънища. Но това, което става през нощта с етерното тяло, представлява вече друг вид преживявания. Така на сутринта човек намира, първо, мисли, които са дошли при него от обкръжението, и второ, мисли, които съзнателно са внедрили в него Мастерите или други индивидуалности. Последните могат да бъдат привнесени посредством това, че човек медитира. Благодарение на това, че през деня човек има работа с вечни, чисти и благородни мисли, той развива в своето астрално тяло склонност към такива мисли. Ако нямаше такава склонност, въздействието на Мастерите би било безполезно. Когато човек чете „Светлина по Пътя“ и след това медитира над прочетеното, той обработва астралното си тяло по такъв начин, че ако Мастерът е изпълнил неговото етерно тяло с възвишени мисли, астралното му тяло действително може да открива тези мисли. Тази връзка се нарича отношение на човека с висшата му същност. Такъв е истинският характер на този процес. Висшата същност на човека не живее вътре в нас, а отвън. Висшата същност – това

са високоразвити индивидуалности. Трябва да си представяме това съвсем ясно: висшата същност се намира извън нас. Ако я търсим в нас самите, никога няма да я намерим. Нея трябва да я търсим при тези, които вече са изминали този път, по който смятаме да вървим. В нас я има само нашата карма, това, което вече сме преживели в предходните инкарнации. Всичко останало е извън нас. Висшата ни същност се намира около нас. Ако в бъдеще искаме да се приближим към нея, трябва да я търсим преди всичко при тези индивидуалности, които могат да въздействат върху нашето астрално тяло през нощта. Тя е във Вселената; затова ведантистът казва: „Tat tvam asi“ = това си ти! Ако човек, с помощта на подходящи за това текстове, такива като „Светлина по Пътя“ или „Евангелието от Йоан“, развива в своето астрално тяло склонност към възприемане на висши съставки и след това способност към разбиране на Мастерите, тогава той действа по най-добрия начин по пътя към своята висша същност.

По такъв начин, дали ще открием през нощта в астралното пространство спящото тяло или учениците с техните Мастери, зависи от това, доколко човек посредством подходяща медитация е успял да създаде връзка с Мастера, свързваща нишка, която го привлича към Мастера. Това е процесът, който се случва през нощта. Чрез задълбочаване в подобни инспирирани текстове всеки човек може да стигне до участие в подобно общение и така до развиване на висшата си същност. Това, което след няколко хиляди години ще бъде наша същност, сега се явява наша висша същност. За да се запознаем обаче наистина с висшата си същност, ние трябва да я търсим там, където тя е сега, при висшите индивидуалности. Това е общението между ученик и Учител.

Нещо друго, което също можем да срещнем в астралното пространство, е черният маг със своите ученици. За достигането на майсторство в черната магия ученикът преминава особено обучение. То се състои в това, че човек по определен начин привиква да измъчва, коли и убива животни. Това е азбука. Ако

човек осъзнато издевателства над живите, това има определени последствия. Причинената по такъв начин болка, ако се предизвиква съзнателно, оказва съвсем особено въздействие върху астралното тяло на човека. Когато човек съзнателно разрязва нещо живо на определено място, той придобива известна сила.

В основата на всяка бяла магия стои правилото: не трябва да се придобива сила без самоотдаване. Когато се придобива сила чрез отдаденост, тя изтича от всеобщия жизнен източник на Вселената. Ако вземем жизнената енергия от отделно същество, това е кражба. Доколкото тази енергия принадлежи на определено обособено същество, тя уплътнява и усилва обособеността на битието на присвоилия я човек. А такова уплътняване прави последния годен за ученичество в кръговете, противостоящи на добрите Мастери.

Нашата Земя е бойно поле; тя е място за среща на две противоборстващи сили: десни и леви. Едните сили, белите, се стремят отново да одухотворят Земята, след като тя е достигнала определена степен на физическа плътност. Другите сили, левите или черните, искат да уплътнят Земята до състояние, подобно на състоянието на сегашната Луна. Така след известно време Земята може да стане физически израз на стремежа или на добрите сили, или на злите. Тя ще стане физически израз на силите на доброто по силата на това, че човек, когато търси Аза си в съобщество, ще се съединява с обединяващите Духове. На Земята е съдено физически все повече и повече да се диференцира. Възможно е отделни нейни части да тръгнат по собствен път, така че всяка част да формира собствен аз. Това е черният път. Белият път води до обединение, до образуване на общ аз.

Ако все повече се потапяме все по-дълбоко в нас самите, задълбочаваме се в собствената си азова организация, искайки все повече и повече за самите себе си, ще се окажем напълно разединени. Напротив, ако се обединим, позволявайки в нас да вдъхва живот единният Дух, ако създадем общ център – тогава ще сме заедно. Да бъдеш черен маг означава все повече и повече да усилваш духът на обособеността. Някои адепти на черната

магия са готови вече за присвояване на определени сили на Земята. Ако това им се удаде – което е много възможно, – Земята ще загине.

Човек е призван постепенно да се въведе в атмосферата на добрите Мастери. И така, наред с белите адепти и техните ученици, на астрален план откриваме също черни магове с техните ученици. Освен това там срещаме умрели хора, които са принудени да пребивават на астрален план дотогава, докато не се освободят от всички свои земни връзки. Те трябва да оставят страстта към наслади. Насладата е процес в астралното тяло, но то не може да удовлетвори това чувство. Докато живее на физически план, човек може да удовлетвори тази страст на астралното тяло посредством органите на физическото тяло. След смъртта желанието за наслада остава, но вече липсват инструментите за удовлетворяването ѝ. Трябва да се отвиква от всичко, което може да бъде постигнато чрез физическото тяло. Това става в камалока. Когато завърши този процес на отвикване, свършва и времето за пребиваване в камалока; човек попада в Девакана.

Когато идва краят на времето за пребиваване в камалока, може да стане нещо, което не е съвсем нормално за човешкото развитие. Нормално е следното: човек отвиква от всички свои страсти, желания, импулси и други подобни. Сега това, което представлява висшата природа, излиза от астралното тяло. Остава нещо като обвивка, благодарение на която човек е изпитвал желанието за сетивни наслади. Затова когато хората напускат камалока-плана, в астрала остават тези астрални обвивки. След това те постепенно се разтварят, така че когато човек се връща назад, той не намира повечето от тези обвивки. Но често се случва така, че някои изразено сомнамбулни натури, медиуматични натури, страдат от тези астрални обвивки. Това отчасти се отнася и за не много медиуматични хора; тези обвивки оказват неприятно впечатление също и на тях. Понякога, без оглед на това, че човек е достатъчно развит и бързо достига зрелост за Девакана, той има силна привързаност към астралното тяло в

своя аз, и поради това части от вече достатъчно развития му Манас остават свързани с тази обвивка. Ако човек е развил в себе си нисши желания, бидейки още обикновен човек, това не е толкова страшно; много по-зле е, ако той се отдава на низки страсти, използвайки за това висшия разум. Тогава той свързва с тези желания част от своята манасическа природа. В периода на материализма това се случва особено често. При такива хора част от Манаса остава съединена с обвивката, която придобива тогава автоматичен разум. Такива обвивки се наричат сенки. Притежаващите автоматичен разум сенки много често се проявяват чрез медиумите. В този случай доста често може да се сбърка, приемайки такава сянка за реална човешка индивидуалност. Това, което ни се явява след смъртта на човека, много често представлява такава сянка, нямаща вече нищо общо с продължаващия развитието си аз. Разтварянето на сянката обаче не означава погасяване на кармата.

Причините за появата на всеки такъв противоположен, създаден от нас в астралното пространство, ние вземаме със себе си. Нашите творения ни преследват. Това, което отпечатваме в астралното пространство, остава там като отпечатък на гравирани печат монограм. Това остава в астралното пространство като отпечатък и произвежда опустошителни ефекти. Това, което съответства на самия печат, ние вземаме със себе си. Не следва обаче да оставяме без внимание и това, което е останало в астралното пространство. Да си представим, че някой е преминал в този живот ясно изразена степен на развитие, степен, на която той дълго време се е отдавал изцяло. На предходната степен на развитие той е имал съвсем други, противоположни представи. Когато той се издига в Девакана, тези стари представи, с които човекът сега е в дисхармонични отношения, остават в обвивката. Ако сега някакъв медиум влезе в контакт с тази обвивка, той ще открие в нея представи, които се намират в противоречие с формираните се по-късно представи. Вероятно това се е случило, когато са се опитвали да влязат в контакт на астрален план с Елена Петровна Блаватска. Преди тя се е придържала към

възглед, противоречащ на прераждането. Въпросният медиум⁷⁶ е възприел само оставената от Блаватска обвивка, представи, които сама тя е признала по-късно за погрешни.

На безброй заблуди може да бъде подложен пристъпилият в астралния план. Покрай всичко друго, на астрален план е отпечатана и Акаша-хрониката. Който притежава способност да чете на астрален план Акаша-хрониката, отделни части на която намират там своето отражение, той може да вижда своите минали инкарнации. Акаша-хрониката не е написана с букви; в нея се вижда това, което действително е съществувало. Акаша-образът предава действието на личности, живели преди хиляда и петстотин години. По такъв начин на астрален план присъстват всички картини от миналото, отпечатани в Акаша-хрониката. Затова е възможно да си представяш, че говориш с Данте, докато в действителност самият Данте може да се намира вече тук, като живееща личност.

Възможно е също образът от Акаша да даде разумни отговори, обхващащи области извън пределите на него самия. От образа на Данте в Акаша наистина могат да се получат стихове, но те няма да са свързани с днешния Данте; те ще бъдат продължение на творчеството на миналата личност на Данте. Образът от Акаша действително е нещо живо, а не завършен автомат.

За да се ориентираме някак на астрален план, където постоянно възниква възможност за грешки, е необходимо да се обучаваме. Особено важно е да се научим колкото се може по-дълго да се въздържаме от каквито и да е разсъждения.

За да разберем техниката на прераждането, сега трябва да разгледаме процеса на умирање. Моментът на смъртта се характеризира преди всичко с разединението на физическото и етерното тяло. Разликата между съня и смъртта се състои в

---

⁷⁶ Въпросният медиум – тук Рудолф Щайнер се позовава на брошура на Георг фон Лангсдорф, известен в средите на спиритистите от края на 19. век с това, че е твърдял, че общува с Блаватска. За въпросната брошура става дума в лекцията в Щутгарт от 24.08.1906 г. в GA 95, „Пред прага на Теософията“.

това, че при спящия човек етерното и физическото тяло остават съединени. В етерното тяло са отпечатани всички мисли и преживявания на човека. Те са записани там. Човек би бил в състояние да запазва в паметта си доста повече от своите преживявания, ако те постоянно не се изтриваха от външния свят. Той не може постоянно да има пред себе си всички свои представи, доколкото насочва своето внимание навън. Още щом прекрати да прави това, той започва да възприема съдържашото се в етерното му тяло. Всичко, което човек някога е възприел, се запазва в етерното му тяло. В началото той насочва вниманието си навън и възприема впечатления, които остават в етерното му тяло. Всичко това той частично отново забравя. В момента на смъртта, когато напуска физическото тяло, той възприема всичко, което се съдържа в етерното му тяло. Това става след като азът, астралното и етерното тяло се отделят от физическото тяло. По такъв начин веднага след смъртта се появява възможност за пълно спомняне на целия изминал живот.

Сега трябва да се опитаме да разберем още един, сходен момент, момента на раждането, когато човек започва новото въплъщение. Тук има нещо друго. Тук човек донася със себе си всичко, което е изработил на плана на Девакана. Стремящите се към въплъщение астрални тела проникват в жизнения етер като вибриращи камбани и си формират нови етерни тела. Сега, когато човек се съединява със своето бъдещо етерно тяло, отново настъпва момент на преглед, такъв, като прегледа на изминалия живот в момента на смъртта. Но този път човек преглежда бъдещия си живот. В предишните времена, когато материалистичната култура още не е въздействала толкова силно, от деца с фина психика нерядко е можело да се чуят разкази за такива преглеждания. Това е предварителното виждане на живота.

И така, това са два съществени момента: единият ни показва, какво донася човек със себе си при инкарнацията; в другия случай, по време на смъртта, най-съществен се явява споменът. Когато се инкарнира, най-съществено е виждането на бъдещето. Тези два момента се отнасят един към друг като

причина и следствие. Това, което човек преживява в последния момент, в момента на смъртта, представлява обобщение на целия предходен живот. В Девакана преживяването на това, което е било, се преработва в това, което ще бъде. Тези два момента могат да дадат важни указания относно определени взаимовръзки, съществуващи в две или повече следващи една след друга инкарнации.

ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 19 октомври 1905 г.

За да изработим за себе си точно понятие за техниката на прераждането, първо трябва да се запознаем с една представа, която има огромно значение за разбирането на света изобщо, а именно със закона за действието и противодействието. Всяко действие предизвиква съответстващото противодействие.

Това, което може да съществува в най-примитивен вид – например ако аз ударя някакъв човек, а той ми отвърне, тоест след удара последва ответен удар, – може да се наблюдава навсякъде и в природата. За това е говорил още Нютон. Същото това действа и в окултната област. Противодействието не винаги се възприема, но прекрасно можем да го наблюдаваме в примера с гумената топка. Колкото по-силен е натискът върху топката, толкова по-силно е усещането за противодействие. Ако в природата възниква действие, например топлина, тази топлина трябва да бъде изтеглена от някое друго място; там като противодействие възниква студ.

Този закон за действието и противодействието остава в сила също и за целия духовен свят и затова, за разбиране на кармата и прераждането, е много важно той да се познава. Някакво физическо действие или постъпка намират своя израз на физическия план. Чувството обаче не се проявява непосредствено там. Ако съм свързан с друг човек с приятелски връзки, даже ако физически сме разделени един от друг, така че нашите чувства не могат да се изразят външно, нашата дружба въпреки това не прекъсва. Чувството непосредствено се изразява на астрален план. И едва когато чувството преминава в действие, то намира своя израз на физически план. Трябва да отчитаме тази разлика. Трябва да сме съвсем наясно, че всяка постъпка, извършена на физическия план, въздейства върху нещо и след това предизвиква противодействие. Всяка постъпка предизвиква изменения на физическия план.

Ако искаме да разберем по-дълбоко света, не трябва да се ограничаваме с това, което е пред погледа ни. В основата на всички физически явления стоят сили. Разглеждайки например строежа на кристала, можем да определим неговата форма и цвят на физически план. Но тук трябва да отнесем и силите, които са го образували. Те само се подразбират. Самите тези сили, образувачи различните форми, тоест действащи формообразуващо, ги няма на физически план.

Ако се опитаме медитативно да се потопим в някакъв кристал, например в кристал във формата на октаедър, ако напълно се слеем с него душевно, вътрешно отъждествявайки се с него, позволявайки на формата му да ни въздейства може би цял час или повече, а след това се абстрахираме от тази форма, можем да достигнем арупа-плана... (пропуск в текста). Тоест ако позволим да ни подейства някакъв кристал, например планински кристал, след това задържим формата му в душата си и накрая я отхвърлим, ще се окажем на арупа-плана. Благодарение на такава медитация научаваме, че силите, формиращи кристала, се намират на арупа-плана.

Всичко, което като сили стои в основата на физическите явления, се намира на арупа-плана. Затова посредством наблюдение на физическия план, е невъзможно да си съставим непосредствена представа за това, което се отнася за човешкия живот. Действително, наблюдавайки постъпките на човека, е много трудно да се проникне на арупа-плана, ако, разбира се, не става дума за постъпка на адепт. Но може много да се постигне, ако, отблъсквайки се от чисто физическото, извършим процедура, подобна на гореописаното ни задълбочаване в кристала, доколкото кристалът притежава необикновена чистота и целомъдрие. В него няма никакви желания, никакви страсти.

Този идеал, който човек трябва да постигне в бъдеще, се проявява в пълна мяра при задълбочаване в безмълвното царство на минералите. В очите на окултиста безмълвният, безстрастен и ненатрапчив камък притежава огромна вълшебна сила. Даже в растителния свят не може да се открие такава без-

мълвна, целомъдрена чистота, като в това най-древно царство на камъните.

Сега, доколкото на физическия план действат сили, които се намират на арупа-плана, имаме в света на физическото една проявена страна, т.е. явлението, и една скрита страна, която е силата. Действайки на физически план, ние влияем преди всичко на света на явленията, но фактически това влияние се разпространява доста по-далеч, чак до арупа-плана, и там предизвиква отечно действие. Постъпките, извършвани на физически план, се запечатват на арупа-плана и остават там. Материалът на арупа-плана – това е акаша, – е фин, мек и траен материал, в който се отпечатва действието на човека.

Сега се приближаваме до всички тези човешки прояви, които съдържат чувства. Всички изразени чувства, а също и постъпки, са причини, които имат съответни следствия, но не на арупа-плана, а в долните области на Девакана, на рупа-плана.

Фактически това може вече да се изведе от определени наблюдения на природата. Ако, както при кристала, се концентрираме върху растение, ще трябва да задържим силата на нашата представа за обекта доста по-дълго, доколкото при това трябва да се открием не само за въздействието на формата, но и за въздействието на вътрешното движение на тази форма, на нейния живот. Тогава също ще успеем да изпитаме определени неща, макар и това да заеме доста повече време. Растението е необходимо да се наблюдава всеки ден, като растящо същество. Ако в началото наблюдаваме в медитация появата на крехкия кълн, неговия растеж чак до цъфтежа и плододаването, след това позволим да ни въздейства целият този процес, изтривайки в себе си представите за отделните сетивно възприемаеми форми – в това можем да се упражняваме десетилетия, – тогава душевните сили, които е освободило в нас растението, ще ни пренесат в долните области на деваканичния план.

Сега трябва да се запитаме: що за сила действа в растението и обуславя живота? – ако успеем да се отъждествим с растението, да живеем в него, да растем заедно с него, тоест

успеем да се освободим от самите себе си и напълно да се потопим във вегетативните процеси, тогава бихме се запознали отвън с това, което толкова добре познаваме отвътре⁷⁷, а именно с човешкото чувство: с радостта, мъкмата, скръбта и така нататък. Ако можехме да отделим от себе си радостта, бихме били в състояние чрез радостта да въздействаме върху растежа на чисто минералните съставки. Някои йоги с помощта на тази сила могат да влияят върху растежа на растенията; наистина, те се упражняват с десетилетия в подобни наблюдения и медитации, или даже в течение на няколко инкарнации.

Чувството има своя противоположност на долния деваканичен план. Човек, който още не е развил в себе си йогическите сили, не може да въздейства върху растенията, но с топлината на своите чувства той може да действа оживяващо върху другите хора. Един детски педагог може да наблюдава това. Учител, който изпитва по време на урока топли чувства към своите ученици, знае каква живителна сила притежават те. Влиянието на чувствата върху обкръжаващия ни свят може да се наблюдава и в много други области. Там, където започва растеж, е задействано също и чувството. Началото на растежа при човека е положено от изкуството. Художникът има в себе си най-малкото началото на това, което представлява организиращата сила; във всеки случай художник от високо ниво, такъв, например, като създателят на главата на Зевс. Творчеството по отношение на човешкото чувство представлява нещо такова, което, бидейки многократно усилено, ни прави способни да влияем върху растежа на растенията. В теософията е необходимо да се дадат основите за разбирането на истинското изкуство, както то в

---

⁷⁷ тогава бихме се запознали отвън с това, което толкова добре познаваме отвътре – този пасаж е записан непълно от присъствалите на лекцията. В бележките на Мария Щайнер текстът е записан наобратно: „бихме се запознали отвътре с това, което познаваме отвън: удоволствие и страдание“, което със сигурност е непоследователно или непълно. Аналогично се казва, че човек може да узнае нещо чрез описаното упражнение във външния свят, което е подобно на човешките чувства удоволствие и страдание и т.н.

най-благороден и най-чист смисъл е представено в концепцията на световната култура.

Това, което е комбинирано на физически план, няма етерно тяло; но всичко, което расте, има етерно тяло. Действайки творчески, наблюдаващо или формиращо, човек въздейства върху етерното тяло. Глинена статуетка или художествена картина действат непосредствено на етерното тяло. Някаква добродетел, напротив, действа върху астралното тяло. Много наистина благородни хора, пристигнали от Девакана, получават етерно тяло, което съвсем не съответства на високоразвитото им астрално тяло, именно защото не са извършили нищо, което би могло да бъде наречено резултат от творчески-организираща дейност. Затова и се получава така, че много хора, живели в предходната инкарнация в святост, но не докоснали се до това, което е благородно във външния свят на сетивата, изпитват страх от следващото възплъщение, доколкото етерното им тяло не е било облагородено от сетивната красота.

Това обуславя страх пред инкарнацията, а в екстремни случаи и идиотизъм. След това, когато в такова възплъщение като идиот човек отработи всички недостатъци на етерното си тяло, в следващото възплъщение те се уравнили. Поради причината, че ако човек не е облагородил своето етерно тяло с въздействието на сетивната красота, получава шок при следващото си раждане, свободните зидари са избрали като свой втори принцип Красотата. Мъдрост, Красота и Сила – това са трите формиращи сили; те трябва да се развиват. Този, който владее всичките три, става човек, който в следващата инкарнация получава три тела, съответстващи едно на друго.

Именно тези неща ни стимулират отново и отново да въвеждаме в теософския живот заниманието с изкуство. Такава дейност е приета сега от теософското течение. Поначало обичайните учения е трябвало да въздействат върху астралното тяло. Сега и чувството трябва да окаже своето влияние; но този път върху етерното тяло. Великите учения се дават не само в думи, но и в строежи, в живописата, в скулптурата. Ако имаме

около себе си свят, образуван в духа на голямото теософско движение, вече сме направили много. Християнството ни е дадено не само във вид на текст; то е представено също чрез творчеството на Микеланджело, Рафаело, Леонардо, въплътено е в готическите катедрали. Към това се е прибавил музикалният елемент, в който е враснало християнството, правейки го вътрешно достояние.

От света на чувствата се издигаме към света на мислите. Когато човек влиза в контакт с чистата мисъл, той се оказва в различно положение от това, когато той чувства или действа, изхождайки от чувства. Това е така, защото тогава, посредством тази мисъл, той също предизвиква противодействие. Европейецът има работа с чистата мисъл много рядко; болшинството неговите мисли са замъглени от инстинкти, страсти и желания. Като правило, за европейца съществува само една област, където той се сблъсква с чистото мислене и това е математиката. Когато човек смята, неговите желания практически не играят никаква роля. Болшинството хора, които винаги и във всички внасят своето чувство и критичен поглед, обикновено не обичат математиката. Тук с парламентарно гласуване нищо не се постига. Човек може да разбере математическата истина чрез самата истина, проблемът тук може да се разреши само еднозначно. Дали проблемът се решава от един човек или от милион хора, резултатът винаги ще бъде един и същ. Нямахме да се нуждаем от решения, приемани с болшинство, ако всички проблеми можеха да се решават така обективно и безстрастно, като в математиката. В Европа такова положение на нещата може да съществува само като идеал.

Ако учените можеха да разглеждат обектите на своите изследвания напълно обективно, нямахме да има причини за спор, доколкото истината не може да се явява по различен начин. Хората се придържат към различни мнения, доколкото представите им се изкривяват от страсти и инстинкти. Хекел притежава различни инстинкти от Уизман⁷⁸, затова и разсъжденията им са

---

⁷⁸ Ерих Уизман – 1859-1931, австрийски ентомолог, йезуитски свещеник,

различни. Наистина философски, във висшия смисъл на думата, за човешките действия никъде не е било казано по-обективно и математически чисто, отколкото във философията на Веданта. Този, който се е вживял в нея, знае какво означава: „Не ми трябва никой, за да знам истина ли е нещо“. Този, който наистина се издига към това ясно, безстрастно мислене, той не се нуждае повече от никакво друго мнение.

Хераклит и Хегел са били доста по-свободни от своите страсти, отколкото Дюбоа-Реймонд⁷⁹, Хърбърт Спенсър⁸⁰ и Хекел, затова и те стоят по-високо. Съществуват различни съждения и гледни точки, но няма наистина противоречащи си една на друга истини. Истината на Хекел пълзи по Земята; истината на Веданта се извисява в своята безстрастна чистота и оттам обхваща с поглед всички неща. Тя не противоречи на материализма, но има по-висока гледна точка от материализма. В своята книга „Метаморфоза на растенията“⁸¹ Гьоте се е опитал да създаде такава безстрастна форма, каквато създава математикът. С това той действително е искал да достигне безстрастност в мисленето и да издигне математическия дух във висшите области. Някаква представа за това, което е имал предвид Гьоте със своята ботаника, дава йогическото очистване от афекти.

Благодарение на такова очистване на мислите човек се оказва в своите мисли на деваканичния план. Европеецът се оказва на деваканичния план практически само тогава, когато той изчислява. Определени съставки на произведенията на изкуството също се издигат на деваканичния план. Самият Гьоте доста смътно е разбирал, къде се е издигнал към висотите на своето творчество като художник. В своите „Ифигения“ и

участвал в продължителен спор с Ернст Хекел за монизма.

⁷⁹ Емил Дюбоа-Раймонд – 1818-1896, немски естествоизпитател от швейцарски произход.

⁸⁰ Хърбърт Спенсър – 1820-1903, английски философ.

⁸¹ Гьоте... „Метаморфоза на растенията“ – виж „Научните съчинения на Гьоте“, редактирани и коментирани от Щайнер в „Deutsche National-Litteratur“ на Кюршнер, отпечатани в Дорнах, GA 1a-d.

„Тасо“⁸² той се е опитал да внесе такива безстрастни мисли; а още в по-голяма степен в драмата „Незаконната дъщеря“. Тези драми са оказали много мощно въздействие на силните и енергични хора. Последните са пролели над „Незаконната дъщеря“ немалко сълзи.

Следствията от такива издигнали се на деваканичния план мисли се намират на астрален план. Ако подобни мисли въздействат на астралния план от горе надолу, другите неща действат в посока от долу нагоре. Мисловното съдържание на драмата „Незаконната дъщеря“ например е довеждало Фихте до сълзи; то е въздействало на астрален план върху неговото чувство. Това е било следствие от мислите. Много хора биват най-дълбоко засегнати именно чрез мислите. Ако постъпките и чувствата действат от долу нагоре, тук е обратно, от горе надолу.

Макар мисли в чист вид да са рядко явление, всички те винаги присъстват в качеството на движещи сили. Може да има разногласия в мненията, но мислите са тук. Намирайки се в мислите на деваканичния план, човек трябва да почувства тези мисли. Например болшинството хора са съгласни с първото основно положение на теософията⁸³, докато то остава обикновено мнение. Ако се попита, дали това съгласие е поддържано от чувството, тогава вече може да се получи друг отговор. Само когато едно съждение, към което човек се придържа, е спуснато на астрален план, когато то е пронизано от чувството, само тогава това съждение е истински действено. Теософското движение развива човека в посоката, да му помогне заедно с целия си живот и чувства да се пренесе там, където се намират неговите принципи.

Да направим сега изводите. Всички наши физически действия оказват влияние на арупа-плана. В течение на живота между раждането и смъртта ние складираме на арупа-плана

---

⁸² Драмите „Ифигения в Таврида“ от 1779 г. и „Торквато Тасо“ от 1780 г.

⁸³ Първият теософски принцип гласи: Да се формира ядрото на всемирното братство на човечеството без разграничение на раса, вероизповедание, пол, класа или цвят.

цяла конструкция от следствия от нашите постъпки. От всичко, което в течение на живота си сме изпитали в чувствата, остава отпечатък на рупа-плана.

От всички наши мисли остава отпечатък на астрален план. След смъртта преди всичко преминаваме през камалока, а след това достигаме рупа-плана. Попадаме там даже ако не сме имали много деваканични мисли. Имайки само такива деваканични мисли, вече ще станем чела или езотеричен ученик; тогава бихме имали деваканичния план изцяло в себе си.

Чела може да остане и на астралния план, да се откаже от деваканичния план, тъй като астралното му тяло е очистено и укрепено от чисти мисли дотолкова, че той може да се ползва от тях и по-нататък. Обикновено всичко, което още не е обработено и облагородено от аза, се разтваря в камалока. При разпуснатите хора се разтваря по-голямата част, а при високоразвитите съвсем малка. Облагороденото астрално тяло го вземаме със себе си в Девакана. Всичко, което сме развили в себе си като живот на чувствата, ни подготвя за новия живот, то работи в нас. Когато станем едно с всички наши постъпки, биваме изхвърлени назад, в следващата инкарнация. Станалата вечна част на Аза – Азът и облагороденото астрално тяло – се връща назад и се вчленява в астралното тяло, съответстващо на това, което още не е облагородено. Подготовката за такова вчленяване се осъществява в Девакана. След това се присъединява етерното тяло. В резултат на това възниква картината на всичко това, което очаква човека. Както при оставянето на физическото тяло, в етерното и астралното тяло оживява паметта за всичко станало, започвайки от момента, непосредствено преди смъртта, до раждането, по същия начин сега става преглеждане на бъдещия живот. Тук понякога може да стане нещо неочаквано: може да се получи шок, който да доведе до идиотизъм. При последващото спускане се осъществява вчленяването във физическото.

Доколкото мислите въздействат само на астрален план, кармически те са най-интимните. Те са съзидателни посредством самите себе си. Съществува даже такава поговорка:

„Това, което днес мислиш, това си ти утре!“ Колкото по-чисти и абстрахирани от сетивното мисли има, в толкова по-голяма степен човек се явява творец на своя характер.

Съдбата се формира и от други фактори: чувствата образуват предразположеностите, а постъпките – формата.

Явления

Физически план

–постъпки

Астрален план

–чувства

Деваканичен план

–мисли

Сили

Арупа–план

Рупа–план

Астрален план

ДВАДЕСЕТ И ВТОРА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 24 октомври 1905 г.

Продължавайки разговора ни за кармата и прераждането, като особен въпрос, отнасящ се към цялото, ще разгледаме проблема за смъртта.

Въпросът „Защо умира човек?“ занимава човечеството постоянно. Да се отговори на него обаче не е толкова лесно, доколкото това, което днес наричаме смърт, е свързано с преминаването от нас на определена степен на развитие. Знаем, че живеем в три свята, във физическия, астралния и менталния, и че нашето битие постоянно прескача от един от тези три свята на друг. Имаме също вътрешно същностно ядро, което се нарича монада. Това ядро го съхраняваме във всичките три свята. То живее в нас във физическия свят, но то живее в нас и в астралния, и в деваканическият свят. Вътрешното същностно ядро винаги е тук, но постоянно сменя своето облекло. Във физическия свят, в астралния и в деваканическият свят това облекло е различно.

Засега не вземаме предвид смъртта и си представяме човека, облечен във физическия свят в някаква материя. В астралния и деваканическият свят той се изявява в други одежди. Да предположим сега, че човек би бил съзнателен във всички тези три свята, така че да може да възприема неща навсякъде. Без възприемателните органи човек не би успял съзнателно да съществува и във физическия свят. Ако човекът беше еднакво съзнателен във всички тези три свята, нямаше да я има и смъртта, а щеше да има само смяна на декора. Тогава човек просто би преминавал от един свят в друг, запазвайки съзнанието си. Този преход не би се възприемал от него и останалите хора като смърт, а най-много като заминаване. В действителност положението на нещата е такова, че човек постепенно добива непрекъснатост на съзнание в тези три свята. Поначало при прехода от физическия в другите светове той изпитва помра-

чаване на съзнанието. Човек добива ясно съзнание чак когато отново се върне във физическия свят. Съществата, които запазват съзнанието си, не познават смъртта. Да се опитаме сега да се ориентираме как човек е дошъл до днешното си физическо съзнание и как може да добие още някакво съзнание.

Човекът изобщо трябва да се разбира като двойственост, състояща се от монада и нейните облека. Сега се пита: как е възникнало едното и как е възникнало другото? Къде е живял преди астралният човек и къде е живяла монадата? – Двете части на тази двойственост са изминали различни стадии на развитие и едва постепенно са стигнали до това, да се обединят.

При разглеждане на физически-астралното на човека, трябва да се върнем в онова толкова отдалечено време, когато той е съществувал само като астрален праобраз, като някаква астрална форма. Първоначално астралният човек е представлявал образувание, силно различаващо се от днешното астрално тяло; той е бил доста по-всеобемащо същество. Това предишно астрално тяло можем да си представим като част от планетата; Земята е представлявала тогава огромно астрално кълбо, съставено от астралните хора. Всички природни сили и същества, обкръжаващи ни днес, са се намирили тогава вътре в човека; човек е живеел, разтваряйки се в астралното битие. Всички растения, животни и т.н., всички животински инстинкти и страсти са живеели тогава в самия човек. Всичко, което лъвът и всички останали животни имат днес в себе си, тогава е било съдържание на човешкото астрално тяло. Астралното тяло на човека е съдържало вътре в себе си абсолютно всички съществуващи на Земята същества. Астралната Земя е представлявала кълбовидно образувание, подобно на плода на къпината, състоящо се само от астралните човешки тела, обкръжено от духовна атмосфера, в която са живеели деваканическите същества.

Тази атмосфера, която бихме могли да наречем астрален въздух, се е състояла от още по-фина субстанция, от тази на астралните тела на хората. В астралния въздух, съвсем обособено от астралните тела на хората, са живеели духовни

същества, нисши и висши, сред които са били и човешките монади. Такова е било тогавашното състояние на Земята. Вече съществуващите в астралния въздух монади не са можели да се съединят с астралните тела, тъй като последните са били още твърде необуздани. Преди това от тях е трябвало да се отделят инстинктите и страстите. Така, посредством отделяне на определени субстанции и сили, постепенно е възникнало човешкото астрално тяло в своята чиста форма. Самите отделени части оставали като отделни астрални образувания, като същества с още по-плътни астрални тела и с още по-необуздани инстинкти, страсти и импулси.

Така се появили два вида астрални тела: по-малко дивото човешко астрално тяло и още едно, доста по-плътено и необуздало астрално тяло. Трябвало ясно да ги различаваме: човешките астрални тела и всичко останало, живеещо на Земята. Човешкото астрално тяло ставало за сметка на последвалите отделяния все по-фино и благородно, а отделеното се ставало, на свой ред, все по-плътено. От тези отделяния, когато достигнали физическа плътност, възникнали останалите царства: животинското, растителното и минералното. Различните инстинкти и сили, благодарение на процеса на уплътняване, се проявили като различните класове животни.

Така ставало постоянно очистиране на астралното тяло, което предизвикало съответните изменения на Земята. Да предположим, че човек е отделил десет различни форми, които сега го обкръжават. Преди те са били в него самия, а сега са отвън. В очистеното астрално тяло възниква сега огледално отражение на околния свят, на намиращите се отвън форми. Тези отразени образи са новите сили, действащи в човека и преобразуващи астралното му тяло. Например той е отделил от себе си дивотията и необуздаността; сега тази дивост се намира отвън като образ, действайки върху него като формообразуваща сила. Астралното тяло се формира от образите на отделения свят, който преди се е намирал в него самия. Те формират в човека ново тяло. Преди човек е съдържал Макрокосмоса в себе си, след това го

е отделил, а той на свой ред е образувал в него микрокосмоса, който представлява план на Макрокосмоса в самия човек.

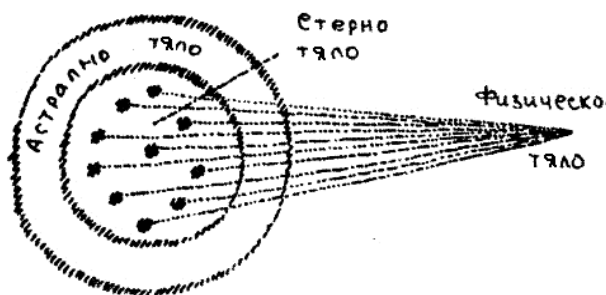
По такъв начин, на определена степен на развитие намираме човека, задължен за своя външен вид на цялото си обкръжение. Действието на отразените образи върху човешкото астралното тяло се е състояло в това, че те са го диференцирали и разделяли. Астралното тяло по такъв начин се разпаднало на части, които отново се обединили в съставен организъм. Единната астрална маса се разчленила на различни органи, сърце и други подобни. В началото всичко е било астрално, а след това се е формирал физическият човек. Благодарение на това човешките форми ставали все по-пригодни да се уплътняват и да стават все по-сложен и многостранен организъм, представляващ отпечатък на цялото обкръжение.

Най-плътното станало физическото тяло, по-малко плътното етерното и най-fino астралното тяло. Всъщност те представлявали отразени образи на околния свят, микрокосмос в Макрокосмоса. Астралното тяло ставало междуременно все по-fino и по-fino, така че към определен момент от земното развитие човекът вече е притежавал доста развито астрално тяло. Благодарение на своето изфинване астралното тяло се приближило до фината астрална материя отвън.

В същото време във висшите области се осъществявали противоположни процеси на развитие. Монадата се спускала от висшите области на Девакана на астрален план като при това се уплътнявала. Тук се срещнали двете части. От една страна, човек се развил до астралното тяло, а от друга страна, насреща му на астралния план се спускала монадата. Това е ставало в лемурийския период. Тогава двете части са могли да се оплодят една друга. В началото монадата се облякла в деваканическа материя, а след това в материята на астралния въздух. Долу към нея се добавила физическата материя, след това етерната, а след това, на свой ред, астралната. Така двете астрални материи се сплели една с друга. Тази, която се спуснала отгоре, съдържала монадата, която лежала в тази астрална материя като в легло.

Така ставало слизането на душите. Но за да стане това, монадата е трябвало да развие в себе си жажда за познаване на долните области. Познаването на долните области става възможно за монадата само в случай, ако тя се инкарнира в човешко тяло и чрез него възприема обкръжаващия свят. Сега човекът станал четиричленен: той имал, първо, физическо тяло, второ, етерно тяло, трето, астрално тяло, и в него, четвърто, аз, монада. След образуването на такова четиричленно тяло монадата получава възможност да възприема обкръжението и по такъв начин възниква общение между монадата и всичко, което съществува в околния свят. Благодарение на това жаждата за познание на монадата донякъде се удовлетворява.

Видяхме, че човешкото тяло е съставно⁸⁴; то е съставено от части, образувани благодарение на това, че след отделянето на всякакви неща, първоначално неразчленената маса на астралното тяло се диференцирала в отделни органи, и в нея възникнали отразени образи на отделеното. Тези образи станали в астралното тяло сили, формиращи етерното тяло; това означава, че посредством тези образи етерното тяло се диференцирало. В това сега вече съставно етерно тяло всяка част, на свой ред, също се уплътнила, в резултат на което възникнали членовете на физическото тяло. Всяко такова физическо ядро, от което по-късно се формират физическите органи, едновременно образува нещо като център в етера.

⁸⁴ Видяхме, че човешкото тяло е съставно – текстът в целия абзац е доста фрагментарен и не може да се счита за напълно автентичен.

Междините между тези центрове са изпълнени с обикновена етерна маса. В нашия пример става дума за тяло, съставено от десет части. Тези десет части се държат заедно, съставлявайки единно тяло, благодарение на родството си; те са отпечатъци на останалата природа и единството им зависи от това, доколко силно те са свързани. Съществува определена степен на родство. Докато тя се запазва, тялото е единно. Когато тази степен на родство намалява, връзката на частите се прекратява; тялото се разпада. Доколкото в продължение на нашето земно развитие сме отделили от себе си различни форми, тези части, намиращи се в етерното тяло, са били свързани една с друга само до определена степен. Човешката природа е своеобразно отражение на отделените същества. Доколкото тези същества имат обособено битие, дотолкова обособени са и частите на физическото тяло. Когато родството на силите отслабне дотолкова, че се прекрати, до този момент сме живи; времето на нашия живот се обуславя от това, доколко добре съжителстват една с друга обкръжаващите ни същности.

Развитието на висшия човек започва с това, че човек работи над своето астрално тяло. Той изработва идеали, ентузиазъм и прочие. Инстинктите биват преодолявани. В момента, когато на мястото на импулсите човек постави идеалите, на мястото на инстинктите, чувството за дълг, а на мястото на страстите ентузиазма, той внася хармония в отношенията между частите на своето астрално тяло. Тази въвеждаща съгласие работа започва с влизането на монадата; при това астралното тяло започва все повече и повече да добива безсмъртие. От този момент астралното тяло не умира напълно, а се увековечава в степента, в която е постигнато съгласието, в която съгласието може да устои пред натиска на разрушителните сили. От момента на влизането на монадата съгласие се постига преди всичко в астралното тяло. Тогава инстинктите започват да се балансират. На мястото на бившия хаос се възцарява хармония и възниква астрално образуване, което живее вечно. За хармония във физическото и етерното тела още и дума не може да става; тя се установява – и

то частично – само в астралното тяло. Тази хармония се запазва за кратко и в другите светове; според степента на установяване все повече и повече на мир и съгласие, се увеличава и времето на пребиваване в Девакана.

Когато след това човек стане чела, той започва да постига съгласие и в етерното тяло. Тогава и етерното тяло започва да става вечно. Мастерът установява хармония и във физическото тяло; затова и то става вечно. Тоест става дума за това, да се приведат в хармония различните тела, състоящи се от отделни враждуващи помежду си части, и да се преобразуват във вечни тела.

Физическото си тяло човек е формирал, като е отделял от себе си различните природни царства, които отново са се отразявали в него. Благодарение на това са възникнали отделните части. Но човекът също и действа; посредством своите постъпки той отново влиза в общение с обкръжаващата среда. Това, което този път отделя от себе си, представлява следствие от дейността му. Сега той проектира в света своите дела и постепенно става тяхно отражение. Монадата е вмъкната в човешкото тяло; тя започва дейност. Делата, внасяни в обкръжаващия свят, са нейни дела и те отново намират отражение в тялото на човека. В степента, в която започне да постига хармония, тя започва да възприема и отраженията на своите собствени дела.

Сега стигаме до точката, където започваме постоянно да създаваме около нас ново царство, царство, образувано от нашите собствени дела. На свой ред, то образува нещо в нас. Както по-рано от отразените образи отделихме изостаналото в развитието си етерно тяло, така сега в монадическото съществуване ние отделяме резултатите от нашите дела. Това наричаме създаване на нашата карма. Благодарение на това можем да увековечим всичко, което го има в монадата. Преди посредством отхвърлянето на всичко, което го е имало там, се е очиствало астралното тяло. Сега човек сякаш от нищото – от нищо в смисъл на отношения – създава ново царство от дела. Това, което по-рано не е имало никакво битие, новото отношение, се

отразява в монадата като нещо, носещо образен характер, и от отразения образ на действието в нея се формира ново вътрешно ядро, отразен образ на кармата. Това същностно ядро в процеса на по-нататъшна работа на монадата става все по-голямо и по-голямо. Да погледнем към монадата след известно време: тя е създала, от една страна, хармония от противоборстващите сили, а от друга страна, от резултатите от делата. Двете страни са се съединили; възникнало е единство.

Да предположим, че човек е отхвърлил земната си дреха и сега остава само монадата. Тя запазва плодовете на своите дела. Въпросът е що за плодове са това. Ако те са такива, че могат да намерят приложение в световите, където сега се намира монадата, тогава човек може да пребивава дълго там; ако ли не, пребиваването е кратко. Тогава монадата отново я завладява жажда (за физическия план) и тя отново е принудена да се облече във физическо тяло.

Човешкият живот е непрекъснато обличане в това, което ни заобикаля: инволюция – еволюция. Ние възприемаме образи и в съответствие с тях формираме нашето тяло. Резултатите от дейността на монадата човек отново ги възприема като карма. Човек все повече и повече ще се превръща в следствие от своята карма. Веданта учи, че различните части на човека се разтварят и разсейват на всички страни; това, което остава, е кармата. Това е вечното, което човек сам е направил от себе си, това, което той самият е възприел като образ от своето обкръжение. Човекът е безсмъртен; той само трябва да поиска да постъпва така, че постъпките му да добият вечно битие. Безсмъртно в нас е това, което сме добили отвън. Нашето създаване е обусловено от света и сега, посредством оплождането с монадата, започваме да формираме в нас огледало на новия свят. Монадата оживява в нас отразени образи. Сега образите могат да ни въздействат отвън и тези въздействия могат по нов начин да се отразяват от нас. Възниква нов вътрешен живот. Със своите дела ние постоянно изменяме нашето обкръжение. Благодарение на това възникват нови отразени образи; сега те се превръщат в карма.

Това е новият живот, израстващ от вътрешното. Излиза, че за да се развием още по-нагоре, започвайки от определена точка, трябва да излезем от самите себе си и безкористно да действаме в обкръжаващия ни свят. Излизането от самите себе си е необходимо за установяване на хармонични отношения в света. Това, на свой ред, обуславя хармонизацията на отразените образи в нас самите. По такъв начин наша задача става хармонизацията на околния свят. Ако се проявяваме в света като разрушители, опустошението ще се отразява в нас самите; хармоничното въздействие ще предизвиква хармонично отражение и в нас.

Последната степен на съвършенство, която трябва да изнесем навън, която трябва да установим около нас, ще вземем със себе си. Затова розенкройцерите са казвали: формирай света така, че в него да има Мъдрост, Красота и Сила, тогава и в нас ще се отразяват Мъдрост, Красота и Сила. Ако отделяш време за това, ти самият ще напуснеш Земята с отразените образи на Мъдростта, Красотата и Силата. Мъдростта е отразеният образ на Манаса; Красотата, Благочестието, Добротата, са отразеният образ на Будхи; Силата е отразеният образ на Атма.

В началото, поддържайки мъдростта, ние формираме около нас царство на Мъдростта. След това във всички области развиваме Красотата. Тогава Мъдростта се проявява външно и това се отразява в нас самите: Будхи. Накрая на цялото физическо битие придаваме: Мъдрост – отвътре, Красота – отвън.

Ако сме в състояние да направим това, ние притежаваме Силата: Атма е силата да се осъществи всичко това реално. Така издигаме в себе си трите царства: Манас, Будхи, Атма.

В своето земно развитие човек ще се придвижи напред не за сметка на празното съзерцание, а по пътя на vyplътяването на Земята на Мъдростта, Красотата и Силата. Посредством работата на нашия висш Аз ние преобразуваме дадените ни от Боговете преходни тела, създавайки си вечни тела. Чела, облагодиродил своето етерно тяло (така, че то да се запази), постепенно се отказва от помощта на махараджите. Мастерът, имащ вечно

физическо тяло, може вече да се откаже от липиките⁸⁵. Той стои над кармата. Ние трябва да разглеждаме това като крачка напред във вътрешния живот. Трябва да търсим път към това, което се намира по-високо, извън пределите на нас самите. Затова трябва да търсим висшата си същност не в самите себе си, а в достигналите висшето индивидуалности.

---

⁸⁵ Липики – наричат се също махараджи: висши духовни същества, свързани със съдбата (кармата) на хората.

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 25 октомври 1905 г.

Да оживим сега в съзнанието си момента от средата на лемурийската раса, когато човекът се е издигнал до духовността. Едва тогава е станало възможно оплождането от духа, от монадата. Постепенно благодарение на отделеното от човека в земния хаос се появили други същества, които започнали да живеят на Земята като събратя на човека. Към това време човекът е формирал физическо, етерно и астрално тяло. Астралното тяло било очистено и по това време станало годно за приемане на Манас, Будхи и Аتما.

На Земята всичко възникнало постепенно; човечеството, още непритежаващо разум и неспособно да говори, възникнало от неопределената земна маса. Сега си задаваме въпроса: как е станало това? Растението например не се появява от нищото. За това трябва в земята да се хвърли семе. Така е било и с човека. Човекът също е израсъл от Земята и за това също е трябвало семе. Подобно същество вече някога е съществувало. Такъв човек, послужил сега за семе, се е появил на древната Луна. Там той преминал в състояние на семе, преминал през пралайя и отново се появил на Земята.

Степените на развитие на Земята са предшествани от три други степени: Сатурн, Слънце и Луна. В първите три земни кръгооборота тези степени в сгъстен вид са били повторени. В продължение на първата земна епоха било повторено битието на Сатурн, в продължение на втората – Слънцето, и през третата – лунното битие. Същинското земно битие се появило едва в четвъртия кръгооборот; тогава се появил и човекът, стоящ сега една степен над тази от древната Луна. На Луната развитието още не било завършено; човек не бил още достатъчно чист за приемане на монадата. Астралното тяло на Луната било твърде необузвано и изпълнено със страсти. На него му предстояло да се очисти на Земята, преди да се окаже в състояние да възпри-

ме по-висшите принципи. Това очистване било завършено към средата на лемурийския период.

Последните хора по време на лунното битие били нашите физически предци. Поначало на Земята те не се развили много. Земните хора от долемурийските времена са били непосредствени потомци на лунните жители. Затова обитателите на Луната ги наричаме също Отци или Питри на земните хора. В началото земните хора не са могли да използват своите предни крайници за работа. Това са били звероподобни същества, отличаващи се с известна красота. Те се състояли от доста по-мек материал, отколкото сегашната физическа материя; той бил доста по-мек от материала, от който се състоят нисшите животни днес. Те били прозрачни и светили с вътрешен огън. Във времената, когато човек е преминавал още по-ранна степен на развитие, те били още по-прекрасни и по-благодарни.

Времето, предшествало лемурийското, се нарича хиперборейско; това е времето на слънчевите, аполонови хора. Те се състояли от още по-благодарна, още по-мека материя. След това, връщайки се още по-назад, откриваме най-първата човешка раса на полярните хора. Последните са живеели тогава в тропически полярен климат и са успели да достигнат определени висоти в своето развитие благодарение на оказаната им помощ: на Земята слезли прекрасните лунни питри. Полярните хора са приличали на четириногите животни, но формата им се запълвала от мека, гъвкава материя, като при медузите, но доста по-топла. На хората с най-изящни форми, с най-благодарни членове се оказвала особена помощ, помощ от страна на същества, достигнали по-рано висша степен, но още свързани със Земята.

Във всички древни езотерични учения Слънцето се е разбирало преди всичко като планета; то станало звезда едва по-късно. Последователността на стадияте, през които е преминала Земята, са следните: Сатурн, Слънце, Луна, Земя. Когато Слънцето е било планета, всичко, което сега го има на Луната и Земята, тогава е било в Слънцето. По-късно Слънцето и Луната се отделили от Земята.

Да се потопим сега в атмосферата на древното Слънце. Всички същества, които сега съществуват на Земята, са живели и тогава. Но тогава те са изглеждали съвсем различно; човек е имал само физическо тяло – доста по-малко плътно, отколкото сега – и етерно тяло. Хората са водели чисто растителен начин на живот. Те живеели в светлината на Слънцето. Тази светлина е стигала до тях от центъра на собствената им планета. Разликата между тях и днешните хора е огромна. Слънчевите хора стоели на главата си и възприемали светлината, идваща отдолу. Всичко, което било свързано с размножението, свободно се развивало на противоположния край. Човекът простирал, така да се каже, своите крака във въздуха. Растенията и досега са останали на този стадий на развитие, потапяйки своите корени в земята и простирайки органите си за размножение, тичинките и плодника, във въздуха: (растението). Този слънчев човек е преминал седем различни степени на развитие. Той е стоял на своята планета така, както днес на Земята стои растението. След това, при третото выплъщение на Земята, той станал лунен човек. Тук той се сгънал: вертикалното се превърнало в хоризонтално (животното). В него се появило нещо като зачатък на гръбнак. Като символ за това е $Tau = T$. На Земята човекът напълно се обърнал, което е символизирано от кръста. Кръстът е символ на развитието от стадия Слънце, през стадия Луна, до Земята. На Земята развитието достига връхната част на кръста и то продължава благодарение на това, че човек нарамва този кръст на гърба си.

Слънчевите хора също достигнали в своето развитие определени висоти. Освен това съществували още и слънчеви адепти, които се придвижили по-далеч, отколкото обикновените слънчеви хора. Те преминали на Луната. Там те също успели да се развият доста по-високо сега вече от лунните хора. Те станали предци на земните хора, но доста по-рано от останалите. Във времето на втората епоха на четвъртия глобус, когато са живели хиперборейците (съществата с меки форми), тези синове на Слънцето успели да се инкарнират и създали особено красива

раса. Това били слънчевите питри. Напълно преобразявайки хиперборейските форми, те си създали тела, способни да запазват вертикално положение още в хиперборейския период; останалите хора не могли да постигнат това тогава. По такъв начин слънчевите Питри станали красивите аполонически хора, способни да запазват вертикално положение още в епохата на втората раса от хиперборейския период.

Тогава всичко това, което по-късно било отхвърлено под формата на Луна и Земя, се намирало вътре в Слънцето. Целият живот и цялата топлина струели от слънчевия център. След това, в следващата манвантара (на древната Луна), станало следното: от тъмнината на пралайя се явява Слънцето. Част от слънчевата материя иска да се отдели и възниква образувание във форма на бисквита.

След това една част се отделя напълно и двете тела се разделят като Слънце и Луна. Слънцето оставило за себе си способността да свети и дава топлина. За Луната останала силата за възпроизводство. Последната е могла да възпроизвежда съществата, живели по-рано на Слънцето; но тези същества е трябвало да получават светлина и топлина от Слънцето. На неосветената Луна е трябвало да стане обръщане на съществата към Слънцето. Затова всички растения на Луната се преобърнали. Животните се преобърнали наполовина, хората също се преобърнали само наполовина. Но хората, за разлика от живот-

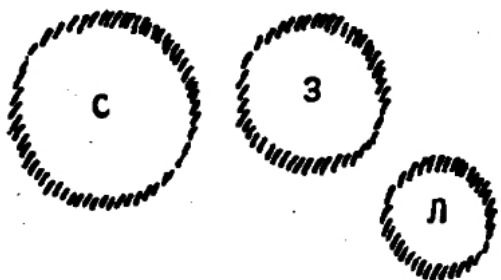
ните, като компенсация получили на Луната астралното тяло, кама, и благодарение на това развили топлина отвътре. Кама по това време била по-скоро сгряваща сила. Затова хората и не се обърнали напълно към Слънцето. Животът съществувал също и в тъмнината. Луната също се въртяла около Слънцето, но не така, както днес Земята се върти около Слънцето. Луната винаги обръщала към Слънцето само едната си страна. Лунният ден е продължавал наполовина на сегашната година. За сметка на това едната страна неимоверно се нагорещявала, а на другата страна, напротив, било необичайно студено.

На древната Луна предците на човека отново преминали определена степен на нормално развитие. Но е имало също и лунни адепти, изпреварващи в своето развитие останалото човечество. Към края на лунното развитие тези питри-същества се оказали вече значително по-развити от останалите, както съвременните адепти сега изпреварват обикновените хора.

Едва сега стигаме до същинското земно развитие. В пралайята след лунното развитие Луната отново се съединява със Слънцето. Така те заедно преминават пралайята. Сега, когато от тъмнината се появява Земята, цялата слънчева маса се съдържа в нея. Това време е началото на първата или полярната раса. Тогава предвид наличието на определени условия, доколкото Слънцето е било още единно със Земята, бившите слънчеви хора са имали възможност да създадат този най-предпочитан пол на синовете на Слънцето.

В хиперборейския период цялото отново се разделя. Една част отново се обособява; Земята се отделя от Слънцето.

Това е моментът на началото на прилагането на Кант-Лапласовата теория. Тогавашното състояние е прамъглявината на Кант-Лаплас. Отстрани тя е изглеждала като пръстените около Сатурн. По това време се образува втората или хиперборейската раса. На Земята постепенно се появяват зародишите на лунните хора и питри с различна степен на съвършенство. Тогава всички те са имали още възможността да се размножават от самите себе си, благодарение на самооплождането.

След това следва второ разделение. Заедно с Луната Земята бива напусната от всичко, което е свързано със силите на самовъзпроизвеждането; така сега имаме три тела: Слънце, Земя и Луна. Способността за самооплождане е загубена; Луната я е взела със себе си. Сега Луната се оказва отвън и имаме същества, които повече не са в състояние да се размножават от самите себе си; сега, в лемурийската епоха, се появяват два пола.

Тези етапи на развитие са могли да се осъществяват само под ръководството на висши същества, на Деви. Само така е възможно да продължи развитието. Целият този процес се е направлявал от божеството, което в юдейската традиция е наречено Яхве, или Йехова. Това е бил лунен Бог. Той в най-възвишеното значение е притежавал силата, която е била развита на Луната, и се е стремил да развива човечеството и по-нататък в този дух. В земния свят Яхве представлява божество, даващо на съществата възможност за физическо размножение. Всичко останало (разумът) не е влизало в намеренията му. Ако човечеството се беше развивало само в рамките на намеренията на Яхве, то все някога би прекратило да се размножава, тъй като би се изчерпала силата за размножаване. Той би се занимавал само с изготвянето на прекрасни форми, а вътрешното, интелектуалното не би го занимавало. Йехова е искал да създаде прекрасна човешка форма, своего рода прекрасна статуя. Според намерението му размножителната сила е трябвало да действа дотогава, докато не се изразходва. Той искал да има планета с прекрасни, но напълно застинали форми. Ако Земята беше продължила да се

развива без да отдели от себе си Луната, тя би се превърнала във вцепенена, замръзнала форма. Йехова би превърнал планетата във вечен паметник на своите намерения за развитието. Това несъмнено би станало, ако на арената не се бяха появили адептите, които преминали етапите на обикновеното лунно развитие доста по-рано. Те се появили по това време. Тези същества още на Луната развили това, което ние развихме чак на Земята: разум и дух. Те взели грижата за човечеството върху себе си и по такъв начин то избегнало участва, която му е била приготвена. В човешкото астрално тяло се запалила нова искра. Те стимулирали тогавашното астрално тяло да преодолее тази възлова точка и да се развие по-нататък. На Яхве не му оставало нищо друго освен да промени начина си на въздействие. Той създал мъжа и жената. Това, което не могъл да помести в себе си единият пол, било разпределено на два.

Сега в развитието на човечеството започват да участват два потока: Яхве и лунните адепти. Лунните адепти били заинтересовани от одухотворяването на човека, а Йехова искал да направи от него прекрасна статуя. Двете сили започнали борба.

По такъв начин се сблъскваме на Земята със силата, която има власт над самовъзпроизвеждането: крияшакти. Днес тази сила присъства на Земята само в най-висшите мистерии. Тогава я е имало във всяка. Благодарение на тази сила човек е можел сам себе си да опложда; след това тя била разделена на две. Във връзка с това на Земята възникнали два пола.

Тази сила за самовъзпроизводство Йехова я е взел от Земята и я пренесъл на Луната. Затова съществува връзка между репродуктивната сила и лунната същност. Сега се получили хора, от една страна, с отслабена репродуктивна сила, от друга страна, неспособни още да се одухотворят. Тези хора са били предшествениците на днешното човечество. Към тях тогава пристъпили лунните адепти и казали: вие не трябва да следвате Йехова, той няма да ви допусне до знанието, а вие трябва да търсите знания. – Това е змията. Змията се обръща към жената, доколкото тя притежава силата да се размножава от самата себе

си. Тогава Йехова казва: сега човекът стана като нас – и донася в света смърт и всичко, което е свързано с нея.

Лунните адепти се наричат „Луцифер“; те са дарителите на това, което се разбира под човешки интелект. Те са дали това на астралното и физическото тяло на човека, иначе монадата е нямало да може да влезе в тях, а Земята би станала планетен паметник на Йехова Велики. Благодарение на намесата на луциферическия принцип човешката духовност и самостоятелност са били спасени. За да не се одухотвори човек напълно, на Йехова му се наложило да разполови самовъзпроизвеждащата сила. Но това, което също би било изгубено, ако Йехова действаше сам, отново ще се появи в периода на шестата коренна раса; човек тогава дотолкова ще се одухотвори, че отново ще овладее крияшакти, творческата репродуктивна сила. Той отново ще бъде способен да възпроизвежда себеподобни. Така от човечество е била отстранена огромна опасност.

Чрез силата на Йехова човек носи в себе си възможността да застине. Разглеждайки трите долни тела, откриваме в тях зародиш за връщане към физическото състояние на Земята. За трите висши части: Аتما, Будхи и Манас – човек е задължен на вмешателството на змията. Благодарение на нея той получил нов живот и сила да продължи развитието на земната планета. Силата за размножение обаче била еднopolова и чрез това в света влезли смъртта и раждането; преди не е имало нито раждане, нито смърт.

Ако човек обработи физическото тяло с дух, той ще преодолее смъртта. Единичните сили се изчерпват, приемайки вид на отделни форми. Силата влиза във формата, става все по-плътна и по-плътна и затова животът на лемурийската раса е трябвало да получи нов тласък, който е бил даден с обръщането на земното кълбо. Земната ос постепенно се обърнала. Преди тропическият климат е царял на Северния полюс, а сега, благодарение на обръщането на земната ос, той се установил в средата. Това обръщане станало сравнително бързо, но все пак в продължение вероятно на четири милиона години. Ле-

мурийският период е бил преди около двадесет и два милиона години⁸⁶. За обръщането на земната ос на лунните питри са били нужни четири милиона години. Интелектът на лунните питри още тогава е бил развит доста по-силно, отколкото при сегашния човек.

И така, от еднополовите човеци тогава се развили двуполови. Сред еднополовите хора на първо време се срещали както силно изостанали индивиди, така и доста напреднали. Само малцина от тях представлявали подходящо място за живеене на спускащите се монади. След това хората били разделени на два пола. Животните преминали в състояние на двуполовост още по-рано. Тоест тогава, наред с хората, на Земята живеели самци и самки от животните. Това са били много необикновени животни, способни да живеят в тези земни условия, които всъщност съществено са се различавали от сегашните. Освен всичко останало те са могли например да летят. Те са носили в себе си предвестника на това, което хората днес имат. Езотеричните религии, използвайки символи на определени животни, наричали хората, способни на самовъзпроизводство, Телци. Телецът е символ на плодородието; до него е бил Лъвът, символ на мъжеството, а още по-рано Орелът. Във виденията на Езекиил⁸⁷, от гледна точка на миналите времена, животните са имали крила, защото са могли да се издигат над Земята. Едва по-късно се появил човекът.

По такъв начин имаме хора от два пола, а редом с тях двуполови животни, мъжки и женски. Благодарение на лунните Питри хората се оказали достатъчно зрели, за да могат да приемат монадите. Но това са успели да осъществят само много високоразвитите екземпляри, развили след това най-благородната човешка форма; сега те е трябвало само да се предпазват от общуване с останалите, за да не загубят своята благородна форма. Едва тогава тялото започнало да се формира в съответствие с монадата. По-малко развитите форми не се харесвали

⁸⁶ Виж бележка 74.

⁸⁷ виденията на Езекиил – Езекиил гл. 1.

на монадите; затова на такива по-несъвършени човешки тела те давали само част от своите духовни сили, а в останалите – под формата на трета вълна – те изобщо отказвали да се инкарнират. По такъв начин имало доста слабо оплодени от духа човешки тела, а също и такива, които изобщо останали бездуховни.

Така в средата на лемурийския период се появяват първите „синове на Огнената мъгла“; те се инкарнирали в огнения елемент, обкръжаващ тогава Земята. Синовете на Огнената мъгла били първите архати. След това възникнали два други вида⁸⁸. Получилите само малка искра в първата лемурийска раса са били слабо пригодни за формиране на култура и скоро деградирали. Тези, които изобщо нищо не получили, напротив, започнали да изразяват низшата си природа с особена активност. Те се смесили с животните. От тях се образували последните лемурийски раси. Дивите животински инстинкти са живеели в диви звероподобни човешки форми. Те способствали за влошаването на цялата човешка субстанция.

Ако тогава всички хора бяха оплодени от монадите, целият човешки род би станал доста по-добър. Първоначалното зло възникнало поради това, че някои монади се отклонили от инкарнация. Оттук – посредством смесване – станало всеобщото влошаване. По такъв начин физическият човек станал значително по-лош. Това е било време, когато човешкият род е претърпял своего рода деградация. Едва в атлантския период монадите се разкаляли за предишния уклон и се вселили във всички хора. Като следствие възникнали различните атлантски раси.

Да се спрем на този междинен период от време, когато на Земята е настъпило своеобразно влошаване. Общото влошаване на расите предизвикало влошаване и на самата Земя. Това представлява похватата на пракармата. По това време са заложени нейните причини. Всичко следващо се явява следствие

---

⁸⁸ първите архати. След това възникнали два други вида – тук записките са непълни, но вероятно става дума за пояснение към VII Дзян строфи в том 2 на „Тайната доктрина“ на Блаватска.

от пракармата; защото ако всички монади бяха се вмъкнали в човешките форми в точното време, хората, както и животните, биха били наистина защитени от заблуди, но тогава те не биха успели да развият и свободата. Първобитните архати не са могли да грешат, те са били ангели в човешки облик. По-нататък, причина за това, че някои монади не са бързали да се възплътят, е било влиянието на лунните адепти. Благодарение на това в света е влязъл принципът на аскетизма, нежеланието да се живее на Земята. Тогава е възникнало и това несъответствие между по-висшата и по-нисшата природа. Човекът станал несигурен; сега, за да намери мястото си в света, той е трябвало да действа по пътя на пробите и грешките. Както има пракарма, така се появи и по-нататъшната карма. Поради това той е подложен на заблуди.

Намерението е било хората да получат знания. Това е можело да стане само чрез пракармата. Луциферическият принцип, лунните адепти искали човекът да става колкото се може по-свободен и самостоятелен. Това се изразило в легендата за Прометей⁸⁹: Зевс не искал хората да получат огъня; Прометей дал на хората огъня, т.е. способността да се развиват все по-високо и по-високо. Но с това той обрекъл човека на страдание. Сега той трябва да чака дотогава, докато не се яви Слънчевият герой, докато принципът на Слънчевия герой не придаде на човека от шестата раса способност да се развива по-нататък без луциферическото познание. Този, който достигне степената на съвършенство на Прометей, се явява Слънчев герой.

Така получихме двоякия човек: единият, подвластен на принципа на Йехова за усъвършенстването на физическата Земя, и другият, духовният човек, стремящ се към по-висше развитие. Йехова и Луцифер се намират в състояние на постоянна борба. Луцифер се стреми да развие всичко към познанието, към светлината. Това луциферическо начало човек може да доведе

---

⁸⁹ легендата за Прометей – виж лекцията в Берлин от 07.10.1904 г. „Легендата за Прометей“ в GA 92, „Гръцката и германската митология в светлината на езотеризма“.

до поредната степен на зрелост в Девакана. Колкото по-дълго той се намира в Девакана, толкова повече може да го развие. За пълното развитие на този принцип човек трябва да премине през множество инкарнации.

По такъв начин в света съществуват луциферическият принцип и принципът на Йехова. Ако действаше само принципът на Йехова, човек би бил привързан към Земята. Ако от Земята напълно изчезнеше учението за прераждането и кармата, всички монади биха били отвоювани за Йехова и физическият човек би бил предаден на Земята, на вкаменената планета. Учението за прераждането и кармата води човека към одухотворяване. Затова християнството съвсем оправдано е отишло на компромис, като за определено време е премълчавало за прераждането и кармата и е подчертавало значимостта на конкретния земен живот, за да може човек да развие любов към Земята и да узрее за новото християнство, съдържащо вече в себе си учението за прераждането и кармата, което ще спаси Земята и ще пренесе целия земен опит в Девакана. По такъв начин тези два принципа се борят днес и в самото християнство; има християнство, което съдържа учението за прераждането и кармата, и християнство без него. С учение от първия вид хората биха приели всичко това, което може да дойде чрез луциферическото влияние. В този случай хората фактически биха изпаднали от реинкарнационната верига и биха обърнали гръб на Земята, ставайки паднали ангели. Тогава Земята би загинала. Ако Йехова удържи победата, Земята би се превърнала в своего рода Луна, във вцепенено тяло. Възможността за необходимото одухотворяване би била изпусната. Битката в Бхагавад Гита⁹⁰ е битка между Йехова и Луцифер и техните войнства.

Днес още е възможна победата за такова християнство, в което отсъства учението за реинкарнацията и кармата. В такъв случай Земята би била изгубена за луциферическото начало.

---

⁹⁰ През 1912-1913 г. Щайнер дава две серии от лекции за Бхагавад Гита: GA 142, „Бхагавад Гита и Посланията на апостол Павел“, и GA 146, „Окултни основи на Бхагавад Гита“.

Но Земята като цяло още представлява бойно поле за тези два принципа. Принципът, водещ Земята към духовността, е Луцифер. Но за да се живее съобразно този принцип, първо трябва да се развие любов към Земята, трябва да се спуснем на Земята. Луцифер е князът, управляващ в царството на науката и изкуството. Но той не може напълно да слезе на Земята, силите не му достигат. Само Луцифер не би успял да вдигне нагоре всичко, което съществува на Земята. За това са нужни силите вече не на лунния адепт, а на Слънчевия герой, който приема живот, изразяващ се не само в науката и изкуството, но и в човешката сплотеност. Луцифер е бил представян в облика на крилат дракон; на Езекиил той се явява като крилат бик.

И такъв Слънчев герой, подобен на този, който се е явявал в хиперборейския период и който се е представял на Езекиил като крилат лъв, дойде. Този герой, който даде втори импулс, е Христос, Лъвът на юдейския род. Представителят на Орела ще дойде по-късно; той ще представи принципа на Отец. Христос е Слънчевият герой, природата на Лъва, Слънчев Питрис.

Трети е онзи адепт, който е бил адепт още на Сатурн. Сега той още не може да се въплъщава на Земята. Само когато човек не само развие своята висша природа, но и напълно се откаже от нисшата, проявявайки се като творец, ще може да се инкарнира висшият адепт, адептът на Сатурн, принципът на Отец – скритият Бог.

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 26 октомври 1905 г.

В настояще време се намираме в петата подраса на петата коренна раса. Тази пета коренна раса обикновено се нарича арийска; тя обхваща различни подраси, сред които първа се проявява древноиндийската, разполагаща се на територията на Южна Азия. Много преди появата на Ведите там вече е обитавал много древен южноазиатски народ. Това, което намираме във Ведите⁹¹, е само слаб отглас на провъзгласеното като най-дълбока религиозна мъдрост от древните Риши. След това в предна Азия откриваме древноперсийската раса, получила религиозното си учение и култура от Заратустра⁹². Неин отглас се явява късната азиатска култура на Заратустра. Като трета подраса откриваме египетско-халдео-вавилонско-асирийските народи, от които постепенно се развила семитско-еврейската култура. След това следва четвъртата подраса, гръко-латинската култура на Южна Европа, чак до появата в Северна, Източна и Западна Европа на германските народи. Още две подраси ще се появят по-късно. Седем подраси образуват една коренна раса.

Предходната коренна раса е населявала Атлантида, тази

---

⁹¹ Това, което намираме във Ведите, Веда или свещеното познание, е името, дадено на всички най-стари хиндуистки религиозни текстове, написани на санскрит, на които се приписва неземеен произход. Това е изчерпателна литература, която дълго време е предавана само устно. Ведическите текстове са четири: Риг Веда, Сама Веда, Яджур Веда и Атхарва Веда. Всяка Веда съдържа: Самхита – химни и молитви; Брахмана – трактат с правилата за жертвоприношенията и ритуалите; Араняка – обяснения на ритуалите; Упанишади – текстове, разкриващи знанието за Абсолютната Истина.

⁹² култура от Заратустра – това се отнася за истинския или първия Заратустра. В публична лекция на тема „Заратустра“ в Берлин на 19.01.1911 г. в GA 60, „Отговори на Духовната наука върху големите въпроси на битието“, Щайнер казва: „Гръцките историци многократно посочват, че Заратустра трябва да бъде преместен далеч отвъд Троянската война, преди около 5-6 хиляди години“.

част на Земята, която по-късно е била потопена от водите на Атлантическия океан. Към нея принадлежат следните седем подраси: първата рмоахили, втората главатли, третата толтеки, четвъртата пратуранци, петата прасемити, шестата акадийци и седмата монголи.

Връщайки се още по-назад, се оказваме на лемурийския континент, разполагал се между Африка, Азия и Австралия. Условието тогава са били съвсем различни. Преди Лемурия е била втората, хипербореиската, а още по-рано първата, полярната коренна раса. Така след нашата пета ще последват още две подраси и две коренни раси.

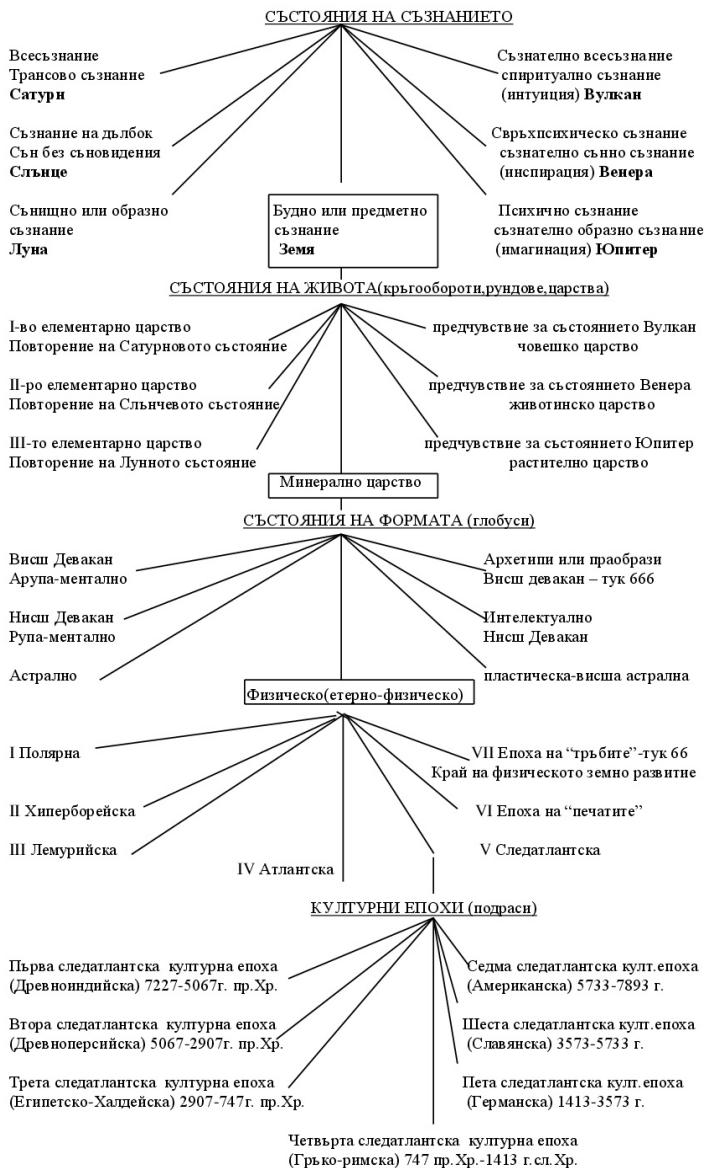
Според връщането ни назад в миналото, намираме човека, състоящ се от все по-фина и по-фина материя. В началото на своето развитие Земята се е състояла от най-фина етерна материя; от тази материя са се състояли тогава и всички населяващи Земята същества. От тази материя ще се състои Земята и в края на своето развитие. Един такъв период, през който преминава Земята, изменяйки своето състояние от най-фина етерна материя през уплътнение отново към фино физическо-етерно състояние, се нарича глобус. По такъв начин физическият глобус се образува от още по-фино състояние, отколкото най-финия физически етер. Етерното възниква от астралното и се връща в астралното.

Всички същества от предходния глобус са се намирали в астрално състояние. В настояще време този астрален глобус не се рее някъде в небесата, а съществува в уплътнено състояние; той се е уплътнил, както са се уплътнили живеещите на него същества. Този глобус е самата Земя. Преходът от астрален глобус към физически представлява изменение на състоянието. На астралния глобус е преминавало развитие, включващо в себе си също седем следващи едно след друго състояния. В теософската литература тези състояния е прието да се наричат раси; по такъв начин са съществували седем астрални раси. Но и самият астрален глобус не е възникнал изведнъж, а благодарение на постепенното уплътняване до астралната материя на предходния глобус. Последният е бил още по-фин – от

материята, която днес образува нашите мисли. Тази материя затова се нарича ментална, а самият глобус – ментален. Там, на менталния глобус, заедно с всичко, което се отнася към него, са се сменили една след друга седем ментални човешки раси. Менталният глобус е предшестван от още по-fino състояние, арупа-ментален глобус: „арупа“ – доколкото още са отсъствали форми, а всички е било само набелязано. Наричат се глобуси, но по същество това са сменящи се една с друга форми на Земята. Всичко имаме седем глобуса или състояния на формата:

(За пригледност на описанието вмъквам тук схема, която не е поместена в оригиналното издание на книгата – Е.М.)

Да проследим сега земното развитие чак до завършването му. След четирите гореописани състояния тя отново ще премине отначало в етерно, а след това в астрално състояние. На предходната астрална Земя всички същества са били още неопределени същества, форми, които са били създадени от външни сили. Когато човек отново се окаже на астралната Земя, той ще бъде в състояние сам да си задава формата. На предходната астрална Земя човешката форма се е създавала от Йехова и неговото войнство. На пластично-астралната Земя човек ще се формира от своята собствена вътрешна сила, затова тя и се нарича „пластична“, и това се отнася към следващите рупа- и арупа-глобуси. Човек трябва напълно да се изфини до състояние, което може да се сравни със зародиша, със състоянието на семето, съдържащо в себе си всичко това, което той е възприел. Всичко преживяно тогава ще бъде концентрирано в него като в точка, във вид на сила. Човешките семена, съществували на първия глобус, още не са съдържаели в себе си това. На последния глобус те ще съдържат в себе си всичко, което са научили на всички предходни глобуси.

Между отделните материални степени на тези глобуси няма постепенни разлики, а става доста рязък преход. Както солта се разтваря във вода, а след това отново кристализира, така и глобусът преминава в някакво състояние на сън (праляй), от което след това излиза следващият глобус. В междинния период между двете будни състояния глобусът преминава през състояние на кратък сън. Ако човек е достигнал вече последната, седма степен, тя преминава в състояние на сън, което трае по-дълго. Обогалявайки се, тя може да се впусне отново на път, вече на по-висока степен. Но за това трябва продължително време да прекара в праляй. Такова продължително пребиваване в праляй не е еднообразно, а даже доста диференцирано състояние.

Ако човек се е придвижил в своето окултно развитие дотолкова, че е способен да запазва съзнание в дълбокия сън без сънища, той е развил деваканическо съзнание. Това му дава възможност да проследи своя живот в междинния период между

смъртта и новото раждане. Нивото на такова съзнание може и още да се повиши. Тогава човек ще може да наблюдава ставащото между два глобуса. Като трета степен на повишаване на съзнанието човек ще достигне способност да наблюдава това, което става между два кръгооборота. Тоест това трето състояние съответства на съзнанието между два кръгооборота. Да си способен да наблюдаваш ставащото между два живота – това е първата степен на повишено съзнание; между два глобуса – втората, и между двата кръгооборота – третата. Съзнателният сън, даващ възможност за това, представлява съвсем различен вид сън от обикновения.

Сега се намираме в четвъртия земен кръгооборот; той е предшестван от три други. Докато са се появили зачатъците на сегашния човек, той е бил на Земята в такова зачатъчно състояние вече три пъти; по един път във всеки кръгооборот. Всеки кръгооборот съдържа седем степени на развитие, състояния, които се наричат глобуси, а всеки глобус, на свой ред, се състои от седем раси. Седем такива кръгооборота или рунда съставляват живота на планетата. Първият кръгооборот е започнал с арупа-състояние и се е уплътнил до Земята. Земята е съществувала физически вече четири пъти. На нея ѝ предстои да преживее още три такива периода. Всяко такова уплътнение с последващо разтваряне се отнася към един кръгооборот. Седем такива кръгооборота се наричат планетарна система.

В началото на първия земен кръгооборот в зачатъчно състояние е присъствало всичко това, което е било достигнато в процеса на лунното развитие. Последният лунен и първият земен кръгооборот ги е разделяло доста продължително състояние на пралайя. Предшественици на хората са били лунните хора, намиращи се на междинната степен между сегашния човек и животните; те са притежавали по-нисша природа. Сегашните животни представляват някакво подобие на падналия надолу лунен човек, а съвременният човек – на облагородения лунен човек. Лунните растения също силно са се различавали от земните. Растителното царство тогава е стояло между сегашните

минерално и растително царства, като торфените блатата представляват днес наполовина минерално, наполовина растително образуване. По същество Луната е била едно огромно растение. Почвата ѝ се е състояла от редица преплетени едно с друго растения. Тогава камъни още не е имало. Едва на Земята това растениеподобно минерално царство се уплътнило до състоянието на сегашните минерали. Съвременните кварц, малахит и прочие минерали са уплътнени лунни растения; доломитните маси първоначално са възникнали от растенията. Така Луната е представлявала нещо средно между днешните минерали и растенията. В царството на Луната са пускали своите корени особени растения, които се нуждаели от лунната почва. Такива растения, които не са намерили за себе си подходяща почва на Земята, са станали паразити, които растат на други растения, като имела например. Те растат върху други растения така, както са расли растенията на Луната, тоест върху наполовина растителна основа. Локи, лунният Бог, убива Балдур с имел, лунното растение. И така, на Луната откриваме: едно царство между минералното царство и растителното царство, едно царство между растителното царство и животинското царство, и едно царство между животинското царство и човешкото царство.

Те са били семената, преминали на Земята.

В продължение на първия земен кръгооборот постепенно се отделило царството на човека. Човекът станал по-човечен, животното – по-звероподобно. В първия земен кръгооборот външното тяло на човека започнало да става по-човешко. Във втория кръгооборот се отделило животинското царство, в третия растителното, в четвъртия минералното. След това човек направил нов скок. Първите три кръгооборота представлявали повторение на минали състояния и подготвяне на минералното царство, в четвъртия кръгооборот да може да приеме в себе си нещо ново. Сега човекът преработва минералното царство. Ако той и в бъдеще продължи да преработва минералното царство в продукт на своята дейност, ще дойде време, когато няма да остане и трошица, която да не е обработена от човека. Тогава

всичко накуп ще може да премине в чисто астрална форма.

Това е освобождаването на царството. В четвъртия кръгооборот човек освобождава минералното царство с това, че му придава вид на произведение на изкуството. Всичко това преминава през пралайя и става растителен свят; няма да има повече минерално царство, цялата Земя ще стане растение. При това човекът се издига една степен по-високо, а с него и всичко останало; например Кьолнската катедрала ще се издигне в петия кръгооборот като растение.

Формирайки минералното царство, човек не работи напразно. По-късно от това, което ще стане почва, ще се надигнат като растителен свят различни машини, Кьолнската катедрала и прочие. В атмосферата на петия кръгооборот в живите облакоподобни образувания ще открием и всичко това, което е нарисувано днес от художниците. Тук имаме работа с някакво повторение на по-висока степен, когато цялата ни работа в минералния свят израства около нас като растения.

В петия кръгооборот ще освободим растителния свят, в шестия животинския, а в седмия човечеството. Тогава човек ще стане достатъчно зрял за появата си на нова планета. За да може да се развие до това състояние, е трябвало другите царства да бъдат някак избутани на по-ниски нива, а след това отново да бъдат освободени. След края на седмия кръгооборот и преминаването на пралайя човек ще премине на друга планета.

Седем кръгооборотата по седем глобуса, всеки от които на свой ред съдържа седем раси, като цяло правят 343 състояния на Земята. Цялото земно развитие има за цел да образува в човека будно дневно съзнание, докато цел на лунното развитие е било образуването на образно съзнание. Те са били предшествани от състоянието на дълбок сън без сънища на Слънцето; по това време човекът е бил още спящо растение. Още по-ранното състояние, състоянието на дълбок транс, настъпващо в някои патологични случаи и днес, е съществувало на Сатурн. По такъв начин смисълът на развитието на отделните планети се е състоял във формирането на определени, следващи едно след

друго състояния на съзнание:

1. Сатурн Съзнание на дълбок транс
2. Слънце Съзнание на дълбок сън без сънища
3. Луна Сънищно, или образно съзнание
4. Земя Будно, или предметно съзнание
5. Юпитер Физическо, или образно-съзнателно съзнание
6. Венера Свръхфизическо, или жизне-съзнателно съзнание
7. Вулкан Спиритуално, или самосъзнателно съзнание

Както сега човешките отношения се градят на природна основа, така по-късно те ще се градят на морална основа. Те ще се делят на кармични степени, на седем морални степени (етични категории на човечеството). Разделянето на касти е било изпреварващо това по-късно разделяне. Благодарение на него е трябвало да се обозначат кармическите категории.

ДВАДЕСЕТ И ПЕТА ЛЕКЦИЯ⁹³

Берлин, 27 октомври 1905 г.

Ако разгледаме една след друга следващите планети, всяка такава планета, представляваща определено състояние или степен на развитие, съдържа в себе си седем кръгооборота, седем по седем глобуса, и седем по седем по седем раси. Всяка планета служи, за да преведе през всички стадии определено състояние на съзнанието. В различните езотерични религии тези стадии се наричат различно. В християнската езотерика те се наричат:

Състояние на съзнанието	Сила
Кръгооборот	Царство, Мъдрост
Глобус	Великолепие, Слава

Говорейки за Сила в християнската езотерика, имаме предвид преминаване през определено състояние на съзнание. Преминаването на кръгооборот се явява преминаване на Царство. В следващите един след друг кръгообороти човек преминава: първо елементарно царство, второ елементарно царство, трето елементарно царство, минерално царство, растително царство, животинско царство, човешко царство. Преминаването през седем състояния на формата или глобуси се нарича Великолепие или Слава. Слава означава „това, което свети навън“, което приема определен вид, определена форма. В края на „Отче наш“ ни се дава: „Защото Твое е царството, и силата, и славата“, като някакъв поглед към мировото сътворение. Когато това отново се окаже в съзнанието, отново ще стане възможно познаването на Бога.

(От истинското познание за Бога) преди всичко са отпад-

---

⁹³ За тази лекция липсват бележки от Мария Щайнер. Текстът на втората половина на лекцията е доста фрагментарен, особено за трите царства. За подробности виж лекцията от 04.12.1907 г. в GA 98, „Природа и Дух: техните действия в нашия видим свят“.

нали екзотеричните религии. Те са станали носители на егоизма, доколкото не са мислели за света като цяло, за Силата, Царството и Славата. Когато тези думи отново оживеят в съзнанието, когато те отново придобият смисъл, тогава религиите отново ще станат това, което трябва да бъдат.

Смисълът на живота на Сатурн се е заключавал в това, да развие в човека състоянието на най-дълбок транс; сега това състояние е повече от непознато за човека. Известен ни е само дълбокият сън без сънища като при растенията, и сънят със сънища – образното съзнание, което е било на Луната. Причината, поради която човек вече не изпитва състояние на дълбок транс, е следната: когато той спи, астралното тяло напуска физическото и етерно тяло, които остават да лежат в кревата. Ако по време на сън човек можеше да вземе със себе си и етерното тяло, както може да прави това чела, физическото тяло би останало само; тогава то би имало сумрачно съзнание. По ненормален начин това става с медиумите; тогава се наблюдават удивителни неща. Такива хора рисуват странни космически образи. Така например една девойка, изпивайки чаша портвайн, изпаднала в транс и в това състояние нарисувала своеобразни фигури, в които в карикатурен вид е можело да бъде различена нашата мирова система; даже наименованията са били съзвучни на нашите. Медиумите имат своите видения благодарение на това, че те са в състояние да извлекат своето етерно тяло от спящото физическо тяло и след това съзнателно да наблюдават в това спящо физическо тяло. Те могат даже да се ползват от физическото тяло – и тогава по забележителен начин физическото тяло става ясновиждащо. За разлика от несъзнателното изпълнение на това от медиума, чела го извършва напълно съзнателно. Посредством такова ясновиждащо съзнание е била открита нашата планетна система. Всички тези състояния, в които могат да се вкарват чела и адептите, не са нищо друго освен съзнание чрез физическото тяло; те правят всичко това при пълно съзнание.

На Венера пълното съзнание ще се развие в етерното тяло. По време на сън човек ще осъзнава в него другата страна на

света. На Вулкан духът се освобождава напълно; той ще може тогава да подбере със себе си и етерното тяло. Това състояние ще направи човека способен за точно познание на целия свят.

Различаваме:

на Сатурн	трансово съзнание
на Слънцето	сън без сънища
на Луната	образно съзнание
на Земята	будно съзнание
на Юпитер	астрално съзнание, разширено
на Венера	етерно съзнание, още по-разширено
на Вулкан	съзнателно всесъзнание

Всяко такова състояние на съзнание трябва да бъде преведено през всички царства, тоест развито в резултат на преминаване през седем кръгооборота или царства, и във всеки кръгооборот през седем глобуса. По-малките сили получават своето развитие в така наречените раси. Така постепенно, отвътре, творението получава развитие в съответствие със своите заложи.

Днес най-добре от всичко човек познава минералното царство, доколкото той живее в него. Всичко, което става в по-висшите царства, съвременният разум не го разбира. Това е била необходима фаза на развитието. Но днес човек вече не може да се задоволява просто с науката. Всичко се намира в непрекъснато развитие.

Разглеждайки минералното царство, имаме пред себе си ограничено пространство, ограничена форма. От минералното царство като такова изобщо нищо не виждаме, виждаме само отразена светлина. Лъчите на Слънцето се отразяват в тези форми. Когато някой бие камбаната, чуваме звук; движението на камбаната влиза в нашите уши. Всичко, което възприемаме в света от минералното царство, се явява като някакво единство, приело вид на някаква пространствена форма. Ако ѝ отнемем цвета, звученето, вкуса, нищо няма да остане. Ние познаваме

само това, което е обединено. Минералното царство става минерално царство благодарение на това, че в тези форми се проявяват светлина и звук. Да си представим свят, в който през пространството струят само несвързани с определени форми качества на възприятията. Да си представим цветни облачни образувания, звуци, всички наши сетивни възприятия, които изпълват пространството, без някаква обединяваща ги форма: тогава ще получим третото елементарно царство; това са пронизващите пространството елементи на светлината и огъня. В астралното царство самият човек представлява някакъв разноцветен облак.

Да се придвижим сега малко по-нататък. Ако погледнем някаква мисловна форма, тя също ще ни се яви във вид на такъв разноцветен облак, някакво движение, вибриращо само в себе си. Ако поискаме да създадем някаква мисъл, трябва да впишем в астралното пространство съответна фигура. Това обяснява действието на маговете; те вписват в пространството форми и ги обкръжават след това (с астрална материя). След това насочват астралната материя по фигурата. Третото елементарно царство не е безпорядъчно; то представлява някакво кръжено по такива кръстосващи се линии, определен израз на изящни форми, имащи силата да светят в самите себе си. Те са подобни на светещи тела, които кръжат в пространството, излъчвайки вътрешна светлина.

Звуците пронизващи пространството, се организират съгласно числа. Особено внимание се обръща на това, нещата от самото начало да се разполагат по определен начин, да стоят едно спрямо друго в определени отношения. Една фигура може да действа на друга или така, че съвсем да не ѝ пречи, или така, че да я води до унищожение. Това се нарича мярка за нещата. Всички е било подредено съгласно мярката, числото и формата. Ако си представим света без сетивните качества, а изпълнен само с такива мисловни фигури, тогава пред нас е второто елементарно царство. То стои в основата на третото. Там имаме само форми, изтъкани от мисли, мисли от мировия етер.

Първото елементарно царство е трудно да се опише. Да предположим, че докосваме мислите за такава фигура, като например спиралата, а след това мислите за лемниската. С това се вкарваме в намерение, в това, което предшества възникването на формата, тоест поставяме се в положение на намерение първо за спирала, а след това за лемниската. Сега да си представим света, който е изпълнен с такива зародишни мисли. Този свят, лишен от форми, е първото елементарно царство.

Четвъртото елементарно царство представлява минералния свят; той отразява това, което получава отвън. Растителният свят не само отразява сетивните качества, но ги отразява вече вътрешно оживени. Той отразява формите. Второто елементарно царство се явява формиращо третото елементарно царство. Минералното царство се е уплътнило от качествата на третото елементарно царство. Растението отразява формата на второто елементарно царство, тоест развива тази форма от самото себе си. Животинското царство отразява и намеренията, намиращи се в първото елементарно царство.

В първия кръгооборот човек е бил в първото елементарно царство. Ставайки тогава физически, той се е намирал в първия кръгооборот и в първото елементарно царство на физическото състояние на формата. Във физическото състояние на първото елементарно царство на първия кръгооборот зародишите на мислите станали физически. Земята тогава е представлявала чисто физическо кълбо, толкова малко, че не бихме могли даже да го видим; тя е била изключително силова точка. Тази силова точка постепенно се уплътнявала; тогава още не е можело да бъде различена. Но физически това кондензирано елементарно царство вече е съществувало. Ако си представим човека като същество от чисто мисловна субстанция, през такова същество спокойно може да се премине, независимо дали го виждаме или не. Когато човек е станал физически, през него вече е станало невъзможно да се премине, също независимо от това, дали го виждаме или не. След това физическите силови точки отново станали астрални и преминали в следващия кръгооборот.

Във втория кръгооборот Земята се е състояла от голи форми. Светът е представлявал много красива топкиобразна форма, в която типова вече присъствали всички тези форми, които се появили по-късно. Това е бил пророчески облик на всичко това, което се е появило в другите царства. На Земята имало образци на цветовете и формите на сегашните хора. На следващата планета ще се появят образци на цветовете и формите на бъдещите хора.

В петия, пластично-астрален кръгооборот човек няма да се нуждае от ръце. Ръката ще му е необходима само като орган за възприемане, доколкото всичко ще стане единно растение. Растителен продукт тогава ще бъде и всяко отделяне. По такъв начин всички неща, излизаци от човека, тогава ще станат растителни същества. Тогава ще живеем в растителното царство.

В шестия кръгооборот ще живеем в животинското царство. Тогава всички, излизащо от човека, изливащо се от него, ще представлява жив продукт, живо същество, способно да чувства. Всяко слово ще бъде живо същество; то ще бъде подобно на птица, която човек пуска в света.

В седмия кръгооборот човек ще твори сам себе си. Той ще бъде в състояние да се удвоява и размножава. В седмия кръгооборот всички ще достигнат степен на развитие, на която днес стоят Мастерите. Тогава нашият Аз ще бъде носител на целия земен опит. Той се концентрира преди всичко в Ложата на Мастерите. Висшият Аз тогава се концентрира, ще се атомизира и ще образува атомите на Юпитер.

Бялата Ложа е замислена като някакво единство, като всеобхватен Аз. Всички човешки Азове, всякакви обособености се сливат в единно всесъзнание; всичко големи, открити един за друг кръгове, всеки от които притежава особен цвят, се обединяват в един общ кръг. Ако си представим всички тези разноцветни кълба едно в друго, ще възникне нов цвят. В него се съдържат всички Азове, но като единство. Концентрирани в точка, тези големи кръгове образуват атом. Последният се размножава сам от себе си. В резултат възникват атоми, от които

се формира Юпитер⁹⁴. Лунните адепти са създали атомите на съвременната Земя. Който желае да изучава плана на ложата на лунните адепти, може да изучава атома.

Обобщение:

Всяко царство трябва да премине седем форми:

1. Арупа	Предпоставка за формата
2. Рупа	Форма
3. Астрално	Проблясващо, явяващо се от вътрешното
4. Физическо	Непрозрачно в пространството
5. Пластично	Формиращо само себе си
6. Интелектуално	
7. Архетипно	

---

⁹⁴ Няколко дни по-рано, на 21.10.1905 г. Щайнер говори по този въпрос, но съществуват само откъслечни бележки за тази лекция.

ДВАДЕСЕТ И ШЕСТА ЛЕКЦИЯ⁹⁵

Берлин, 28 октомври 1905 г.

Днес ще се заемем с четвъртия кръгооборот на Земята. Пълният цикъл на нашето развитие включва в себе си седем планети, Сатурн, Слънце, Луна, Земя, Юпитер, Венера, Вулкан, и във всеки такъв планетен цикъл разглеждаме седем кръгооборота. Преминаването на един кръгооборот го наричаме също и царство; четвъртият земен кръгооборот го наричаме минерално царство. Сега се намираме на четвъртата планета, в четвъртия кръгооборот, и в рамките на този кръгооборот – в четвъртото състояние на формата или четвъртия глобус. Физическият е винаги четвъртият глобус.

По такъв начин ние стоим точно в средата на нашата еволюция. Този факт често се възприема като нещо необичайно важно за човека. Три планети, три кръгооборота и три глобуса са вече зад нас и още толкова предстоят. Ако обаче стояхме на Луната, бихме виждали още една планета, която е предшествала Сатурн; ако стояхме на Юпитер, нямаше да можем вече да виждаме Сатурн, но затова пък бихме могли да видим планетата, следваща след Вулкан. По-точно, средата на нашето сегашно развитие се пада на четвъртата подраса на четвъртата коренна раса, на пратуранците, на четвъртата атлантска подраса.

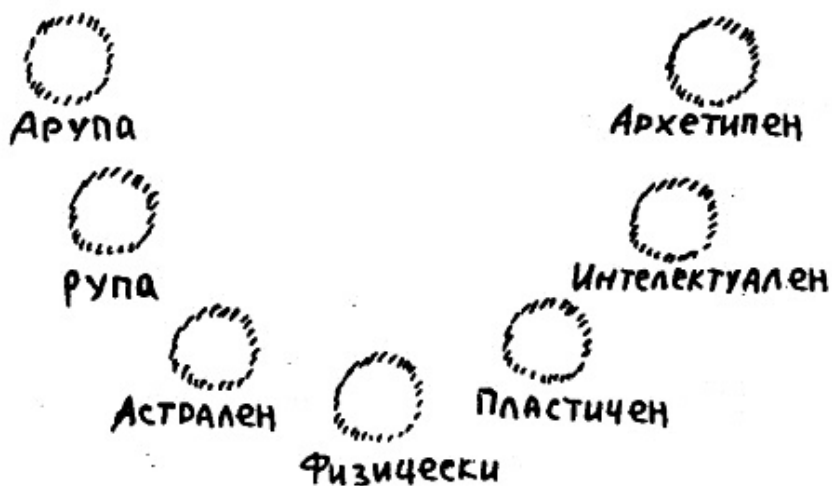
В определен момент на този процес на развитие е настъпил своего рода духовен мрак. Човечеството е встъпило в епохата на тъмнината. Тази епоха се нарича Кали Юга. Това, което човек днес знае, той го знае още от позициите на миналите етапи от своето развитие. В края на петия кръгооборот човечеството отново ще добие духовно виждане и ще може да гледа в миналото и бъдещето.

Четвъртият, земен кръгооборот започнал с това, че от тъмнината на пралайя, в която всичко е било разтворено, се появил

---

⁹⁵ За тази лекция, както и за предната, липсват бележки от Мария Щайнер.

първият арупа земен глобус. Всичко, което сега го има на Земята, тогава се е съдържало във вид на безформени мисли. Можем да получим вярна представа за това, ако по възможност се ограничим с това, което се явява физическо, и си го представим във вид на зачатъци на мисли. Форми още е нямало, имало е само мисли преди оформянето. Ако се запитаме: „Кой ги е имал тези мисли?“, отговорът ще бъде: „Тези мисли са ги имали тогава тези духовни същности, които са били свързани със земното развитие“. Такива духовни същности, изпълнили след това Земята с всичко това, което тя сега притежава, са били например Йехова и неговото войнство. Всички мисли, съществуващи на арупа-глобуса, тогава са били мисли на духовните същества.

Какво е подтикнало Боговете към създаване именно на човешките мисли? Какво им е послужило като модел за тях? Тогава мисли вече са съществували, но още не при свързаните с човека монади. Те постепенно се образували като мисли на Боговете.

След това арупа-кълбото се уплътнило; всичко се преобразувало в мисловни образи. Земята се оказала напълно изпълнена с тях; това е изглеждало така, сякаш поглеждаме в някакъв модел, изпълнен с малки кристалчета. В него са съществували

всички форми – хора, животни, растения – като шаблони. Над тях, като майстори над своите модели, са работели духовните същества. След това тези форми са били обединени отвън. Възникналата по такъв начин цялостност преминава в астралната материя. Възниква астралният земен глобус. В междинните периоди има няколко къси състояния на пралайя. Действащите отвън божествени сили на свой ред отделят астралната материя и запълват формите със светлина и цвят. Тук, в огромното астрално море, се намират сега всички астрални форми на хора и животни, а в перспектива също и на цялото растително царство. Всичко това отново се уплътнява чак до възникването на четвъртия глобус, физическата Земя.

До този момент, до началото на четвъртия кръгооборот, Слънцето и Луната са били още в състава на Земята; те образували с нея единно тяло. В продължение на голямата пралайя преди първия земен кръгооборот, те пак се съединили със Земята и в продължение на първите три земни кръгооборота оставали слети с нея. В третия земен кръгооборот на тази Земя-Слънце нараснали две подутини: на едната страна Земята, а на другата Луната. (Планетното) тяло действително е носило тогава върху себе си две такива торби. В четвъртия земен кръгооборот това тяло първо отново се окръглило, а след това в етера от двете му страни отново се появили чувалоподобни образувания.

Тогава Земята е била още обединена с Луната и Слънцето. Живот е съществувал основно в областта между Луната и Земята. Този факт вярно е отразен в мохамеданската легенда за рая⁹⁶.

Сега става следното. С идването на втората коренна раса на четвъртия земен кръгооборот се откъсва Слънцето, а в трета-

---

⁹⁶ вярно е отразен в мохамеданската легенда за рая – предполага се, че Щайнер споменава тук за известната в теософските кръгове работа на английския окултист К. Г. Харисън „Трансценденталното мирово царство“, шест лекции за тайната наука, теософията и католическата църква, първо немско издание от 1897 г. В пета лекция се казва: „Мохамеданите имат традиция, която е много близо до истината, че Райската градина е разположена в средната област между Земята и Луната.“

та коренна раса и Луната. Всичко, което преди е съществувало само в астралния глобус, сега се развива физически. Сега и човекът се появява физически, но сега вече той е в състояние да приеме в своето постоянно очистиращо се астрално тяло монадата. Ако беше направил това по-рано, той би приел в себе си заедно с монадата и Манас, Будхи и Аتما, и би станал много мъдър, но тази мъдрост би била своего рода сънищна мъдрост.

Човек поначало не е имал никаква власт над своето физическо и етерно тяло. Той не е имал никакъв контрол и над своите произтичащи от Луната низки страсти; те с необходимост са се изразявали чак до времето, когато човекът е започнал своя земен живот. Ако човек беше приел в своята облагородена животинска природа само монадата, той не би бил способен да греши. Би се изпълнило това, което е имал намерение да осъществи Йехова: да снабди човека с цялата мъдрост, но да го превърне при това в жива статуя. Но тук на арената излезли съществата, които на етапа на своето лунно развитие много изпреварили останалите: луциферическите същества. Луцифер е сила, която има такава силна страст към мъдростта, каквато животното изпитва към сетивните неща. Луцифер – това е жажда за мъдрост. Той е оборудван с всичко, което произтича от Луната. Ако Луцифер сам би взел грижата за развитието върху себе си, би възникнала борба между него и старите Богове.

Стремежът на Йехова е било създаването на форми. Луцифер е можел да развие в астралния материал страст към преждевременно одухотворяване. Като следствие би се провокирала жестока борба между духовете на Йехова и войнството на Луцифер. Би възникнала опасност, едните, благодарение на Яхве, да се превърнат в живи статуи, а другите твърде бързо да се одухотворят с помощта на Луцифер. Ако стоеше въпросът за търсене на уравновесяващ материал, този материал е трябвало да бъде взет от някъде. И възникналата тогава, за да парализира борбата между Йехова и Луцифер, Бяла Ложа е трябвало да го донесе от друга планета. Този материал съществено се е отличавал от астралната материя, преминала от Луната, тоест

от астрално-камическия материал на животинското. Можело е да се донесе субстанция от другите планети: нова сетивност – не толкова силна, но способна на самостоятелност. Тази нова субстанция е била доставена от Марс. По такъв начин в първата половина на нашето земно развитие е бил вкаран астрален материал от Марс. Благодарение на това е бил достигнат грандиозен прогрес.

На Земята затова се е формирала такава външна култура, която, от една страна, е препятствала втвърдяването, от друга страна, одухотворяването. Това, което е било дадено от силите на Марс, Луцифер е направил свой носител. Това ново на Земята се обозначава като Марс. Всичко това е ставало до средата на атлантската раса. После се появил нов проблем. Човекът приел в себе си мъдростта, но само тази мъдрост не била в състояние да се прояви в бъдеще като мъдростта, твореща форми. С помощта на Луцифер е можело да се събере минералното царство, но Луцифер не е можел да му даде живот. Човек никога не би могъл да дари живот под влияние на странични сили. Затова е трябвало да дойде Слънчевият Бог, същество по-висше от Луцифер. Тези същества са били така наречените Слънчеви Питри. Най-изявеният от тях е Христос. Както Луцифер представлява елемента Манас, така Христос представлява Будхи-елемента.

Но човешките астрални тела е трябвало да възприемат още един импулс. Той дошъл от Меркурий. Христос обединява своята власт с властта на Луцифер. Сега, за да намери пътя към Боговете, човек се нуждае от посланика на Боговете, Меркурий. Той е този, който от средата на атлантската коренна раса е подготвял пътя на Христос, за да може по-късно Той да влезе в астралните тела, възприели вече меркурианския елемент.

Всички известни ни днес метали не са станали веднага такива. Златото, среброто, платината и прочие – всички метали се държат по следния начин: ако се нагорещят, първо те стават горещи, след това течни, и накрая газообразни. Така някога всички метали са влизали в състава на газообразната Земя. Златото също някога е било чисто етерно и се е уплътнило заедно

със Земята. Ако се върнем по времето, когато Земята е била още съединена със слънцето, тогава на нея още не е имало твърдо злато. Части от белия слънчев етер първоначално станали течни, а след това твърди. Това са сегашните златни жили. Златото – това е уплътнена слънчева светлина, среброто – уплътнена лунна светлина. Всички минерални субстанции постепенно се уплътнили. С одухотворяването на човека ще се втвърди и живакът (Меркурий). И златото, и среброто в началото също са имали вид на капки, като водата. Това, че днес живакът е течен, е свързано с целия процес на развитие на Земята. Той ще стане твърд, когато посланикът на Боговете, Меркурий, изпълни своята мисия. Тогава, в средата на атлантската коренна раса, живакът е бил доставен на Земята под формата на етер. Ако живакът не беше при нас, и Христовият импулс нямаше да го има при нас. В капките на живака става видимо това, което се въплъти на Земята в средата на атлантския период.

Когато на Земята се въплъти марсианският принцип (кама-манасния), от Марс на Земята е било доставено желязото. Желязото е възникнало на Марс. В началото то се е намирало в астрална форма, а след това се е уплътнило. Връщайки се назад, по това време ще открием все по-малко и по-малко топлокръвни животни. Топлата кръв се появява едва от средата на лемурийския период заедно с марсианския принцип. Тогава желязото проникнало в кръвта. Желязото е това, което във всички окултни текстове се свързва с Марс, живакът – с Будхи-Меркурий. Определени хора се обучавали на това при adeptите. Затова Земята се възприема като Марс и Меркурий. Всичко, което не е от Марс и Меркурий, произлиза от Луната.

Отражение на планетарното развитие са наименованията на дните от седмицата. В тях по удивителен начин е отпечатана последователността на планетите:

В израза: „...давам ви власт да настъпвате на змии...“⁹⁷ откриваме дълбок езотеричен смисъл. Главата на змията – това

---

⁹⁷ Лука 10:19.

е голата мъдрост, която трябва да бъде преодоляна. Истинската мъдрост се намира в сърцето, затова трябва да се настъпи змията по главата. Тази истина е отразена в мита за Херкулес⁹⁸. Сражавайки се с лернейската хидра, той отсичал една след друга главите ѝ, а те израствали отново. Голият манас се връща отново и отново. За да победи хидрата, Херкулес е трябвало да отдели кръвта (камата). Кръвта се вляла в земята заедно с мъдростта на Марс (Кама-манас).

Дълбок смисъл се съдържа и в много други неща. Марсианският период е предшестван от отделянето на Луната. Луната е съдържала сребро. Още преди това е станало отделянето на Слънцето. Златото представлява уплътнена слънчева светлина. Всичко това са взаимосвързани неща: слънчевата светлина и златото – Златният век; лунната светлина и среброто – Сребърният век; Марс и желязото – Железният век.

Сатурн (Saturn)	Събота (Samstag, Saturday)
Слънце (Sonne)	Неделя (Sonntag, Sunday)
Луна (Mond)	Понеделник (Montag, Monday)
Марс (Tiu)	Вторник (Dienstag, Tuesday)
Меркурий (Wotan)	Сряда (Mittwoch, Wednesday, Mercredi)
Юпитер (Donar)	Четвъртък (Donnerstag, Thursday, Jeudi)
Венера (Freya)	Петък (Freitag, Friday, Vendredi)
Вулкан (октава на Сатурн)	Събота (Samstag, Saturday)

Сега живеем в средния, четвърти глобус. В петия глобус ще се появи способност да организираме сами себе си отвътре. Тогава Земята ще се превърне в такова кълбо, на което човек ще строи себе си отвътре. Това ще бъде пластичният глобус. В шестия глобус човек не само ще определя своя външен вид пластично, но и ще може да вложи собствените си мисли в тази форма. В петия глобус той ще може например да си направи

---

⁹⁸ мита за Херкулес – виж лекцията в Берлин от 07.10.1904 г. „Легендата за Прометей“ в GA 92, „Гръцката и германската митология в светлината на езотеризма“.

ръка; в шестия глобус той ще може вече да vyplъщава своите мисли. В седмия глобус всичко отново ще стане безформено. Всичко отново ще премине в състояние на семе.

Да разгледаме сега нашия сегашен аз. В него се съдържат определено количество представи и понятия. Поглеждайки света на културата, ще кажем: светът на културата се е появил от аза. Всичко това някога е било в главата на човека, съдържало се е в аза. Чак в последствие това се е изляло в различни външни комбинации. Всички изкуствено образувани неща са родени от аза. В средата на лемурийския период азът е бил още празен; тогава човек не е можел нищо. Много постепенно, по най-примитивен начин той се е запознавал с външния свят. Неговият аз тогава е бил като празен сапунен мехур. Когато например е гледал камъка, той се е отразявал в него; камъкът е можело да има остър край, възможно е човекът да е забелязал това и така е започнал да обработва други камъни. Така е започнал да обработва минералното царство. Обкръжаващият свят все повече се отразявал в неговия първоначално празен аз. В края на физическия глобус всичко във вид на отразени образи ще се съдържа в нашия аз. Когато всичко бъде вътре в нас, тогава ще определяме всичко отвътре. Това представлява пластичното на следващия глобус. Създателят на Кьолнската катедрала е комбинирал образите в своя аз, това съдържание на аза се оживява от Будхи, и след това, в петия глобус, придобива пластическа форма. В шестия глобус всичко това ще присъства във вид на мисли, а в седмия глобус отново ще бъде концентрирано в атом. В следващия кръгооборот човек ще създаде новото растително царство от своя аз.

В средата на лемурийските времена азът е бил като дупка, пронизваща материята. Всички наши азове са били такива дупки, които оттогава постепенно запълваме. В следващия кръгооборот неговото съдържание ще се яви като растение, доколкото в този пети кръгооборот с растителното царство ще стане същото, което сега става с минералното царство. Цялата Земя тогава ще бъде едно огромно живо същество. Човекът

тогава ще достигне съзнателен сетивен живот и ще го формира от самия себе си. В шестия кръгооборот няма да го има повече и растителното царство; човек ще насочва в обкръжаващото пространство живи, чувстващи мисли във формата на чисто интелектуални образувания. В този шести кръгооборот, в шестия глобус, на шестия стадий на развитие, съответстващ на шестата раса, ще се реши нещо много важно. Тук всичко, което е могло да се развие от всички царства, ще достигне деваканическо състояние. Всичко, което не се е доразвило към този момент до степената на Девакана, ще остане да пребивава на степената на животното. Това ще се реши при изпълването на числото 666, числото на звяра.

В продължение на седмия кръгооборот човечеството напълно ще се очисти. Човечеството ще бъде фино шлифовано. Това е най-краткият по продължителност кръгооборот. С неговото завършване човек ще стане бог и ще премине към следващия етап от своето развитие на Юпитер.

Във всеки кръгооборот първият глобус или състояние на формата е такова, че в него всъщност още нямаме работа с форми; формите се съдържат там само като предразположеност. Затова арупа-глобусът се причислява – и преди всичко от езотериците – не към състоянията на формата, а към състоянията на живота; така е и със седмия глобус, архетипния. По такъв начин имаме само пет състояния на формата. Първият и последният глобуси на всеки кръгооборот представляват състояния на живота. Всички състояния на кръгооборота също се наричат състояния на живота, доколкото преминаването през едно царство е едно състояние на живота.

В първия кръгооборот животът е бил в първото елементарно царство, във втория кръгооборот – във второто, в третия кръгооборот – в третото елементарно царство, и в четвъртия кръгооборот – в минералното царство. В петия кръгооборот животът ще бъде в растителното царство, в шестия – в животинското царство, в седмия – в царството на човека.

Животът в седмия кръгооборот, в царството на човека,

представлява нещо такова, което хвърля светлина на съществуването в следващия кръгооборот, когато човек ще трябва да премине в друго състояние на съзнанието. Смиълът на преминаването на един кръгооборот се състои в това, да се достигне нов етап на живота. Смиълът на седмия кръгооборот се състои в добиването на нова степен на съзнание. Затова езотерикът изброява само шест състояния на живота; седмият кръгооборот се смята за ново състояние на съзнание.

Ако изразим всички тези състояния на формата, състояния на живота и състояния на съзнание в числа, ще получим 5 глобуса, или състояния на формата, 6 кръгооборота, или състояния на живота, и 10 планети, или състояния на съзнание. Вземайки предвид цялата еволюция от Сатурн до Вулкан, ще получим числов израз, който може да се открие при Елена Петровна Блаватска като числото Пряпатис⁹⁹, 1065, тоест: 10–6–5.

---

⁹⁹ при Елена Петровна Блаватска като числото Пряпатис – в „Гайната доктрина“ том 1.

ДВАДЕСЕТ И СЕДМА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 30 октомври 1905 г.

Ходът на мировото развитие се проявява за нас на три степени: съзнание, живот и форма. Различните видове съзнание намират своя израз в седемте планети: Сатурн, Слънце, Луна, Земя, Юпитер, Венера, Вулкан. Всеки вид съзнание преминава през седем царства на живота и всяко царство – през седем състояния на формата.

Нашата физическа Земя представлява едно от тези състояния на формата, четвъртото състояние на формата или глобус, в четвъртото царство на живота на четвъртата планета или състояние на съзнанието. Да помислим сега за нашата Земя, такава, каквата е, и да се запитаме: „Какво правим тук?“ – Вземаме различни неща, намиращи се във външното пространство, преди всичко в минералното царство, и създаваме от тях произведения на изкуството. Тук се занимаваме с комбиниране; от отделни предмети създаваме нещо цяло. Това е творчество в рамките на формите. Но новото може да възникне и по друг начин, а именно както например от корена на растението се появява стъбло, листа и цветове. Тези цветове не се появяват като една машина, посредством комбиниране на части и сглобяването им, а трябва да израстат от това, което вече го има. Това е процес в рамките на живота. Нещо ново се появява от това, което вече го има.

Третият способ се състои в това, че нещо се появява от съзнанието така, че можем да кажем: по принцип преди това нищо не е имало, имало е „нищо“.

Да се пренесем в самото начало на такова планетарно развитие, в самото начало на развитието на Сатурн. Какво виждаме? Физическата планета още я няма, даже в най-фината арупа-форма всичко става до момента, когато Сатурн е станал Сатурн. От нашата планетарна верига още нищо няма; но навярно присъстват плодовете от развитието на предходната планетарна верига, както сутрин, когато се събудим от сън,

няма още нищо от това, което ще направим днес, но в нашия дух се съдържат спомените за това, което сме направили вчера. По такъв начин, оказвайки се в самото начало на развитието на Сатурн, в проявяващите се духове ние имаме спомени за предходната планетарна верига, за това, което е било преди.

Да се пренесем сега в края на планетарната верига, по времето, когато ще завършва степената на Вулкан. В процеса на разгръщането на планетарната верига постепенно се е появявало като творение това, което в замисъл вече е присъствало в самото ѝ начало. По такъв начин първо имаме изливане на съзнание; от съдържанието на миналото, от спомените съзнанието твори новото. Така в края се образува нещо такова, което го е нямало в началото: а именно целият получен опит. Това, което е било в началото, се е изляло в настоящите предмети и същества. В края е възникнало ново съзнание, имащо ново съдържание, ново съдържание на съзнанието. Това е, което е възникнало от нищото, от опита. Ако наблюдаваме в живота някакво обновление, си казваме, че това обновление е обусловено от нещо, би трябвало да има семенце, което да направи това възможно. Обаче новото съдържание на съзнанието в края на планетарното развитие действително е излязло от нищото, от опита; за това не трябва никаква основа, създава се нещо, възникващо от нищото. Ако един човек е погледнал друг и е положил в своята памет спомен за него, не можем да кажем, че той го е лишил от нещо. Този спомен е излязъл от нищото. Това представлява трети вид творчество: от нищото. По такъв начин имаме следните видове творчество:

Комбиниране от съществуващи части (Форма).

Създаване на нови образувания с ново жизнено

съдържание от съществуващи основи (Живот).

Творчество от нищото (Съзнание).

Тези три определения са определения за съществата, про-

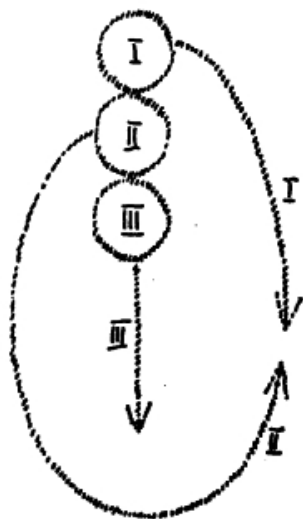
извеждащи планетарната верига и обуславящи я. Те се наричат Логоси. Третият Логос твори, комбинирайки. Ако от субстанцията се появи нещо, съдържащо нов живот, това е създание на Втория Логос. И навсякъде, където нещо възниква от нищото, имаме работа с Първия Логос. Затова Първият Логос често се нарича също и скриващият се в самите неща, Вторият Логос – почиващата в нещата субстанция, която създава живо от живото, и Третият Логос – комбиниращият всички съществуващи неща, от които се съставя света.

Тези три Логоса винаги присъстват в света един в друг, пронизвайки се един с друг. Първият Логос включва в своя опит също воля и вътрешна мъдрост. В неговото творчество има опит, тоест сбор на мисли от нищото, и след това отново творчество от тези мисли. Творчество от нищото обаче не означава, че изобщо нищо няма – има се предвид, че в процеса на развитие се придобива опит и че в процеса на еволюция се създава новото, тоест всичко съществуващо сякаш се разтопява, и от този опит се създава новото.

Такова творчество може да се сравни със следното: да предположим, че някой гледа друг човек и запомня образа му. Имайки същите творчески способности като Първия Логос, той би могъл да каже: Да, аз видях NN, но аз имам понятие и за обърнатия NN. Аз мога да си направя неговия негатив: тоест да заменя бялото с черно, и обратно. По такъв начин, от опита за обекта и неговия негатив, той създава съвсем ново образувание. В това образувание той би могъл да вдъхне живот. Би се появило ново същество, което преди го е нямало. Да предположим, че някой би направил това с множество хора и много хора биха загинали – тогава, съгласно своя опит, наблюдателят би създал съвсем нов свят.

Наблюдавайки света, постоянно се сблъскваме с взаимодействието на тези три Логоса. Да разгледаме сега как те въздействат на човека в пределите на нашата планетарна система. Отново да се преместим в началната точка от развитието на Сатурн, по времето, когато още нищо не е имало. Какво е ста-

вало тогава? Всичко тогава е било сякаш изпръскано. Тогава са били излети всички неща, които са съществували преди. Това, което е възникнало по този начин, е представлявало най-първото изтичане на веществото от сбора на миналия опит. Всичко, което е било възприето преди, сега се е изляло във вид на вещество. Там е присъствало и веществото, от което по-късно се е появило човечеството. Това вещество е съществувало тогава просто като вещество. Гореспоменатото изтичане е трябвало след това да стане все повече и по-подредено, състоящо се от отделни комбинации. Комбинациите от излятото вещество са представлявали вече ново творение. Това е било творчество преди всичко на Третия Логос; тоест след изтичането на веществото следва творчеството на Третия Логос.

Какво значение обаче има това за човека? Преди всичко това означава, че всички отделни части се „комбинират заедно“, ставайки основа за неговото физическо тяло. Тогава, на Сатурн, човекът е бил истински автомат. Ако в него биха казали някаква дума, тя би била повторена от него. Тогава са се градели формите на съществата. Това строителство се нарича работа на Третия Логос; то продължило чак до слънчевия период; в него човекът

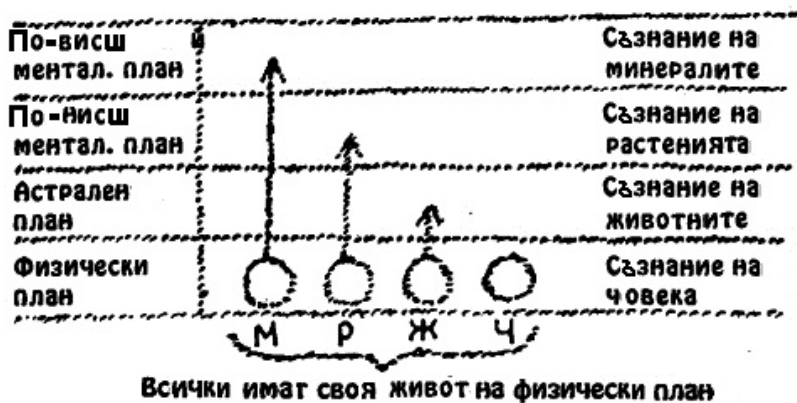
получил също и етерно тяло, т.е. живот. Да отидем сега по-нататък, до Земята. Тук самият човек получава съзнание, тоест той получава възможност да събира опит от нищото. Това е работа на Първия Логос. На Сатурн, благодарение на Третия Логос, човек е получил това, което в него представлява формата. На Слънцето, благодарение на Втория Логос, е получил живота. И на Земята той получава от Първия Логос това, което в него се превръща в съзнание.

Понятието за съзнание трябва да ни стане малко по-ясно. Трябва да си го изработим съгласно определен план. Човекът притежава съзнание, но става дума да се знае, къде се намира то. Ако имаме предвид будното съзнание, трябва да посочим, че сега човек е съзнателен на физически план. Но будно съзнание може да има и на астрален план. Ако животът на някое същество се намира на физически план, а неговото съзнание на астрален план, това е животно.

При човека съзнанието е локализирано в главата. При животното, например при тигъра, съзнанието се намира на астрален план. То създава някаква точка на въздействие върху тигъра извън неговата глава. Ако тигърът усеща болка, тази болка също преминава на астрален план. Органът за това при тигъра се намира пред главата, на мястото, където при човека е разположено челото. При човека тази точка се намира вече в главата, тя е запълнена от предния мозък; съзнанието е уловено от мозъка и предната част на главата и затова се намира на физически план. При тигъра, и изобщо при животните, възловият пункт на съзнанието стои пред главата, в астралното, тук то влиза в астралния свят. Що се отнася до растенията, тук ситуацията отново се променя. Ако можехме да проследим хода на съзнанието на растенията, бихме се движили от горе надолу, до краищата на корена. Проследявайки линията на растежа по-нататък, бихме стигнали до центъра на Земята. Тук е разположен сборният пункт на всички възприятия, пунктът на всмукването на съзнанието на растенията. Тази точка е непосредствено свързана с менталния свят. Съзнанието на целия растителен свят се

намира в менталното.

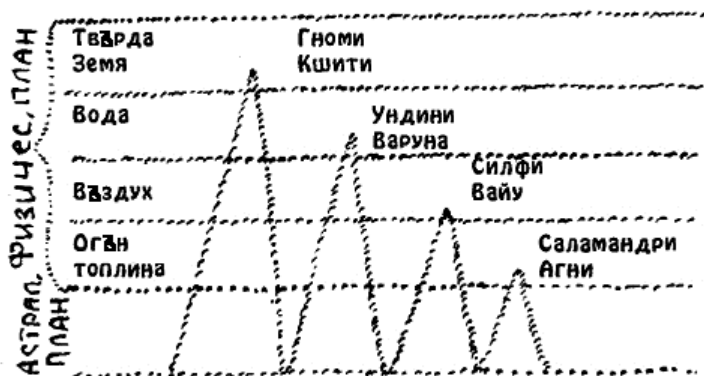
Съзнанието на минералния свят се разполага във висшите области на менталния свят, на арупа-плана. Ако търсим точката на съзнанието на камъните, ще я открием във вид на някаква слънчева атмосфера. Когато обработваме света на минералите, когато чукаме камъните, всяко такова отделно действие стои в определено отношение към тази слънчева атмосфера. Там се възприема това, което човек прави тук. По този начин тук имаме редица същества, намиращи се на физически план, но имащи съзнание на различни други планове.

Хората и животните се различават едни от други благодарение на това, че съзнанието им се намира на различни планове. Но покрай минералите, растенията, животните и човека има и други същества. Има такива, чието съзнание се намира на физически план, а тялото – на астрален. Те представляват, така да се каже, животни наобратно. Те действително съществуват, това са елементарни същества. Да уточним обаче какво всъщност принадлежи към физическия план.

Физическото, това е: първо, твърдата земя, второ, водата, трето, въздухът, четвърто, етерът (топлинен, светлинен, химически, жизнен). Оставайки при четирите долни форми на нашия физически план, ние отрязваме от него етерния свят. Докато тялото на такива същества се разполага на астрален план, съз-

нанието им може да се намира във всяка от тези четири форми на физически план. Можем да си представим същество, имащо съзнание в твърдата Земя, а тяло в астралното; или същество, имащо съзнание във въздуха, а тяло в астралното; може да има и такива, които имат съзнание в огъня, а тяло в астралното. Днес човек знае съвсем малко за тези същества, той ги познава само чрез поезията. Например миньорите познават такива същества много добре. Някакъв гном може да бъде възприет само от тези, които са в състояние да виждат на астрален план, но някои миньори имат такава способност за виждане на астрален план; те знаят, че тези същества са реални. По такъв начин в нашата Земя съществуват различни съзнания и това, което днес естествоизпитателите наричат закони на природата, са мислите на съществата, които мислят на физически план, а тялото си имат на астрален план. Ако физиката ни представя някакъв природен закон, ние можем да кажем: това са мислите на едно от съществата, чието тяло се намира на астрален план. Природните сили са творчески същества, а природните закони – техните мисли.

Алхимикът от средните векове се е опитвал да накара тези духове да му служат. Гьоте е притежавал ясно съзнание за това; Фауст иска да притежава огнения въздух¹⁰⁰; за това

¹⁰⁰ Фауст иска да притежава огнения въздух – Гьоте, „Фауст“, сцената в работния кабинет.

трябва да се появи саламандър, притежаващ тяло на астрален план. Така нас наистина ни обкръжават същества, чието съзнание живее в огъня, които изпитват болка, когато разпалваме огън, доколкото това води до определени промени в телата им, намиращи се на астрален план. Когато запалим светлината, ние изменяме астралното същество. По същия начин и измененията на елементите и природните сили в другите области произвеждат определени промени сред тези астрални същества. Изпълнявайки едни или други действия, с това ние населваме астралния план със същества. Ако се замислим над това, ще разберем значението на църковния ритуал: на физически план се изпълняват не случайни, а изпълнени със смисъл действия, благодарение на които на астрален план възникват определени, съзнателно предизвиквани същества. Например каденето на тамян е напълно осмислено действие; при това се изгарят определени вещества и се създават съвсем определен вид същества. Разсичайки въздуха с меч на четирите посоки, ние създаваме определено същество. Това става, когато свещеникът изпълнява определени движения с ръцете, съпровождайки ги с определени звуци, например такива като „о“, „и“, „у“, усилващи се от повторението на: Dominus vobiscum. Звучите се редуват с определена закономерност, въздухът се довежда до определен вид вибрация, усилваща се с определени движения на ръцете; благодарение на всичко това се предизвиква силф. Движенията, изображенията и думите на масоните също произвежда определени образувания, изразяващи определени закономерности във физическия свят. Чрез съзнателното им използване се създава някаква връзка от един към друг, обгръщайки се с определена астрална материя, създадена от тези движения, изображения и думи.

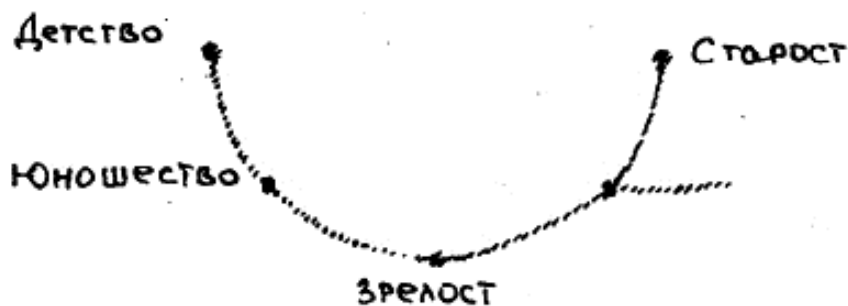
Разбира се, ние постоянно правим всичко това и в нашия обикновен живот, но го правим несистемно, създавайки несъвместими същества. Изкуството се състои в това, намирайки се на физически план, да се оказва хармонично въздействие на по-високите планове. Благодарение на определени действия, в култовите церемонии трябва да се създават не противоречащи

си едно на друго същества, а намиращи се в хармония. Пона-
чало човек не е в състояние да приведе тези неща в хармония.
Но за всичко, което човек създава по такъв начин на астрален
план, съществуват определени управляващи същества. Затова
ни заобикаля свят на елементарни същества, начело на които
стои крал. При индийците краля на гномите го наричат Kshiti
(Кшити), главният гном; най-висшето същество сред ундините
– Varuna (Варуна); сред силфите – Vayu (Вайу); всичко, което
има съзнание в огъня, се управлява от краля на огъня, Agni
(Агни). Във всички проявления на огъня, водата и прочие,
имаме работа с тези същества Деви. Всеки огън на Земята се
явява вещество, от което се състоят съществата, принадлежащи
към Агни. Церемониалната магия представлява нисша форма
на вълшебство, която се състои в усвояването на определени
специални трикове, правени на физически план, за създаването
на определени образи и същества на астрален план. Школите,
в които се практикува церемониална магия, ги има и сега. По-
добри практики предизвикват силно притегляне към астралния
свят и често водят до самоубийство, доколкото човек става деен
само в астралния свят и отвиква от богатата на физическия свят.
Той изработва в себе си привличане към другите светове, а фи-
зическото тяло в този случай често става препятстващ фактор.

Сега ще разберете и същността на служенето на огъня,
което е съществувало в историята на религията. Благодарение
на свързаните с огъня жертви, принасяни от свещеника, после-
дователите на Заратустра наистина са се опитвали да създадат
определени образувания на астрален план. Сега на земното
кълбо всичко се осъществява физически. Но, както може да
се види от казаното, под влияние на нашите постъпки постоян-
но се образуват астрални същества. Извършваното от нас се
съпровожда от астрални същности. Това са нашите скандхи,
осъществяващи кармата ни. Но и всички физически явления
оставят на астрален план астрални същества. Така например
на Кьолнската катедрала съответства определено същество на
астрален план. Когато ще бъде преработена цялата физическа

материя и Земята се разтвори, от ставащото на Земята ще възникне следващият астрален глобус. Той ще се появи като астралните същества и следствията от предходните физически процеси. Затова човек постоянно трябва да действа в кармата. В своите следващи животи той трябва да приведе в ред всички тези гротескни астрални същности, които от глупост са били произведени от него по-рано, иначе тези безсмислени творения ще се появят на следващия глобус. Това е карма, която човек трябва да поправи. Това, което става на Земята под формата на глобални промени, в по-малък мащаб става и с човека. Да вземем детето. То бива възпитавано неправилно, развалят го с хубави неща и така нататък. Всичко това не само предизвиква определени процеси във физическото тяло, но и постоянно оказва влияние на астралното, така че фактически се изменя и астралното тяло. Това, което се дава на детето физически, преминава в неговото астрално тяло и остава там под формата на определени образувания. Но всичко, което се внедрява по такъв начин, след това постепенно отново се освобождава. В по-напреднала възраст тези грехове дават своя ефект. Те се запазват в продължение на почти целия живот и добиват важност в неговия край. В средата на живота става нещо като обръщане; астралното започва да въздейства на физическото.

В детството човек залага в астралното основата за това, което ще действа на старини. Ако човек открие греховното и сам го преработи, тогава повредите в астралното тяло ще бъдат

изкоренени – иначе на старини той ще рухне от слабостите на детството си. Хармонизиращо на астралното тяло действа само това, което човек изработва съзнателно. Ако по-късно той развие противоположните качества несъзнателно, грешката няма да бъде поправена.

ДВАДЕСЕТ И ОСМА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 31 октомври 1905 г.

Искам да приведа още един особен пример за това, как можем да се потопим в дълбините на религиозните текстове и по-добре да разберем тяхното съдържание.

Ако разгледаме нашите сетивни органи, както това се прави обикновено, е лесно да се установи, че благодарение например на органа за обоняние имаме възможност да възприемаме само веществото. Без изтичане на вещество възприемането на миризма би било невъзможно. Тук става съединение със самото вещество. Вкусовият орган не се съединява с веществото като такава; той го разтваря и възприема въздействието на този процес. По такъв начин вкусовото сетиво може да се нарече химическо сетиво, доколкото то прониква в свойствата, в структурата на веществото. Третото, зрителното сетиво, изобщо няма работа с веществото; то възприема само образи, проектирани от веществото. Четвъртото, сетивото за осезание, има работа с веществото още по-малко от зрението, доколкото то възприема само качествата на средата, на обкръжаващите предмети, например такива като топлина и студ; това е състояние на веществото, зависещо вече не от самото вещество, а от това, какво е състоянието на средата около него. Слухът съвсем не зависи от въздуха, тъй като ние възприемаме само колебанията на въздуха, вибрациите, тоест това, което изобщо има много повърхностно отношение към материалното. Самото вещество, въздухът, представлява само средство за преминаване на звуковите вълни.

Най-нисше възприятие за веществеността се явява обонянието, след това следва вкусът, след него зрението, след това осезанието и, накрая, слухът. Вземайки например чувството за осезание, можем да се запитаме: какво представляват топлината и студът? – Това, което се съдържа в топлинния етер. По такъв начин, посредством осезанието ние възприемаме топлинния

етер, посредством зрението светлинния етер, посредством вкуса химическия етер, посредством обонянието атомистичния или жизнен етер, и посредством слуха въздуха. Посредством шестото и седмото сетива¹⁰¹, които ще се развият в бъдеще, ще се възприемат водата и земята.

По такъв начин имаме определена последователност във възприемането на това, което се нарича вещество. За начало да разгледаме трите долни сетива.

Органът на зрението чрез светлинния етер възприема обкръжаващите ни предмети. Но е било време, когато ни е заобикаляла тъмнина. Да се върнем във времето, когато човек едва-едва е започнал да проглежда, и за възприятието му се е открил външният свят. Дотогава очите не са били отворени навън. Да си представим силата, която око̀то възприема в светлинния етер отвън, изливаща се отвътре, протичаща през очите в противоположна посока: от вътре навън. Същество, което би било организирано по такъв начин, наобратно, би осветявало това, което се намира около него. Някога, когато човекът е притежавал око на циклоп, е било така. Светенето се е обуславяло от излъчваща светлина; тя е била насочена от вътре навън. Човекът тогава е осветявал околните предмети и собственото си тяло като някои морски животни днес. Тогава той още не е притежавал собствено съзнание, а е бил само инструмент за осветяване на света под разпореждането на съответното Божество. Тези Божества не са имали тогава никакъв друг инструмент за да виждат околните предмети, освен око̀то на човека.

Когато човекът още не е притежавал разум, е било възможно активната светлина на Божествата, преминавайки през него, да осветява обкръжаващите предмети. Човек е бил посредник на Божествата. Посредством светлината те са искали да направят видими предмети, имащи ясно установени граници. Благодарение на преминаващата през него светлина се е формирал и самият човек. Докато светлината не започнала да преминава

¹⁰¹ Посредством шестото и седмото сетива – виж лекция 9 и развитието на епифизата и хипофизата.

през човека, Боговете не са се нуждаели от светлина, доколкото предметите не са били още твърди, а течни, и е можело още да няма нужда от светлина. Това е състоянието, което се описва в Библията: „и тъмнина покриваше бездната; и Божият Дух се носеше над водата“¹⁰². Тогава светът действително е представлявал „вода“; златото, среброто и другите метали също са били течни. Когато в тези води като ледени блокове започнали да се появяват твърди предмети и човекът се е отделил, тогава е станала необходима светлината. „И рече Бог: Да бъде виделина. И стана виделина.“¹⁰³ – и едва тогава човек е добил форма. Това е бил моментът, когато е бил въведен светлинният етер и са се отделили твърдите съставки: „И направи Бог твърдта“¹⁰⁴. По-рано всичко е представлявало течна субстанция. Така, както в твърдото е бил въведен светлинният етер, във водата е бил въведен химическият етер. В човека химическото родство е било обработено още тогава, когато е бил течен. Съотношенията на химическите връзки, съгласно които и днес се съединяват различните субстанции, са се отпечатали във всяка поотделно. Да се върнем сега към състоянието, когато човекът, а също и цялата Земя, са били още въздухообразни; тогава на човека е бил даден жизненият или атомистичен етер. По такъв начин жизненият етер е бил въведен в света чрез човека.

Сега отново ще насочим вниманието си към състоянието, което е съществувало, когато Бог е казал: „Да бъде светлина!“ Земята започва да се уплътнява. Тя става осветена. Едва тогава човекът започнал да става плътен. Силите, с които той е разполагал дотогава, е трябвало да се запазят. Сега се приближихме до състоянието, когато човек е пропускал през себе си светлина. След това станало пълното обръщане. Човекът започнал да възприема светлината отвън.

Първоначално чрез него в света са били вкарани:

---

¹⁰² Битие 1:2.

¹⁰³ Битие 1:3.

¹⁰⁴ Битие 1:7, Библия, Стар Завет, Цариградски превод.

1. Атомистичният или жизнен етер
2. Химическият етер
3. Светлинният етер

След обръщането:

1. Възприемане на жизнения етер
2. Възприемане на химическия етер
3. Възприемане на светлинния етер.

Сега от света светлината се връща назад към човека (обръщане на „вихъра“). По-рано самият той е излъчвал светлина, а сега светлината се устремява към него. Той се затваря в себе си и за сметка на това става съзнателен. В човека избухва светлина; в него започва да се отразява обкръжаващият свят. На следващ етап той започва да се запознава с обкръжаващите предмети чрез химическото им състояние. Започва да изпитва към веществата симпатия или антипатия, отношение към останалия свят. Накрая приема в себе си и атомистичния или жизнен етер.

Благодарение на въвеждането на светлината в света човек получил своята устойчива форма. Благодарение на въвеждането на химическия етер той добил родство със света. Благодарение на въвеждането на атомистичния етер той получил живота.

По такъв начин чрез очите той е получил формата; чрез вкусовото сетиво родството си със света; чрез чувството си за обоняние, чрез носа – живота. Йехова е вдъхнал в носа му дъха на живота.

Ако подхождаме към религиозните текстове, имайки подобни представи, ще видим, че в тях са заложени най-дълбоките истини. Да видим дали те са се съдържали там първоначално във вида, в който ги имаме сега.

Да вземем като пример първо строителя на тунела Готард¹⁰⁵, а след това този, който го описва. На човека, построил

¹⁰⁵ тунел под швейцарските Алпи, построен през 1882 г., с дължина 15 км., днес е разширен и удължен до 57 км. и представлява най-дългият тунел в света.

тунела Готард, вероятно му е било необходимо не толкова много от инженерното изкуство в съзнателно състояние, но той е бил способен да превърне своите мисли в реалност. В това е разликата между древната мъдрост и сегашната. Тогава хората са притежавали творяща мъдрост. Сега ние притежаваме възприемана мъдрост. Творящата мъдрост е мъдростта, която някога е създала човека, изработила го е част след част, мъдрост, която днес вадят и описват анатомите. Творящата мъдрост е мъдростта, която днес се изважда; тя е била внедрена в света. В тази най-древна мъдрост човек е имал работа с мировия замисъл. Сега можете да разберете, защо мистикът трябва да се затваря в самия себе си. Истинският мистик трябва да бъде изследовател на вътрешното. Той се опитва отново да открие стadia на развитие, които той е изминал в процеса на своето създаване.

Ако бихме успели напълно да изключим външната светлина за очите и да изработим светлина вътре в нас самите, така, че светът да ни се яви осветен отвътре, тогава бихме успели да се потопим в тази творяща мъдрост и да видим всичко във вътрешното. Това има и практическа ценност, защото човекът, както можем да си спомним, по същество е бил създаден благодарение на това, че той е преминал през минералното, растителното и животинското царство, и всичко това е в него. Външният свят се явява сбор от задържани в своето развитие останки от това, което някога е бил човекът.

Когато се е създавало човешкото сърце, то е било родствено на това, което е съществувало отвън. В момента, когато се задълбочим в сърцето си, възкресяваме за себе си света, който е съществувал в лемурийското време, тоест тогава, когато сърцето се е намирало още в процес на своето изграждане. Концентрирайки се върху дейността на сърцето, могат да се възстановят всички детайли на лемурийската среда. Тогава ще ни се явят лемурийските ландшафти. Този, който се концентрира върху сърцето, вижда възникването на човешкия род.

Ако се концентрираме върху вътрешността на мозъка, който постепенно се е формирал през атлантското време, пред

погледа ни ще се открият атлантските пейзажи. Концентрацията върху слънчевия сплит ни води до хиперборейците. Така човек се издига в отминалите светове. Това не е дълбаене в себе си, а истинско възприемане на отделните органи в тяхното родство със света. Така е изнамирал своите лечебни средства и е лекувал с тях Парацелз¹⁰⁶. Той е знаел, че растението *Digitalis purpurea*¹⁰⁷ е възникнало по същото време, както и човешкото сърце. Посредством концентрация върху отделния орган се намира и съответното лечебно средство. Така са свързани частите на Макрокосмоса с микрокосмическата природа на човека.

Сега лесно може да се разбере, какво означава, че човек, а също и висшите животни, са получили червена, топла кръв. Това означава, че от този момент човекът добива способност да се отдели от обкръжението, да стане затворена в себе си цялост. Рибата не е такава. Рибата е топла дотолкова, колкото е топлината на обкръжението ѝ. С червената топла кръв човек получава възможност да развива топлина в себе си. Сега той може да се отдели от средата. Преди това неговата температура е била равна на температурата на околната среда. Какво всъщност става тук?

Да разгледаме още недиференцирания човешки организъм от долемурийските времена. Тогава по цялата Земя топлината е била разпределена равномерно. Топлинното състояние в човека е било същото, като това отвън. След това вътрешното топлинно състояние се повишава. Сега то става собствена топлина, обособена топлина; навън в света възниква противоположното – топлина, огън, които се дават. Дотогава навън не е имало още никакъв огън. Възникването на искри в природата станало възможно едва тогава, когато огънят навлязъл във вътрешното на човека. Оттогава навън имаме благотворен огън, а в човека егоистичен огън.

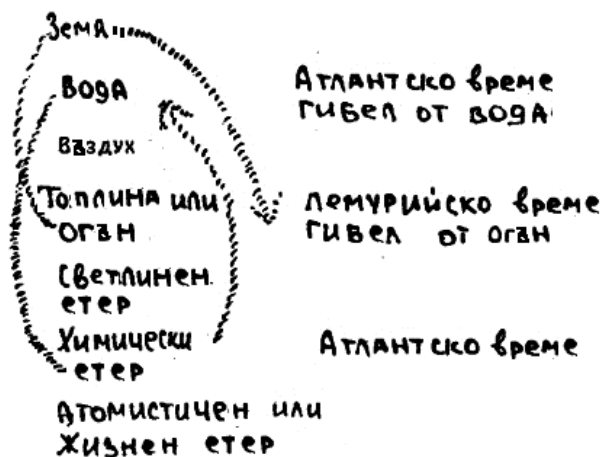
---

¹⁰⁶ Филип Ауреол Теофраст Бомбаст фон Хохенхайм, по-известен като Парацелз, 1493-1541 г., швейцарски лекар, алхимик, астролог и философ.

¹⁰⁷ *Digitalis purpurea* – червен напръстник, тревисто растение от сем. Живовлекови.

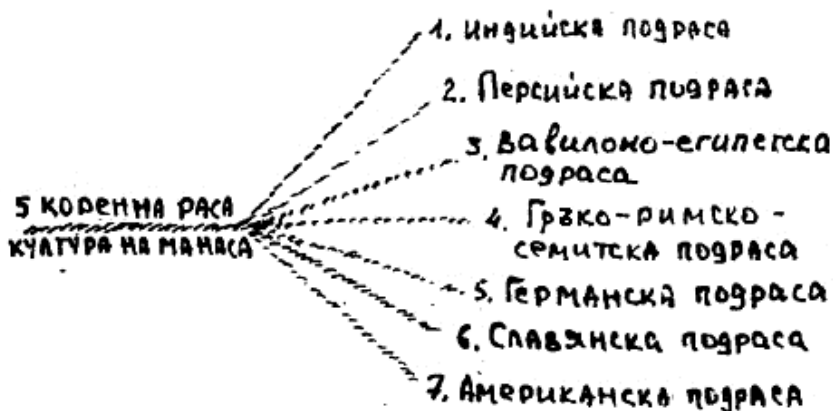

Този огън е бил отнет от духовните същества. От тялото на определено духовно същество човекът е извлякъл топлината, станала негова собственост – Агни! В резултат на това този, който по-рано е съществувал в света като огнен дух, е бил принуден да отстъпи и да се явява в този образ на огнен дух само от време на време. Този факт засяга митът за Прометей. Бог е изгубил съществуващото преди тяло и от външния огън си е сътворил ново. Тук имаме особен пример за това, как в определен смисъл човек действа разрушаващо на елементарните сили на природата. Човек сам е предизвикал елемента на огъня, благодарение на това, че е станал обособено същество. Затова в окултизма се говори, че по отношение на елементарните същества човек се проявява като разрушител. Ако се отчете, че в процеса на своето развитие човек постоянно създава в околния свят нови отношения и нови природни сили, това положение е актуално и днес. Земята се формира от човека. Огънят е възникнал по време на Лемурия, затова и лемурийската култура е могла да стигне до своя край посредством огъня, създаден от самия човек. Гибелта на атлантския континент е била предизвикана от вода. Петият континент ще загине от злото. При това се наблюдава своего рода низходящо движение, което може да се изобрази по следния начин:

Следващото – в атлантското време – е била творческата работа на човека в неговото собствено етерно тяло. Тогава той се е облякъл във въздух, извлечен от обкръжаващата среда. Той изменил своето етерно тяло така, че съвсем се изменили и всички условия в Атлантида. Повърхността на Земята във времената на Атлантида изцяло е била изпълнена с мъгла. Атмосферата е била такава, в която не е можело да се появи дъга. Човек въздействал тогава на водата. В лемурийския период той въздействал на твърдата Земя, при което бил извлечен огънят; в атлантското време той въздействал на водата и това предизвикало появата на светлината (която съответства на светлината на разума в нас). След това той въздействал на въздуха.

В петата коренна раса човек ще приближава своята гибел с това, което се нарича зло. Нея ще я смени шестата коренна раса. Петата коренна раса е расата, в която на физически план ще се развие Манас.

Във времената на праиндийската култура човек се е намирал в състояние, което съответства на Манаса в дълбоко трансово състояние. Тогава Ришите са откривали прамъдростта на древните индийци. Второто откровение е било дадено

на персите в състояние, сходно с нашия дълбок сън. В това състояние човек е чувал Словото. Това е било състоянието на древноперсийския сън-транс. „Nonover“ при персите означава „Слово“.

Трето откровение: предноазиатските народи, вавилонци и египтяни са възприемали през Манаса в състояние на образно (сънно) съзнание; те са имали видения.

Четвърто откровение: ясно, будно дневно съзнание е било развито при семитите, гърците и римляните. Тогава Манасът се е възприемал в ясно дневно съзнание като вълпътен човек, Христос Исус.

По такъв начин при древните индийци откриваме транс на физическото тяло. При персите – дълбок сън на етерното тяло. При предноазиатските народи – образно съзнание в астралното тяло. При семитите, гърците и римляните – будно съзнание на аза.

Сега, в петата подраса, човек вижда своето висше предназначение не във възприемането на изменящия се Манас, а в психическото преживяване на прости понятия. Нашата подраса разви психическия Манас, обикновената наука.

Шестата подраса ще развие свръхпсихически Манас. Това, което сега се явява обикновеното знание, в шестата подраса ще стане непосредствена реалност, социална сила. Шестата подраса трябва социално да прониже обществения организъм с това, което е достигнато в процеса на цялото предшестващо развитие. Тогава християнството за пръв път ще се прояви като социална форма. Шестата подраса ще стане семе, базисна раса за шестата коренна раса. Петата коренна раса произхожда от прасемитите, петата подраса на четвъртата коренна раса. Тя е развила собствения аз, който е произвел егоизма. За появата на самостоятелността човечеството е задължено на прасемитите. За да се пожертваш, първо трябва да се намериш. Човек трябва да се отдаде на това, което действително произвежда мисленето. Шестата подраса е призвана, вместо кръвното родство да установи родство по Манас, родство в духа. Алтруистичните

мисли ще станат основа за преодоляване на егоизма.

Седмата подраса ще се окаже в ситуация, сходна с преждевременното раждане. Тя ще бъде преждеременно въввлечена в още по-силна реалност, която ще се прояви от Манаса.

В шестата подраса ще се появи способност за преодоляване на егоизма, но така, че ще се запазва равновесието между самостоятелност и безкористност. Човекът от шестата подраса нито ще се губи във външното, нито ще се затваря във вътрешното. В периода на седмата подраса ще настъпи своего рода хипертрофия. Човек ще изпуска навън това, което сега пази в себе си: своя егоизъм. Хората от шестата подраса, напротив, ще запазват равновесие. Седмата подраса ще ожесточи егоизма. Както днес китайците представляват закостенял остатък от атлантските времена, от четвъртата коренна раса, така по-късно като закостенели остатъци от петата коренна раса ще се вклинят в шестата коренна раса англо-американците.

Мировият егоизъм изхожда от англо-американската раса. От тази посока цялата Земя ще бъде опасана с егоизъм. Всички достижения, които омотават Земята с мрежата на егоизма, ще дойдат от Англия и Америка. Оттам цялата Земя ще бъде обхваната от тази мрежа на егоистичното зло. На Изток, в малки колонии, като от семенца ще бъде образуван новият живот на бъдещето.

Англо-американската култура ще унищожи културата на Европа. Различните секти в Англия и Америка представляват не нещо друго, а най-невероятното консервиране на стари неща. Но такива общества, като Армията на спасението, Теософското Общество и подобните им, възникват, за да изкарат душите от упадъка, доколкото развитието на расите не върви паралелно с развитието на душите. Но самата раса върви към гибел. В това е основата на злата раса.

В четвъртата подраса работата се е извършвала под формата на почит (робски труд).

В петата подраса работа става стока (продава се).

В шестата подраса работата ще се извършва като жертва

(свободен труд).

Стопанският живот ще бъде отделен от труда; собственост няма да остане, всичко ще бъде общо. Тогава човек ще работи не заради собственото си съществуване, а заради цялото човечество; работата ще стане абсолютна жертва.

ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 3 ноември 1905 г.

Сега ще се опитаме да осветлим още по-тайнствените области на кармата и ще видим как тя влияе на взаимоотношенията между хората и цели народи. Този, който наистина се придържа към принципа за обяснение на света, изхождайки от духа, а не от материалните начала, той ще разбере.

От историята знаем, че в процеса на развитие на човечеството са се появили болести, които преди ги е нямало. Има болести на времето и болести на народите. Днес преди всичко ще разгледаме възникването на такива болести на времето и болести на народите. Ще се опитаме да ги разберем, изхождайки от духа. Лекарите казват, че причина за възникването на една или друга болест са бацилите. Трябва да се запитаме: откъде се взимат самите бацили? – Те, както и човекът, представляват инкарнирани живи същества. Относно тези разрушаващи човешкия живот същества също трябва да се запитаме: откъде са се появили? Какво ги е донесло в сегашното материално битие? Какво са били преди своята инкарнация?

Да вземем например някакъв загиващ народ или раса; този народ се приближава към своя край. Той се съпротивлява. Това съпротивление на разрушителните сили се явява духовен израз на нещо, което живее в астралното тяло на съответния народ. Ако този народ се разрушава сам по себе си, преживяваните от него чувства не биха оказали никакво особено влияние на обкръжаващия свят. Но да предположим, че възниква конфликт между този и друг народ и другият народ преживява ужас, преживява страх; в този друг народ възниква нещо като следствие от такова взаимоотношение. Тогава имаме, от една страна, разпадащия се народ, а от друга, нещо, което възниква от взаимодействието между борещия се за оцеляването си народ и това, което възниква от страха и ужаса в другия народ. Това се запазва.

Да вземем конкретен пример: нашествието на монголите в Средните векове; когато монголите се сблъскали с европейските народи и последните изпитали при това страх и ужас. Този страх останал. Ако се погледне сега на средновековното европейско население, което е приело върху себе си последните вълни на монголското нашествие, и си представим душевната му настройка, може да се види как от тези борещи се за своя живот остатъци от четвъртата коренна раса и подложените на страх и ужас европейци се формират определени духовни образувания. Ако на подобен натиск са били противопоставени кураж и любов, разлагащите се вещества биха били освободени. Но ненавистта, страхът, ужасът консервират тези разлагащи се образувания, и такива същества, като бацилите, намират в тях за себе си питателна среда. По-късно те се възплътяват в подходящи за тяхната инкарнация материални образувания. Така в страха и ужаса на европейските народи като гнилостни семена се внедрили разлагащите се вещества. И тези семена са миниатюрни живи същества. Така е възникнала средновековната проказа. Това са били разлагащите се вещества на загиващите монголски народи.

Откъде са се появили тези разрушители на физическата природа на човека? Те са се появили от минали духовни съставки, от прегрешенията. Това е карма, действаща в телата на народите. Сега можем да съдим за това, как моралният живот на някакъв народ обуславя външния живот в бъдеще. Физическото бъдеще на народа се намира в неговите собствени ръце; той го създава днес посредством съответния морален живот.

За това, че всички бактериални болести на съвременността имат сходни корени, се говори във всички тайни школи на Европа. Болестите, предизвикани от бацили, имат духовен произход. Това е езотеричната традиция на розенкройцерите и другите тайни школи, където тези неща се преподават. В тесния кръг на тайните школи се пази основополагащото учение за това, че в седемдесетте години в астралния свят са вървели определени битки и че нещо се е обърнало към по-добро, даже

ако... (пропуск в текста). Тези процеси се наричат битка между войнството на Архангел Михаил (името е взето от християнската езотерика) и войнството на бога Мамон¹⁰⁸. Мамон е бог на препятствията, бог, който поставя на пътя на прогресивното движение всевъзможни разрушителни неща. От друга страна, в този бог Мамон виждат създателя на напълно определени образувания, а именно, такива, които оказват разрушително въздействие на живота на човека в хода на инфекциозните болести. Неизвестните инфекциозни болести от миналите времена произлизат от него.

Сега можете да разберете защо езотеричните школи трябва да създават в дълбините на човешкото същество прогресивна вътрешна настройка; видно е, че първопричина за тези съвременни болести се явява собствено не нещо друго, а реакционността и консерватизма на така наречените висши класи по отношение на бедните нисши класи, угнетените народни маси, стремящи се към ново... (пропуск в текста). Този стремеж е препятстван от това, което изхожда от бога Мамон. Откриват ни се две противоборстващи сили: светът на чувствата на отмиращите висши класи, опитващи се да консервират миналото, и чувството на ненавист на нисшите класи – астралният живот, проявяващ се в масите като реакция. В тази противоположност езотеризмът също вижда разлагащите се вещества, а в тях – причината за съвременните инфекциозни болести. Разбирането за това, разбира се, не отрича опитите на съвременната медицина да се бори с тях с външни средства. Но действително подобряване на ситуацията по такъв начин няма да може да бъде постигнато никога.

Това, което се случва по-късно, в началото винаги се явява езотерично познание. Това познание се състои в правилен преглед на това, което в съвременния морал може да доведе до по-добро състояние на здравето в бъдеще. На тази основа, на свой ред, може да се съди, доколко дълбоко са можели да

¹⁰⁸ Виж подробности в GA 177, „Окултните основи на външния свят. Духовите на мрака и тяхното сваляне на Земята“, Дорнах, 1917 г.

проникват с поглед в бъдещето тези, които са въвели в света теософското движение. То е възникнало от разбирането за подобни връзки. Още сега е видно, че движещата сила към борбата на всички срещу всички ще приема все по-остри и по-остри форми. Това, което трябва да се случи, ще се осъществи тогава с вътрешна необходимост, като огън, разгарящ се там, където има особено възпламеняващи се материали, както това става сега на Изток¹⁰⁹. Биха били безсмислени опитите да се препятстват подобни неща. Подходящо средство за предотвратяване на борбата на всички срещу всички се създава още сега от теософското движение, разпространявайки принципа на братството. Защото братството разтваря това, което влиза в света с гниещите вещества, с ненавистта. Ние стоим на низходящата линия на расовото развитие. Ако този процес бъде консервиран чрез ненавист и с убеждението, че той може да бъде удържан, а не освободен чрез любов, ще стане най-лошото. Теософското движение иска да разреши този процес с любов. Основателите му знаят, че Теософското Общество се явява не само лечебното средство, но и източникът за по-нататъшното развитие на човечеството.

По такъв начин виждаме как физическото се явява следствие от предшестващото го духовно и как човек, при известни условия, благодарение на познанието за взаимовръзките е в състояние да свърже това физическо с неговия духовен произход. Например този, който знае как определена болест е свързана с определени усещания и чувства, знае също, че предизвиквайки в себе си тези чувства, той може да предизвика и съответната болест. Черният маг може да използва това знание за развращаване на масите. Затова дълбоките окултни истини не могат да се предават безразборно на всеки, тъй като в противен случай те веднага биха предизвикали рязко разделяне на добро и зло. Това е най-опасното при разпространяването на окултното

---

¹⁰⁹ както това става сега на Изток – вероятно се има предвид Руско-Японската война от 1904-1905 г.; виж лекцията от 12.10.1905 г. в GA 54, „Загадките на света и Антропософията“.

учение. Никога не можеш да научиш да прави хората здрави, без едновременно да го научиш как да ги прави болни. И там, където окултното учение в някаква степен е проникнало в народните маси, такива неща са съществували: в определени райони на Изтока можеш да се сблъскаш със съвсем истинни съобщения за това, че съществуват секти, чиято задача е да предизвикват определени болести. Така човек все повече и повече прониква в обяснението на материалното от духовното.

Да се опитаме сега да обхванем с поглед по-продължителни периоди от време. Известно е, че днес имаме забележително съвместно съществуване на всичко, което води животински живот, и растителния свят. Растенията усвояват въглеродния диоксид и издишат кислород, като благодарение на това са постоянен източник на живот за всичко, което наоколо трябва да диша по животински начин. Този източник води началото си от растителния свят. Всичко, което днес диша, дължи съществуването си на тази тайнствена работилница на растителния свят. Оттук можем да си изградим представа за това, как се разрушават световите; как се е разрушил светът, предшестващ нашата Земя. На Луната не е имало такова дишане, каквото днес имаме при животните и човека. Вместо него на Луната е ставал съвсем друг процес; той постепенно е преминал в дишане. Можем да си представим картина на този процес, наблюдавайки останки от онова време: животните, които сменят температурата на тялото си в съответствие с температурата на обкръжаващата среда. На Луната е имало огнено или топлинно дишане. Възприемането и отдаването на огън или топлина тогава са съответствали на приемането и отдаването на въздуха днес. Този процес на дишане е започнал да добива днешната форма едва от средата на лемурийския период.

Дишане се явява материален израз на духовния процес на слизване на монадата в долния човек. Дишането означава вмъкване на монадата. Затова в хата-йога ученикът също осъществява процес на дишане. Той ритмично регулира това, което се осъществява в човека като естествен процес, за да стане

господар на този процес. По същия начин както преди човек е приемал отвън и е отдавал навън топлина, а след това е обърнал този процес в процеса на циркулацията на топлата кръв, така и ученикът на хата-йога се опитва да превърне дишането във вътрешен процес и да получи власт над него отвътре. Постановката на хата-йога означава превръщане на дишането в такъв процес, който протича не от вътре навън, а е процес, регулируем отвътре, подобно на процеса на циркулация на кръвта. Процесът на циркулация на кръвта при променящите температурата на своето тяло животни, се отнася към процеса на циркулация на кръвта при човека така, както процесът на дишане при обикновения човек се отнася към процеса на дишане при ученика на хата-йога. Зад всички тези неща се крият най-дълбоките идеи на развитието, които трябва да станат основа за реални процеси.

Днес хората вече обикновено не разбират, че във въздуха има нещо духовно. Когато съзнанието за това още не е било изгубено, духът се наричаше „въздух“, „вятър“ = Pneuma. „Pneuma“ означава движение, едновременно и въздух, и душевно-духовно. Това обозначение изгрива във времената, когато още е имало съзнание за реалните връзки. Да вземем сега факта, че на планетата предшественица на нашата Земя (Луната) някои същества са се развили до степен, превишаваща нивото на развитие на тогавашното човечество. Това са били луциферическите същества. Ако обаче се вгледаме в тях, ще трябва да кажем: те са живели в съвсем различна среда от обкръжението на сегашната Земя. Те не са могли да дишат въздух, следователно не са могли да приемат в себе си и духа. Защото на приемането на духа в себе си съответства дишането на въздух. По такъв начин те са били принудени да изпълняват в топлинния принцип това, което днес става във въздуха. На Земята различаваме седем състояния на физическото: първо – жизнен етер; второ – химически етер; трето – светлинен етер; четвърто – топлинен етер; пето – въздух; шесто – вода; седмо – твърдо. Тоест луциферическите същества е трябвало да изпълняват в областта на топлината това, което днес човек изпълнява във въздуха. Сега можем да се досетим

защо тези същества, дали на човека свободното съзнание и самостоятелността, по определен начин са свързани с огъня. По тази причина при своята поява на арената те страстно се присъединили към всичко това в човека, което има отношение към топлината, към огъня. Тяхната алчност е била насочена към това, което в човека е било негова собствена топлина. Така че донорите на познанието и свободата се свързват с нещо такова, което се опитва да се въплъти в топлината на човека по същия начин, както на Луната. Това е връзката на познанието със смъртта и раждането, с болестта и останалите неща в този свят. С познанието в света са влезли раждането и смъртта, и болестите; с това е купено познанието. Затова виждаме също и връзка между определени топлинни състояния и болестта, а именно температурата. В това е произходът на повишената температура. За всичко това традиция е имало чак до 19. век.

На предходните планети, предшествали нашата Земя, не е имало хора, животни, растения и минерали във вида, в който съществуват сега. Тогава са съществували три царства, разположени между нашите днешни. Висшето царство са били същества, не достигнали още съвършенството на човека, но и още не спуснали се до състоянието на днешните животни. Тогавашните растения още не са издишали кислород. Кислородът, този жизнен въздух, тогава още не го е имало. Едва с възникването на съвременното растително царство към азота е бил присъединен кислород. Луната е била заобиколена от азотна атмосфера. Съществата са се стремили към форми, притежаващи дробове и други подобни, имащи способност да дишат, още във втората половина на развитието на предходната планета, но растителното царство като такова е възникнало едва в земния цикъл. Тогава и животинските същества са развили органи за дишане. Те изместили растителното царство една степен по-надолу, за да получат кислород за своето дишане.

В този процес предходната планета по необходимост е трябвало да стигне до състояние, когато животът в тази форма вече не е можел да съществува. Формата се видоизменила и

се нуждаела от нова планета. Предходното царство е трябвало да изчезне. Всички живи същества на предходната планета се задушили. Така с всичко съществуващо на тях загиват цели планети, а в това, което се подготвя в тялото на майчината планета, се развива новият живот. Така трябва да се разбират гибелта и раждането на планетите.

Днешният живот на човека се характеризира с това, че злото, съществуващо в неговата карма, все още се съдържа в него, както преди в него са се съдържали другите царства. Днес той го изработва от самия себе си. В бъдеще злото и доброто ще присъстват във външни форми, наред с добрата раса ще съществува и царството на злите. Тогава от отделеното, отхвърлено надолу зло от животински характер, ликът на човека ще се прояви в своя просветлен образ. Да се опитаме да си представим този загадъчен, дремещ днес в животинската материя, просветлен човешки лик, очистен от животинското зло и проявен символично. – Няма да можете да получите по-удачен образ от пробудения от велика интуиция египетски образ на Сфинкса. Той сочи не само към миналото, но и към бъдещето. Загадката на Сфинкса – във вида, който е добила в гръцкия мит, е загадка на човека. Неслучайно древните египтяни поставили Сфинкса пред храма за посвещение. Посвещението е присаждане в душата на тайни за бъдещето. Благодарение на това, че пред входа на храма е стоял Сфинксът, вече се е създавала определена среда за посвещение.

Това, което външно представлява кислородът като тяло, вътрешно се явява монадата. Когато на Земята се появил кислородът, тогава и монадата е добила способност да се възплъщава. Когато ученикът вдишва голяма порция кислород и задържа този кислород в себе си, той е обладан от желание да получи монадата. Кислородът не е само външно-материалното. Трябва да се изследва и духовната му природа. Тогава външно имаме кислород, е вътрешно – монадата. Затова в лемурийския период процесът на дишане е формирал тяло за слизащите синове на Манаса.

ТРИДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 4 ноември 1905 г.

Днес, допълвайки последната лекция, ще последват някои афористични бележки, касаещи развитието на различните раси. Но преди това е необходимо да се обърне внимание на някои неща, чиито основи са дадени само в много малко книги.

Така наречените закони за храненето в различните култури поначало изглеждат съвсем произволни, но в действителност те са отгледани на почвата на знанието и мъдростта. Трябва обаче да се съобразяваме с това, че съвременното човечество е съвсем неспособно да следва тези неща така, както ще бъдат представени днес. Но по-късно те ще дадат основата за определени закони в социалния живот. В общи линии никой не трябва да си въобразява, че ставайки вегетарианец, или подлагайки себе си на още нещо подобно, той ще стане адепт.

При народите от Изтока съществуват определени принципи за поддържане на своята медицина на необходимото ниво, което се заключава например в това, че за лекарите от тези народи най-важен се явява преди всичко въпросът за храненето на своето собствено физическо тяло. Там, където още съществува старият спиритуален живот, има хора, станали лечители благодарение на това, че са се хранели изключително с мляко. Те са убедени, че понеже са изключили от диетата си всичко останало, са развили в себе си физическите лечебни сили, особено за лечението на така наречените душевни болести¹¹⁰. Те използват особени методи. Те знаят съвсем точно, че хранейки се изключително с мляко, развиват в себе си определени сили.

Искаме да разберем какъв род интуиция засяга това. Дълбочината на тази интуиция може да се разбере по следния

---

¹¹⁰ физическите лечебни сили, особено за лечението на така наречените душевни болести – това е текстът според Матилде Шол. При Мария Щайнер е записано, че се събуждат психични сили, за лечението на психични заболявания.

начин. Знаем, че човечеството е изминало определени етапи от развитието. В средата на лемурийските времена първоначалният човешки елемент се разделя на възходящ човек и животно. С това е бил свързан фактът, че силите, които е притежавала Земята още преди отделянето на Луната, също се разделили; при това част от тях се обособили от Земята заедно с Луната.

Да се спрем на междинния период от време, когато Земята е била още единна с Луната. Тогава човек се е намирал на съвсем друга степен на развитие. Той вече е имал топла кръв, но още не е бил разделен на два пола. С отделянето на Луната става половото разделение, така че, гледайки днес към Луната, можете да ѝ кажете: поради това, че ти си се отделила от Земята, нашата репродуктивна сила се е разделила на две части. – Земята е преживяла и такова време, когато човечеството е било непосредствено свързано с животното, било е потопено в животното, подхранвано е от животното. Такъв начин на хранене едва ли ще бъде разбран от тези, които не притежават ясновидски сили. Но можем да си съставим някаква представа за това, наблюдавайки начина на хранене на млекопитаещите, кърмещи своето потомство със собственото си мляко. Този вид хранене се появява заедно с разделянето на репродуктивните сили. Преди човек е можел да приема хранителни вещества от своето непосредствено обкръжение, както днес дробовете приемат въздух. Както днес човешкият ембрион се съединява с майчиното тяло, така по това време чрез особени всмукващи влакна човек се е съединявал с цялата заобикаляща природа. Такава е била старата форма на хранене на Земята. Остатък от тази форма е храненето на малките на сегашните млекопитаещи; млякото за тях се явява същото, което за човека в долемурийското време е било древното божествено хранене, първата форма на хранене на Земята. Тогава земната природа е била такава, че това хранене е можело да бъде получено отвсякъде. По такъв начин млякото представлява продукт, отнасящ се към първата форма на човешко хранене. Когато във физическото човекът е бил още близко до Божественото, той е сучел това

мляко директно от своето обкръжение. Окултистите знаят как човек е свързан с природата.

Храненето с мляко е преобразуваната форма на най-древното хранене. Млякото винаги е било първото хранене за човека. То неслучайно се свързва с благодатното мислене (поговорката: „Die Milch der frommen Denkgungsart“ – Млякото на набожния начин на мислене).

Питаме се, благодарение на какво млякото, във вида, в който е съществувало тогава, е могло да бъде извлечено от обкръжението? – Това е станало възможно на Земята благодарение на лунните сили; те са били общата кръв на Земята. Когато Луната се отделила, тези лунни сили са могли да се концентрират само в определени органи на живите същества.

Окултистът нарича млякото лунно хранене. Синове на Луната са тези, които се хранят с мляко. Млякото е лунен продукт. Затова е вярно, че източните лечители, хранещи се изключително с мляко, отново привличат към себе си силите, които са били на Земята в тези времена, когато млякото още е струило към Земята на потоци. Те си казвали: това са сили, правещи човека зрял за живота. Тези творящи сили би трябвало да са и целебни сили; по такъв начин, хранейки се с мляко и изключвайки всичко останало, ние добиваме власт да лекуваме.

Да се върнем в долемурийското време. Млякото тогава е можело да се суче направо от външното обкръжение. По-късно състоянието на Земята се изменило и дошло време, когато млякото първо станало всеобщо човешко хранене, а след това останало само под формата на майчиното мляко. Времето, когато млякото е можело да се суче направо от обкръжението, е предшествовало времето, когато Слънцето и Земята са се намирали още в единство. Тогава е съществувало слънчевото хранене. Така, както от Луната е останало млякото, са останали и слънчевите продукти. Всичко, което се пронизва от слънчевите лъчи, цветовете и плодовете на растенията, принадлежи на Слънцето. Преди растежът им е бил насочен към общия за Земята и Слънцето център. Със своите цветове те са се впис-

вали в Слънцето. Когато Слънцето се отделило от Земята, растенията запазили своята насоченост: те продължават да бъдат притегляни от Слънцето. Човекът е растение наобратно. Частта от растението, намираща се над повърхността на Земята, е така свързана със Слънцето, както млякото е свързано с Луната, тоест тя представлява слънчева храна. Затова на мястото на чисто млечното хранене постепенно навлиза храненето с растения, а именно с горните части на растенията. Такъв е бил вторият вид човешко хранене.

Така в края на лемурийския период един на друг са противостояли два вида: видът на лунните синове, отглеждани животни и хранещи се с млякото, което те дават; и втори вид, хранещ се с растителна храна, тоест с това, което расте на Земята.

Този факт е представен в историята за Каин и Авел. Авел е бил пастир, Каин земеделец; Авел (представя) лунния вид, а Каин – слънчевия. Това е грандиозна алегория¹¹¹. Тайното учение представя всичко това не толкова явно. Богът, дал на човека възможност да стане лунно същество и да се храни с преобразуваното лунно хранене, е наречен от еврейския народ Йехова. Той е бил хранителната природна сила: тя е течала към Авел, той я е взимал от своите стада. Преходът към слънчево хранене е означавал отпадане от Йехова. Затова и Йехова не приема жертвата на Каин, защото това е била жертва на слънчевия продукт.

Връщайки се в по-отдалечените времена, няма да открием никакво друго хранене, освен млякото, това хранене, което човек е получавал от живи животни. Това е най-първото хранене на човека, което той и сега употребява в първите седмици от своя живот; и изречението на блискоизточния лечител „...Ако не

---

¹¹¹ Каин и Авел... алегория – Щайнер тълкува по различни начини тази алегория в лекциите от 1904-5 година във връзка с Легендата за храма; виж GA 93, „Легендата за храма и Златната легенда като символ на миналите и бъдещи тайни от развитието на човека“.

станете като децата, няма да влезете в Царството Небесно“¹¹², се отнася за този вид хранене. Всички тези неща не са случайни.

Сега ще се преместим от лемурийското време към атлантското, към народите, които са живели на територията на днешния Атлантически океан. С атлантите идва нещо такова, което преди го е нямало: те започнали да се хранят с това, което е напуснато от живота, с мъртвите. Те включвали в себе си това, което е умряло. Това е много важен преход в развитието на човечеството. Благодарение на храненето с трупове на животни е станал възможен преходът към егоизма. Храненето с трупове означава връзка с егоизма. Човек е станал самостоятелен благодарение на това, че приема в себе си нещо мъртво. Мъртвото се е използвало, преди всичко, в появилите се тогава ловуващи племена, които убивали животни. След това идват народите, които приемат в себе си зреещото не само под слънцето, но и под земята. Това е също толкова мъртво, колкото и убитото животно. Всичко, което живее в нисшата природа на животното, всичко, което е пропито от кръв, изхожда от силите на Луната. Лунната сила се съдържа и в млякото, което е свързано с жизнения процес. Когато човек яде мъртво, той приема в себе си умрели части. Толкова мъртво е и всичко, което расте под Земята, тоест тези части от растението, които не са пропити със слънчева топлина, не са пронизани от жизнения принцип на Слънцето. По такъв начин коренът на растението съответства на пропитото с кръв тяло на животното.

По-късно се появило хранене, което преди изобщо не го е имало. Към своята храна човек започнал да добавя чисто минералното, взето от Земята: сол и други неща. Така в своето хранене човек преминал през всичките три царства. Това е приблизително пътят, който изминало атлантското развитие относно храненето: в началото се появили ловуващите народи, след това земеделците, каиновият род, и накрая било развито минното изкуство, свързано с това, което се намира под Земята.

Всички тези неща представляват отпадане от жизнените

---

¹¹² Матей 18:3, 19:14 Лука 18:15,16.

или производствени сили. Това, което е мъртво в животното, е отпаднало от живота. Частта от растението, която се намира в земята, също е отпаднала от живота. Всички соли представляват мъртво минерално царство, нещо, което остава като остатък.

Да се заемем сега с петата раса. Тук наред с ядящите плодове, остават тези, които се хранят с мляко; всичко останало идва като съвсем ново. Петата коренна раса се характеризира предимно с това, че по това време благодарение на химическия процес, се образува минералното. Това е фиксирано в Книгата Битие. Какво представлява това, което е получено благодарение на химическия процес? Издигайки се по-нагоре в своето развитие, човек започва да използва химията по отношение на растенията, на плодовете – появява се виното. При атлантите още не е имало вино. В Библията е казано, че Ной, прародителят на новата раса след потопа, е бил първият човек, достигнал състояние на опиянение, вкусвайки вино. Нещо е било произведено от растителния свят, посредством минерално-химическия процес. След това виното играе определена роля в живота на човечеството в продължение на цялата пета коренна раса. До началото на петата коренна раса животът на всички посветени е почивал на традициите, възникнали още във времената на атлантите, когато още е нямало вино: индийските, персийските и египетските посветени не са се нуждаели от вино. В свещеностите се е използвала само вода.

С петата коренна раса се появило виното, в резултат на минералната обработка на растенията. Трите първи подраси представлявали повторение на миналото.

Новото се развива едва в четвъртата подраса. Тук виното в известен смисъл вече претендира за святост. Появяват се култови обреди, в които виното играе определена роля (култура на Дионис). Появява се даже бог на виното.

Всичко това се е подготвяло постепенно. Първо културата на виното се проявява при персите. Тук виното е още чисто светско. След това постепенно то започва да прониква в култовото – култа на Дионис. Четвъртата подраса е расата,

в която се появява християнството, и това също е раса, която седемстотин години преди това е провъзгласила своята мисия чрез Дионисиевите игри. Тук за първи път виното започва да се използва в култа. Този факт по най-забележителен начин се представя от най-сведущия в християнството евангелист, Йоан. Още в самото начало той говори за превръщането на водата във вино, доколкото християнството се е появило преди всичко за четвъртата подраса на петата коренна раса. Човечеството се е нуждаело от учение, осветяващо това, което е трябвало да навлезе на физически план. Виното отрязва човека от всичко духовно. Този, който пие вино, не може да достигне до духовното. Той нищо не може да знае за Аتما, Будхи и Манас, за това, което остава, което се превъплъщава. Така е трябвало да бъде. Целият ход на развитието на човечеството е възходи и падения. Човек е трябвало някога да се спусне до самото дъно. И заедно с това изцяло да се потопи във физическото. Затова се появява култът на Дионис. Той е трябвало да подготви човешкото тяло за материализма, затова е трябвало да се появи религията, превръщаща водата във вино. Преди за свещениците е съществувала строга забрана за виното; те са могли да изпитат Аتما, Будхи и Манас. Сега е трябвало да се появи религия, изцяло водеща на физически план, иначе човечеството нямаше да бъде напълно потопено във физическото. Такава религия е трябвало да се откаже от Аتما, Будхи и Манас и от прераждането, и да съдържа в себе си само общи указания. На следващия етап виното отново ще бъде превърнато във вода.

Ако преди водата не беше превърната във вино, човек нямаше да може да възприеме всичко земно в пълната му мяра. В началото на Евангелието от Йоан (при описанието на превръщането на водата във вино на сватбата в Кана, 2, 1-11) е показано, че Христос взема предвид това, което съществува. Той взема предвид и бъдещето, въвеждайки, от Своя страна, причастие-то. Това причастие е велик символ на Този, Който е положил началото на Своето културно течение от тази четвърта подраса. Бидейки наистина „Син Човешки“, достигнал дълбините на

физическото, за да го възвиси отново в пълна мяра, Той е трябвало да остане в рамките на това, което е съществувало в него, и да покаже на човека как физическото съдържание на расата непосредствено е свързано с Неговото собствено послание. Ако на човечеството е съдено отново да оздравее, то трябва да има символ, сочещ пътя от мъртвото към живото: хляба и виното. Хлябът в окултен смисъл е това, което възниква само в резултат на умъртвяване на растението. Виното на свой ред възниква благодарение на това, че растението първо бива умъртвено, а след това се подлага на минерална обработка. При изпичането на растителното се прави същото, каквото и при убиването на животното. Извличайки вино от растителното царство, ние в известен смисъл правим същото, както и при изцеждането кръвта на животното. Хлябът и виното стават символ на четвъртата подраса. Това, което трябва да се развие в бъдеще, е възходът от растително към минерално хранене. Хляба и виното отново ще трябва да ги пожертваме; от тях ще трябва да се откажем. Явявайки се в четвъртата подраса, Христос посочва хляба и виното: „Това е Моето тяло – това е Моята кръв“. С това Той е искал да се осъществи преходът от животинското хранене към растителното, преход към по-висшето.

Тогава е имало две категории хора: първите – хранещи се с месо и кръв; това са дохристиянските хора, на които Христос не е разчитал. Вторите – тези, които убивали само растения, изцеждайки растителната кръв: пиели са вино и са ядели хляб. На тези хора Христос вече е разчитал; те са били предшествениците на бъдещото човечество.

Значението на причастието се състои в това, да се премине от хранене с мъртви животни към хранене с мъртви растения. Когато наближи краят на времето на нашата пета подраса и настъпи времето на шестата подраса, ще стане разбираемо и значението на причастието. Тогава никой няма да се храни с животинска храна. Но дотогава е възможно да се появи вече третата форма на хранене, минералната. Тогава човек сам ще може да си създава храната. Сега той използва това, което е

създадено за него от Боговете. По-късно той ще може сам да си приготвя в химически лаборатории хранителните вещества, които са му необходими.

И така, виждате, че всичко възниква от най-дълбоки интуиции. Ако погледнем препоръките на древните жители на Изтока за храненето, там няма да намерим заповеди; това просто са повествования, в които се казва: ти не трябва да очакваш, че веществата ще действат по различен начин от този, по който обикновено действат.

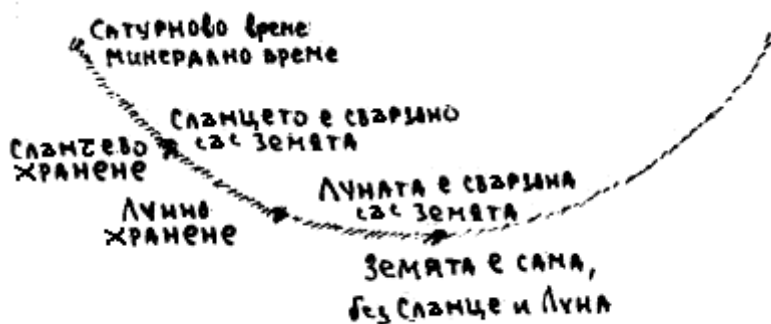
Това, което Христос след това умъртвява, което Той действително жертва след приемането на причастието, е физическото тяло. То умира. То ще умре и в целия човешки род. Примерно към средата на шестата коренна раса, в последната ѝ третина, съвсем няма да остане физическо тяло. Човек отново изцяло ще стане етерен. Той ще премине в състояние на по-фина вещественост. Но това няма да стане, ако човек сам не стигне до него. За това той трябва първо да премине към храненето, което ще бъде приготвяно от самия него в лабораториите. Така че в степенята, в която той ще взема продуктите за хранене не от природата, а ще ги добива благодарение на собствената си мъдрост, на бога вътре в себе си, той ще съдейства и за собственото си обожествяване.

Когато човек започне сам да се изхранва, ще бъде положена основата за нещо още по-висше, а именно за това, че той ще може сам от себе си да се размножава. Постепенно той ще създаде живот за себе си от минералния свят.

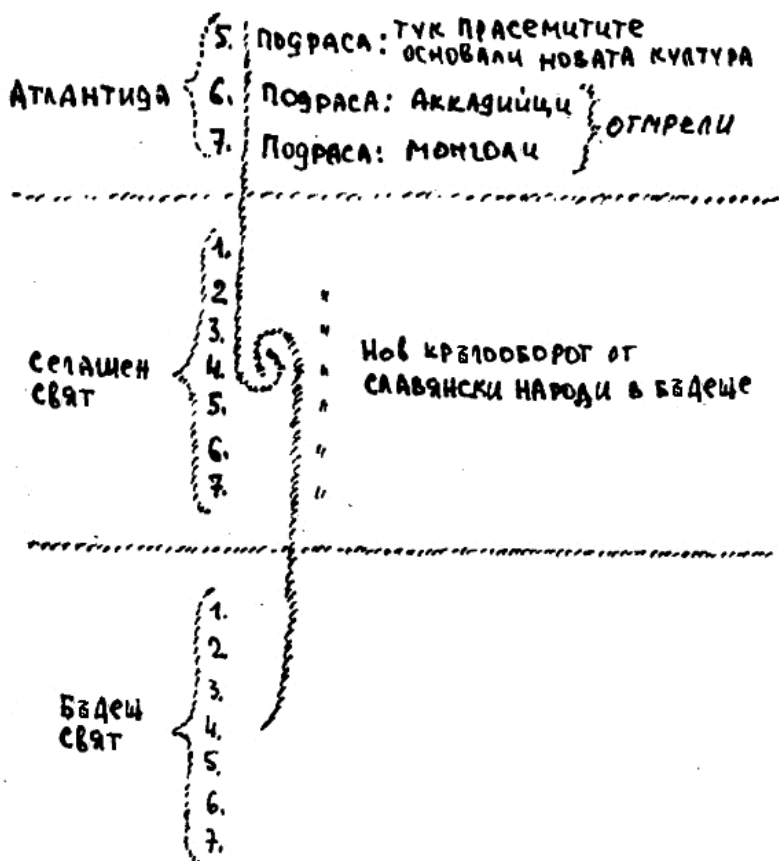
Това е огромна крачка в човешкото развитие. Това, което днес знае естествоизпитателят, се явява само миниатюрен фрагмент от великия кръгооборот.

От Сатурн ние влизаме в минералното време. В атлантския период, благодарение на храненето с мъртвото, се подготвя това, което произвежда егоизма. До петата подраса, до прасемитите, по такъв начин постепенно се формира човешкият аз. В шестата подраса на петата коренна раса този аз, на свой ред достига поредната, по-висока степен на развитие. Това означава, че ние

стоим пред нов, така наречен вихър или кръгооборот на битието. Сегашният кръгооборот е започнал във времената, когато прасемитите са положили основата на сегашната коренна раса.

Всичко, което сме имали досега, дължим на прасемитската култура. Но сега заедно със славянските народи идва нов импулс. Този импулс ще бъде внесен от един от тези народи, едновременно с неговото своеобразно скъсване с миналото. Под формата на скрита духовност той се изработва в средата на руското селячество. Той образува втората част на предстоящия вихър. В настояще време една определена култура е обхваната от процес на разлагане, а новото едва се подготвя. Това ново, на което Изтокът ще даде живот, се подготвя на Запад. Но старото трябва да стимулира новото. Навсякъде в наше време, където пробиват импулсите на новото, това ново е още зачатъчно, тромаво, несъвършено. Старото, напротив, е доведено до филигранност, но е заразено с критика и отхвърляне. Носителите на старата култура излизат от семитския клон; те са носители на това, което се завихря. Всички те имат в себе си нещо семитско. Например Ласал, Маркс. Всичко това се завърта във вихър. Продължаването на всичко това вече е невъзможно. Подобно на скок от единия бряг на другия, сега трябва да бъде направен скок към духовността на бъдещата култура на Изтока. Това е нещо съвсем ново.

Бъдещето винаги поначало е грубо, недоцялано и естествено инфектирано с миналото. Хекел е човек, изцяло стоящ в средата на потока и обхванат от двете съставни части на вихъра. Първата част на неговите „Световни загадки“¹¹³ представлява позитивна, елементарна теософия; втората част е негативна и всеунищожаваща; това е вихър.

Могат да се наблюдават противоположности и в социализма на Изтока и Запада. Социализмът на Запада е социализъм на

¹¹³ Ернст Хекел, „Световни загадки – разбираеми изследвания на монистичната философия“, Бон, 1899 г. Виж лекцията в GA 54, „Загадките на света и Антропософията“ от 05.10.1905 г., озаглавена „Хекел, световните загадки и Теософията“.

продукта, а социализмът на Изтока – социализъм на потреблението. Този, който социално регулира произвежданото, се съобразява с користолюбието, с егоизма. Този, който регулира потреблението, гледа какво искат от него другите, взема предвид братските отношения. Социализмът на продукта – Маркс, Ласал¹¹⁴ – обръща внимание на работника само дотолкова, доколкото се явява производител. На Изток на преден план е поставено потреблението – например при Кропоткин, Бакунин, Херцен¹¹⁵. Ако следвате Кропоткин, можете да видите как нещата се проявяват едно след друго. Той моментално е разбрал принципа на взаимопомощ при животните. Социализмът на Запада изцяло е основан на борбата. Така в мировото развитие се сблъскват различните течения.

---

¹¹⁴ Фердинанд Ласал – 1825-1864, немски философ, икономист, юрист и политик от еврейски произход.

¹¹⁵ Княз Пьотр Алексеевич Кропоткин – 1842-1921, руски учен-географ, писател, революционер, теоретик на анархо-комунизма, автор на книгата „Взаимопомощта като фактор на еволюцията и другите работи“; Михаил Александрович Бакунин – 1814-1876, руски революционер, теоретик на анархизма, един от идеолозите на народничеството – обществено движение в Русия, ориентирано към сближаване с народа в търсене на мястото си в света. Автор на „Държавност и анархия“; Александър Иванович Херцен – 1812-1870, руски социален философ, писател, публицист и революционер, определян като „баща на руския социализъм“.

ТРИДЕСЕТ И ПЪРВА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 5 ноември 1905 г.

Нашата пета коренна раса, днешното следатлантско човечество е предшествано от атлантската раса; тя е заемала потопения сега континент, съществувал между Европа и Америка. Атлантците в никакво отношение не могат да се сравняват с хората, които населяват земното кълбо днес. Даже остатъците от тази древна раса вече са успели да научат много неща от по-късните обитатели на петия континент, затова е невъзможно, съдейки по тях, да се реконструира състоянието на онази култура. В началото на атлантската култура не е имало никакви оръдия на труда. Атлантците са можели да приспособяват Земята за своите нужди посредством ясновидски сили. Обработката на металите се отнася чак към края на атлантския период.

От атлантското население е била подбрана малка група, както сега отново трябва да бъде отделена такава група в Тесофското Общество. Нейната задача е била да пренесе в петата коренна раса новата култура. Мястото, където са живели избраните за осъществяването на тази задача, е била малка, отделена от останалия свят колония, разположена на териториите на днешните Англия и Ирландия. Тогава там са живеели прасемити. Това са били първите хора, които са били в състояние да мислят разсъдъчно. Представите на атлантците са били все още изцяло образни. Издаването на челната изпъкналост напред, образуването на мозък, способен да мисли, за първи път се появяват при прасемитите, които между другото нямат нищо общо с днешните семити. Това прасемитско население, което, така да се каже, е изобретило мисленето, се е придвижило през Европа към Азия и първо е основало своята култура там. Прасемитите образували петата атлантска подраса. Атлантската коренна раса е включвала в себе си седем подраси: първата – рмоахили, втората – тлаватли, третата – пратолтеки, четвъртата – пратуранци, петата – прасемити, шестата – праакадийци, и

седмата – прамонголи.

Така петата коренна раса произхожда от петата подраса на атлантите. Ако хвърлим поглед към Азия, преди всичко ще открием там първата подраса на петата коренна раса, древноиндийската раса, народ, придвижил се по-късно далеч на юг и там положил началото на сегашните индийци. Съществен белег на този народ, сменил северните индийци, е било това, че той не е успял да развие вярното чувство по отношение на материалната култура. Наред с духовното виждане от най-висок порядък, той е бил съвсем неразвит в смисъл на материална култура. Древните индийци били напълно откъснати от света; душите им били още напълно сходни с атлантските в това, че са могли да развият в себе си безкрайно красив свят на образи. По-късно, благодарение на йога-упражненията, при тях отвътре се развил фино разработен, струващ ни се днес като даден отвън светоглед. В съществуващите днес външни традиции от него са се запазили само откъслечи. Ведите и Бхагавад Гита предават само слаби отзвучи от този мощен възглед. Философията Веданта също представлява съвсем абстрактен отзвук от първоначално точно предавания по традиция мироглед.

Помислете за смисъла на това, което е излязло после от по-късната кабалистика в сложна форма, засягаща повече незначителните неща, и си представете, че това се е прилагало по отношение на глобалните мирови мисли. Ако след време еврейният е можел да размишлява над тях в кабалистиката, това е било свързано с факта, че еврейското тайно учение е било несъвършено отражение, ехо от фино разклонената мисловна система на древните индийци. А това, което е представлявало учението на брахманите, съвсем не е било само религия във вида, в който се е появило по-късно като система, а единство от религия, наука и поезия. Всичко това е било като фин подбор, екстракт от това, което е било развито в древната атлантска култура.

Европейските народи са преминали на територията на Западна и Централна Европа също от Атлантида. Сред тях

се е развило съвсем друго учение. Това са били остатъци от народности, които не са били в числото на избраните за основаването на нови култури, но в зачатък също притежаващи това, което така мощно се е проявило в Индия и което тук се е запазило на доста по-ниска степен на развитие. Това, което излязло от Европа, се придвижвало все по-далеч и по-далеч в Азия. Общото учение, образуващо основата, в груба форма останало и в Европа.

Индийското учение се проявило във Ведите. „Веда“ означава същото, каквото и „Еда“. Просто съдържанието се във Ведите представлява по-фин израз на това, което в по-груб вид останало тук, в Европа, като Еда, и намерило своя писмен израз едва в края на Средните векове. Трябва обаче да се отчита, че благодарение на народите, дошли по-късно, това първоначално всеобхватно духовно учение претърпяло определени промени. Първоначално то е включвало в себе си разбиране за величественото Божествено единство, познато на индийците. В следващата, персийска раса това разбиране вече било изгубено. Друга особеност на древния индийски мироглед било почти пълното отсъствие на понятието за време. То се появява във втората, персийската подраса. Разбира се, индийците са знаели какво представлява времето, но те си го представяли като нещо еднообразно, монотонно; разбирането за история, развитието от несъвършено към съвършено в него още липсвало. Преобладавал е възгледът, че всичко е манира от Божественото съвършенство.

Персийското мислене е било обзето от мисълта за времето. Зерван Акарана, главното персийско Божество, по същество представлява времето. Как човек е стигнал до понятието за време? Този, който като праиндийците търси преди всичко праединното Божество, трябва да си го представя като абсолютното добро. Злото, несъвършеното в света са били за древните индийци не нещо друго, а илюзия; илюзията е била много важно понятие. Древните казвали: в света няма нищо несъвършено, зло няма. Ако си мислите, че съществува нещо зло, това озна-

чава, че гледате на света с очи, недостатъчно освободени от илюзиите. Например ръждата, разяждаща желязото, някъде на друго място се явява добро; трябва само да се намери къде. Ако гледате престъпника през завесата на илюзиите, той и ще ви се яви в този вид; махнете завесата и ще разберете, че зло няма. – Това учение вътрешно е свързано с откъснатостта от света.

По различен начин стояла работата във втората подраса. При праперсийците доброто било вплетено в мировия процес; то било цел. Казвало се: доброто трябва да бъде завоювано. Светът – това е добро и зло, Ормузд и Ариман, а това, което ще преодолее злото, е Зерван Акарана, времето. – Така в ранноперсийския мироглед, като принцип на развитието, проникват понятията за добро и зло. Учението на Заратустра се основава на наличието на зло в света и на понятието за време: животът е даден на човека, за да преодолее злото. – Този мироглед е свързан с това, че втората подраса вече не е била откъсната от света, а обратно, работила е в него. Дейна, действаща в различните направления на човешката дейност, устремила взор към външния свят и погълната от мисълта за възможността да твори добро непосредствено от света – такава е била втората подраса. Затова при персите се сблъскваме с изобилие на Богове; не с качествата на единното Божество, а с изобилие на Божества, доколкото ако светът се разглежда не като илюзия, а като действителност, той представлява изобилие, многообразие. Божествата, на които тогава се покланяли, са били повече или по-малко индивидуално-духовни Божества.

Първоначалните инициатори, които са положили началото на древноиндийското учение, са били учители и на втората подраса, расата на праперсийците. Те приспособили цялото учение за една дейна раса. Те създали религия, която получила своето развитие чрез различните Заратустровци¹¹⁶.

---

¹¹⁶ Историческият Заратустра живее през 6. век пр.Хр. според Александър Полихистор, гръцки учен от 1. век пр.Хр. и Плутарх, учителя на Питагор, който освен историк, е и посветен в Мистерията на Аполон. Тук важи пояснението, направено за Дионисий Ареопагит в лекция 13 от този цикъл.

Следващото посвещение се осъществява още по-далеч в Азия: при египтяните, жителите на Вавилон, асирийците и халдеите, тези родоначалници на арабите. Там била формирана третата подраса. Задача на третата раса било съгласуването на двете течения, на вътрешния човек и на външния. Ако търсим основите на миросглед на тази трета подраса в Халдея или Египет, навсякъде намираме мощно осъзнаване на връзките на човешката дейност и силите на природата. В това се открива съществена разлика от персийската раса. В Персия е имало две противоборстващи сили, добро и зло. Сега човек се опитва да подчини различни природни сили и същества да му служат. Това, което се е формирало като персийска религия, основно е било съобразено с човешката дейност. Сега в рамките на третата подраса се проявява съзнание за това, че природата може да се овладее не само с помощта на телесна сила и морално поведение, но и с помощта на знанието. В страните, където на високо ниво се е практикувало изкуството на земеделието, такива като Египет и Халдея, се е развивало съчетание на небесно-духовните сили с труда на човека. Тук са получили развитие знанията за метеорологичната среда, планетите и звездите. Човек е търсил силата за работа в познанието на природата. Така стигнал до науката за звездите, свързвайки астрономията с човека на Земята. Произхода на човека са го търсели в звездите. По такъв начин, в този смисъл тук за първи път се сблъскваме с науката. Тук, в третата подраса, вместо вътрешно виждане имаме практическо знание. Затова чуваме за велики посветени, обучаващи на геометрия, изкуството за измерване на земята, развиващи в хората технически способности. В третата подраса става оплождането на човешката дейност с взетия от небесата миросглед. С това е било дадено нещо такова, което превърнало разбирането на човешкия живот в своего рода небесна наука. При различните народи това се е проявило по различен начин. При египтяните например Озирис, Изиди и Хор са били разбирани като представители на астрономически явления.

В Азия се формират три различни подраси. Тук, под вода-

чеството на посветени от Атлантида, преминала малка колония нейни обитатели. Като резултат възникнали древноиндийската, древноперсийската и халдейско-египетската култури; всички те преминали през един и същ ред инициации. В Европа обаче постоянно се събират остатъци от това, което така мощно се е проявило в тези три велики азиатски култури. Тези отделни европейски култури изобщо са силно смесени помежду си по най-различен начин. И в Европа е имало посветени, които към края на описвания период създали мистерийни школи; те се наричали друиди; „Drys“ означава „дъб“. В древна Европа мощният дъб е бил символ на посветения, на жреца-учен. В народите на Севера е живеела мисълта, че тези техни древни култури ще трябва да изчезнат. Тях са ги учили, че Боговете ще отидат в забрава, а идването в бъдеще на християнството великолепно е било изразено при северните пророци в това, което по-късно е намерило своя израз в сагата за Зигфрид¹¹⁷. Сравнете я с мита за Ахил¹¹⁸.

При Ахил неуязвимо било цялото тяло, с изключение на петата; при Зигфрид уязвимо било само мястото между раменете. Такава неуязвимост означава посветеност. Ахил се явява посветен от четвъртата подраса в периода, когато тази култура едва е изгрявала; затова всички горни части на тялото му били неуязвими, уязвима била само петата, нисшата природа, подобно на куцотата на Хефест. Германският Зигфрид също е бил герой на четвъртата подраса, но уязвимото му място е било между плешките. Тоест той е бил уязвим в това място, което става неуязвимо само при този, който носи кръста. Със Зигфрид загива всичко Божествено; северните Богове са вървели срещу своята гибел (Залезът на Боговете). Това придава на северната сага трагичен оттенък, тя сочи не само към миналото, но и към бъдещето, към времето, когато трябва да настъпи Залезът

---

¹¹⁷ сагата за Зигфрид – виж GA 54, „Загадките на света и Антропософията“, лекцията в Берлин от 22.03.1906 г. „Зигфрид и залезът на боговете“.

¹¹⁸ Ахил – да бъдеш неуязвим по такъв начин, означава да бъдеш посветен. Виж седма лекция от GA 139, „Евангелието на Марко“.

на Боговете. Друидите дали на хората учението за гибелта на северните Богове. Затова в сагата символично се дава и описание на борбата на Бонифаций¹¹⁹ с дъба, борбата със старото жречество, с друидите.

На Север навсякъде могат да се посочат следите на това, което е получило своето изражение в Азия. Например Муспелхайм и Нифелхайм са противоположности, съответстващи на Ормузд и Ариман. Великанът Имир, от когото е бил създаден целият свят, се съотнася с разчленяването на Озирис в Египет. Тази връзка между северноевропейските народи и другите култури може да се проследи в най-големи подробности. Когато в Южна Европа се образува четвъртата подраса, северните племена също преминават четвъртата фаза, така че Тацит открива при германците много родствени неща. Например Ирмин представлява същия образ, който на юг е Херкулес. Тацит даже разказва за някакво подобие на служението на Изидата, съществувало на Север. В такова състояние заварваме старите степени на културите до идването на християнството.

Помислете само колко са наситени Европа, Средна Азия и Египет с всичко това, което се е образувало под влияние на школите за посвещение. Тези школи са отделили от средата си и основателя на четвъртата подраса, чиято подготовка е започнала много преди това. Става дума за личността, която в Библията е наречена Авраам; последният е произлязъл от Ур в Халдея и е бил образуван като своеобразен екстракт от трите древни култури. Задачата, която е носил в себе си Авраам, се е състояла във внасянето вътре в човека на всичко това, което той е почитал отвън – посвещение, залагащо на човешкото, поставящо основата на личностния култ. Затова при еврейските патриарси на първи план се проявяват личните качества. Собствено всич-

---

¹¹⁹ Бонифаций – Свети Бонифаций, 680-754 г., роден като Уинфрид в Англия, наречен Апостол на германците заради ролята му в християнизацията им. Известно е собственоръчното му отсичане на свещен дъб на езическото светилище край Гайсмар, посветено на германския бог Донар (Тор). Убит е от фанатизиран езичник при миропомазване в холандския град Докум.

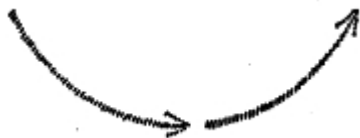
ко се свежда до хитрост и коварство. Например Яков постига превъзходство благодарение на това, че с хитрост и коварство присвоява имуществото на брат си. Това е реалността, от която е израснала нашата съвременна култура; тя е основана на разума и користолюбието. Своеобразният ѝ изгрев е описан грандиозно в Стария Завет. По-впечатляваща представа за началото просто е невъзможно да се даде. Исав още е покрит с косми, тоест представлява типа човек, завладян от физическото; Яков разчита на своя разум и своята хитрост и благодарение на тях достига това, което фактически се развива днес в човешката природа. Тук е осветлено преодоляването на физическата сила от разума. Посветените не винаги въвеждат нещо велико, а това, което е необходимо да навлезе в света. „Israel“ означава: този, който води човека към невидимия Бог, живеещ във вътрешното. Isra-el: El = цел; Isra = невидимият Бог. Преди Бог е бил видим, ту представяйки се в грандиозните видения на индийците, ту склонявайки към добро или зло персийците, или е бил представен в звездите, като тялото на Универсума-Бог, но винаги се е възприемал като нещо видимо.

Да видим сега еврейското посвещение, представено в описанието на посвещението на Йосиф и дванадесетте му братя. Това е прекрасна и грандиозна алегория. Тоест появява се алегорията; там, където разумът иска да бъде деен, той става алегоричен.

Първо се описва посвещението на Йосиф: той бива откъснат от обикновения живот, продаден за двадесет сребърника и хвърлен в ров; там той пребивава три дена. Това изразява посвещението. След това той пристига в Египет и действа оживяващо там. И тук имаме фино обозначения преход от божествено-звездното учение към знанието за човека. Йосиф е бил изгонен, защото е имал сънища. Той видял сън: пред него се скланят Слънцето, Луната и единадесет звезди. Единадесетте звезди – това са единадесетте знака на Зодиака. Той се усеща като дванадесети. Символът на религията на звездите преминава с това в човешкото. В дванадесетте братя, които стоят в началото

на дванадесет рода, божествената астрономия преминава в областта на личното. По-нататък, бащата на Йосиф се отбранява и казва: „Нима аз и майка ти, и братята ти ще дойдем да ти се поклоним доземи?¹²⁰“ – Тук е обозначен преломът: небесната наука преминава в наука, клоняща към личностно-човешкото. Последното намира своето развитие в Закона на Мойсей.

С посвещението на еврейските патриарси от трите древни култури се отделя четвъртата, древноеврейската, от която всъщност произхожда всичко, което причисляваме към четвъртата подраса, включително древногръцката и древноримската култури. Всичко гръцко и римско (римското право) станало велико за сметка на личностния елемент, чак до времето, когато тази мисъл се въплъти и достигна върха си в християнството. Именно в този малък клон непосредствено се проявило течението на четвъртата подраса. Гръко-латинското е развитие на еврейското; тук личностното се проявява още повече. Спускането до най-дълбоката точка и последващият подем не си противоречат помежду си.

Можем да наблюдаваме това навсякъде (в рамките на четвъртата подраса).

Личностното наистина е трябвало в началото да се прояви така, както е представено в историята за Исав и историята за Яков, а след това да премине вече към очистване в хуманизма на гърците и величието на римляните. В Одисеята лукавството и хитростта все още преодоляват културата на старото свещеничество. Само от тези култури е могло да израсте християнството, което е съдържало в себе си фактически всички древни култури, и затова е било способно да приеме и тях в себе си. Според произхода си Исус Христос е смятан за галилеец. „Галилеец“

¹²⁰ Стар Завет, Битие 37:10.

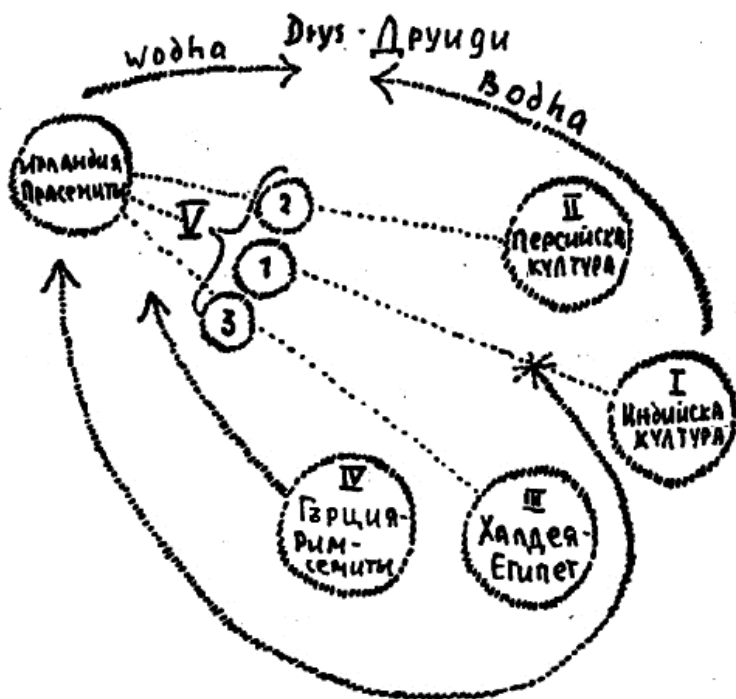
означава „чужденец“ – този, който не е от тук; Галилея означава малък анклав, където е можел да бъде възпитан този, който е възприел от своето социално обкръжение не само еврейската, но и другите древни култури.

В резултат на сблъсъка на римлянството със северните народи е възникнала петата подраса, в която живеем ние. Тя е била подложена също и на въздействието на импулси от страна на древните посветителски школи по време на нашествията на маврите и арабите, дошли от Азия. Всичко това става под влиянието на същите тези посветителски школи. Можем да проследим как ирландските монаси, също както и всички останали, използващи научни методи, изцяло са инспирирани от науката на маврите и арабите. Основният характер си остава предишният, макар и да се проявява в нови форми. Само тук, в петата подраса, християнството наистина получава възможност да се изрази. То преминава през елинизма, докато се подготвя петата култура, а след това намира тук твърда почва за себе си и се разклонява в редица народи. Всичко тогава е било пронизано и инспирирано от християнството. Нашето материалистично време е последната радикална проява на това, което беше открито тогава. Възникването на тази нова култура символично е представено в преданието за Лоенгрин. Лоенгрин се явява инициатор на градостроителството, а градският живот, издигащ се към своя нов културен етап, се символизира от Елза фон Брабант.

Във всички тези течения се вписват и други, например монголските племена. Всичко, което първоначално е дошло от Запад, е било родствено на това, което е дошло от Изток с хуните. Така са се съединили родствените в много отношения, дошли от Изток и Запад монголски и германски племена. Пришълците от Запад са били останали потомци на атлантците, така както и монголите, които са дошли от Изток. По принцип и двете течения са били родствени; и двете са имали обща майчина почва, доколкото са произхождали от Атлантида.

Но сега всичко, останало от древните времена, получава

тук, на Север, по-твърди форми. По същото време, когато се появяват юдейските пророци, столетия преди Христа, намираме тук следи от великото древноатлантско посвещение, Вотан-Один (Wod-Wodha-Odin). Това е модернизирани атлантизъм в нов образ, някакъв атавизъм, връщане във времената на Атлантида, и това става навсякъде, в това число и в Азия. В Азия „В“ е „Б“, Водха = Бодха = Будха. Будизмът в Азия представлява такова явление, връщане към атлантското време. Затова будизъм срещахме предимно при остатъците от атлантите, при монголските народи. И там, където той се проявява най-мощно и величествено, в Тибет, имаме съвременен монументален израз на древната атлантска култура.

Подобни връзки между различните народи е необходимо да се познават, защото тогава може да се разбере и историята. Когато в Европа се появява Атила, борецът за монотеизъм, той

се спира само пред християнството¹²¹, доколкото в последното пред него се проявява нещо по-голямо от това, което е било при хуните. Другите народи, стоящи на пътя им, са нямали нищо сравнимо с грандиозността на монотеизма, отиващ с корените си в атлантската култура. Само християнството е направило силно впечатление на хуните. Много подробности в историческото развитие могат да бъдат разбрани на основата на това общо разглеждане.

Знаменитият пътешественик Петерс¹²² вероятно усеща, че древните течения Бодхи и Воган могат да съвпаднат, но той не знае, че тук, в Европа, ние трябва да представляваме не само древността, а нещо съвсем ново, нов вихър. В старата част на този кръгооборот-вихър се влива нещо ново – мъдрост, насочена

¹²¹ Атила... спира само пред християнството – Рудолф Щайнер говори тук за нахлуването на Атила в Италия през 452 г., когато Акуиля е била разрушена. Атила се спира на река По, където се среща с делегация, начело с папа Лъв I. Има различни исторически версии защо Атила е спрял настъплението. В житието на Свети Лъв папа Римски е записано, че той „усърдно се помолил на Бога, изпросил застъпничеството на светите апостоли Петър и Павел, излязъл с римските сенатори да посрещне страшния цар и го помолил за пощада. Атила, като изслушал речта на светителя, обещал да пощади цялата Римска област. И действително той се оттеглил, за крайно учудване на своите войници, непривикнали да виждат в него такова милосърдие. Те с удивление го попитали, защо послушал папата и тъй лесно се отказал от изгодите, които покоряването на Рим му обещавало. – Нима вие не видяхте онова, което аз видях? – запитал ги Атила. – Докато папата говореше с мене, двама светли мъже държаха над мене измъкнати мечове и ме застрашаваха със смърт, ако не послушам Божия архиерей“. Своя поглед върху тези събития е представил в операта „Атила“ и Джузепе Верди. Съвсем друг въпрос е, за какви хуни става въпрос в официалната история, след като Атила е кан от рода Дуло – бел. Е. М.

¹²² Знаменитият пътешественик Петерс – става дума за Карл Петерс – 1856-1918, германски колониален владетел, известен с бруталното си отношение към местното население, който пътува предимно в Африка, като основава колонии в Източна Африка и Германска източноефриканска компания. Пише книгите „Златният Офир на Соломон“ (1895) и „Златната земя на античността“ (1905). Спорна личност, която е съдена приживе и реабилитирана 20 години след смъртта си от Хитлер – бел. Е. М.

към бъдещето. Последната се отнася към древната мъдрост така, както будното съзнание се отнася към състоянието на транс. В напълно ясно будно съзнание бъдещите народи ще създадат съвсем различна култура. Затова теософията не трябва да бъде нещо, пренесено от старото, от будизма и индуизма. От кълновете, дремеци в Изтока на Европа, като резултат от всичко, което става там, трябва да покара нещо ново.

Бъдещата култура е заложена в зараждащите се елементи в народите на източна Европа. Централна Европа е нейният форпост. В Източна Европа трябва да се намери веществено-то, човешкият материал за осъществяването на това, което се подготвя тук, в Централна Европа.

В школите на розенкройцерите винаги са учили на това, че Централна и Западна Европа са само предни постове на това, което трябва да се развие в европейския Изток, което трябва да излезе от синтеза на народностите и европейското знание. При Толстой всичко е основано на европейската култура, но по съвсем друг начин, отколкото при другите преди него. Така мощно и едновременно просто като него не са могли да се изразят нито Кант, нито Спенсър. Наистина това, което при тях е достигнало зрелост, при Толстой още не е така. Но това се отнася до всичко, което едва се заражда. Новото, бъдещо растение се появява от семенцето, а не от вече формираното растение.

Можем с дълбоко удовлетворение да гледаме в бъдещето, каквото и да се случва сега. Както кристалът се развива в алкална среда едва след енергично разбъркване, така и тук нещо ще може да се развие само благодарение на големи катаклизми.

СХЕМАТИЧЕН ОБЗОР НА СТЕПЕНИТЕ НА МИРОВОТО РАЗВИТИЕ

Преподавани от Рудолф Щайнер на слушателите на курса:

7 състояния на съзнание (планети):

1. Трансово съзнание, всесъзнание (Сатурн)
2. Съзнание на дълбок сън, съзнание на сън без сънища
(Слънце)
3. Сънно съзнание, образно съзнание (Луна)
4. Будно или предметно съзнание (Земя)
5. Физическо съзнание, осъзнаващо образно съзнание
(Юпитер)
6. Свръхфизическо съзнание, осъзнаващо съзнание
на дълбокия сън (Венера)
7. Спиритуално съзнание, осъзнаващо всесъзнание (Вулкан)

всяко от които съдържа по **7 състояния на живота** (рундове, кръгообороти, царства):

1. Първо елементарно царство
2. Второ елементарно царство
3. Трето елементарно царство
4. Минерално царство
5. Растително царство
6. Животинско царство
7. Царство на човека

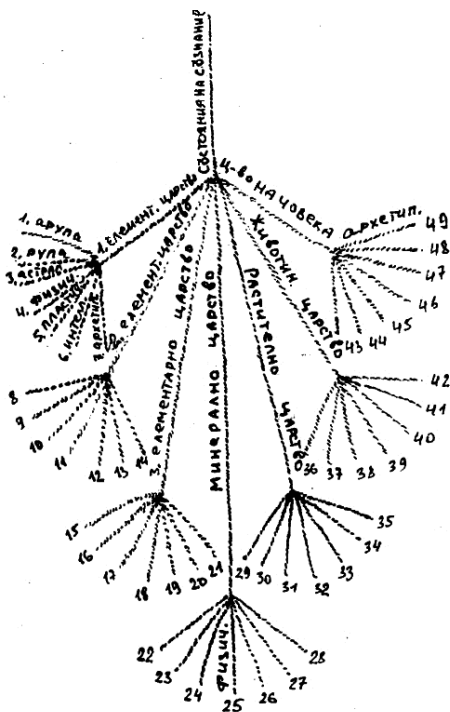
всяко от които съдържа по **7 състояния на формата** (глобуси):

1. Арупа
2. Рупа
3. Астрално
4. Физическо
5. Пластично
6. Интелектуално
7. Архетипно или праобразно

Всяко състояние на формата преминава на свой ред, 7x7 състояния; например, нашето сегашно (4-то състояние на формата на минералното царство на 4-та планета, Земята) преминава през 7 така наречени коренни раси или основни периоди, а всяка коренна раса, на свой ред, през 7 подстепени, например, 7 културни епохи на нашата 5-та коренна раса.

След всяко „царство“ настъпва малка пралайя (състояние на сън), и след всяко състояние на съзнание – голяма пралайя.

През октомври/ноември 1904 г. – тоест година по-рано – в цикъла лекции за „Планетарното развитие“, изнесен в Берлин, Рудолф Щайнер дава следната схема:

с допълнителни пояснения:

„По такъв начин, човек преминава следните етапи на развитие:

Първа планета (трансво съзнание)

	Форма:
	1.арупа
	2.рупа
I. Елементарно царство	3.астрална
	4.физическа
	5.пластична
	6.интелектуална
	7.архетипна
Пралайя	
	Форма:
II. Елементарно царство	8.арупа до
	14.архетипна
Пралайя	
	Форма:
III. Елементарно царство	15.арупа до
	21.архетипна
Пралайя	
	Форма:
IV. Минерално царство	22.арупа до
	28.архетипна
Пралайя	
	Форма:
V. Растително царство	29.арупа до
	35.архетипна
Пралайя	
	Форма:
VI. Животинско царство	36.арупа до
	42.архетипна
Пралайя	
	Форма:
VII. Царство на човека	43.арупа до
	49.архетипна
Голяма Пралайя	

Втора планета (съзнание на дълбок сън без сънища)

I. Елементарно царство

(и така нататък, като на първата планета).

Трета планета, четвърта планета и т.н.

„25-та степен винаги е най-дълбоката, най-плътната, централната. Сега се намираме на четвъртата планета, на 25-та степен, тоест в най-плътното състояние. На седмата планета, в седмото царство, царството на човека, и в седмата, праобразна форма, ще бъде достигната най-висшата точка на човешкото развитие. Тогава човек ще получи формата на праобраза, ще стане истински богоподобен човек и ще притежава всеобхватно спиритуално съзнание“.

(Берлин, 29 октомври 1904 г.)

БЕЛЕЖКИ

Първата публикация на тези лекции е от 1942/43 г. В информационния бюлетин за членовете на Всеобщото Антропософско Общество „Was in der Anthroposophischen Gesellschaft vorgeht – Nachrichten für deren Mitglieder“ (приложение към седмичника „Das Goetheanum“) по записки на Матилде Шол. За настоящото издание са използвани също документи, налични в архива на Управлението на наследството на Рудолф Щайнер (Rudolf Steiner – Nachlaßverwaltung). Сред тях най-важна роля за подобряване на качеството на текста са изиграли бележките на Мария Щайнер-фон Сиверс (с изключение на лекции 25 и 26, за които при нея липсват записки).

Доколкото записките съдържат пропуски, и за напомняне на читателите, че последните имат конспективен характер, в непълните изречения са въведени допълнения, отделени със скоби ( ).

Наименованието на тома: съгласно традицията, Рудолф Щайнер е изнесъл цикъла лекции под това наименование.

За някои от бележките сме задължени на Понтер Шуберт, който е обработвал текста за публикуването му в информационния бюлетин от 1942/43 г.

ПОЯСНЕНИЯ КЪМ ИНДИЙСКО-ТЕОСОФСКИТЕ ИЗРАЗИ

Авидя (Avidya)	Отсъствие на знания.
Авичи (Avitchi)	Ад.
Арупа (Ашра)	Безформено състояние.
Арупа–план (Aruparplan)	Висшите области на Девакана. Виж планове.
Архати (Arhats)	Адепти, посветени, езотерични Учители, Махатми, Мастери.
Атма (Atma)	Седми принцип на човека, неговото висше божествено аз. Рудолф Щайнер го нарича също „Човек-Дух“.
Бодхисатва(Bodhisattva)	Този, чието същество (сатва) е просветлено (станало е Бодхи); предварителен етап по пътя към Будхи.
Будхи (Buddhi)	В теософията – мировата душа; като шести принцип на човешкото същество – духовната душа. Наречена е от Щайнер „Дух-Живот“.
Будхи–манас(Buddhi–Manas)	Висшият Манас, като противоположност на нисшия (Кама-манас); висшият Аз.
Бхава (Bhava)	Индивидуалното битие.
Ведана (Vedana)	Чувство.
Виджняна (Vijnana)	Съзнание.
Девакан (Devachan)	Духовен свят. Виж планове.
Деви (Devas)	Богове от деваканичния свят.
Джарамарана (Jaramarana)	Упадък.
Джати (Jati)	Това, което води от раждане към раждане.

Дхян-чохани(Dhyan-Chohans)	Планетарни духове, хора, достигнали съвършенство в предходните кръгобороти. Според Щайнер (Лекция от 13.04.1909 г., Дюселдорф, GA 110) източното обозначение за ангели.
Кали юга (Kali Yuga)	„Кали“–тъмнина, „юга“–период. Периодизация на „югите“: Златен век = Крита юга = около 20 000 години Сребърен век = Трета юга = около 15 000 години Железен век = Двапара юга = около 10 000 години Век на тъмнината = Кали юга = около 5 000 години Нашата епоха – около 2 500 г.
Кама (Kama)	Обща астрална материя, материя на желанията.
Кама–манас(Kama–Manas)	Земното съзнание или нисшия Манас, в противоположност на висшия Манас (Будхи–манас), наречен от Щайнер „Разсъдъчна душа“.
Кама–гранично съзнание	Общо жизнено съзнание.
Кама-рупа(Kama-rupa)	Астрално тяло, тяло на желанията; кама–материя, формирана в тялото (рупа).
Каузално тяло	Според Щайнер, екстракт от етерното и астралното тела, който човек, постоянно обогатявайки го, пренася от един живот в друг.
Коренни раси	Седем основни периода на четвъртия глобус или състояние

	на формата от развитието на Земята: 1.полярна, 2.хиперборейска, 3.лемурийска, 4.атлантска, 5.арийска или следатлантска; двете следващи раси винаги са се споменавали като 6-та и 7-ма коренни раси.
Крияшакти(Kriyashakti)	Самопроизвеждаща сила.
Кундалини-светлина, Кундалини-огън	Огън, сила на змията. Рудолф Щайнер в „Как се постигат познания за висшите светове?“ го е обозначил като „сила на духовното възприятие“, като „елемент на висшата вещественост“.
Линга шарира	Етерно тяло. Понякога се използва също и за обозначаване на астралното тяло
Липики (Lipikas)	Наричат се също махараджи: висши духовни същества, свързани със съдбата (кармата) на хората; стопани на кармата, гидове на инкарнациите.
Манас (Manas)	Дословно: „дух“. Като принцип на човешкото същество е наречен от Р.Щайнер „Дух-себе“.
Манвантара(Manvantara)	Миров ден; период на проявление, в противоположност на периода на покой или разтваряне, т.е. пралайя.
Махапаринирвана (Mahaparinirvana)	Най-висшият от седемте плана. Виж плановете.
Махараджи (Maharajas)	Виж Липики.

Ментален свят	Девакан, виж планове.
Намарупа (Namarupa)	Разделение на името и формата (субект и обект).
Нидани (Nidanas)	Окови, пътища. Дванадесет нидана – това са дванадесет сили на кармата, предизвикващи инкарнацията. Виж също лекция 15.
Нирвана (Nirvana)	Виж планове.
Нирманакайя (Nirmanakaya)	Съгласно Рудолф Щайнер, това е това е дотолкова развито астрално тяло, че след смъртта то се съхранява напълно; тяло достигнало съвършенството на Будхи-съществата.
Паринирвана-план (Parinirvanaplan)	План, стоящ над нирвана. Виж планове.
Питри (Pitris)	Отци, или предшественици на земния човек, преминали своето развитие на древната Луна или древното Слънце.
Планове	Теософско-индийски обозначения на седемте нива или свята, които са били по възможност заменени от Рудолф Щайнер на немски още в неговата „Теософия“:
<i>Теософска литература:</i>	<i>Антропософска литература:</i>
1. Физически план	Същото, а също и физически свят, свят на разума.
2. Астрален план	Същото, а също и душевен свят, страна на душите, имагинативен свят, елементарен свят.
3. Деваканичен или	

ментален план	Същото, а също духовен или ментален план, свят на хармония на сферите, свят на инспирациите.
Рупа-Девакан	Долен Девакан или нисш Девакан (небесен свят).
Арупа-Девакан	Горен Девакан или висш Девакан. Също: свят на разума, свят на истинската интуиция.
4. Шушупти- или Будхи-план	Свят на провидението, будхи-план
5. Нирвана-план	Нирвана-план
6. Паринирвана-план	Нирвана-план
7. Махапаринирвана-план	
Този свят, стоящ над света на провидението, представлява свят „за който в европейските езици засега е невъзможно да се даде адекватно обозначение, доколкото в Европа няма аналог на това, което на Изток се разбира под „нирвана“. Рудолф Щайнер, лекция от 25 октомври 1909 година.	
Пралайя (Pralaya)	Състояние на сън; битието в периода на покой между две манвантари, по времето на което всичко проявено преминава в непроявено състояние;
Прана (Prana)	Общ жизнен принцип; ако той е излят във физическото тяло, се говори за етерно тяло.
Праяпатис (Prajapatis)	(Въплътени) творящи сили.
Рупа (Rupa)	Тяло, форма.
Санджяна (Sanjna)	Възприемане.
Санскара (Sanskara)	Организиращи тенденции, страстни желания.
Скандхи (Skandhas)	Съгласно будисткото учение, пет основополагащи за всяко същество

	качества: тяло (рупа, нем. Leib), възприемане (ведана, Empfindung), мислене (санджня, Denken), воля (санскара, Wille), съзнание (виджняна, Bewußtsein). Р. Щайнер посочва същностната идентичност с кармата. Сравни със лекция 17 от настоящия курс.
Тришна (Trishna)	Жадуване за битие.
Упадана (Upadana)	Удовлетворение в битието.
Чела (Chela)	Езотеричен (таен) ученик.
Шадаядана (Schadayadana)	Това, което разумът прави от нещата.
Шушупти–план (Shushuptiplan)	Будхи–план. Виж плановете.

РУДОЛФ ЩАЙНЕР ЗА ЗАПИСКИТЕ НА ЛЕКЦИИТЕ

*От биографията на Рудолф Щайнер
„Моят жизнен път“, 35-та глава, 1925 г.*

От моята антропософска дейност произлизат публикуваните за цялата общественост книги и поредицата лекционни цикли, които първоначално бяха замислени като частни издания, достъпни само за членовете на Теософското (по-късно Антропософското общество). Тези повече или по-малко точни записки на лекциите не са преглеждани и коригирани от мен поради липса на време. Аз бих предпочел устно изговореното слово да остане такова. Но членовете на Обществото изискаха разпечатването на циклите, което и стана. Ако бих имал време да коригирам нещата, нямаше още от началото да съществува ограничението «само за членовете». От повече от една година то вече е отпаднало.

Тук, в «Моят жизнен път», трябва преди всичко да кажа как публикуваните ми книги и тези частни издания се вменват в това, което разпространявам като антропософия.

Който желае да проследи моите вътрешни усилия и работа за представянето на антропософията пред съзнанието на съвремието, той трябва да го направи въз основа на публикуваните ми съчинения. В тях аз разисквам всичко, което съществува в съвремието като стремеж за познание. Там е показано това, което в духовното съзерцание все повече се изграждаше като сграда на антропософията, но в много отношения се осъществи в несъвършен вид.

Редом с тези изисквания – да изградя антропософията и при това да служи само на това, което става, когато човек предава съобщения от духовния свят на общообразователния свят днес – се прибави и другото: да се съобрази с идващото от членовете на Обществото и разкриващото се като душевни нужди и духовни копнежи.

Тук се появи необходимост да бъде представено и разяснено съдържанието на Евангелията и на Библията изобщо в антропософска светлина. Изискваше се в курсове да се узнае

тълкуването на дадените на човечеството откровения.

След като се проведеха вътрешни курсове в смисъла на това изискване, се прибави и нещо друго. На тези лекции присъстваха само членове на Обществото. Те бяха запознати с началните сведения от антропософията. Пред тях беше възможно да се говори така, както към напреднали в областта на антропософията. Изложението в тези вътрешни лекции беше такова, каквото не би могло да бъде в публикациите, които бяха предназначени за външната общественост.

В тесните вътрешни кръгове аз можех да говоря за неща, които трябваше да изразявам по друг начин, ако те по начало биха били предназначени за широката публика.

Така в двустранността на публичните и частните издания лежи действително нещо, което произлиза от две различни основания. Публикациите за широката общественост са резултат от това, което работеше в мен; в частните издания заедно с мен работи и се стреми Обществото. Аз се вслушвам в трептенията на душевния живот на членовете и в моето живо участие в него от чутото произлиза начинът на изложението в лекциите.

Никъде и в най-малката степен не е казано нещо, което не е чист резултат от изграждащата се антропософия. Не може и дума да става за някаква отстъпка пред предразсъдъци или обичайни чувства на членовете на Обществото. Който чете тези частни публикации, може напълно да ги приеме като това, което казва антропософията. Затова когато изискванията в това отношение станаха по-настойчиви, без колебания се изостави условието тези печатни записки да се разпространяват само в кръга на членовете на Обществото. Само трябва да се има предвид, че в непрегледаните от мен лекции може да има грешки.

Правото за преценка на съдържанието на такива частни публикации обаче може да се признае само на този, който познава предпоставките за такава преценка. А за повечето от тези публикации това е най-малкото да се познава антропософското познание за човека и Космоса, доколкото същността им е представена в антропософията, както и това, което се намира като „антропософска история“ в сведенията от духовния свят.

РУДОЛФ ЩАЙНЕР ЖИВОТ И ТВОРЧЕСТВО

- 1861 г. Роден на 27 февруари в Кралевец (тогавашна Австро-Унгария) като син на служител в австрийските железници. Родителите му произхождат от Южна Австрия.
- 1872 г. Гимназия до 1879 г. във Винар Нойшат.
- 1879 г. Обучение във Виенския технически университет: математика и естествознание, литература, философия, история. Основно запознаване с Гьоте.
- 1882 – 1897 г. Издава естественонаучните трудове на Гьоте (5 тома) в «Немска национална литература» на Кюршнер. Самостоятелно издание на уводите – през 1925 г. под заглавие «Въведение в естественонаучните съчинения на Гьоте» (Събр. съч. 1).
- 1884 – 1890 г. Частен учител във Виена.
- 1886 г. Привлечен като сътрудник при издаването на Гьотевите съчинения. «Основни насоки в теорията на познанието върху Гьотевия светоглед, съпоставен с Шилер» (Събр. съч. 2).
- 1888 г. Издава списанието «Немски седмичник». Лекции в Гьотевото общество, Виена: «Гьоте като баща на новата естетика» (Събр. съч. 30).
- 1890 – 1897 г. Ваймар. Сътрудник в Архива на Гьоте и Шилер.
- 1891 г. Докторат по философия в Университета Росток. През 1892 г. излиза разширената дисертация «Истина и наука». Увод към «Философия на свободата» (Събр. съч. 3).
- 1894 г. «Философия на свободата. Основни принципи на един модерен светоглед» (Събр. съч. 4).
- 1895 г. «Фридрих Ницше, борец срещу своето време» (Събр. съч. 5).
- «Гьотевият светоглед» (Събр. съч. 6). Преместване в Берлин.
- 1897 г. Издава «Списание за литература» и «Драматургични свитъци» с О. Хартлебен. (Избрани статии в Събр. съч. 29–32).
- 1899 – 1904 г. Преподавателска дейност в основаното от В. Либкнехт «Общобразователно училище за работници», Берлин.
- 1900 г. «Възгледите за света и живота през деветнадесети век», по-късно излиза с разширения като «Загадките на философията» (Събр. съч. 18). Начало на антропософските лекции по покана на Теософското Общество в Берлин. «Мистиката в зората на съвременния духовен живот» (Събр. съч. 7).
- 1902 – 1912 г. Изграждане на антропософията. Редовни публични лекции в Берлин и лекционни цикли в различни градове в Европа. Мария фон Сиверс (от 1914 г. Мария Щайнер) става негов близък сътрудник.
- 1902 г. «Християнството като мистичен факт и Мистериите на древността» (Събр. съч. 8).
- 1903 г. Основана и издава списание «Луцифер», по-късно «Луцифер-Гнозис» (Статии в Събр. съч. 34).
- 1904 г. «Теософия». Въведение в свръхсетивното познание на света и човека (Събр. съч. 9).
- 1904 – 1905 г. «Как се постигат познания за висшите светове?» (Събр. съч. 10),

- «Из хрониката Акаша» (Събр. съч. 11), «Степени на висшето познание» (Събр. съч. 12).
- 1910 г. «Въведение в тайната наука» (Събр. съч. 13).
- 1910 – 1913 г. Премиера на «Четири мистериини драми» (Събр. съч. 14).
- 1911 г. «Духовното ръководство на човека и човечеството» (Събр. съч. 15).
- 1912 г. «Антропософски календар на душата», «Максими» (Събр. съч. 40), «Път към себепознание на човека» (Събр. съч. 16).
- 1913 г. Отделяне от Теософското общество и основаване на Антропософското общество. «Прагът на духовния свят» (Събр. съч. 17).
- 1913 – 1923 г. В Дорнах, Швейцария, е изградена от дърво сградата на първия Гьотеанум.
- 1914 – 1923 г. Из цяла Европа, но най-вече в Дорнах и Берлин, Рудолф Щайнер дава основополагащи познания за обновление в областта на изкуството, педагогиката, естествените науки, социалния живот, медицината, теологията. Доразвива новото изкуство «евритмия», чиито първи стъпки датират от 1912 г.
- 1914 г. «Загадките на философията» (Събр. съч. 18).
- 1916 – 1918 г. «Върху загадките на човешкото същество» (Събр. съч. 20). «Върху загадките на душата» (Събр. съч. 21). «Духовният облик на Гьоте в откровенията на неговия «Фауст» и в «Приказка за зелената змия и красивата лилия» (Събр. съч. 22). Р. Щайнер формулира идеята за «троичното устройство на социалния организъм», «Основи на социалния въпрос» (Събр. съч. 23). Статии върху троичното устройство на социалния организъм (Събр. съч. 24). В Шутгарт се открива първото Валдорфско училище, което Рудолф Щайнер ръководи до своята смърт.
- 1920 г. Лекционни цикли и художествени представления в сградата на недовършения Гьотеанум.
- 1921 г. Започва да излиза списание «Гьотеанум».
- 1922 г. «Космология, религия и философия» (Събр. съч. 25). През Новогодишната нощ (31.XII.1922 г.) изгаря първият Гьотеанум. Р. Щайнер изработва модела на втория Гьотеанум, построен по-късно от бетон.
- 1923 г. По време на Коледата на 1923 г. «Антропософското общество» прераства в «Единно антропософско общество» под председателството на Р. Щайнер.
- 1923 – 1925 г. В седмични продължения излиза (останала незавършена) автобиографията му «Моят жизнен път» (Събр. съч. 28), както и «Ръководни антропософски принципи» (Събр. съч. 26). Съвместна работа с д-р Ита Вегман върху «Предпоставки за разширяване на лечебното изкуство според духовнонаучните познания» (Събр. съч. 27).
- 1924 г. Непрекъсната лекторска дейност и последни пътувания с тази цел из Европа. На 28 септември е изнесена последната лекция пред членовете на Антропософското общество. Начало на боледуването.
- 1925 г. На 30 март Рудолф Щайнер умира в Дорнах.

„Мировият егоизъм изхожда от англо-американската раса. От тази посока цялата Земя ще бъде опасана с егоизъм. Всички достижения, които омотават Земята с мрежата на егоизма, ще дойдат от Англия и Америка. Оттам цялата Земя ще бъде обхваната от тази мрежа на егоистичното зло. На Изток, в малки колонии, като от семенца ще бъде образуван новият живот на бъдещето.

Англо-американската култура ще унищожи културата на Европа. Различните секти в Англия и Америка представляват не нещо друго, а най-невероятното консервиране на стари неща. Но такива общества, като Армията на спасението, Теософското Общество и подобните им, възникват, за да изкарат душите от упадъка, доколкото развитието на расите не върви паралелно с развитието на душите. Но самата раса върви към гибел. В това е основата на злата раса.“

Рудолф Щайнер